

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Google Livres

FLAVII IOSEPHI HEBRAEI
OPERA OMNIA
GRAECE ET LATINE

EXCVSA AD
EDITIONEM LVGDVNO-BATAVAM
SIGEBERTI HAVERCAMPPI

CVM
OXONIENSI IOANNIS HVDSONII
COLLATAM

CVRAVIT

FRANCISCVS OBERTHÛR

S. S. THEOL. ET V. T. DOCTOR INSIGNIS ECCLESIAE HAVGENSIS
CANONICVS CAPITVLARIS S. S. DOGMATVM IN VNIVERSITATE
WIRCEBYRGENSI PROFESSOR PVBL. ORD.

TOMVS III

LIPSIAE
CVMTV K. B. SCHWICKERTII
CICIDCCCLXXXV

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Une ou plusieurs pages sont omises
ici volontairement.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ,

ΠΕΡΙ

ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ,

ΚΑΤΑ ΑΠΙΩΝΟΣ

ΛΟΓΟΣ Α΄.

ΙΚΑΝΩΣ μὲν ὑπολαμβάνω, καὶ διὰ τῆς περὶ τὴν ἀρχαιο-
 λογίαν συγγραφῆς, κρᾶτις ἀνδρῶν Επαφροδίτη, τοῖς
 ἐντευξομένοις αὐτῇ πεποιθέναι Φανερὸν περὶ τῷ γένει ἡμῶν
 τῶν Ἰουδαίων, ὅτι καὶ παλαιότατόν ἐστι καὶ τὴν πρώτην ὑπό-
 τασιν ἔχεν ἰδίαν, καὶ πῶς τὴν χώραν, ἣν νῦν ἔχομεν, κατέ-
 κλησεν, ἣν, πεντακιχλίων ἐτῶν ἱστορίαν περιέχουσιν, ἐκ τῶν
 παρ' ἡμῖν ἱερῶν βιβλίων διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Φωνῆς συγγρα-
 ψάμην. ἐπεὶ δὲ συχνὰς ὀρώ ταῖς ὑπὸ δυσμενείας ὑπό τι-
 νων εἰρημέναις προσέχοντας βλασφημίαις, καὶ τοῖς περὶ τὴν
 ἀρχαιολογίαν ὑπ' ἐμῷ γεγραμμένοις ἀπιστῶντας, τεκμήριον
 τε ποιημένους τῷ νεώτερον εἶναι τὸ γένος ἡμῶν, διὰ τὸ μηδε-
 μιᾶς παρὰ τοῖς ἐπιφανέσι τῶν Ἑλληνικῶν ἱστοριογράφων
 μνήμης ἔξιωθαι, περὶ τούτων ἀπάντων ὡθήην δεῖν γράψαι
 συντόμως, τῶν μὲν λοιδορούντων τὴν δυσμενείαν καὶ τὴν ἐκ-
 σιον ἐλέγξαι ψευδολογίαν, τῶν δὲ τὴν ἄνοιαν ἐπαθεῖν
 σαδῶν, διδάξαι δὲ πάντας, ὅσοι τάληθες εἰδέναι βύλονται,
 περὶ τῆς ἡμετέρας ἀρχαιότητος. χρήσομαι δὲ τῶν μὲν ὑπ'
 ἐμῷ λεγομένων μάρτυσι, τοῖς αξιοπιστοτάτοις εἶναι περὶ
 πάσης ἀρχαιολογίας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κεκριμένοις· τὰς δὲ
 βλασφημίας περὶ ἡμῶν καὶ ψευδῶς γεγραφώτας, αὐτὰς δι'
 αὐτῶν ἐλεγχομένους παρῆξω. περὶ αὐτοῦ δὲ καὶ τὰς αἰ-
 τίας ἀποδέναι, δι' αἷς ἔ πολλοὶ τῷ ἔθνει ἡμῶν ἐν ταῖς ἱσ-
 τήρις Ἑλλήναις ἐμνημονεύουσιν· ἔτι μὲν τοι καὶ τὰς ἔ παρα-
 λιπόντας τὴν περὶ ἡμῶν ἱστορίαν ποιήσω Φανερὰς τοῖς μὲν
 γινώσκουσιν ἢ προσποιημένοις ἀγνοεῖν.

β'. Πρῶτον ὃν ἐπέρχεται μοι πάνυ θαυμάζειν τὰς οἰ-
 μένους δεῖν περὶ τῶν παλαιωτάτων ἔργων μόνοις προσέχειν

FLAVII IOSEPHI,
DE
ANTIQUITATE IUDAEORVM,
CONTRA APIONEM -
LIBER I.

SATIS quidem arbitror, me per libros etiam Antiquitatum, virorum praestantissime Epaphrodite, lecturis eos planum fecisse de gente nostra Iudaica, quod et vetustissima sit, et primam originem sibi propriam habuerit, utque regionem, quam nunc tenemus, incoluerit, quos, annorum quinque millium historiam complectentes, ex sacris libris nostris Graeca lingua conscripsi. Quoniam vero multos video, qui maledicis sermonibus, malo animo a quibusdam iactatis, fidem habeant, eaque, quae ego de antiquitate scripsi, non credant, et recentiorum esse gentem nostram colligant ex eo, quod nulla eiusdem mentio facta fuerit apud celebres Graecorum historicos; de hisce omnibus putavi scribendum breuiter, tum ut obrectatorum malevolentiam voluntariumque falsiloquium arguerem, tum ut aliorum ignorantiam corrigerem, vniuersosque de nostra antiquitate edocerem, qui veritatem scire desiderant. Eorum autem, quae a me dicuntur, utar quidem testibus eis, qui de omni antiquitate apud Graecos fide digni habiti fuerunt: eos vero, qui probrose de nobis falsoque scripsere aliqua, ipsos suis verbis conuictos dabo. Conabor etiam quid causae fuerit aperire, quod non multi e Graecis in historiis suis gentis nostrae meminerint: necnon et eos, qui de nobis scribere in historiis non omiserunt, producam iis, qui aut nesciunt eos, aut se nescire simulant.

2. Primum itaque vehementer eos mirari subit, qui de rebus antiquissimis non aliis fidem, quam Graecis hont.
T. III. Cccc

τοῖς Ἑλλήσι, καὶ παρὰ τῶν πυνθάνεσθαι τὴν ἀλήθειαν, ἡμῖν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἀπιστῶν. πᾶν γὰρ ἐγὼ τῶναντίον ὁρῶ συμβεβηκός, εἶγε δὲ μὴ ταῖς ματαίαις δόξαις ἐπακολουθεῖν, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τὸ δίκαιον τῶν πραγμάτων λαμβάνειν. τὰ μὲν γὰρ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἅπαντα νῆα, καὶ χθὲς καὶ πρῶν, ὡς ἂν εἴποι τις, εὐρήσεις γεγοῖντα· λέγω δὴ τὰς κτίσεις τῶν πόλεων, καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπινοίας τῶν τεχνῶν, καὶ τὰ περὶ τὰς τῶν νόμων ἀναγραφάς· πάντων δὲ νωτάτη χεδὸν ἐστὶ παρ' αὐτοῖς ἢ περὶ τῆ συγγράφειν τὰς ἰσορίας ἐπιμέλεια. τὰ μάλιστα παρ' Αἰγυπτίοις τε, καὶ Χαλδαίοις καὶ Φοίνιξιν, ἐγὼ γὰρ νῦν ἡμᾶς ἐκείνοις συγκαταλέγειν, αὐτοὶ δὴ πᾶσιν ὁμολογῶσιν ἀρχαιοτάτην τε καὶ μονιμωτάτην ἔχειν τῆς μνήμης τὴν παράδοσιν. καὶ γὰρ τόπας ἅπασι οἰκῶσιν, ἥμισυ ταῖς ἐκ τῆ περιέχοντος φθοραῖς ὑποκειμένες, καὶ πολλὰν ἐποίησαντο πρόνοιαν, τῇ μηδὲν ἄμνησον τῶν παρ' αὐτοῖς πραττομένων παραλιπεῖν, ἀλλ' ἐν δημοσίαις ἀναγραφαῖς ὑπὸ τῶν σοφωτάτων αἰεὶ καθιστῶσθαι. τὸν δὲ περὶ τὴν Ἑλλάδα τόπον μυρία μὲν φθοραὶ κατέχον, ἐξαλείφουσαι τὴν μνήμην τῶν γεγνομένων· αἱ δὲ καινὰς καθιστάμενοι βίαις, τῇ παντὶς ἐνόμιζον ἄρχην ἕκαστοι τὸν ἀφ' ἑαυτῶν. οὐδὲ δὲ καὶ μόλις ἔγνωσαν φύσιν γραμμάτων. οἱ γὰρ ἀρχαιοτάτην αὐτῶν τὴν χρῆσιν εἶναι θελοντες, παρὰ Φοινίκων καὶ Κάδμου σπουδάζοντα μαθεῖν. ἢ μὴν ὅδ' ἐκ' ἐκείνων τῇ χερσὶ δύναπτό τις ἂν δῶξαι σωζομένην ἀναγραφὴν, ὅτ' ἐν ἱεροῖς, ὅτ' ἐν δημοσίοις ἀναθήμασιν. ὅπως γὰρ καὶ περὶ τῶν ἐπὶ Τροίαν τοσούτοις ἔτεσι στρατευσάντων ὕστερον, πολλὰ γέγονεν ἀπορία τε καὶ ζήτησις, εἰ γράμμασιν ἐχεῶντο. καὶ τάλῃθις ἐπικρατὴ μάλλον, περὶ τῇ τὴν νῦν ὕσαν τῶν γραμμάτων χρῆσιν ἐκείνους ἀγνοεῖν. ὅπως δὲ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ὕδὲ ὁμολογῶμενον εὐρίσκεται γράμμα τῆς Ομήρου ποιήσεως περὶ βύτιον. ὅπως δὲ καὶ τῶν Τρωϊκῶν ὕστερον φαίνεται γεγόμενος· καὶ φασὶν ὕδὲ τῶτον ἐν γράμμασι τὴν αὐτὴν ποιῆσιν καταλιπεῖν, ἀλλὰ διαμνημονευομένην ἐκ τῶν ἀσμάτων

minibus, habendam esse, non nisi ab illis verum expectandum, proinde neque nobis, neque aliis quibuscunque, credendum arbitrantur. Equidem hoc in genere secus omnino statuendum intelligo, si modo verum e rebus ipsis sumere potius, quam vanis opinionibus inhaerere, malinus. Enimuero noua certe apud Graecos omnia, et ante vnum, vt ita loquar, alterumue diem exstitisse reperias, vrbium (inquam) molitionem, excogitationem artium, et legum percriptionem: omnium vero nouissimo ad scribendam historiam se contulerunt. At vero et Aegyptiis, et Chaldaeis, et Phoenicibus (ne cum iis nostrates hoc loco numerem) vetustissimam atque constantissimam rerum suarum manere memoriam Graeci fatentur ipsi. Etenim cum regionem incolunt omnium minime infesto coelo laborantem, tum diligentiam in eo singularem adhibuerunt, vti ne quid e rebus suis oblivione consepultum iaceret, sed potius omnia publicas in tabulas a viris sapientissimis semper referrentur. Contra vero tractum illum Graeciae vniuersum, infinitorum morborum subinde depasta lues, rerum gestarum memoriam funditus aboleuit; adeoque nouo semper instituto vitae curriculo, suum quique sibi vniuersae principium et caput esse facile persuaferunt. Idem sero admodum, vixque tandem literarum naturam didicere. Nam qui vetustissimum illarum usum esse volunt, eas illi sese a Phoenicibus atque a Cadmo accepisse gloriantur. neque tamen quisquam, aut in sacris, aut in publicis vquam monumentis vllum eius temporis exstare vestigium ostenderit; vbi etiam de iis, qui Troianam expeditionem tanto post susceperere, dubitatum per diu quaesitumque est, an literis vti fuerint. Qua de re verior ea constantiorque sententia iam obtinet, ignoratum ab iis hodiernum illarum usum fuisse. Neque tu scriptum omnino apud Graecos vllum, cuius de fide modo constet, Homeri Poësi antiquius inuenias. at eum post Troiana tempora natum esse nemo non fatetur: imo ne ab ipso quidem literis suam illam poësin mandatam esse ferunt, sed

δυστρον συνεβῆναι, καὶ διὰ τῆτο πολλὰς ἐν αὐτῇ ἔχει τὰς διαφωνίας. οἱ μὲντοι τὰς ἱστορίας ἐπιχειρήσαντες συγγράφειν παρ' αὐτοῖς, λέγω δὲ τὰς περὶ Κάδμου τε τὸν Μιλήσιον, καὶ τὸν Λεγέϊον Αἰχσίλαον, καὶ μετὰ τῶτον εἴ τινας ἄλλοι λέγονται γενέσθαι, βραχὺ τῆς Περσῶν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατίας τῷ χρόνῳ προέλαβον. ἀλλὰ μὴν καὶ τὰς περὶ τῶν ἑραινῶν τε καὶ Θείων πρώτης παρ' Ἑλλήσι Φιλοσοφῆσαντας, οἷον Φερεκύδην τε τὸν Σύριον καὶ Πυθαγόραν καὶ Θάλητα, πάντες συμφώνως ὁμολογῶσιν Αἰγυπτίῳ καὶ Χαλδαίῳ γενομένῳ μαθητᾷ ὀλίγα συγγράψαι· καὶ ταῦτα τοῖς Ἑλλήσιν εἶναι δοκεῖ πάντων ἀρχαιότατα, καὶ μάλιστα αὐτὰ πιστεύειν ὑπ' ἐκείνων γεγραφῆναι.

γ'. Πῶς ἔν ἐκ ἄλογον τετυφῶσθαι τὰς Ἑλλήνας ὡς μόνους ἐπισταμένους τὰ ἀρχαῖα, καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ αὐτῶν ἀκριβῶς παραδιδόντας; ἢ τίς ἔ παρ' αὐτῶν συγγράφειν μάθοι ῥαδίως, ὅτι μηδὲν βεβαίως εἰδότες συνέγραψον, ἀλλ' ὡς ἕκαστοι περὶ τῶν πραγμάτων εἰκάζοιτο; πλεῖον γὰρ διὰ τῶν βιβλίων ἀλλήλους ἐλέγχουσι, καὶ τὰ ἐναντιώτατα περὶ τῶν αὐτῶν λέγειν ἐκ ὁκνήσει. περίεργος δ' ἂν εἴην ἐγὼ τὰς ἐμῶ μᾶλλον ἐπισταμένους διδάσκων, ὅσα μὲν Ἑλλάνικος Αἰχσιλάῳ περὶ τῶν γενεαλογιῶν διαπεφώνηκεν, ὅσα δὲ διορθῆται τὸν Ἡσίοδον Αἰχσίλαος, ἢ τίνα τρόπον Εφορος μὲν Ἑλλάνικον ἐν τοῖς πλείστοις ψευδόμενον ἐπιδείκνυσιν, Εφορον δὲ Τίμαιος, καὶ Τίμαιον οἱ μετ' ἐκείνον γεγονότες, Ἡρόδοτον δὲ πάντες. ἀλλ' ἔδὲ περὶ τῶν Σικελῶν τοῖς περὶ Ἀντίοχον καὶ Φίλιππον ἢ Καλλιαν Τίμαιος συμφωνεῖν ἠξίωσεν· ἔδ' αὖ περὶ τῶν Ἀττικῶν οἱ τὰς Ἀθίδας συγγεγραφότες, ἢ περὶ τῶν Ἀργολικῶν οἱ τὰ περὶ Ἀργος ἱστορῆντες ἀλλήλοις κατηκολυθῆκασιν. καὶ τί δεῖ λέγειν περὶ τῶν κατὰ πόλεις καὶ βραχυτέρων, ἔπειτα περὶ τῆς περιηγήσεως τῆς Περσικῆς στρατίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πραχθέντων οἱ δοκιμώτατοι διαπεφώνηκασιν. πολλὰ δὲ καὶ Θουκυδίδης ὡς ψευδόμενος ὑπὸ τινων κατηγορεῖ-

posterorum memoria propagatam aliquamdiu, variis et cantilenis collectam demum et contextam fuisse, ac propterea tantum in ea vulgo discrepantiae reperiri. Ergo qui ex illis ad scribendam historiam animum appulere, Cadmus, inquam, Milesius, et Acusilaus Argivus, ac si qui praeterea nominantur, paulum admodum Perficam aduersus Graecos expeditionem tempore anteuenterunt. Ad haec, qui de rebus coelestibus atque diuinis primi apud eos philosophari coeperunt, ut Pherecydes Syrius et Pythagoras et Thales, illos et Aegyptiorum Chaldaeorumque discipulos fuisse, nec nisi pauca scripsisse, ore omnes vno pronunciant: atque illa Graeci cum omnium vetustissima esse arbitrantur, tum vix etiam ab illis ea scripta fuisse credunt.

3. Quis igitur vano stolidoque fastu Graecos laborare non videat, qui sibi et res antiquas tenere soli, et soli accuratam illarum integramque veritatem tradere videantur? Inne quis non ex iisdem scriptoribus illud persfacile discat, perspecti ab iis nihil exploratique conscriptum, sed tantum quatenus assequi coniectura potuerint? Itaque scriptis suis alios passim alii reprehendunt, nec iisdem omnino de rebus longe diuersa loqui erubescunt. Ego vero importunus et otiosus utique videar, si, quibus id, quam ipsi mihi, notius est, perdocere velim, quam in Genealogiae rationibus multa sint, in quibus Hellanicus ab Acusilao dissidet: quam apud Hesiodum Acusilaus multa castiget: quam saepe mendacii reum Hellanicum Ephorus, Ephorum Timaeus, Timaeumque recentiores, denique Herodorum vniuersi peragant. Neque vero aut de rebus Siculis eadem Timaeus, quae Antiochus et Philistus et Callias, sentire voluit: aut in Atticis, qui Atthidas scripsere, vel in Argolicis, qui de Argo, aliorum alii sensum mentemque sequuti sunt. quanquam quid ea persequi attinet, quae per vrbes passim contingere, et angustioribus omnino regionibus continentur, cum in ipsa quoque Perfica expeditione ac rebus in ea gestis, laudatissimorum scriptorum magna sit plerumque dissensio? prorsus ut ipse etiam Thucydides, licet accuratissimam temporum suorum hi-

ται, καίτοι δοκῶν ἀκριβεστάτην καθ' αὐτὸν ἰσορίαν συγγράφειν.

δ'. Αἰτία δὲ τῆς τοσαύτης διαφωνίας πολλὰ μὲν ὥσως ἂν καὶ ἔτεροι τοῖς βυλομένοις ζητῶν ἀναφανῶν, ἐγὼ δὲ δυσὶ ταῖς λεχθησομέναις τὴν μεγίστην ἰχὺν ἀνατίθημι. καὶ προτέραν ἐξῶ τὴν κυριωτέραν εἶναι μοι δοκῶσαν. τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς μὴ σπυδαθῆναι, παρὰ τοῖς Ἑλλήσι δημοσίας γινέσθαι περὶ τῶν ἐκάσποτε πραττομένων ἀναγραφάς, τὸτο μάλιστα δὴ καὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ἐξουσίαν τῷ ψεύδει, τοῖς μετὰ ταῦτα βεληθεῖσι περὶ τῶν παλαιῶν τι γράφειν παρέχεν. ὃ γὰρ μόνον παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἑλλήσιν ἡμελήθη τὰ περὶ τῆς ἀναγραφῆς, ἀλλ' ἔδδ' παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις, ὅς αὐτόχθονας εἶναι λέγουσι καὶ παιδείας ἐπιμελεῖς, ὅδ' ἐν τοῖσιν εὐρίσκειται γινόμενον· ἀλλὰ τῶν δημοσίων γραμμάτων ἀρχαιοτάτης εἶαι φασὶ τὰς ὑπὸ Δράκοντος αὐτοῖς περὶ τῶν Φοινικῶν γραφίνας νόμους, ὀλίγω πρότερον τῆς Πεισιστράτη τυραννίδος ἀνθρώπων γεγονότος. περὶ μὲν γὰρ Ἀρκάδων τί δεῖ λέγειν αὐχάντων ἀρχαιότητα; μόλις γὰρ ὅτοι καὶ μετὰ ταῦτα γράμμασιν ἐπαιδεύθησαν.

ε'. Ἀπε δὴ τοῖνυν ὑδεμίας προκαταβιβλημένης ἀναγραφῆς, ἢ καὶ τὰς μαθεῖν βυλομένους διδάξαι ἔμελλε, καὶ τὰς ψευδομένους ἐλέγξειν, ἢ πολλὴ πρὸς ἀλλήλους ἐγένετο διαφωνία τοῖς συγγραφεῦσι. δευτέραν δὲ πρὸς αὐτὴν θετίον ἐκείνη τὴν αἰτίαν. οἱ γὰρ ἐπὶ τὸ γράφειν ὁρμήσαντες, ὃ περὶ τὴν ἀλήθειαν ἐσπῶδασαν, καίτοι τὸ πρόχειρόν ἐστιν αἰεὶ τὸ ἐπάγγελμα, λόγων δὲ δύναμις ἐπεδείκνυντο· καὶ καθ' ὅντινα τρόπον ἐν τῷ παρυσυδακμήσεν τὰς ἄλλας ὑπελάμβανον, κατὰ τῶτον ἡμέροστο. τινὲς μὲν ἐπὶ τὸ μυθολογεῖν τρεπόμενοι, τινὲς δὲ πρὸς χάριν ἢ τὰς πόλεις ἢ τὰς βασιλείας ἐπαινῶντες, ἄλλοι δὲ ἐπὶ τὸ κατηγορεῖν τῶν πράξεων ἢ τῶν γεγραφότων ἐχώρησαν, ἐνυδοκίμησεν τῷ νόμῳ. ὅλως δὲ τὸ πάντων ἐναντιώτατον ἰσορίαν πράττοντες διατελῶσι. τῆς μὲν γὰρ

Historiam perscribere videatur, a nonnullis erroris ac vanitatis arguatur.

4. Cuius sane dissidii, cum aliae fortassis plurimae aliis in illud anquirentibus occurrere possint, tum has praecipue duas summi momenti causas esse intelligo. Atque ut ab ea, quae mihi potior videtur, incipiam, cum totum illud res eas, quae ubique fierent, publicas in tabulas referendi studium a Graecis iam usque ab initio neglectum fuisset, id sane cum errori maxime viam aperuit, tum iis etiam omnibus, qui de rebus antiquioribus scribere cogitarent, licentiam obtulit impune mentiendi. Nec enim reliqua duntaxat Graecorum natio hanc tabularum conficiendarum curam iacere permisit: sed ne apud Athenienses quidem, quos tamen et indigenas et disciplinarum apprime studiosos esse ferunt, quicquam eiusmodi factura reperias: cum e publicis quidem literis antiquissimas leges eas fuisse tradant, quas ipsis Draco de caede tulit, homo, qui non nisi paulo ante Pisistrati tyrannidem lucem adspexerat. Nam Arcadum meminisse quid attinet, qui, cum de sua tantopere vetustate glorientur, vix tamen etiam post illa tempora literarum informari cognitione coeperunt?

5. Ita plane, cum vetustior commentarius nullus exstaret, qui vel docere discendi cupidos, vel mentientes arguere posset, maxima est scriptores inter excitata dissensio. Cui tu causae alteram hanc adiungas licet. Qui enim ad scribendum sese contulerunt, ii non veritatis utique studio ducebantur, licet hoc profiteri solenne passim omnibus tralatitiumque sit, sed vim orationis unam ostendebant: atque ita, quo se quisque genere alios superaturum esse maxime confidebat, in eo elaborabant plurimum. Ergo alii fabulas texere, alii ciuitatum aut regum beneuolentiam et gratiam laudationibus eblandiri coeperunt: nonnulli res ipsas, aut illarum scriptores capere ac vituperare maluerunt, quod in eo sese facilius excellere posse sperarent. Caeterum isti cum historiae legibus omnino pugnant. Cum enim eo potissimum ar-

ἀληθῆς ἐστὶ τεκμήριον ἱστορίας, εἰ περὶ τῶν αὐτῶν ἅπαντες ταῦτά καὶ λέγοιεν καὶ γράφουσιν. οἱ δ' εἰ ταῦτά γράψαντες ἑτέρως, ὥτως ἐνόμιζον αὐτοὶ φανῆσθαι πάντων ἀληθέστατοι. λόγων μὲν ἔν τε καὶ τῆς ἐν τέτοις δεινότητος δὲ παραχωρεῖν ἡμᾶς τοῖς συγγραφεῦσι τοῖς Ἑλληνικοῖς· ἢ μὴ καὶ τῆς περὶ τῶν ἀρχαίων ἀληθῆς ἱστορίας, καὶ μάλιστα γὰρ τῆς περὶ τῶν ἐκάστοις ἐπιχωρίων.

ε'. Οτι μὲν ἔν παρ' Αἰγυπτίοις τε καὶ Βαβυλωνίοις, ἐκ μακροτάτων ἄνωθεν χρόνων, τὴν περὶ τὰς ἀναγραφὰς ἐπιμέλειαν, ὅπως μὲν οἱ ἱερεῖς ἦσαν ἐγκοχρησιμμένοι, καὶ περὶ ταύτας ἐφιλοσόφην, Χαλδαῖοι δὲ παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις, καὶ ὅτι μάλιστα δὲ τῶν Ἑλλήσιν ἐπιμιγνυμένων ἐχρήσαντο Φοίνικες γράμμασιν, εἰς τε τὰς περὶ τὸν βίον οἰκονομίας, καὶ πρὸς τὴν τῶν κοινῶν ἔργων παραδόσιν, ἐπειδὴ συγχωρεῖσιν ἅπαντες, εἰσὶν μοι δοκῶ. περὶ δὲ τῶν ἡμετέρων προγόνων, ὅτι τὴν αὐτὴν, εἰ γὰρ λέγειν, εἰ καὶ πλείων τῶν εἰρημένων ἐποίησαντο τὴν περὶ τὰς ἀναγραφὰς ἐπιμέλειαν, τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς προφῆταις τὸτο προσάξαντες. καὶ ὡς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων πεφύλακται πολλῆς ἀκριβείας, εἰ δὲ θρασύτερον εἰπὴν καὶ φυλαχθήσεται, περᾶσομαι συντόμως διδάσκειν.

ζ'. Οὐ γὰρ μόνον ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ τέτων τὰς ἀρίστες, καὶ τῇ θεραπέῃ τῷ Θεῷ προσεδρεύοντας κατέστησαν, ἀλλ' ὅπως τὸ γένος τῶν ἱερῶν ἄμικτον καὶ καθαρὸν διαμένῃ, πρὸνέησαν. δὲ γὰρ τὸν μετέχοντα τῆς ἱερωσύνης ἐξ ὁμοεθνῆς γυναῖκος παιδοποιεῖσθαι, καὶ μὴ πρὸς χρήματα μηδὲ τὰς ἄλλας ἀποβλέπειν τιμὰς, ἀλλὰ τὸ γένος ἐξετάζειν ἐκ τῶν ἀρχαίων λαμβάνοντα τὴν διαδοχὴν, καὶ πολλὰς παραχόμενον μάρτυρας. καὶ ταῦτα πράττομεν ἢ μόνον ἐν αὐτῇ Ἰσδαίας, ἀλλ' ὅπως ποτὲ σύστημα τῷ γένει ἐστὶν ἡμῶν, καὶ καὶ τὸ ἀκριβὲς ἀποσώζεται τοῖς ἱερεῦσι περὶ τὰς γάμους· λέγω δὲ τὰς ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Βαβυλῶνι, καὶ εἴπερ τῆς ἄλλης οἰκισμένης τῷ γένει τῶν ἱερῶν εἰσὶ τινες δισσπαρμένοι· πέμπουσι γὰρ εἰς Ἱερσόλυμα συγγράψαντες πατέρεσθαι

gumento historiae veritas comprobetur, si de rebus iisdem eadem omnes pronuncient, ac scribant, ita sese domum illi maxime reliquos omnes veritatis opinione superaturos putarunt, si ab reliquis maxime dissiderent. Certe dicendi genere et eloquentiae vi cedere nos oportet scriptoribus Graecis; non autem historiae de priscis veritate, et maxime de rebus propriae vniuscuiusque patriae.

6. Quod apud Aegyptios quidem et Babylonios ex longissimis retro seculis in rebus conscribendis adhibita fuerit diligentia, quando sacerdotibus quidem id officii commissum erat, et circa eas ipsi philosophabantur, Chaldaeis vero apud Babylonios, et maxime Phoenicibus, qui Graecis immixti vsi sunt literis, vt et vitae rationem ordinarerent, et opera publica memoriae traderent, dum consentiant omnes, praemittendum hoc puto. De nostris vero progenitoribus, quod eandem, (mitto dicere an potioream) quam praedicti, habuerint in conscribenda historia curam, pontificibus et prophetis id muneris iniungentes; quodque vsque ad nostra tempora cum multa diligentia hoc ipsum seruauerint, et, si oportet audentius dicere, etiam seruabitur, conabor breuiter edocere.

7. Non enim tantum ab initio his rebus viros optimos et in Dei cultu assiduos praefecere, sed et curam habuere, vt genus sacerdotale purum semper impermixtumque permaneret. Debet enim, quisquis sacerdotio fungitur, ex populari sua coniuge liberos quaerere, neque ad pecunias aut honores respicere alios, sed genus exquirere secundum antiquam successionem multis probatum testimoniis. Et haec obseruamus non in Iudaea tantum, sed vbiunque pars aliqua est de nostra gente, ibi obseruatur sollicita nuptiarum sacerdotalium regula: puta in Aegypto, in Babylone, et sicubi terrarum praeterea sparsi sunt nostri sacerdotes. Mittunt enim Hierosolyma de-

τῆτομα τῶν γενναμένων καὶ τῶν ἐπάνω προγόνων, καὶ τίνας οἱ μαρτυρῶντες. πόλεμος δ' εἰ κατάχοι, καθάπερ ἤδη γέγοινε πολλάκις, Ἀντιόχῃ τε τῷ Ἐπιφανῆς εἰς τὴν χώραν ἐμβαλόντος, καὶ Πομπηΐᾳ Μάγνῃ, καὶ Κιϋντιλίδι Οὐάρεῃ, μάλιστα δὲ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, οἱ περιλειπόμενοι τῶν ἱερῶν καινὰ πάλιν ἐκ τῶν ἀρχαίων γραμμάτων συνίστανται, καὶ δοκιμάζουσι τὰς ὑποληφθείσας γυναῖκας. ἡ γὰρ ἐτι τὰς αἰχμαλώτους γενομένας προσίσταται. πολλάκις γενοῦναι αὐταῖς τὴν πρὸς ἀλλόφυλον κοινωνίαν ὑφορώμενοι. τεκμήριον δὲ μέγιστον τῆς ἀκριβείας. οἱ γὰρ ἀρχιερεῖς οἱ παρ' ἡμῖν ἀπὸ διχιλίων ἐτῶν ὀνομαστοὶ παῖδες ἐκ πατρὸς εἰσιν ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς. τοῖς δὲ τῶν εἰρημένων ἔτι ἂν γένοιτο εἰς παράβασιν, ἀπηγόρευται μὴτε τοῖς βωμοῖς παρίσθαι, μὴτε μετέχειν τῆς ἄλλης ἀγιστείας. εἰκότως ἂν, μᾶλλον δὲ ἀναγκαίως, ἅτε μὴτε τῷ ὑπογράφειν αὐτεξούσιᾳ πᾶσιν ὄντος, μὴτε τινὸς ἐν τοῖς γραφομένοις ἐνέσσης διαφωνίας· ἀλλὰ μόνων τῶν προφητῶν τὰ μὲν ἀνωτάτω καὶ τὰ παλαιότατα κατὰ τὴν ἐκίπνοιν τὴν ἀπὸ τῷ Θεῷ μαθόντων, τὰ δὲ καθ' αὐτὰς ὡς ἐγένετο σαφῶς συγγραφέντων.

η'. Οὐ γὰρ μυριάδες βιβλίων εἰσὶ παρ' ἡμῖν, ἀσυμφώνων καὶ μαχομένων· δύο δὲ μόνα πρὸς τοῖς εἴκοσι βιβλία, τῷ παντὸς ἔχοντα χρόνον τὴν ἀναγραφὴν, τὰ δικαίως Θεῷ πεπιστευμένα. καὶ τῶν πέντε μὲν ἐστὶ τὰ Μωϋσείως, ἃ τὴν τε νόμον περιέχει, καὶ τὴν τῆς ἀνθρωπογονίας παράδοσιν, μέχρι τῆς αὐτῆς τελευτῆς. ὅτος ὁ χρόνος ἀπολείπει τριχιλίων ὀλίγων ἐτῶν. ἀπὸ δὲ τῆς Μωϋσείως τελευτῆς μέχρι τῆς Ἀραξίεξ τῷ μετὰ Σίεξην Περσῶν βασιλείᾳ ἀρχῆς, οἱ μετὰ Μωϋσῆν προφηταὶ τὰ κατ' αὐτὰς πρᾶχθέντα συνέγραψαν ἐν τρισὶ καὶ δέκα βιβλίοις· αἱ δὲ λοιπαὶ τέσσαρες ὕμνας εἰς τὸν Θεὸν καὶ τοῖς ἀνθρώποις ὑποθήκας τῷ βίβι περιέχουσιν. ἀπὸ δὲ Ἀραξίεξ μέχρι τῷ καθ' ἡμᾶς χρόνῳ γέγραπται μὲν ἑκατὰ· πλείους δὲ ἔχ' ὁμοίας ἡξίωται τοῖς πρὸ αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ

scripta nomina parentum et maiorum, additis testium nominibus. Quod si bellum enascatur, ut saepe factum est, sicut cum Antiochus Epiphanes terram inuasit, et cum Pompeius Magnus, et cum Quintilius Varus, maxime vero nostris temporibus, tum qui supersuat sacerdotum nonas ex veteribus tabulas conficiunt, et inquirunt in feminas superstites. nam nec eas, quae bello captae fuerunt, recipiunt, suspectantes eam, quae saepe talibus accidit, cum alienigenis consuetudinem. Est autem argumentum diligentiae maximum circa ista, quod summi sacerdotes apud nos in commentariis descripti sunt ab annis bis mille cum suis parentumque nominibus. Si quis aduersus haec deliquerit, ei non licet altari adstare, aut caeterarum ceremoniarum esse participem. recte siquidem, potius autem ex necessitate, cum neque subscribendi potestas omnibus data, neque vlla sit in scriptis discrepantia; sed solummodo prophetis, qui antiquissima quidem et veterrima ex inspiratione diuina cognita habuerint, suorum vero temporum res quo modo gestae erant plane conscripserint.

8. Itaque apud nos nequaquam innumerabilis est librorum multitudo, dissentientium atque inter se pugnantium: sed duo duntaxat et viginti libri, totius praeteriti temporis historiam complectentes, qui merito creduntur diuini. Ex his quinque quidem sunt Moysis, qui et leges continent, et seriem rerum gestarum a conditu generis humani usque ad ipsius interitum. Atque hoc spatium temporis tria fere annorum millia comprehendit. A Moysis autem interitu ad imperium usque Artaxerxis, qui post Xerxem regnavit apud Persas, prophetae, qui Moysi succedere, res sua aetate gestas tredecim libris complexi sunt: quatuor vero reliqui hymnos in Dei laudem, et praecepta vitae hominum exhibent utilissima. Caeterum ab imperio Artaxerxis ad nostram usque memoriam sunt quidem singula literis mandata; sed nequaquam tantam fidem et auctoritatem meruerunt, quantam superiores ii libri, propterea quod minus explorata sunt

γενέσθαι τὴν τῶν προφητῶν ἀκριβῆ διαδοχὴν. δῆλον δ' ἐστὶν ἔργῳ, πῶς ἡμεῖς τοῖς ἰδίῳις γράμμασι πιστεύομεν. το-
σῶν γὰρ αἰῶνος ἤδη παρωχηκότες, ὅτε προδεδῆναι τις
ἔδδεν, ὅτε ἀφελῆν αὐτῶν, ὅτε μεταδεδῆναι τετόλμηκεν. πᾶσι
δὲ σύμφυτόν ἐστιν εὐθύς ἐκ τῆς πρώτης γενέσεως Ἰσραεῖτες,
τὸ νομίζειν αὐτὰ Θεῶν δόγματα, καὶ τῆτοις ἐμμένειν. καὶ
ὑπὲρ αὐτῶν, εἰ δέοι, θνήσκουσιν ἡδέως· ἥδη ὅν πολλοὶ πολλὰ
κις ἐώρανται τῶν αἰχμαλώτων, τρέβλας καὶ παντοίων θά-
νάτων τρόπῃς ἐν θεάτροις ὑπομένοντες, ἐπὶ τὸ μηδὲν ῥῆμα
προσδοῦν παρὰ τῆς νόμῃς καὶ τὰς μετὰ τῆτων ἀναγραφάς.
ὅτις ἂν ὑπομείνῃ Ἑλλήνων ὑπὲρ αὐτῶν, ἀλλ' ἔδ' ὑπὲρ τῶ
καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς ἀφανισθῆναι συγγράμματα, τὴν
τυχῶσαν ὑποστήσεται βλάβη; λόγος γὰρ αὐτὰ νομίζεσθαι
εἶναι, κατὰ τὴν τῶν γραψάντων βῆλῃσιν ἐχεδισμένους.
καὶ τῆτο δικαίως καὶ περὶ τῶν παλαιότερων φροῦδων,
ἐπειδὴ καὶ τῶν νῦν ἐνίς ὀρῶσι τολμῶντας περὶ τῆτων συγ-
γράφειν, οἷς μὴτ' αὐτοὶ παρεγένοντο, μῆτε πυθέσθαι πα-
ρὰ τῶν εἰδόντων ἐφιλοτιμήθησαν. ἀμέλει καὶ περὶ τῶ γε-
νομένης νῦν ἡμῖν πολέμου τινὲς ἰστορίας ἐπιγράψαντες ἐξηγ-
νόχασιν, ὅτ' εἰς τῆς τόπῃς παραβαλόντες, ὅτε πλησίον
τῆτων πραττομένων προσελθόντες· ἀλλ' ἐκ παρακησμά-
των ὀλίγα συνθέντες, τῶ τῆς ἰστορίας ὀνόματι λίαν ἀναιδῶς
ἐντεπαρόνησαν.

Σ'. Εγὼ δὲ καὶ περὶ τῶ πολέμου παντός, καὶ περὶ τῶν
ἐν αὐτῶ κατὰ μέρος γενομένων, ἀληθῆ τὴν ἀναγραφὴν
ἐποιητάμην, τοῖς πράγμασι αὐτὸς ἅπασι παρευτυχών.
ἐστρατήγην μὲν γὰρ τῶν παρ' ἡμῖν Γαλιλαίων ὀνομαζομένων,
ὥς ἀντέχειν δυνατόν ἦν, ἐγενόμην δὲ παρὰ Ῥωμαίοις συλ-
ληφθεὶς αἰχμαλώτος. καὶ με διὰ φυλακῆς Οὐσπασια-
νὸς καὶ Τίτος ἔχοντες, αἱ προσεδρεύον αὐτοῖς ἠνάγκασαν,
τὸ μὲν πρῶτον δεδωμένον· αὐθις δὲ λυθεὶς συνεπέμφθη
ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρείας Τίτῳ, πρὸς τὴν Ἱερουσολύμων πο-
λιορκίαν. ἐν ᾧ χρόνῳ γενομένων τῶν πραττομένων ἐκ ἔστι
ὅτι ἐμὴν γνῶσιν διέφυγε. καὶ γὰρ τὰ κατὰ τὸ στρατό-

successio prophetarum. Quanta porro veneratione libros nostros prosequamur, re ipsa apparet. Cum enim tot iam saecula effluxerint, nemo adhuc nec adiacere quicquam illis, nec demere, aut mutare aliquid est ausus. Sed omnibus Iudaeis statim ab ipso nascendi exordio hoc insitum atque innatum est, Dei ut haec esse praecepta credamus, iisdemque constanter adhaerescamus, et eorum causa, si opus fuerit, libentissime mortem perferamus. Iam itaque multi captiuorum frequenter et tormenta et omnis generis mortem in theatri suslinere conspecti sunt, ne ullum verbum contra leges admitterent, scriptasque de illis traditiones. Quis Graecorum tale aliquid subiret, imo vel minimum quidem laedi sufferet, licet omnia ab illis scripta interitus periculum adeant? quippe illa narrationes esse existimant, propere effusas, prout allubesceret scriptoribus. Atque ita non immerito sentiunt de antiquioribus, quoniam aliquos nunc quoque vident de istis scribere aggredientes, quibus neque ipsi interfuere, neque operam dedere, ut a rerum gnaris illa acciperent. scilicet etiam de bello, quod nuperrime gessimus, quidam historias, quas conscripserant, ediderunt, cum neque ad ea loca peruenerint, neque in vicinia fuerint locorum, ubi res gestae erant: sed ex fama et auditione paucula quaedam temere componentes, historiae nomine impudenter admodum et insolenter se efferunt.

9. Ego autem et de omni bello, deque iis, quae particulatim gesta erant, veritati congruenter scripsi, cum ipse rebus omnibus interfuerim. Etenim eorum dux exstiteram, qui apud nos Galilaei audiunt, quamdiu resistendo eramus, comprehensus autem a Romanis factus sum captiuus; cumque me Vespasianus et Titus in custodia haberent, illis semper assidere coegerunt, primo quidem vinculum. postea vero solutus ab Alexandria cum Tito missus eram ad Hierosolymorum obsidionem. Quo tempore cum fierent, quae gesta erant, nihil meam notitiam effugit. nam et singula in Ro-

παδὸν τὸ Ῥωμαίων ὄρεῶν ἐπιμελῶς ἀνέγραφον, καὶ τὰ παρὰ
τῶν αὐτομόλων ἀπαγγελλόμενα μόνος αὐτὸς συνίην· εἰτα
χολῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ λαβόμενος, πάσης μοι τῆς πραγματείας
ἐν παρασκευῇ γεγενημένης, χρησάμενος τισὶ πρὸς τὴν Ελ-
ληνίδα Φῶνῃ συνεργοῖς, ὥτως ἐποιησάμην τῶν πράξεων
τὴν παράδοσιν. τοσῶτον δέ μοι περιῆν θάρσος τῆς ἀλη-
θείας, ὥστε πρώτης πάντων τῆς αὐτοκράτορας τῆ πολέμου
γενομένης Οὐεσπασιανὸν καὶ Τίτον ἡξίωσα λαβεῖν μάρτυ-
ρας. πρώτοις γὰρ δέδωκα τὰ βιβλία· καὶ μετ' ἐκείνους
πολλοῖς μὲν Ῥωμαίων τοῖς συμπεπολιμηκόσι, πολλοῖς δὲ
τῶν ἡμετέρων ἐπίπρασπον, ἀνδράσι καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σο-
φίας μετεχρηκόσιν, ὧν ἐστὶν Ἰούλιος Δερχέλαος, Ηρώδης ὁ
σεμνότερος, καὶ αὐτὸς ὁ θαυμασιώτατος βασιλεὺς Αἰγύπ-
του. ἔτοι μὲν ἂν ἅπαντες ἐμαρτύρησαν, ὅτι τῆς ἀληθείας
πρῆξην ἐπιμελῶς, ἔκ ἂν ὑποσηλάμενοι καὶ σιωπήσαντες,
εἴ τι κατὰ ἄγνοιαν ἢ χαλεζόμενος μετέθηκα τῶν γεγονό-
των ἢ παρέλιπον.

ἱ. Φαῦλοι δέ τινες ἄνθρωποι διαβάλλου μετὰ τὴν ἱσ-
τορίαν ἐπιτεχνηθήκασιν, ὥσπερ ἐν χολῇ μηρακίων γύμνασμα
προκείμεναι νομίζοντες. κατηγορίας παραδόξας καὶ διαβο-
λῆς· δέον ἐκείνο γινώσκειν, ὅτι δὲ τὸν ἄλλοις παράδοσιν
πράξεων ἀληθινῶν ὑπὸ χυόμενον, αὐτὸν ἐπίστασθαι ταύτας
πρότερον ἀκριβῶς, ἢ παρεχόμενα τοῖς γεγενησιν, ἢ
παρὰ τῶν ἐιδότων πυνθανόμενοι. ἔπερ ἐγὼ μάλιστα περὶ
αἰσφοτέρων νομίζω πεποιημέναι τὰς πραγματείας. τὴν μὲν
γὰρ ἀρχαιολογίαν, ὥσπερ ἔφη, ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων
μεθερμήνευκα, γεγοιῶς ἱερὺς ἐκ γένους, καὶ μετεχρηκὺς
τῆς φιλοσοφίας τῆς ἐν ἐκείνοις τοῖς γράμμασι· τῇ δὲ πο-
λέμῃ τὴν ἱστορίαν ἔγραψα, πολλῶν μὲν αὐταρχῶς πρά-
ξεων, πλείων δ' αὐτόπτης γενόμενος, ὅπως δὲ τῶν
λεχθέντων ἢ πραχθέντων ἔδοτιεν ἀγνοήσας. πᾶς ἔτι
ἔκ ἂν θρασυῆς τις ἠγήσασθαι τῆς ἀνταγωνίζεσθαι μοι
περὶ τῆς ἀληθείας ἐπιτεχνησκότας; οἱ καὶ τοῖς τῶν αὐ-
τοκράτορων ὑπομνήμασιν ἐντυχὲν λέγῃσι, ἀλλ' ὃ γο

mano exercitu prospiciens, diligenter ea notabam; quaeque a transfugis nunciabantur, ego solus intellexi: deinde Romae otium nactus, opere omni iam praeparato, et quibusdam propter Graecam linguam in auxilium vocatis, res, prout gestae erant, literis mandabam. Adeoque veritati confidebam, ut omnium primos Vespasianum et Titum in eo bello imperatores mihi testes facere voluerim. Primum namque illis obtuli libros; et post illos multis quidem Romanorum, qui bello interfuere: plurimis etiam nostratum eos vendidi, viris Graecae eruditionis non ignaris; in quibus erat Iulius Archelaus, Herodes morum grauitate spectatissimus, idemque rex Agrippa admiratione dignissimus. Illi sane vniuersi testimonium perhibuerunt, quod veritatem accuratam praeme ferebam, non dissimulaturi aut tacituri, si quid factorum per ignorantiam aut per gratiam commutassent aut praetermisissent.

10. Quidam vero homines male feriatam historiam meam calumniari conati sunt, tanquam eiusmodi esset, ut adolescentibus in scholis ad ingenium exercendum proponi debeat. O accusationem incredibilem turpemque calumniam! cum oporteat illud sciri, quod eum deceat, qui se polliceatur rerum veritatem aliis traditurum, ipsum prius exacte eas nosse, aut quod adfuerit, cum gererentur, aut quod ex ignaris eas didicerit. id quod ego in utroque opere me fecisse existimo. Antiquitatis namque libros, sicuti dixi, ex voluminibus sacris interpretatus sum, cum essem genere sacerdos, et a philosophia in scriptis istis comprehensa non alienus: historiam vero belli conscripsi, ut qui ipse res quidem multas gesserim, plurimas vero ipse viderim, et eorum, quae dicta vel gesta erant, nihil prorsus ignorarim. Quo modo ergo non procaces isti existimentur, qui mecum de veritate contendere aggressi sunt? qui, licet imperatorum commentarios legisse dicantur,

καὶ τοῖς ἡμετέροις τῶν ἀντιπολεμάντων πράγμασι παρὲς
τυχον.

ια'. Περὶ μὲν ὅν τέτων ἀναγκαίαν ἐποίησάμην τὴν παρ-
έκβασιν, ἐπιστημῆνασθαι βεβλόμενος τῶν ἐπαγγελλομένων
τὰς ἰστορίας συγγράφειν τὴν εὐχέρειαν· ἱκανῶς δὲ φανερόν,
ὡς οἶμαι, πεποιηκώς, ὡς ὅτι πατέριός ἐστιν ἡ περὶ τῶν πα-
λαιῶν ἀναγραφὴ τοῖς βαρβάροις μᾶλλον, ἢ τοῖς Ἑλλήσιν.
βέλομαι δὲ μικρὰ πρότερον διαλεχθῆναι πρὸς τὰς ἐπιχει-
ρῶντας νῦν ἡμῶν ἀποφαίνειν τὴν κατάστασιν, ἐκ τῆ μηδὲν
περὶ ἡμῶν, ὡς φασιν ἐκῆνοι, λελείχθαι παρὰ τοῖς Ἑλληνικοῖς
συγγραφεῦσιν· εἴτα δὲ τὰς μαρτυρίας τῆς ἀρχαιότητος ἐκ
τῶν παρ' ἄλλοις γραμμάτων παρέξω, καὶ τὰς μὲν βεβλασ-
φημηκότας ἡμῶν τὸ γένος ἀποδείξω λίαν ἀλόγως βλασφη-
μῦντας.

ιβ'. Ἡμῶς τοίνυν ὅτε χώραν οἰκῶμεν παράλιον, ὅτ'
ἐμπορίαις χαίρομεν, ὃδὲ ταῖς πρὸς ἄλλας διὰ τέτων ἐπι-
μιξίαις. ἀλλ' εἰσὶν μὲν ἡμῶν αἱ πόλεις μακρὰν ἀπὸ θα-
λάσσης ἀπωκισμέναι, χώραν δὲ ἀγαθὴν νεμόμενοι ταύτην
ἐκπονεῖμεν· μάλιστα δὲ πάντων περὶ παιδετοφίαν φιλο-
καλῶντες, καὶ τὸ φυλάττειν τὰς νόμους, καὶ τὴν κατὰ τέτης
παραδεδομένην εὐσέβειαν, ἔργον ἀναγκαιότατον πατιὸς τῆ
βίης πεποιημένοι. προσέσης τοίνυν τοῖς εἰρημέτοις καὶ τῆς
περὶ τὸν βίον ἡμῶν ιδιότητος, ὃδὲν ἦν ἐν τοῖς παλαιοῖς χρό-
νοις τὸ ποιεῖν πρὸς τὰς Ἑλλήνας ἡμῖν ἐπιμιξίαν, ὥσπερ Αἴ-
γυπτίοις μὲν τὰ παρ' αὐτῶν ἐξαγόμενα καὶ πρὸς αὐτὰς
εἰσαγόμενα· τοῖς δὲ τὴν παράλιον τῆς Φοινίκης κατοικῶ-
σιν, ἡ περὶ τὰς καπηλείας καὶ τὰς ἐμπορίας σπυρὴν, διὰ
τὸ φιλοχρηματεῖν. ἢ μὲν ὃδὲ πρὸς ληστείας, ὥσπερ ἄλλοι
τινὲς, ἢ τὸ πλέον ἔχειν ἀξίῳ, πολεμῶντες ἐτράπησαν ἡμῶν
οἱ πατέρες, καίτοι πολλὰς τῆς χώρας ἐχέσης μυριάδας
ἀνδρῶν ἐκ ἀτόλμων. διὰ τῆτο Φοίνικες μὲν αὐτοὶ κατ'
ἐμπορίαν τοῖς Ἑλλήσιν ἐπισπλέοντες εὐθὺς ἐγνώσθησαν,
καὶ δι' ἐκείνων Αἰγύπτιοι, καὶ πάντες, ἀφ' ὧν τὸν φόρτον
εἰς τὰς Ἑλλήνας διακόμεζον, μεγάλα πελάγη διαέρωντες.

non tamen nostrorum, qui illis aduersabantur rebus, intererant.

11. Et de istis quidem necessariam feci digressionem, significare volens facultatem eorum, qui historiam scribere promittunt: atque abunde me declaratum reliquisse arbitror, quod rerum vetustarum memoriam scriptis consignare magis in usu est apud barbaros, quam Graecos. Volo igitur in primis eos paucis redarguere, qui nostrum statum recentem esse contendunt, eo quod nihil de nobis, ut aiunt, illis memorarint scriptores Graeci: deinde testimonia antiquitatis nostrae ex aliorum scriptis afferam, et eos, qui nostrae genti maledixerunt, nulla prorsus cum ratione nobis maledicere ostendam.

12. Quod ad nos attinet, terram habitamus, quae neque mari vicina est, neque negotiationibus gaudemus, neque earum causa nobis consuetudo cum aliis gentibus est. Sed sunt vrbes quidem nostrae procul a mari sitae; ipsi autem nos regionem bonam incolentes hanc cum labore exercemus: maxime vero omnium liberis educandis studentes et legum custodiae, ut qui pietatem ad illas exactam opus totius vitae maxime necessarium fecerimus. Cum igitur ad ea, quae dicta sunt, accedat etiam viuendi ratio propria, nihil erat priscais temporibus, quod faceret nobis commercium Graecorum, sicut Aegyptiis mercimonia, ex rebus, quae importarentur aut exportarentur ad alias gentes; et Phoenicibus oram maritimam accoleantibus, cauponandi et negotiandi studium ex amore pecuniae. Sed neque ad latrocinia, sicut alii quidam, aut amplius habere desiderantes, bellum exercendo conuersi sunt patres nostri, licet regio multis virorum strenuorum myriadibus abundaret. Quo factum, ut Phoenices negotiationis ergo ad Graecos nauigantes statim agniti fuerint, et per illos Aegyptii, dein omnes, a quibus ad Graecos onera perferebant, immensa maria pertranseuntes. Medi

Μηδοὶ δὲ μετὰ ταῦτα καὶ Πέρσαι Φανέροι κατέστησαν, τῆς Ἀσίας ἐπάρξαντες, οἱ δὲ καὶ μέχρι τῆς ἑτέρας ἡπείρου Πέρσαι στρατεύσαντες. Θράκες δὲ διὰ γειτονίαν, καὶ τὸ Σκυθικὸν ἀπὸ τῶν εἰς τὸν Πόντον ἐγγνώσθαι πλεόντων. ὅλας γὰρ ἅπαντες οἱ παρὰ τὴν θάλατταν, καὶ τῆς πρὸς ταῖς ἀνατολαῖς καὶ πρὸς τὴν ἐσπέριον κατοικῶντες, τοῖς συγγεφέων τι βυλομέτοις γνωριμώτεροι κατέστησαν. οἱ δὲ ταύτης ἀνωτέρω τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐπιπλεῖστον ἠγνοήθησαν. καὶ τῷτο φαίνεται καὶ περὶ τὴν Εὐρώπην συμβεβηκός, ὅτι γε τῆς Ῥωμαίων πόλεως, τοιαύτην ἐκ μακροῦ δύναμιν κερτημένης, καὶ τοιαύτας πράξεις κατορθώσης πολεμικᾶς, ἔθ' ὃ Ἡρόδοτος, ἔθ' ὃ Θουκυδίδης, ἔτε τῶν ἅμα τότες γενομένων ἠδὲ εἰς ἐμνημόνευκεν, ἀλλ' ὅψε ποτε καὶ μόλις αὐτῶν εἰς τῆς Ἑλλήνας ἡ γνώσις διεξῆλθεν. περὶ μὲν γὰρ Γαλατῶν τε καὶ Ἰβήρων ἕτως ἠγνόησαι οἱ δοκῶντες ἀκριβέστατοι συγγραφεῖς, ὧν ἐστὶν Εὐφορός, ὥς τε πόλιν οἶσται μίαν εἶναι τῆς Ἰβηρας, τὰς τοσούτου μέρος τῆς Εσπερίου γῆς κατοικῶντας· καὶ τὰ μὴτε γενομένα παρ' αὐτοῖς ἔθῃ, μὴτε λεγόμενα γράφειν, ὡς ἐκείνων αὐτοῖς χρωμένων, ἐτόλμησαν· αἴτιον δὲ τῷ μὲν μὴ γινώσκεν τὰληθές, τὸ λίαν ἀνεπιμέμικτον· τῷ δὲ γράφειν ψευδῇ, τὸ βύλασθαι δοκῶν τι πλεον τῶν ἄλλων ἰσορρεῖν. πῶς ἔν τι θαυμάζειν προσήκειν, εἰ μὴδὲ τὸ ἡμέτερον ἔθνος πολλοῖς ἐγγινώσκετο, μὴδὲ τῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι μνήμης ἀφορμὴν παρέχεν, ἕτω μὲν ἀπακισμένοι τῆς θαλάσσης, ἕτω δὲ βιοτεύειν προσηρημένοι.

γύ. Φέρε τοίνυν ἡμᾶς ἀξίον τεκμηρίω χρῆσασθαι περὶ τῶν Ἑλλήνων, ὅτι μὴ παλαιόν ἐστιν αὐτῶν τὸ γένος τῷ μηδὲν ἐν ταῖς ἡμετέραις ἀναγραφαῖς περὶ αὐτῶν εἰρηδοῦν. ἀρ' ἔτι πάντας ἀν κατεγέλων, αὐτὰς οἶμαι τὰς ὑπ' ἐμῶν εὐπαιρημένας κομίζοντες αἰτίας, καὶ μάρτυρας ἀν τῆς πλετισχώρης παρέχοντο τῆς αὐτῶν ἀρχαιότητος. καὶ γὰρ τοῖσιν περᾶσομαι τῷτο ποιεῖν. Αἰγυπτίοις γὰρ καὶ Φοινίξι μάλιστ' ἀν χρῆσομαι μάρτυσιν, ἔκ ἀν τινος ὡς ψευδῇ τὴν μαρτυρίαν διαβάλλειν δυνηθέντος. φαίνεται γὰρ καὶ δι

vero postea atque Persae illis innotuerunt, postquam Asiae imperarunt, Persaeque praecipue, cum usque ad alteram continentem expeditiones fecissent; Thraces autem propter vicinitatem, et Scythae ab iis, qui in Pontum navigant, cogniti sunt: atque in vniuersum omnes, ad mare vel Orientale vel Hesperium habitantes, in eorum notitiam facilius venerunt, quibus in animo fuit historiae aliquid scribere. Superiora vero insolentes et procul a mari maximam in partem ignorati erant. Hoc idem et iis contigit, qui in Europa habitant. Siquidem Romanorum urbis, in tantam potentiam iam inde olim euectae, et tantas res bellicas prospere gerentis, neque Herodotus neque Thucydides quoquo modo meminuerunt, nec omnino alius eorum aequalis scriptor, sed sero et vix tandem eorum nomen in Graecia auditum. Gallorum etiam et Hispanorum res usque adeo ignotae its fuerunt, qui accuratissimi scriptores fuisse videntur, in quibus est Ephorus, ut Iberos vnam ciuitatem esse existimauerit, cum tam late in occidentem fines eorum pateant: et ritus eorum, qui nec fuerunt, nec fuisse vquam dicti sunt, scribere, tanquam ita illis vterentur, non dubitarunt. Causa vero earum quidem rerum ignorantia fuit, quod illi secum ipsi viuerent commercia aliarum gentium auersantes; scriptorum vero mendacii, quod volebant illi quippiam ultra alios memoriae mandasse videri. Quomodo ergo mirari conuenit, si neque nostra gens plurimis erat nota, neque ad scribendum de se aliqua suppeditauit occasionem, tam longo scilicet intervallo disiuncta a mari, talibus vitae institutis sese accommodans.

13. Pone igitur nos argumento uti vel Graecorum, quod non sit genus eorum antiquum, eo quod nihil in libris nostris de iis dictum reperiat. Nonne omnino nos risu exciperent, ipsas, ut arbitror, a me nunc allatas proferentes causas, et testes e vicinis regionibus adducerent antiquitatis suae. Igitur et ego hoc conabor efficere. Aegyptiis enim et Phoenicibus praecipue testibus utar, nemo eorum testimonio tanquam falso deprehendere potest.

μάλιςα πρὸς ἡμᾶς δυσμενῶς διατεθέντες, κοινῇ μὲν ἅπαντες Αἰγύπτιοι, Φοινίκων δὲ Τύριοι. περὶ μὲντοι Χαλδαίων ὑπέτι δυναίμην ἂν ταυτὸ λέγειν, ἔπει καὶ τῷ γένει ἡμῶν ἀρχηγοὶ καθιεθήκασι, καὶ διὰ τὴν συγγένειαν ἐν ταῖς αὐτῶν ἀναγραφαῖς Ἰυδαίων μνημονεύσιν. ὅταν δὲ τας περὶ τέτων πίσις παράχω, τότε καὶ τῶν Ἑλλήνων συγγραφαῖν ἀποφανῶ τὴν μὴμην Ἰυδαίων πεποικηότας, ἵνα μηδὲ ταύτην ἔτι τὴν πρόφασιν οἱ βασιλεύοντες ἔχωσι τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀντιλογίας.

ιδ'. Λεξομαι δὲ πρῶτον ἀπὸ τῶν παρ' Αἰγυπτίων γραμμάτων. αὐτὰ μὲν ἔν ἔχ οἷόν τε παρατίθεσθαι καὶ κείνων. Μανθεῶν δ' ἦν τὸ γένος ἀνὴρ Αἰγύπτιος, τῆς Ἑλληνικῆς μετερχηκῶς παιδείας, ὡς δὴ λόγος ἐστὶ· γέγραφε γὰρ Ἑλλάδι Φωνῇ τὴν πάτριον ἰστορίαν, ἔκ τε τῶν ἱερῶν, ὡς φασιν αὐτὸς, μεταφράσας, καὶ πολλὰ τὸν Ἡρόδοτον ἐλέγχει τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένοι. αὐτὸς δὲ τοῖσιν ὁ Μανθεῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Αἰγυπτιακῶν ταῦτα περὶ ἡμῶν γράφει. παραθήσομαι δὲ τὴν λέξιν αὐτῆς, καθάπερ αὐτὸν ἐκείνου παραγαγὼν μάρτυρα. „γένετο „βασιλεὺς ἡμῖν, Τίμαος ὄνομα. ἐπὶ τῷτε ἔκ εἰδ' ὅπως ὁ „Θεὸς ἀντίπειπυσεν, καὶ παραδόξως ἐκ τῶν πρὸς ἀνατολὴν „μερῶν, ἄνθρωποι τὸ γένος ἄσσημοι, καταθαρσύναντες ἐπὶ „τὴν χώραν ἐσράτευσαν, καὶ ῥαδίως ἀμαχητὶ ταύτην κα- „τὰ κράτος εἶλον. καὶ τὴν ἡγεμονεύσαντας ἐν αὐτῇ χερσὶ „σάμενοι, τὸ λοιπὸν τὰς τε πόλεις ὁμῶς ἐπέπρησαν, καὶ „τὰ ἱερὰ τῶν Θεῶν κατέσκαψαν. πᾶσι δὲ τοῖς ἐπιχωρίοις „ἐχθρότατά πως ἐχρήσαντο, τὴν μὲν σφάζοντες, τῶν δὲ „καὶ τὰ τέκνα καὶ γυναῖκας εἰς δουλείαν ἄγοντες. πύρας „δὲ καὶ βασιλέα ἵνα ἐξ αὐτῶν ἐποίησαν, ὃ ὄνομα ἦν Σά- „λατις. καὶ ὅτος ἐν τῇ Μέμφιδι κατορίετο, τὴν τε αἰὶα „καὶ κάτω χώραν δασμολογῶν, καὶ Φερεῶν ἐν τοῖς ἐπι- „τηδαιοτάτοις καταλείπων τόποις. μάλιςα δὲ καὶ τὰ πρὸς „ἀνατολὴν ἡσφάλισατο μέρη, προερώμενος Ἀσσυρίων, τὸ „τε μῶρον ἰχυότων, ἰσομήτην ἐπιθυμίαν τῆς αὐτῆς βασι-

Videntur enim et maxime in nos iniqui, communiter quidem omnes *Aegyptii*, *Phoenicum* vero *Tyrrii*. De *Chaldaeis* autem nequaquam hoc idem dicere potero, quoniam et generis nostri principes exstiterunt, et propter cognationem in historiis suis *Iudaeorum* meminere. Cum vero de istis probationes afferam, tunc etiam istos *Graecorum* historicos memorabo, qui *Iudaeorum* mentionem fecere; ne quis eorum ex invidia et detractione huiusmodi occasionem arripiat nobis contradicendi.

14. Initium iam faciam ab *Aegyptiorum* literis. Ipsae quidem eorum literas ut proferam, fieri non potest. *Manetho* autem genere fuit *Aegyptius*, vir *Graecani* eruditionem assequutus, uti ex eo intelligitur, quod *Graeco* patriam historiam scripserit, eam, ut ipse profitetur, et sacris interpretatus libris; qui etiam *Herodotum* in multis conuicit de rebus *Aegyptiacis* per ignorantiam mentitum. Ille certe *Manetho* *historiarum Aegyptiarum* secundo ita de nobis scribit, (eius quippe verba proferre libet, ut qui ipsum illum pro teste producam): „Regem olim habuimus *Timaum*, cuius tempore, cum nobis *Deus*, nescio, „quo pacto, esset iratior, ex partibus orientalibus homines „ignobili genere illi quidem, sed tamen audaciae pleni, „repentinum hanc in regionem impetum fecerunt, eamque „facile admodum ac sine pugna subegerunt: atque „principibus eius in suam potestatem redactis, de caetero et ciuitates crudeliter incenderunt, et *Deorum* templa euerterunt. Porroque in omnes indigenas inimicissime se gesserunt, alios quidem perimentes, aliorum vero et liberos et coniuges in seruitutem agentes. tandem vero unum ex illis regem creauerunt, cui nomen „*Salatis*. Atque hic in *Memphide* versabatur, prouinciam superiorem et inferiorem tributariam faciens, praesidiaque in locis opportunissimis relinquens. Quin et „maxime partes muniuit orientales, prospiciens *Assyria*, „tunc alijs populis potentioribus, futuram cupiditatem in-

11 λίας ἐφόδῃ. εὐρὺν δὲ ἐν νομῷ τῷ Σαίτῃ πόλιν ἐπικαι-
 12 ροτάτην, κειμένην μὲν πρὸς ἀνατολὴν τῇ Βαβασίτῃ κατα-
 13 μῇ, καλυμένην δ' ἀπό τινος ἀρχαίας θεολογίας Αὐαριν,
 14 ταύτην ἔκτισέν τε, καὶ τοῖς τέχεσιν ὀχυρωτάτην ἐποίησεν,
 15 ἐνοικίσας αὐτῇ καὶ πληθὺς ὀπλιτῶν εἰς εἴκοσι καὶ τέσσα-
 16 ηρας μυριάδας ἀνδρῶν πρὸς φυλακὴν. ἐνθαδὲ κατὰ θύ-
 17 ρειαν ἤρχετο, τὰ μὲν σιτομετρῶν καὶ μισθοφορίαν παρε-
 18 χόμενος, τὰ δὲ καὶ ταῖς ἐξοπλισταῖς πρὸς φόβον τῶν ἐξω-
 19 θεν ἐπιμελῶς γυμνάζων. ἄρξας δ' ἐννεακαίδεκα ἔτη τὸν
 20 βίον ἐτελεύτησεν. μετὰ τῆτον δὲ ἕτερος ἐβασίλευσεν τρις-
 21 σαρεα καὶ τετταράκοντα ἔτη, καλέμενος Βηάν. μεθ' ὃν ἄλ-
 22 λος Αἰσυχίας, ἐξ καὶ τριάκοντα ἔτη καὶ μῆνας ἑπτὰ. ἐπι-
 23 τα δὲ καὶ Αἰσυχίης ἐν καὶ ἐξήκοντα, καὶ Ιανίας πεντήκον-
 24 τα καὶ μῆνα ἑνα. ἐπὶ πᾶσι δὲ καὶ Αἰσυχίης ἐννέα καὶ τέσσα-
 25 ράκοντα καὶ μῆνας δύο. καὶ ἔτι μὲν ἐξ ἐν αὐτοῖς ἐγενή-
 26 θησαν πρῶτοι ἄρχοντες, πολεμῦντες αἰεὶ καὶ ποθῆντες
 27 μαῖλλον τῆς Αἰγύπτῃ ἐξἄραι τὴν ρίζαν. ἐκαλεῖτο δὲ τὸ
 28 σύμπαν αὐτῶν ἔθνος ΤΚΣΩΣ, τῆτο δὲ ἐστὶ βασιλεὺς ποιμέ-
 29 νης. τὸ γὰρ ΤΚ καθ' ἰσράν γλῶσσαν βασιλεῖα σημαίνει,
 30 τὸ δὲ ΣΩΣ ποιμὴν ἐστὶ καὶ ποιμένες κατὰ τὴν κοινὴν διά-
 31 λεκτον, καὶ ἔτω συντιθέμενον γίνεται ΤΚΣΩΣ. τιτὲς δὲ
 32 πλέγυσεν αὐτὸς Ἀραβας εἶναι." ἐν δ' ἄλλῳ ἀντιγράφῳ ἡ
 33 βασιλεὺς σημαίνεσθαι διὰ τῆς τῇ ΤΚ προσπυγορίας, ἀλλὰ
 34 τὴναντίον αἰχμαλώτης δηλοῦσθαι ποιμένας. τὸ γὰρ ΤΚ
 35 πάλιν Αἰγυπτιαστὶ καὶ τὸ ΑΚ θασυνόμενον, αἰχμαλώτης
 36 ῥητῶς μὲνι. καὶ τῆτο μαῖλλον πιθανώτερόν μοι φαίνεται,
 37 καὶ παλαιᾶς ἱστορίας ἐχόμενον. 38 τῆτος δὲ τῆς προκαταγο-
 39 ρησμένης βασιλεῖας τῆς τῶν ποιμένων καλεμένην, καὶ τῆς
 40 ἐξ αὐτῶν γενομένης, κρατῆσαι τῆς Αἰγύπτῃ Φησὶν ἔτι
 41 πρὸς τοῖς πεντακοσίοις ἑνδεκα. μετὰ ταῦτα δὲ, τῶν ἐκ τῆς
 42 Ἡθβαίδος καὶ τῆς ἄλλης Αἰγύπτῃ βασιλείων γενέσθαι Φη-
 43 σὶν ἐπὶ τῆς ποιμένας ἐπανάσασιν, καὶ πόλεμον αὐτοῖς συρ-
 44 ραγῆναι μέγαν καὶ πολυχρόνιον. ἐπὶ δὲ βασιλείᾳ, ἥ ὀνο-
 45 μα εἶναι Αἰσυχίης γένεσθαι, ἡττωμένης Φησὶ τῆς ποιμέ-

„videndi illud ipsum regnum. Cum ~~ma~~ius esset in
 „Saite nomen ciuitatem opportunissimam ad orientem
 „fluminis Bubastitae sitam, quae vero ab antiquis theolo-
 „gis Auaris appellabatur, et ipsam aedificauit et muris
 „firmissimis communiuit, postquam illic collocasset ad
 „custodiam eius armatorum multitudinem usque ad
 „CCXL. millia viro-um. Illic veniebat aestatis tempo-
 „re, tam ut frumenta meteret et conductitiis merce-
 „dem solueret, quam ut armatos ad terrorem extraneo-
 „rum diligenter exerceret. Cum autem regnasset an-
 „nis XIX, vitam finiuit. Post hunc etiam regnauit al-
 „ter annis XLIV, Beon nomine. Post quem alius
 „Apachnas nomine, annis XXXVI. et mensibus VII.
 „Dein etiam Apophis LXI, et Ianias L. et mense vno.
 „Post omnes autem Assis annis XLIX. et mensibus II.
 „Et isti quidem sex inter eos fuisse primi principes,
 „bellum semper gerentes, et maxime Aegyptum radi-
 „citus extinguere cupientes. Vocabatur autem gene-
 „eorum vniuersa Hyksos, id est Reges pastores. Hyc-
 „enim in sacra lingua Regem sonat, Sos vero pasto-
 „rem siue pastores secundum dialectum communem,
 „vnde vox composita Hyksos. Sunt autem, qui Ara-
 „bas illos existisse dicant.” In alia autem exemplari
 nomine illo Hyksos non Reges significari comperi-
 sed e diuerso captiuos pastores indicari. Hyc enim
 iterum Aegyptiaca lingua, et HAC cum adspiratione,
 captiuos proprie nominatimque significat. Atque id
 mihi verissimilius videtur, et magis cum antiqua hi-
 storia consentiens. „Illos autem Regum olim Pasto-
 „rumque nomine appellatos, illorumque posteros Ae-
 „gyptum in sua potestate habuisse dicit, annis circiter
 „XII. supra quingentos. tum vero susceptam aduersus
 „pastores a Thebaïdis ac reliquis Aegypti regibus ex-
 „peditionem, bellumque graue ac diuturnum inter
 „ipsum conflatum fuisse. Sub rege autem, cui Alis-
 „fragnauthosis nomen erat, debellatos Pastores illos.”

11 νας ὑπ' αὐτῷ, ἐκ μὲν τῆς ἄλλης Αἰγύπτου πάσης ἐκπε-
 12 σσῆν, κατακληροθῆναι δ' εἰς τόπον, ἀρετῶν ἔχοντα μυρίων
 13 τὴν περιμετρον. Αὐαριν ὄνομα τῷ τόπῳ. τῆτον Φησὶν ὁ
 14 Μανιεθὼν ἅπαντα, τείχει τε μεγάλῳ καὶ ἰχυρῷ περιβα-
 15 λῆν τὴς ποιμένας, ὅπως τὴν τε κτήσιν ἅπασαν ἔχωσιν ἐν
 16 ὀχυρῷ, καὶ τὴν λαὸν τὴν ἑαυτῶν. τὸν δὲ Λισσφραγμα-
 17 θωσίως υἱὸν Θύμμωσιν ἐπιχειρῆσαι μὲν αὐτὰς διὰ πολιορκί-
 18 ας ἐλθὲν κατὰ κράτος, ὅπως καὶ τεσσαράκοντα μυριάσι
 19 προσεδρεύσαντα τοῖς τείχεσιν· ἐπεὶ δὲ τῆς πολιορκίας
 20 ἀπέγνω, ποιήσασθαι συμβάτης, ἵνα τὴν Αἰγυπτοὶ ἐκλι-
 21 πόντες ὅποι βιάονται πάντες ἀβλαβῶς ἀπέλθωσι. τὴς
 22 δὲ ἐπὶ ταῖς ὁμολογίαις πανοικισία μετὰ τῶν κτήσεων ἐκ
 23 ἐλάττω μυριάδων ὄντας εἴκοσι καὶ τεσσάρων ἀπὸ τῆς Αἰ-
 24 γύπτου τὴν ἔρημον εἰς Συρίαν ὁδοιπορῆσαι. Φοβημένους δὲ
 25 τὴν Ασσυρίων δυναστείαν, τότε γὰρ ἐκείνης τῆς Ἀσίας κρα-
 26 τῆν, ἐν τῇ νῦν Ἰνδαία καλεσμένη πόλιν εἰκοδομησάμενος
 27 τοσαύταις μυριάσιν ἀνθρώπων ἀγκίσμασαν, Ἱεροσόλυμα
 28 ταύτην ὀνομάσαι. ἐν ἄλλῃ δὲ τινὶ βίβλῳ τῶν Αἰγυπτια-
 29 κῶν Μανιεθὼν τῷτο Φησὶν ἔθνος τὴς καλεσμένης ποιμένας,
 30 αἰχμαλώτους ἐν ταῖς ἱεραῖς αὐτῶν βίβλοις γεγραφθαι,
 31 λέγων ἐρῶς. καὶ γὰρ τοῖς ἀνωτάτω προγόνοις ἡμῶν τὸ
 32 ποιμαίνειν πάτριον ἦν, καὶ νομαδικὸν ἔχοντες τὸν βίον, ὥτως
 33 ἐκαλῶντο ποιμένες. αἰχμαλῶτοί τε πάλιν ἐκ ἀλόγως ὑπὸ
 34 τῶν Αἰγυπτίων ἀνγεγράφθησαν, ἐπειδὴ περὶ ὁ πρόγονος ἡμῶν
 35 Ἰσάηκος ἑαυτὸν ἔφη πρὸς τὸν βασιλῆα τῶν Αἰγυπτίων αἰχ-
 36 μάλωτον εἶναι, καὶ τὴς ἀδελφῆς εἰς τὴν Αἴγυπτον ὕψους
 37 μετεπέμψατο, εὖ βασιλεὺς ἐπιτρέψαντες. ἀλλὰ περὶ
 38 μὴν τούτων ἐν ἄλλοις ποιήσομαι τὴν ἐξέτασιν ἀκριβοτέρην.

16. Νυνὶ δὲ τῆς ἀρχαιότητος ταύτης παρατίθεσθαι τὴς
 Αἰγυπτίως μάρτυρας. πάλιν ἂν τὰ τῷ Μανιεθῶντος, πῶς
 ἔχει πρὸς τὴν τῶν χρόνῳ τάξιν, ὑπογράψω. Φησὶ δὲ ὅτι
 μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου τὸν λαὸν τῶν ποιμένων εἰς
 17 Ἱεροσόλυμα, ὁ ἐκβαλὼν αὐτὸς ἐξ Αἰγύπτου βασιλεὺς
 18 Τίθμωσις, ἐβασίλευσεν μετὰ ταῦτα ἔτη εἴκοσι πέντε

„ac reliqua *Ægypto* pulsos, vñom in locum inclusos esse
 „tradit, cuius ambitus decem iugerum millia contine-
 „ret. Auaris locus ille dicebatur. Hunc Manetho dicit
 „vniuersum a Pastoribus ingenti validoque muro septum
 „ac munitum, vt, quicquid sibi fortunarum esset ac prae-
 „dae, id omne tutum ac securum habere possent. At ve-
 „ro Alisfragmuthoseos filium Thummosin cccclxxx.
 „millium hominum exercitu muros obsedisse, atque
 „iplos per vim expugnare conatum illum quidem; sed,
 „obsidionis exitu desperato, cum iisdem ea conditione
 „pepigisse, vt, *Ægypto* relicta, omnes quocunque vel-
 „lent sine vlllo suo detrimento comunigrarent. Eos igitur
 „cum vniuersis familiis atque omni possessione sua,
 „vti per ictum foedus poterant, haud pauciores ccxl.
 „millibus ab *Ægypto* per solitudinem in *Syriam* teten-
 „disse. Quod autem sibi ab Assyriorum principatu me-
 „tuerent, (tum enim *Asiam* tenebant) in ea, quam hodie
 „Iudaeam appellamus, regione urbem aedificasse, quae
 „tot hominum millia caperet, eandemque Hierosolyma
 „nominasse.” In alio vero quodam de rebus *Ægyptia-*
eis libro Manetho dicit: „hanc ipsam gentem Pastores ap-
 „pellatam, captiuos in sacris suorum libris haberi;” id-
 „que recte. Nam antiquis progenitoribus nostris patrium
 erat greges pascere: et pascualem agentes vitam, inde
 Pastores vocabantur. rursusque captiui non temere in
Ægyptiorum libris dicti sunt, quoniam progenitor noster
 Iosephus dixit ad *Ægyptiorum* regem, se captiuum esse,
 et postea fratres in *Ægyptum* euocauit regis permissu.
 Sed de istis quidem alibi inquisitionem faciemus diligent-
 tiorem.

15. Nunc autem huius antiquitatis testes producam
Ægyptios. Itaque rursus ea, quae tradidit Manetho, ad
 quod tempus referantur, subiiciam. Sic enim ait: „Post-
 „quam ex *Ægypto* egressus est Pastorum populus ad Hie-
 „rosolyma, qui illos ex *Ægypto* pepulit rex nomine
 „Tethmosis, postea regnavit annis viginti et quinque, et

καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἐτελεύτησεν, καὶ παρέλαβε τὴν
 ἀρχὴν αὐτῷ υἱὸς Χίβρων ἑτῆ δεκατρία. μεθ' οὗ Ἀμένω-
 φος εἴκοσι καὶ μῆνας ἑπτά. τῷ δὲ ἀδελφῇ Ἀμισσοῦς εἴκο-
 σιὸν καὶ μῆνας ἑνὲα. τῆς δὲ Μήφης δώδεκα καὶ μῆνας
 ἑνὲα. τῷ δὲ Μηφραμύθωσις εἴκοσι πέντε καὶ μῆνας δέ-
 κα. τῷ δὲ Θωῶσις ἑνὲα καὶ μῆνας ὀκτώ. τῷ δ' Ἀμένω-
 φος τριάκοντα καὶ μῆνας δέκα. τῷ δὲ Ωρος τριακονταὶξ
 καὶ μῆνας πέντε. τῷ δὲ θυγατρὶ Ἀκρυχῆς δώδεκα καὶ
 μῆνα ἓνα. τῆς δὲ Ράθωτις ἀδελφὸς ἑνὲα. τῷ δὲ Ἀκρυ-
 χῆς δώδεκα καὶ μῆνας πέντε. τῷ δὲ Ἀκρυχῆς ἑτεροὶ
 δώδεκα καὶ μῆνας τρεῖς. τῷ δὲ Ἀρμαῖς τέσσαρα καὶ μῆνα
 ἓνα. τῷ δὲ Ραμέσσης ὃν καὶ μῆνας τέσσαρας. τῷ δὲ Ἀρ-
 μέσσης Μιαμμὺ ἐξηκονταὶξ καὶ μῆνας δύο. τῷ δὲ Ἀμέ-
 νωφος δέκα καὶ ἑνὲα καὶ μῆνας ἑξ. τῷ δὲ Σίθωσις, καὶ
 Ραμέσσης, ἱππικὴν καὶ ναυτικὴν ἔχων δύναμιν. ἕτος τὸν
 μὲν ἀδελφὸν Ἀρμαῖν ἐπίτροποι τῆς Αἰγύπτου κατέστησεν,
 καὶ πᾶσαν μὲν αὐτῷ τὴν ἄλλη βασιλικὴν περιέθηκεν
 ἐξουσίαν, μόνον δὲ ἐντείλατο διάδημα μὴ φορεῖν, μηδὲ
 στήν βασιλίδαν μητέρα τε τῶν τέκνων ἀδικεῖν, ἀπέχεσθαι
 καὶ τῶν ἄλλων βασιλικῶν παλλακίδων. αὐτὸς δὲ ἐπὶ
 Κύπρον καὶ Φοινίκην καὶ πάλιν Ἀσσυρίης τε καὶ Μήδης
 στρατεύσας, ἅπαντας, τὴς μὲν δόρατι, τὴς δὲ ἀμαχητί,
 φόβῳ δὲ τῆς πολλῆς δυνάμεως, ὑποχειρίους ἔλαβε· καὶ
 μέγα φρονήσας ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις, ἐτι καὶ θαρσαλέω-
 τερων ἐπορεύετο, τὰς πρὸς ἀνατολὰς πόλεις τε καὶ χώρας
 καταστρεφόμενος. χρόνῳ τε ἱκανῷ γεγενότος, Ἀρμαῖς ὃ
 καταλειφθεὶς ἐν Αἰγύπτῳ, πάντα τῷ μπαλιν, οἷς ἀδελφὸς
 παρήναι μὴ ποιεῖν, ἀδελῶς ἐκραττεν. καὶ γὰρ τὴν βασιλί-
 δαν βιαίως ἔχεν, καὶ ταῖς ἄλλαις παλλακίσιν ἀφιδῶς
 διετέλει χρώμενος. πενθέμενος δὲ ὑπὸ τῶν Φίλων διάδη-
 μμα ἐφόρει, καὶ ἀντῆρε τῷ ἀδελφῷ. ὁ δὲ τεταγμένος ἐπὶ
 τῶν ἱερῶν τῆς Αἰγύπτου, γράψας βιβλίον ἐπεμψε τῷ Σε-
 θώσι, δηλῶν αὐτῷ πάντα, καὶ ὅτι ἀντῆρεν ὁ ἀδελφὸς
 ταῦτ' Ἀρμαῖς. παρσυχῆμα ὃν ὑπέσχεψεν εἰς Πηλῆσιον,

mensibus quatuor, et defunctus est: regnumque sibi
 vindicauit filius eius Chebron per annos tredecim. Post
 quem Amenophis, annis viginti et mensibus vii. huius
 autem soror Amesses, xxi. et mensibus ix. post hanc
 Mephres annis xii. et mensibus ix. post hunc Mephra-
 muthosis annis xxv. et mensibus x. post eum Thimo-
 sis annis ix. et mensibus viii. post eum Amenophis an-
 nis xxx. et mensibus x. post eum Orus annis xxxvi.
 et mensibus v. Huius autem filia Acenchres annis xii.
 et mense i. post eam frater Rathotis annis ix. post hunc
 Acenchres annis xii. et mensibus v. post hunc Acen-
 cheres alter annis xii. et mensibus iii. post hunc Ar-
 mais annis iv. et mense i. post hunc Rameses anno i.
 et mensibus iv. post hunc Armeses Miammi annis
 lxxvi. et mensibus ii. post hunc Amenophis annis xix.
 et mensibus vi. post hunc Sethosis, et Rameses, qui
 plurimas copias habuit equestres et nauales. Hic fra-
 trem quidem Armaim procuratorem Ægypti constituit,
 et aliam ei omnem regalem contulit potestatem, tan-
 tummodo autem ei iniunxit, ne coronam gestaret, ne-
 que reginam matremque liberorum iniuria afficeret, in-
 superque, vt abstineret ab aliis regalibus concubinis.
 Ille vero in Cyprum et Phoenicem, rursusque in Assy-
 rios et Medos expeditione suscepta, vniuersos, alios
 quidem ferro, alios vero sine pugna magnae suae po-
 testatis terrore sibi subiugauit: atque prospero rerum
 successu valde elatus, aliquanto audacius progredieba-
 tur, orientales vrbes et prouincias subuertendo. Mul-
 toque post tempore, Armaïs, qui in Ægypto fuerat re-
 dictus, omnia contra, quam frater monuerat, ne faceret,
 sine timore faciebat. Nam et reginae vim inferebat,
 aliisque concubinis ad libitum misceri non cessabat: per
 suasusque ab amicis corona utebatur, et contra fratrem
 insurgens. Is vero, qui constitutus erat super sacra
 Ægyptiaca, codicillos Sethosi misit, eum de omnibus
 certiore faciens, quodque frater ipsius Armaïs contra
 eum bellum mouebat. Illico igitur Pelusium reuersus est,

καὶ ἐκράτησεν τῆς ἰδίας βασιλείας. ἡ δὲ χώρα ἐκλήθη
καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος Αἴγυπτος. λέγεται γάρ, ὅτι ὁ μὲν
Σέθωσις ἐκαλεῖτο Αἴγυπτος, Αἰμαίσι δὲ ὁ ἀδελφεὸς αὐτοῦ
Δαναός.

15. Ταῦτα μὲν ὁ Μανθεὼν. δῆλον δὲ ἐστὶ ἐκ τῶν εἰ-
ρημένων ἐτῶν τῇ χρόνῳ συλλογισθέντος, ὅτι οἱ καλύμενοι
ποιμένες, ἡμετέροι δὲ πρόγονοι, τρισὶ καὶ ἐνενήκοντα καὶ
τριακοσίοις προῦθιν ἔτεσιν, ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπαλλαγί-
ντες, τὴν χώραν ταύτην ἀπέκησαν, ἣ Δαναὸν εἰς Ἀργὸς
ἀφικέσθαι. καίτοι τῶτον ἀρχαιότατον Ἀργεῖοι νομίζουσι.
δύο τοίνυν ὁ Μανθεὼν ἡμῖν τὰ μέγιστα μεμαρτύρηκεν ἐκ
τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων· πρῶτον μὲν τὴν ἐτέρω-
θεν ἀφίξιν εἰς Αἴγυπτον, ἔπειτα δὲ τὴν ἐκείθεν ἀπαλλα-
γὴν, ὥτως ἀρχαίαν τοῖς χρόνοις, ὥς ἐγγὺς πᾶσι προτερεῶν
αὐτῇ τῶν Ἰλιακῶν ἔτεσι χιλίοις. ὑπὲρ ὧν δ' ὁ Μανθεὼν
ἐκ ἐκ τῶν παρ' Αἰγυπτίοις γραμμάτων, ἀλλ', ὥς αὐτὸς
ὁμολόγηκεν, ἐκ τῶν ἀδυσπότως μυθολογούμενων προσέθε-
κεν, ὥστερον ἐξελέγξω κατὰ μέρος, ἀποδεικνύς τὴν ἀπίθα-
τον αὐτῶ ψευδολογίαν.

16. Βύλομαι τοίνυν ἀπὸ τούτων ὅτι μεταλθεῖν ἐπὶ τὰ
παρὰ τοῖς Φοίνιξιν ἀναγεγραμμένα περὶ τοῦ γένους ἡμῶν,
καὶ τὰς ἐξ ἐκείνων μαρτυρίας παρασχέιν. ὅτι τοίνυν παρὰ
Τυρίοις πολλῶν ἐτῶν γράμματα, δημοσία γεγραμμένα,
καὶ πεφυλαγμένα λίαν ἐπιμελῶς, περὶ τῶν παρ' αὐτοῖς
γενομένων καὶ πρὸς ἀλλήλους πραχθέντων μνημῶν ἀξίον.
ἐν ταῖς γέγραπται, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἀκοδομήθη ναὸς
ὑπὸ Σολομῶνος τῷ βασιλεῖ, ἔτεσι θάττον ἑκατὸν τσε-
σαράκοντα καὶ τρισὶν καὶ μιστὶν ὅκτω τῷ κτίσαι Τυρίῳ
Καρκαδόνα, ἀνεγράφη δὲ παρ' ἐκείνου ἡ τῷ ναῷ κατα-
σκευῇ τῷ παρ' ἡμῖν. Εἰς ὧμος γὰρ ὁ τῶν Τυρίων βασιλεὺς
Φίλος ἦν τῷ βασιλεῖ ἡμῶν Σολομῶνι, πατρικὴν πρὸς
αὐτὸν Φιλίαν διαδεδογμένος. αὐτὸς ἔνι συμφιλιτωμένος
εἰς τὴν τῷ κατασκευάσματος τῷ Σολομῶνι λαμπρότητα,
χρυσὸς μὲν εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἔδωκε τάλαντα· τιμὴν δὲ

„et proprium tenuit regnum. Prouincia vero ex eius nomine appellata est Ægyptus. dicit enim, quod Sethosis quidem Ægyptus vocabatur, Armaïs autem frater eius Danaus.

16. Atque hæc quidem Manetho. Ergo si tempus ad initam annorum istorum rationem exigemus, constabit omnino, quos Pastores ipsi vocabant, maiores nostros, annis ante tribus nonaginta supra trecentos, ubi ex Ægypto migrassent, regionem illam insedisse, quam Danaus Argos venisset, qui tamen ab Argiuis pro antiquissimo celebratur. Ita duo nobis eaque sane præcipua, hoc Manethonis, quod Ægyptiarum literarum fidem sequitur, testimonio confecta sunt: alterum eos in Ægyptum aliunde profectos esse; alterum indidem ipsos alio commigrasse, quod etiam posterius adeo vetustum, ut Troiana tempora annis prope mille antecederet. Ista vero, quæ Manetho non ex literis Ægyptiacis, sed (sicut ipse professus est) ab incertis auctoribus memorata, adiecit, postea particulatim excutiam, ea mendacia esse ostendens sine verisimilitudine conficta.

17. Volo itaque ab istis etiam nunc transire ad ea, quæ apud Phoenicas de nostro genere conscripta sunt; et in hanc rem testimonia ex illis afferam. Apud Tyrios sane literæ sunt a multis annis consignatæ publicis monumentis, et magna cum cura adseruatæ, ad ea spectantes, quæ memoria digna ab illis gesta erant, et cum aliis intercesserant. In istis scriptum est, a Solomone rege Hierosolymis templum fuisse constructum, annis cXLIII. et mensibus octo, priusquam a Tyriis Carthago ædificaretur, atque in illis templi nostri apparatus descriptus legitur. Hiromus enim Tyriorum rex amicus erat regis nostri Solomonis, patris in amicitia cum eo inita successor. Is itaque suam Solomoni munificentiam exhibens ad claritatem fabricæ, auri quidem talenta centum et viginti donauit; cumque pulcherrimam sylvam

καλλίστην ἔλπην ἐν τῇ ὄρῃς, ὃ καλεῖται Λιβανος, εἰς τὸν ὄρ-
 φον ἀπέστειλεν. ἀντιδωρήσατε δὲ αὐτῷ ὁ Σολομών ἄλλους
 τε πολλοῖς, καὶ γῆ κατὰ χώραν τῆς Γαλιλαίας τῇ Χαβυ-
 λῶν λεγομένη. μάλιστα δὲ αὐτὴς εἰς Φιλίαν τῆς σοφίας
 συνηγεν ἐπιθυμία· προβλήματα γὰρ ἀλλήλοις ἀντιπέ-
 ρελλον λύειν κειεύοντες, καὶ κρείττων ἐν ταῖς ἦν ὁ Σολο-
 μών, καὶ τὰλλα σοφώτερος. σῶζονται δὲ μέχρι νῦν παρὰ
 τοῖς Τυρίοις πολλαὶ τῶν ἐπιστολῶν, ἃς ἐκείναι πρὸς ἀλλή-
 λας ἔγραψαν. ὅτι δ' ὁ λόγος ἐστὶν ὑπ' ἐμῷ συγκείμενος, ὃ
 περὶ τῶν παρὰ τοῖς Τυρίοις γραμμάτων, παραθήσομαι
 μάρτυρα Διόν, ἄνδρα περὶ τὴν Φοινικὴν ἰσθμὶν ἀκριβῆ γε-
 γονέναι πεπιστευμένον. ὅτος τοίνυν ἐν ταῖς περὶ Φοινικῶν ἰσθ-
 μίαις γράφει τὸν τρόπον τῆτον· „Λιβιάλις τελευτήσαςτος,
 „ὁ υἱὸς αὐτῆς Εἰρωμος ἐβασίλευσεν. ὅτος τὰ πρὸς ἀνατο-
 ρίαν μέρη τῆς πόλεως προσέχωσεν, καὶ μείζον τὸ ἄστυ
 „πεποιήκειν, καὶ τῷ Ολυμπίῳ Διὶ τὸ ἱερὸν καθ' ἑαυτὸν ὄν
 „ἐν ἰσθμῷ, χώσας τὸν μεταξὺ τόπον, συνηψε τῇ πόλει, καὶ
 „χρυσίδι ἀναθήμασιν ἐκόσμησεν· ἀναβὰς δὲ εἰς τὸν Λί-
 „βαιον ὑλοτόμησε πρὸς τὴν τῶν ναῶν κατασκευὴν. τὸν δὲ
 „τυραννῶντα Ἰεροσολύμων Σολομῶνα πέμψαι Φασὶ πρὸς
 „τὸν Εἰρωμον αἰνύματα, καὶ παρ' αὐτῷ λαβεῖν ἀξίῃν·
 „τὸν δὲ μὴ δυναθέντα διακρίναι, τῷ λύσαντι χρήματα
 „ἀποτίειν. ὁμολογήσαντα δὲ τὸν Εἰρωμον, καὶ μὴ δυνα-
 „θέντα λύσαι τὰ αἰνύματα, πολλὰ τῶν χρημάτων εἰς τὸ
 „ἐπιζήμιον ἀνάλωσαι. εἶτα δὲ Ἀβδημόνιν τινα Τύριοι ἀν-
 „δρα τὰ προτεθέντα λύσαι, καὶ αὐτὸν ἄλλα προβαλὼν.
 „ὃ μὴ λύσαντα τὸν Σολομῶνα, πολλὰ τῷ Εἰρωμῶνι προσά-
 „ποτίσαι χρήματα.” Δίος μὲν ἔγω περὶ τῶν προηρημένων
 ἡμῖν μεμαρτύρηκεν.

ἢ. Ἀλλὰ πρὸς τῷ παραθήσομαι Μένανδρον τὸν
 Εὐφείσιον. γέγραφε δὲ ὅτος τὰς ἐφ' ἑκάστῃ τῶν βασιλείων
 πράξεις παρὰ τοῖς Ἕλλησι καὶ βαρβάροις γενομένας, ἐκ
 τῶν παρ' ἐκείνοις ἐπιχωρίων γραμμάτων σπυδάσας τὴν
 ἱστορίαν μαθεῖν. γράφων δὲ περὶ τῶν βεβασιλευσάντων ἐν

ex monte, cui nomen Libanus, excidisset, lignum ad
 tecti contiguationem misit: Solomon vero donis aliis
 quamplurimis eum remuneratus est, et terra in Galilaeae re-
 gione, quae Chabulon dicitur. Praecipue autem illos
 sapientiae studium ad inuicem constrinxit. Problemata
 enim soluenda mutuo mittebant, et in his superior vs-
 quequaque erat Solomon, inque caeteris sapientia prae-
 stare visus est. Haecenus vero plures ex epistolis ad se
 inuicem scriptis apud Tyriis asseruantur. Quod autem
 sermo de Tyriorum literis a me non fingitur, testem
 producam Diem, virum, qui Phoenicum historiam accu-
 rate scripsisse creditur. Ille igitur sua de Phoenicibus
 narratione in hunc modum scribit: „Abibalo viuis erepto,
 „filius eius Hiromus regnavit. Hic partes urbis orientae-
 „les aggere cinxit et ampliorem eam reddidit; et Olym-
 „pii Iouis templum, ab omni vicinarum aedium struo-
 „seiunctum et in insula positum, aggere interiecto copu-
 „lauit urbi, et aureis donariis exornauit, adscendenisque
 „in Libanum materiam incidit ad sanorum constructio-
 „nem. Regem autem Hierosolymorum Solomonem ad
 „eum alunt aenigmata misisse et ab eo alia repoposuisse ea
 „lege, ut, qui dissolvere non posset, dissoluenti multas
 „nomine pecunias penderet. Quam conditionem cum
 „Hiromus accepisset, nec resolvere ambages potuisset,
 „multam ingentem pecuniarum pependisse. Post vi-
 „rum quendam Tyrium nomine Abdemonum existi-
 „tisse, qui problemata proposita solueret aliaque inui-
 „cem proponeret: quae cum Solomon non soluif-
 „set, pecunias multas Hiromo insuper rependisse.”
 Ita quidem Deus de iis, quae iam diximus, testatus
 est.

18. Sed et Menandrum Ephesium huic adiun-
 gam. Is enim singulorum regum tempore res gestas
 apud Graecos Barbarosque memoriae mandabat, ex
 vernaculis cuiusque provinciae vel gentis actis, stu-
 dens historiae veritatem pandere. De iis itaque, qui

Τύρῳ, ἔπειτα γινόμενος κατὰ τὸν Εἰρώμον, ταῦτα Φησί·
 ἡ τελευτήσαντος δὲ Αβιβάλη, διεδέξατο τὴν βασιλείαν
 ἡ δὲ υἱὸς αὐτῷ Εἰρώμος, ὃς βιώσας ἔτη πενήκοντα τρία ἐβα-
 σίλευσεν ἔτη τριακοντα τέσσαρα. ὅτος ἔχων τὸν εὐρύ-
 ῃ χωρὸν, τὸν τε χρυσὴν κίονα τὸν ἐν τῇ τῷ Διὸς ἀνέθηκεν·
 ἡ ὅτι τε ὕλην ξύλων ἀπελθὼν ἔκοψεν, ἀπὸ τῷ λεγομένῳ ὄρεος
 ἡ Λιβάνης, κέδρινα ξύλα εἰς τὰς τῶν ἱερῶν τέγας· καθελὼν
 ἡ τε τὰ ἀρχαῖα ἱερὰ καινὰς ναὺς ἀποδόμησεν, τό, τε τῷ Ηρα-
 κλείῃ καὶ τῇ Ἀσάρτης τέμενος ἀνέγειρυσεν, καὶ τὸ μὲν τῷ
 ἡ Ηρακλείῃ πρῶτον ἐποίησατο ἐν τῷ Περιτίῳ μηνί, ἔπειτα τὸ
 ἡ τῇ Ἀσάρτης, ὁπότε Τιτυοῖς ἐπεστράτευσα, μὴ ἀποδιδῶσι
 ἡ τῇς Φόρης. ὅς καὶ ὑποτάξας ἑαυτῷ πάλιν ἀνέστρεψεν. ἐπὶ
 ἡ ταῦτα δὲ τις ἦν Ἀβδήμονος παῖς νεώτερος, ὃς ἐνίκα τὰ πρε-
 ἡ βλήματα, ἀπέτασσε Σολομῶν ὁ Ἱεροσολύμων βασιλεὺς.
 ἡ ψηφίζεται δὲ ὁ χεῖριος ἀπὸ ταῦτα τῷ βασιλείῃ ἀχρι τῇς Καρ-
 χηδόνης κτίσεως ὅτως· ἡ τελευτήσαντος Εἰρώμου, διεδέξατο
 ἡ τὴν βασιλείαν Βαλαάζαρος ὁ υἱός, ὃς, βιώσας ἔτη τεσσα-
 ἡ ράκοντα τρία, ἐβασίλευσεν ἔτη ἑπτὰ. μετὰ τῷτον Ἀβδά-
 ἡ ςαρτες ὁ αὐτῷ υἱός, βιώσας ἔτη εἴκοσιν ἐννέα, ἐβασίλευσεν.
 ἡ ἔτη ἐννέα. τῷτον οἱ τῇς τροφῇ αὐτῷ υἱοὶ τέσσαρες ἐπιβυ-
 ἡ λεύσαντες ἀπώλεσαν, ὧν ὁ περισβύτερος ἐβασίλευσεν ἔτη
 ἡ δεκαδύο. μεθ' ὃς Ἀσατος ὁ Δελαιαστάρης, ὃς, βιώσας
 ἡ ἔτη πενήκοντα τέσσαρα, ἐβασίλευσεν ἔτη δώδεκα. μετὰ
 ἡ τῷτον ὁ ἀδελφὸς αὐτῷ Ἀσέρυμος, βιώσας ἔτη τέσσαρα καὶ
 ἡ πενήκοντα, ἐβασίλευσεν ἔτη ἐννέα. ὅτος ἀπώλετο ὑπὸ τῷ
 ἡ ἀδελφῷ Φέλητος, ὃς λαβὼν τὴν βασιλείαν ἔρξεν μῆνας
 ἡ ὀκτώ, βιώσας ἔτη πενήκοντα. τῷτον ἀνέλεν Εἰθώβαλος
 ἡ ὁ τῇς Ἀσάρτης ἱερεὺς, ὃς, βασιλεύσας ἔτη τριακονταδύο,
 ἡ ἐβίωσεν ἔτη ἐξηκονταοκτώ. τῷτον διεδέξατο Βαδείζωρος
 ἡ υἱός, ὃς, βιώσας ἔτη τεσσαρακονταπέντε, ἐβασίλευσεν ἔτη
 ἡ ἑξ. ταῦτα διάδοχος γέγονε Μάττηνος ὁ υἱός, ὃς, βιώσας
 ἡ ἔτη τριακονταδύο, ἐβασίλευσεν ἔτη ἐννέα. ταῦτα διάδοχος
 ἡ γέγονε Φυγμαλίῳν, βιώσας δ' ἔτη πενήκονταεξ, ἐβασί-
 ἡ λευσεν ἔτη τεσσαρακονταεπτὰ. ἐν δὲ τῷ ἐπ' αὐτῷ ἐβδό-

in Tyro regnarunt, scribens, et deinde veniens ad Hiromum regem, ista dicit: „Abibalo vita functo, Hiromus filius eius regnum accepit, qui regnavit annos „xxxiv, vita ad annum liii. producta. Hic aggere „vastum, qui dicitur, locum exaequavit; praetereaque „auream columnam in Iouis templo collocavit: et ad „lignorum sylvam profectus, e monte Libano appellato construendis templorum tectis cedros excidit; demolitusque antiqua delubra, nova templa aedificavit, „Herculisque et Astartae fana consecravit, primumque „Herculis templum fecit in mense Peritio, deinde „Astartae, quando bellum movit aduersus Tityos, quod „tributa illis imperata non soluerint: quos cum sibi „etiam iterum subiecisset, reuersus est. Huius aetate „quidam Abdemonis filius iunior clarebat, qui problema, quae Solomon rex Hierosolymorum explicari „iussit, ingenio semper superabat.” Supputatur vero tempus ab hoc rege vsque ad constructionem Carthaginis, hoc modo: „Hiromo defuncto, in eius regnum „successit Baleazarus eius filius, qui, cum vixisset annis xliii, septem regnavit annis. Post hunc Abdastartus illius filius, vita exacta annorum xxix. regnavit novem. Hunc nutricis suae filii quatuor insidiis peremerunt, quorum senior regnavit annis xii. „Post quos Astartus filius Delacastarti regnavit, qui „vixit annis liv, regnavit annis xii. Post hunc „frater eius Aserymus, qui vixit annis liv, regnavit „annis novem. Hic a fratre Phelete interfectus est, „qui, regno suscepto, mensibus imperavit octo, cum „vixisset annis l. Hunc interfecit Ithobalus Astartae „sacerdos, qui, cum vixisset annis lxviii, regnavit „annis xxxii. Huic successit Badezorus filius, qui, „cum vixisset annis xlv, regnavit annis sex. Huic „successor factus est Matgenus eius filius, qui cum „vixisset annis xxxii. novem regnavit annis. Huic „successit Pygmalion, qui vixit annis lvi, et regnum „tenuit xlvii. Huius regni anno septimo soror eius

ἡμῶ ἔτει, ἡ ἀδελφὴ αὐτῆ Φυγῦσα, ἐν τῇ Λιβύῃ πόλιν ὠκοδόμησε Καρχηδόνα." συναγεται δὲ πᾶς ὁ χρόνος ἀπὸ τῆς Εἰρώμης βασιλείας ἄχρι Καρχηδόνης κτίσεως, ἔτη ενὲ. μῆνες ἦ. ἐπεὶ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει τῆς Εἰρώμης βασιλείας ἐν Ἱεροσολύμοις ὠκοδομήθη ὁ ναὸς, γέγονεν ἂν ἀπὸ τῆς οἰκοδομήσεως τῆ ναὸ ἄχρι Καρχηδόνης κτίσεως, ἔτη ἑκατὸν τσσαράκοντα τρία, μῆνες ὀκτώ. τῆς μὲν ἂν παρὰ Φοινίκων μαρτυρίας τί δεῖ προθεῖναι πλείω; βλέπεται γάρ τάλῃθις ἰσχυρῶς ὁμολογημένον. καὶ πολὺ δῆπρ προάγει τῆς τῆ νεῶ κατασκευῆς ἢ τῶν προγόνων ἡμῶν εἰς τὴν χώραν ἄφιξις. ὅτε γὰρ αὐτὴν πᾶσαν πολέμῳ παρέλαβον, τότε τὸν νεῶν κατεσκεύασαν. καὶ ταῦτα σαφῶς ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ὑπ' ἐμῶ δεδήλωται διὰ τῆς ἀρχαιολογίας.

ιβ'. Λέξω δὲ νῦν ἥδη τὰ παρὰ Χαλδαίοις ἀναγεγραμμένα καὶ ἰσορῆμενα περὶ ἡμῶν, ἅπερ ἔχει πολλὴν ὁμολογίαν καὶ περὶ τῶν ἄλλων τοῖς ἡμετέροις γράμμασι. μάρτυς δὲ τῶν Βηρωσσός, ἀνὴρ Χαλδαῖος μὲν τὸ γένος, γινώσκων δὲ τοῖς περὶ παιδείαν ἀναστρεφόμενοις, ἐπειδὴ περὶ τε ἀστρονομίας, καὶ περὶ τῶν παρὰ Χαλδαίοις φιλοσοφούντων αὐτὸς εἰς τὰς Ἑλλήνας ἐξήνεγκε τὰς συγγραφάς. ὅτος τοίνυν ὁ Βηρωσσός ταῖς ἀρχαιοτάταις ἐπακολουθῶν ἀναγεγραφαῖς, περὶ τε τῆ γενομένης κατακλυσμῆ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ φθορᾶς τῶν ἀνθρώπων, καθάπερ Μωϋσῆς ἄνω ἰσέτηκε· καὶ περὶ τῆς Λάρακος, ἐν ἣ Νῶχος ὁ τῆ γένεος ἡμῶν ἀσχηγὸς διασώθη, προσενεχθείσης αὐτῆς ταῖς ἀκρωρείαις τῶν Ἀρμενίων ὄρων. εἰτα τὰς ἀπὸ Νῶχ κατελέγων, καὶ τὰς χρόνους αὐτοῖς προσθεῖς, ἐπὶ Ναβολάσσαρὸν παραγίνεται, τὸν Βαβυλῶνος καὶ Χαλδαίων βασιλέα, καὶ τὰς τέττα πρᾶξεις ἀφηγούμενος λέγει· ἡτίνα τρόπον πέμψας ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐπὶ τὴν ἡμετέραν γῆν τὸν υἱὸν τὸν ἑαυτῆ Ναβαχοδονόσορον μετὰ πολλῆς δυνάμεως, ἐπειδὴ περ ἀφιστάσας αὐτὰς ἐπέθετο, πάντων ἐκράτησε, καὶ τὸν ναὸν ἐπέπρησε τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις. ὅπως τε πάντα τὸν παρ' ἡμῶν λαὸν ἀναστῆσας, εἰς Βαβυλῶνα μετέκτισεν. συνέβη δὲ καὶ

„Dido, fuga elapsa, in Libya ciuitatem condidit Carthaginiem.” Itaque colligitur omne tempus a regno Hiromi vsque ad conditam Carthaginiem, ad annos CLV. et menses VIII. Cum vero anno XII. Hiromi regis in Hierosolymis aedificatum sit templum, fluxit igitur a templi conditu vsque ad constructionem Carthaginiis tempus annorum CXLIII, mensium VIII. Et ex Phoenicum quidem de gente nostra testimoniis quid opus est plura adscribere? cernitur enim veritas ex adductis valde comprobata. et multum, videlicet, constructionem templi praecedit progenitorum nostrorum in hanc regionem aduentus. Cum enim eam vniuersam debellassent, tum demum templum aedificare coeperunt. Et haec aperte ex sacris literis a me declarata sunt in Antiquitatum libris.

19. Iam vero ea nunc referam, quae de nobis apud Chaldaeos literarum monumentis mandata sunt, quae cum libris nostris etiam super aliis rebus in plerisque consentiunt. Testis autem horum est Berofus, vir genere quidem Chaldaeus, iis vero non ignotus, qui in literarum studiis versantur, quoniam scripta de Astronomia et Chaldaeorum philosophia ipse Graecorum in vsum edidit. Is igitur Berofus, antiquissimas sequutus historias, de diluuiio et hominibus in eo pereuntibus eadem plane ac Moyses narravit: simul et de arca, in qua Noëus generis nostri princeps seruatus est, ipsa scilicet in summitatem montium Armeniorum delata. Deinde ortos a Noëo numerans et sua quibusque tempora assignans, ad Nabopollassarum tandem venit, Babylonis et Chaldaeorum regem, resque ab eo gestas memorans refert, „quemadmodum in Aegyptum et terram nostram „misso filio suo Nabuchodonosoro multis cum copiis, „postquam eos defecisse intellexit, omnes deuicit, et „templum Hierosolymitanum incendit, cunctumque „gentis nostrae populum suis e sedibus excitatum Babylonem tulit. Vnde et ciuitatem contigit desola-

ἡ τὴν πόλιν ἐρημωθῆναι χρόνον ἐτῶν ἑβδομήκοντα, μέχρι
 ἡ Κύρου τῷ Περσῶν βασιλείῳ. ἡ κρατῆσαι δὲ Φησὶ τὸν Βαβυ-
 ἡ λώνιον Αἰγύπτου, Συρίας, Φοινίκης, Λαβίας, πάντας δὲ
 ἡ ὑπερβαλλόμενον ταῖς πράξεσι τὰς πρὸ αὐτῷ Χαλδαίων
 ἡ καὶ Βαβυλωνίων βεβασιλευκότας. εἰδ' ἐξῆς ὑποκατα-
 βάς ὀλίγον ὁ Βηρωσσός, πάλιν παρατίθεται ἐν τῇ τῆς ἀρ-
 χαϊότητος ἱστοριογραφίᾳ. αὐτὰ δὲ παραθήσομαι τὰ τῷ Βη-
 ρωσσῷ τῷτον ἔχοντα τὸν τρόπον. ἡ ἀκῶσας δ' ὁ πατὴρ αὐτῷ
 ἡ Ναβολαύσσαρος, ὅτι ὁ τεταγμένος σατραπῆς ἐν τε Αἰγύ-
 ἡ πτω καὶ τοῖς περὶ τὴν Συρίαν τὴν Κοίλην καὶ τὴν Φοινίκην
 ἡ τόποις ἀποσάτης γέγονεν, ὃ δυνάμενος αὐτός ἐτι κακοπα-
 ἡ θῆν, συστήσας τῷ υἱῷ Ναβηχοδοноσόρῳ ὄντι ἐτι ἐν ἡλικίᾳ
 ἡ ἡμέρῃ τινὰ τῆς δυνάμεως, ἐξέπεμψεν ἐπ' αὐτόν. συμμιξας
 ἡ δὲ Ναβηχοδοноσόρος τῷ ἀποσάτῃ, καὶ παραταξάμενος,
 ἡ αὐτῷ τε ἐκυρίευσεν, καὶ τὴν χώραν ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν αὐτῷ
 ἡ βασιλείαν ἐποίησεν. τὸ δὲ πατρὶ αὐτῷ συνίβη Ναβολασ-
 ἡ σάρῳ, κατὰ τῷτον τὸν καιρὸν ἀρρώστησαντι, ἐν τῇ Βαβυλω-
 ἡ νίων πόλει μεταλλάξαι τὸν βίον, ἔτη βεβασιλευκῶτι εἰκο-
 ἡ σιν ἐνέει. αἰδοόμενος δὲ μετ' ὃ πολὺ τὴν τῷ πατρὸς τελευ-
 ἡ τὴν Ναβηχοδοноσόρος, καταστήσας τὰ κατὰ τὴν Αἰγυπτου
 ἡ πράγματα καὶ τὴν λοιπὴν χώραν, καὶ τὰς αἰχμαλώτους
 ἡ Ἰσδαίων τε καὶ Φοινίκων καὶ Σύρων καὶ τῶν κατὰ τὴν Αἴ-
 ἡ γυπτου ἐθνῶν συντάξας τισὶ τῶν φίλων, μετὰ βαρυτάτης
 ἡ δυνάμεως καὶ τῆς λοιπῆς ὠφελείας ἀνακομίζων εἰς τὴν Βα-
 ἡ βυλωνίαν, αὐτὸς ἐρμήσας ὀλιγοσὺς παρευγένετο διὰ τῆς
 ἡ ἐρήμης εἰς Βαβυλῶνα. καταλαβὼν δὲ τὰ πράγματα διοι-
 ἡ κέμενα ὑπὸ Χαλδαίων, καὶ διατηρημένην τὴν βασιλείαν
 ἡ ὑπὸ τῷ Βελτίτῃ αὐτῶν, κυριεύσας ἐξ ὁλοκλήρου τῆς πα-
 ἡ τρικῆς ἀρχῆς, τοῖς μὲν αἰχμαλώτοις παραγενόμενος συνέ-
 ἡ ταξεν αὐτοῖς ἀποικίας ἐν τοῖς ἐπιτηδαιοτάτοις τῆς Βαβυ-
 ἡ λωνίας τόποις ἀπεδείξαι. αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐκ τῷ πολέ-
 ἡ μιν λαφύρων τό, τε Βίβλη ἱερὸν καὶ τὰ λοιπὰ κοσμήσας
 ἡ Φιλοτίμῳ, τὴν τε ὑπάρχουσαν ἐξ ἀρχῆς πόλιν, καὶ ἑτέραν
 ἡ ἐξῶθεν προχαρισάμενος καὶ ἀνακαινίσας, πρὸς τὸ μη-

„tam mansisse annis LXX. usque ad Cyrum regem Per-
 „sarum.” Dicit insuper, quod Babylonius tenuerit Æ-
 „gyptum, Syriam, Phoeniciam, Arabiam; quodque
 „priores Chaldaeorum et Babyloniorum reges vniuer-
 „sos rebus a se praeclare gestis superarit.” Deinde
 inferius paulo haec iterum refert Berofus in Antiquita-
 tibus. Ipsa vero Berosi verba proferam, ad hunc
 modum se habentia: „Cum autem audisset pater eius
 „Nabopollassar, eum, qui in Ægypto et Coele-Sy-
 „ria et Phoenice praepositus fuerat, satrapen ab eo
 „defecisse, ipse, ferendis laboribus per aetatem im-
 „par, filio Nabuchodonosoro aetate valenti tradidit
 „partem exercitus, misitque ad illum bello persequen-
 „dum. Nabuchodonosorus autem, cum satrapa deser-
 „tore congressus, idque iusta acie, et eum deuicit et
 „regionem denuo in regni sui ditionem redegit. At
 „sub id tempus euenit, vt Nabopollassar pater, cum
 „morbum contraxisset, in vrbe Babyloniorum diem
 „obiret supremum, postquam regnasset annis XXIX.
 „Nabuchodonosorus autem, cum, non multo post, pa-
 „tris interitum accepisset, rebusque in Ægypto et re-
 „liqua regione ordinatis, Iudaeorum et Phoenicum ac
 „Syrorum et gentium in Ægypto captiuis amicorum
 „quorundam fidei commendatis, vt eos vna cum grauis
 „armaturae militibus et impedimentis in Babyloniam
 „deportarent, ipse cum paucis itinere per desertum
 „facto Babylonem se conferebat. Potitus autem rerum,
 „quas Chaldaei administrauerunt, regnique sibi ab eo-
 „rum potissimo adseruati, totum patris quod fuerat
 „imperium adeptus, captiuis quidem, vbi eo vene-
 „rant, colonias in Babyloniae locis maxime opportu-
 „nis assignari iussit: ipse vero postquam de belli ma-
 „gnitudinis templum aliaque largiter ornauerat, vr-
 „bemque Babylonis, quae iam erat, noua etiam al-
 „tera addita, instaurauerat, ne possent posthac, qui

„κίτι δύνασθαι τὰς πολιορκῶντας τὸν ποταμὸν ἀναστρέφου-
 „τας ἐπὶ τὴν πόλιν κατασκευάζειν, ὑπερβάλλτο τρεῖς μὲν
 „τῆς ἑνδον πόλεως περιβόλης, τρεῖς δὲ τῆς ἔξω τούτων, τὰς
 „μὲν ἐξ ὀπτῆς πλίνθας καὶ ἀσφάλτου, τὰς δὲ ἐξ αὐτῆς τῆς
 „πλίνθας. καὶ τεχνίσας ἀξιολόγως τὴν πόλιν, καὶ τὰς πυ-
 „λῶνας κοσμήσας ἱεροπρεπῶς, προσκατεσκεύακεν τοῖς πα-
 „τρικοῖς βασιλείοις ἑτέρα βασίλεια ἐχόμενα ἐκείνων, ὑπερ-
 „βαίροντα ἀνάστημα καὶ τὴν πολλὴν πολυτέλειαν. μακρὰ δ'
 „ἦσαν ἑσά, εἰάν τις ἐξηγήται. πλὴν ὅντα γε εἰς ὑπερβολὴν
 „ὥς μεγάλα καὶ ὑπερήφανα, συνετελέσθη ἡμέραις δεκα-
 „πέντε. ἐν δὲ τοῖς βασιλείοις τέτοις ἀναλήμματα λίθινα
 „ὑψηλὰ ἀνοικοδομήσας, καὶ τὴν ὄψιν ἀποδοῦς ὁμοιοτάτην
 „τοῖς ὄρεσι, καταφυτεύσας δένδροις παντοδαποῖς ἐξηργά-
 „σατο, καὶ κατασκευάσας τὸν καλῶμενον κρεμαστὸν παρὰ
 „δεῖσον, διὰ τὸ τὴν γυναῖκα αὐτῇ ἐπιθυμεῖν τῆς ἐρείας
 „διαθέσεως, τεθραμμένην ἐν τοῖς κατὰ τὴν Μηδίαν τόποις.

κ'. Ταῦτα μὲν ἔτος ἰσόρησε περὶ τῷ προσηρημένῳ βα-
 σιλείῳ, καὶ πολλὰ πρὸς τούτοις ἐν τῇ τρίτῃ βίβλῳ τῶν Χαλ-
 δαϊκῶν, ἐν ᾗ μέμφεται τοῖς Ἑλληνικοῖς συγγραφεῦσιν, ὡς
 μάτην οἰομένοις ὑπὸ Σεμιράμιδος τῆς Ασσυρίας κτιοῦναι
 τὴν Βαβυλῶνα, καὶ τὰ θαυμασία κατασκευασθῆναι περὶ
 αὐτὴν ὑπ' ἐκείνης ἔργα ψευδῶς γεγραφόσι. καὶ κατὰ ταῦ-
 τα τὴν μὲν τῶν Χαλδαίων γραφὴν ἀξιόπιστον ἡγήσαντο· ἢ
 μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀρχαίοις τῶν Φοινίκων σύμφωνά τοις
 ὑπὸ Βηρωσσῶ λεγομένοις ἀναγέγραπται, περὶ τῷ τῶν Βα-
 βυλωνίων βασιλείῳ, ὅτι καὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Φοινίκην
 ἅπασαν ἐκείνος κατεστρέψατο. περὶ τούτων γὰρ συμφωνεῖ
 καὶ Φιλόστρατος ἐν ταῖς ἰσορίαις, μεμνημένος τῆς Τύρου πο-
 λιορκίας. καὶ Μεγαθένης ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν Ἰνδικῶν, δι' ἧς
 ἀποφαίνειν περὶ αὐτοῦ, τὸν προσηρημένον βασιλέα τῶν Βαβυ-
 λωνίων Ἡρακλῆος ἀνδρεία καὶ μεγάλαι πρᾶξεων διεηνοχέ-
 ναι. καταστρέψαται γὰρ αὐτὸν Φοῖνι καὶ Λιβύης τὴν πολ-
 λὴν καὶ Ἰβηρίαν. τὰ δὲ περὶ τῷ κατὰ προσηρημένα τῷ ἐν Ἱερο-
 σολύμοις, ὅτι κατεπρήσθη μὲν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων ἐπιστρα-

„ad urbem istam venirent obsidendam, abacto flumine
 „eam facilius aggredi, ternos quidem interiori urbi,
 „ternosque pariter exteriori murorum ambitus circum-
 „dedit, partim quidem e cocto latere et bitumine,
 „partim vero ex eodem latere solo. Cumque urbem
 „bene muniisset, et portas magnifice adornasset, pa-
 „ternae regiae contiguam aliam exstruxit, superemi-
 „nentem et altitudine et omni splendore. Longum
 „fortasse esset eius descriptionem facere. Suffecerit
 „dicere, hoc opus et magnitudine et omni rerum pa-
 „ratu eximium intra dies perfectum esse quindecim.
 „In hac autem regia pilas e lapidibus exstruxit excel-
 „sas, easdemque omnis generis arboribus confitas, ut
 „speciem montibus quam simillimam referrent, ela-
 „borauit, facto etiam paradiso, qui nuncupatur pen-
 „silis, quod vxor eius, utpote in Mediae locis educa-
 „ta, montosi situs desiderio teneretur.

20. Atque haec quidem Berosus de rege praedicto retulit, insuperque multa in tertio Chaldaeorum libro, in quo reprehendit historicos Graecos, ut qui vane arbitrantur a Semiramide Assyria Babylonem aedificatam, falsoque scripserunt miranda opera illic ab ipsa fuisse constructa. Atque in istis Chaldaeorum quidem historia fide digna habenda est: maxime quod in archiuis Phoenicum scripta reperiantur, quae cum iis conueniunt a Beroso narratis de rege Babyloniorum, Syriam scilicet et vniuersam Phoeniciam illum subegisse. His sane adstipulatur Philostratus in Historiis, quo in loco Tyri obsidionis meminit; et Megasthenes in quarto volumine rerum Indicarum, ubi ostendere contendit, praedictum Babyloniorum regem et fortitudine Herculi et magnitudine praestitisse; dicit enim, eum Libyae bonam partem et Iberiam subiugasse. Quae vero de Hierosolymorum templo iam dicta sunt, et concrematum esse a Babyloniorum exa-

τευσάντων, ἤρξατο δὲ πάλιν ἀνοικοδομεῖσθαι, Κύρη τῆς
 Ἀσίας τὴν βασιλείαν παρεληφότος, ἐκ τῶν Βηρωσσῶ σα-
 φῶς ἐπιδειχθήσεται παρατιθέντων. λέγει γὰρ ἔτι διὰ τῆς
 τρίτης· »Ναβχοδονόσορος μὲν ἔν μετὰ τὸ ἄρξασθαι τῆ
 »πρόειρημένῃ τείχεσ, ἐμπιστῶν εἰς ἀρρώστιαν, μετελλάξατο
 »τὸν βίον, βεβασιλευκῶς ἔτη τεσσαρακοντατρία. τῆς δὲ
 »βασιλείας κύριος ἐγένετο ὁ υἱὸς αὐτῆ Εὐεлмаραδάχχος.
 »ἔτος πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων ἀνόμως καὶ ἀσιελγῶς, ἐπι-
 »βηλευθεὶς ὑπὸ τῆ τὴν ἀδελφὴν ἔχοντος αὐτῆ Νηργλις-
 »σοόρης ἀνῆρέθῃ, βασιλεύσας ἔτη δύο. μετὰ δὲ τὸ ἀναιρε-
 »θῆναι τῆτον, διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν ὁ ἐπιβηλεύσας αὐ-
 »τῷ Νηργλισσόορος, ἐβασίλευσεν ἔτη τέσσαρα. τῆς υἱὸς
 »Λαβοροσοάρεχος ἐκυρίευσεν μὲν τῆς βασιλείας παῖς ὡς
 »μῆνας ἐννέα· ἐπιβηλευθεὶς δὲ, διὰ τὸ πολλά ἐμφαίνεσθαι
 »κακοήθῃ, ὑπὸ τῶν φίλων ἀπετυμπανίσθη. ἀπολομένῃ δὲ
 »τῇτι, συνελθόντες οἱ ἐπιβηλεύσαντες αὐτῷ, κοινῇ τὴν βα-
 »σιλείαν περιέθηκαν Ναβοννῆδω τινὶ τῶν ἐκ Βαβυλῶνος, ὅτι
 »ἦν ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπισυναγωγῆς. ἐπὶ τῇτι τὰ περὶ τὸν ποτα-
 »μὸν τείχη τῆς Βαβυλωνίων πόλεως ἐξ ἐπὶ τῆς κλίνῃ καὶ
 »πλάσφαλτος κατακοσμήθῃ. ἔσθης δὲ τῆς βασιλείας αὐτῆ ἐν
 »τῷ ἑπτακαίδεκάτῳ ἔτει, προεξεληλυθὼς Κύρος ἐκ τῆς Περ-
 »σίδος μετὰ δυνάμειος πολλῆς, καὶ καταστρεψάμενος τὴν
 »λοιπὴν Ἀσίαν πᾶσαν, ὤρμησεν ἐπὶ τῆς Βαβυλωνίας. αἰδο-
 »μενος δὲ Ναβόννηδος τὴν ἔφοδον αὐτῆ, ἀπαντήσας μετὰ
 »τῆς δυνάμειος καὶ παραταξάμενος, ἡττηθεὶς τῇ μάχῃ καὶ
 »φυγὼν ὀλιγοσὸς, συνεκλείσθη εἰς τὴν Βορσιππητῶν πόλιν.
 »Κύρος δὲ Βαβυλῶνα καταλαβόμενος, καὶ συντάξας τὰ
 »πᾶσα τῆς πόλεως τείχη κατασκάψαι, διὰ τὸ λίαν αὐτῷ
 »πραγματικὴν καὶ δυσάλωτον φανῆναι τὴν πόλιν, ἀνίστα-
 »ξεν ἐπὶ Βόρσιππον, ἐκπολιορκήσων τὸν Ναβόννηδον. τῆ δὲ
 »Ναβοννῆδος ἔχ ὑπομείναντος τὴν πολιορκίαν, ἀλλ' ἐγχε-
 »νῆσαντος αὐτὸν, πρότερον χρησάμενος Κύρος Φιλανδρω-
 »πας, καὶ δὲς οἰκητῆριον αὐτῷ Καρμανίαν, ἐξέπεμψεν
 »ἐκ τῆς Βαβυλωνίας. Ναβόννηδος μὲν ἔν, τὸ λοιπὸν τῆ

eitu, et coeptum rursus aedificari, cum Cyrus Asiae
 imperium accepisset, ex iis, quae praeterea refert Be-
 rolus, clare manifestabimus. Sic enim in libro tertio
 ait: „Et Nabuchodonosorus quidem, posteaquam in-
 „choavit praedictum murum, morbo implicitus, inox
 „e vita excessit, cum regnasset annos tres et quadra-
 „ginta. In regnum autem succedebat filius eius Euil-
 „maraduchus. Hic, quod summa rerum nefarie ac
 „petulanter abuteretur, anno altero, quam regnare
 „coeperat, Neriglissoori sororis suae coniugis insidiis
 „occubuit. Huius autem post necem, idem ipse Ne-
 „riglissoorus, qui ei fecit insidias, imperium suscepit
 „et annis regnavit quatuor. Huius filius Laborosoar-
 „chodus, cum adhuc puer esset, regnum quidem te-
 „nuit menses novem: per insidias vero, quod mul-
 „tam indolis prauitatem prae se ferret, a necessariis
 „suis cum cruciatu interfectus est. Hoc autem per-
 „einto, cum inter se coiissent insidiatores eius, com-
 „muni consensu regnum detulere ad Nabonnidum
 „quendam Babylonium, qui et ipse in eadem coniu-
 „ratione fuerat. Hoc regnante Babylonis moenia,
 „quae flumini adiacebant, ex cocto latere et bitumine
 „splendidius aedificata sunt. Cum autem regni eius
 „annus decimus septimus ageretur, Cyrus ex Perside
 „cum ingenti profectus exercitu, ac reliquum eius im-
 „perium populatus, Babyloniam ipsam inuasit. Quam
 „eius impressionem cum sensisset Nabonnidus, obviam
 „egressus cum exercitu, acieque conferta pugna victus,
 „et cum paucis in fugam coniectus, sese in Borsippeno-
 „rum oppidum inclusum dedit. Cyrus autem, Babylone
 „capta, constitutoque exteriora eius munimenta diruere,
 „quod ciuitatem videret ad res novas mobilem, urbem
 „vero expugnatu difficilem, inde in Borsippum proficisci-
 „tur, Nabonnidum obsessurus. Nabonnidum autem, cum
 „non tulisset obsidionem, sed prius sese dedidisset, perhu-
 „maniter habuit Cyrus, dataque ei ad habitandum Car-
 „mania, Babylonia dimitti voluit. Et Nabonnidus qui-

„χρόνος διαγινόμενος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ, κατέστρεψε τὸν
„βίον.

κα'. Ταῦτα σύμφωνον ἔχειταῖς ἡμετέραις βίβλοις τὴν αἰλήθειαν. γέγραπται γάρ ἐν αὐταῖς, ὅτι Ναβυχοδοσόρος ὀκτωκαιδεκάτῃ τῆς αὐτῆ βασιλείας ἔτει τὸν παρ' ἡμῶν καὶ ἡρήμωσε, καὶ ἦν ἀφανὴς ἐπὶ ἔτη πεντήκοντα· δευτέρῃ δὲ τῆς Κύρου βασιλείας ἔτει τῶν θεμελίων ὑποβλήθεντων, δευτέρῃ πάλιν τῆς Δαρείου βασιλείας ἀπετελέσθη. προσθήσω δὲ καὶ τὰς τῶν Φοινίκων ἀναγραφάς. ἔτι γὰρ παραλειπτόν τῶν ἀποδείξεων τὴν περισίαν. ἔτι δὲ τοιαύτη τῶν χρόνων ἢ καταριθμήσις· „ἐπὶ Εἰθωβάλῃ τῇ βασιλείᾳ „ἐπολιόρκησε Ναβυχοδονόσορος τὴν Τύρον ἐπ' ἔτη δεκα- „πεντρία. μετὰ τῷτον ἐβασίλευσε Βααλ ἔτη δέκα. μετὰ τῷ- „τον δικάσαι κατεστάθησαν καὶ ἐδίκασαν· Εὐκίβαλος „Βασίλαχος μῆνας δύο, Χέλβης Αβδαίμ μῆνας δέκα, Αβ- „βαρος ἀρχιερεὺς μῆνας τρεῖς, Μύτγονος καὶ Γεράστρατος „τῷ Αβδηλέμῃ δικάσαι ἔτη ἕξ, ὧν μετὰξὺ ἐβασίλευσε „Βαλάτορος ἐνιαυτὸν ἓνα. τότε τελευτήσαντος, ἀποστεί- „λαντες μετεπέμψαντο Μέρβαλον ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, καὶ „ἐβασίλευσεν ἔτη τέσσαρα. τότε τελευτήσαντος, μετε- „πέμψαντο τὸν ἀδελφὸν αὐτῆ Εἰρώμον, ὃς ἐβασίλευσεν „ἔτη εἴκοσιν. ἐπὶ τότε Κύρος Περσῶν ἐδυάστευσεν· ἔκκην ὁ „σύμπας χρόνος ἔτη πεντήκοντα τέσσαρα καὶ τρεῖς μῆνες πρὸς αὐτοῖς. ἐβδόμῳ μὲν γὰρ περὶ τῆς Ναβυχοδοσορέου βασιλείας ἤρξατο πολιορκεῖν Τύρον· τισσαρεσκαιδεκάτῃ δ' ἔτη τῆς Εἰρώμῃ Κυρος ὁ Πέρσης τὸ κράτος παρέλαβεν. καὶ σύμφωνα μὲν ἐπὶ τῇ ναὺ τοῖς ἡμετέροις γεράμμασι τὰ Χαλδαίων καὶ Τυρίων. ὁμολογημένη δὲ καὶ ἀναντίρρητος ἡ περὶ τῶν εἰρημένων μοι μαρτυρία τῆς τῇ γένεος ἡμῶν ἀρχαιότητος. τοῖς μὲν ἂν μὴ σφόδρα Φιλονείκοις ἀρκέσειν ὑπολαμβάνω τὰ προσηρημένα.

κβ'. Δεῖ δ' ἄρα καὶ τῶν ἀπιστάντων ταῖς μὲν ἐν τοῖς βαρβάρους ἀναγραφαῖς, μόνους δὲ τοῖς Ἑλλήσι πιστέειν ἐξιστάμενων, ἀποπληρῶσαι τὴν ἐπιζήτησιν, καὶ παραχρῆν

„dem, reliquo tempore in ista regione exacto, diem
„obiit supremum.

21. Atque haec narratio consentientem habet cum nostris scripturis veritatem. Proditum enim in illis est, Nabuchodonosorum anno regni sui decimo octavo templum nostrum diruisse, eiusque excidium totos quinquaginta annos durasse; anno autem Cyri regni secundo iactis fundamentis restitui coeptum, denuo vero Darii regni secundo partibus omnibus absolutum esse. Quin et istis adiiciam Phoenicum historias, haud enim omitendum est probationum sat superque asserre. Est autem in illis temporum dinumeratio huiusmodi. „Ithobalo apud „Tyrios regnante, Nabuchodonosorus Tyrum obsedit per „annos xiii. Post hunc regnavit Baal annos decem. Post „hunc Iudices constituti sunt et ipsi rexere; Ecnibalus „Baslaci menses duos, Chelbes Abdaei menses decem, „Abbarus suminus pontifex menses tres, Mytgonus et „Gerastratus Abdelemi iudices per annos sex; post quos „annum vnum cum potestate regia Tyro praefuit Balatorus. Quo mortuo, misere Tyrii, qui ex Babylone Merbalum aduocarent, regnavitque annos quatuor. Eo „mortuo, aduocarunt fratrem eius Hiromum, qui regnavit „annos xx. Huius tempore Cyrus apud Persas potens „erat.” Quapropter omne tempus est annorum lrv, triumque insuper mensium. Septimo siquidem anno regni sui Nabuchodonosorus coepit obsidere Tyrum: quartodecimo autem anno regis Hiromi Cyrus Persa imperium accepit. Et consonant quidem, quae de templo tradita a Chaldaeis ac Tyriis, cum scriptis nostris. Manifestum vero, cuique contradici nequit, est testimonium de gentis nostrae antiquitate ex praedictis. Et his quidem, qui non sunt valde contentionis cupidi, sufficere arbitror, quae iam praemissa sunt.

22. Oportet autem non credentibus scriptis Barbaricis, sed solis Graecis fidem habendam esse dicentibus, quae sitis satisfacere, multosque ex illis testes exhibere,

πολλὰς καὶ τῶν ἐπισαμένους τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ καθ' ἡ
 καιρὸς ἦν αὐτοῖς, μνημονεύοντας παραθέσθαι ἐν ἰδίοις αὐτῶν
 συγγράμμασιν. Πυθαγόρας τοίνυν ὁ Σάμιος ἀρχαῖος ὢν,
 σοφία δὲ καὶ τῇ περὶ τὸ θεῖον εὐσεβείᾳ πάντων ὑπεκλήμμε-
 νος διεισεγκέν τῶν φιλοσοφούντων, ἔ μόνον ἐγνωκὼς τὰ
 παρ' ἡμῖν δῆλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ζῆλωτής αὐτῶν ἐκ πλείους
 γυγενημένος. αὐτῷ μὲν ἔν ἐδὲν ὁμολογεῖται σύγγραμμα,
 πολλοὶ δὲ τὰ περὶ αὐτὸν ἰσορήκασιν, καὶ τῶν ἐπισημέτα-
 τός ἐστιν Ερμιππος, ἀνὴρ περὶ πᾶσαν ἰσορίαν ἐπιμελής. λέ-
 γει τοίνυν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ Πυθαγόρα βιβλίων, ὅτι
 „Πυθαγόρας, ἐνός αὐτῶν τῶν συνουσιασῶν τελευτήσας,
 „τὸνομα Καλλιφῶντος, τὸ γένος Κροτωνιάτης, τὴν ἐκείνου ψυ-
 „χὴν ἔλεγε συνδιατρίβειν αὐτῷ καὶ νύκτωρ καὶ καθ' ἡμέ-
 „ραν. καὶ ὅτι παρεκλεύετο μὴ διέρχεσθαι τόπον, ἐφ' ᾧ ἂν
 „ἦτος ὀκλάσῃ, καὶ τῶν διψίων ὑδάτων ἀπέχεσθαι, καὶ πά-
 „σης ἀπέχην βλασφημίας.” εἶτα προσέθισι μετὰ ταῦτα
 καὶ τάδε· „ταῦτα δ' ἐπραττε καὶ ἔλεγε, τὰς Ἰουδαίων καὶ
 „Θερακῶν δόξας μιμνήμενος, καὶ μεταφέρειν εἰς ἑαυτὸν. λέ-
 γεται γάρ, ὡς ἀληθῶς ὁ ἀνὴρ ἐκείνος πολλὰ τῶν παρὰ Ἰου-
 δαίοις νομίων εἰς τὴν αὐτῷ μετενεγκέν φιλοσοφίαν. ἦν δὲ
 καὶ κατὰ πόλεις ἐκ ἄγνωστον ἡμῶν πάλαι τὸ ἔθνος, καὶ πολ-
 λὰ τῶν ἐθνῶν εἰς τινὰς ἤδη διαπεφοιτῆκει, καὶ ζῆλος παρ'
 ἐνίοις ἤξιόντο. δηλοὶ δὲ ὁ Θεόφραστος ἐν τοῖς περὶ νόμων. λέ-
 γει γάρ, ὅτι κωλύουσιν οἱ Τυρίων νόμοι ξενικὰς ὁρὰς ὀμπύειν,
 ἐν οἷς μετὰ τινων ἄλλων καὶ τὸν καλόμενον ὄρεον Κορβαῖν
 καταριθμεῖ. παρ' ἡδενὶ δ' ἂν ἔτος εὐεθείῃ πλὴν μόνοις Ἰου-
 δαίοις. δηλοὶ δ' ὡς ἂν εἴποι τις ἐκ τῆς Εβραίων μεθερμη-
 νευόμενος διαλέκτου, δῶρον Θεῷ. καὶ μὴν ἔδδ' Ἡρόδοτος ὁ
 Ἀλικαρνασσεύς ἠγνόηκεν ἡμῶν τὸ ἔθνος, ἀλλὰ τρέπων τιμὴ
 φαίνεται μεμνημένος. περὶ γὰρ Κόλχων ἰσορῶν ἐν τῇ δευτέ-
 ρᾳ βίβλῳ, φησὶν ἕτως· „μῆνοι δὲ πάντων, φησὶ, Κέλχοι
 „καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτέμνονταί ἀπ' ἀρχῆς τὰ
 „αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύριοι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ
 „ἔτοι ὁμολογῶσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθημένα. Σύριοι δὲ

quibus nota erat gens nostra, illosque adiicere, qui in scriptis suis, prout ipsis commodum visum est, nostri meminerunt. Pythagoram igitur Samium, valde quidem antiquum, sapientia vero et erga Deum pietate philosophorum praestantissimum habitum, non solum nostra instituta cognovisse certum est, sed etiam in ple-
risque ea sequutum esse et aemulatum. Et ipsum qui-
dem nihil scriptum reliquisse in confesso est, multi ta-
men de eo retulere, et ex illis celeberrimus est Her-
mippus, vir circa omnem historiam indagator diligens. Refert utique in primo de Pythagora libro: „quod Py-
thagoras, vno familiarium suorum defuncto, nomine
„Calliphonte, genere Crotoniate, illius animam dicebat
„secum degere die noctuque, et quod praeciperet, ut
„non transiret locum, ubi asinus lapsus esset, et ab aqua
„foeculenta auerteret, et ab omni maledicto abstineret.”
Deinde post haec et ista adiicit. „Haec autem faciebat
„dicebatque, Iudaeorum ac Thracum opiniones imi-
„tans et sibi vindicans.” Vere enim dicitur, quod vir
ille multa Iudaeorum instituta in suam philosophiam
transtulit. Quin et per civitates non olim ignota fuit
gens nostra, multaeque ex illius consuetudinibus ad
quasdam iam transierunt, et imitatione dignae a non-
nullis habebantur. Quod indicat Theophrastus in iis,
quae scripsit de Legibus. dicit enim „Tyriorum legibus
„prohiberi, ne quis adhibeat externa iuramenta.” in qui-
bus cum quibusdam aliis etiam id iuramentum, quod
Corban vocatur, recenset. Apud nullos autem hoc in-
venitur iuramentum, nisi apud solos Iudaeos. significat
autem, quasi quis dicat, ex Hebraica dialecto vocem in-
terpretans, donum Dei. Verum neque Herodotus Hali-
carnassensis nostram ignoravit gentem, sed quodammo-
do eius meminisse videtur. De Colchis enim referens, in
secundo libro ista habet: „soli autem omnium hominum
„Colchi et Aegyptii et Aethiopes ab initio pudenda cir-
„cumeidunt. Phoenices vero et Syri, qui sunt in Palae-
„stina, didicisse ab Aegyptiis et ipsi consentunt. Syri au-

„οὐ περὶ Θερμώδοντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρην-
 „νες οἱ τῷτοισιν ἀσυγείτονες ἔντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ γενεῇ
 „ἡμεμαθηκίναί. ἔτοι γὰρ εἰσὶν οἱ περιτεμόμενοι ἀνθρώπων
 „ἡμῖνοι, καὶ ἔτοι Αἰγυπτίοισι φαίνονται ποιεῦντες κατὰ ταυ-
 „τά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Λιθιόπων ἔκ ἔχω εἰπεῖν, ὅπό-
 „τεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον.” ἔκην εἰρηκε Σύρως τὴς
 ἐν τῇ Παλαιστίνῃ περιτέμενοθα. τῶν δὲ τὴν Παλαιστίνην κατο-
 κήντων μόνου τῷτο ποιῶσιν Ἰσδαῖοι. τῷτο ἄρα γινώσκων εἴ-
 ρηκεν περὶ αὐτῶν. καὶ Χοιρίλος δὲ ἀρχαιότερος γενόμενος
 ποιητὴς μέμνηται τῷ ἔθνει ἡμῶν, ὅτι συνεστράτευται Σέρξῃ
 τῷ Περσῶν βασιλεῖ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. καταριθμησάμενος
 γὰρ πάντα τὰ ἔθνη, τελευταῖον καὶ τὸ ἡμέτερον ἐνέταξε
 λέγων·

Τῷ δ' ὅπιθεν διέβαινε γένος θαυμαστὸν ἰδέσθαι,

Γλῶσσαν μὲν Φοίνισσαν ἀπὸ σομάτων ἀφίεντες.

Ὠκέτ' ἐν Σολύμοις ὄρεσι πλατὴν ἐνὶ λίμνῃ.

Αὐχμαλῆοι κορυφάς· τροχοκέρειδες· αὐτὰρ ὑπερθεῖν

Ἰππων δαρτὰ πρόσωπ' ἐφόρῃν ἐσκληκότα καπνῷ.

δῆλον ἔν ἐστιν, ὥς οἶμαι, πᾶσιν ἡμῶν αὐτὸν μεμνηῖσθαι. τῷ
 καὶ τὰ Σόλυμα ὄρη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ εἶναι χώρα, ἃ κατοικῶ-
 μεν, καὶ τὴν Ασφαλτίτιν λεγομένην λίμνην. αὕτη γὰρ πα-
 σῶν τῶν ἐν τῇ Συρίᾳ λίμνῃ πλατυτέρα καὶ μείζων καθέστη-
 κεν. καὶ Χοιρίλος μὲν ἔτω μέμνηται ἡμῶν. ὅτι δὲ ἢ μόνον
 ἠπίσαντο τὴς Ἰσδαίης, ἀλλὰ καὶ ἐθαύμαζον, ὅσοις αὐτῶν
 ἐντύχοιεν, ἔχ οἱ Φαυλότατοι τῶν Ελλήνων, ἀλλ' οἱ ἐπὶ σο-
 φία μάλιστα τεθαυμασμένοι, ῥάδιον γινῶναι. Κλέαρχος
 γὰρ ὁ Αῤῥιστοτέλης ὢν μαθητὴς, καὶ τῶν ἐκ τῷ Περιπάτῃ Φι-
 λοσόφων ἑδενὲς δεύτερος, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ὑπὲρ βιβλίας
 Φησὶν, Αῤῥιστοτέλῃ τὸν διδάσκαλον αὐτῷ περὶ τίνος ἀνδρὸς
 Ἰσδαίᾳ ταῦτα ἰσορεῖν, αὐτὸν τε τὸν λόγον Αῤῥιστοτέλει παρα-
 τιθεῖς. ἔτι δ' ἔτω γεγραμμένον· „ἀλλὰ τὰ μὲν πολλὰ μα-
 „κρὸν ἂν εἴη λέγειν. ὅσα δ' ἔχει τῶν ἐκείνου θαυμασιότητά
 „τινα, καὶ Φιλοσοφίαν ὁμοίως, διελθεῖν ἢ χεῖρον. ὥς σα-
 „φῶς δὲ σοὶ εἰπεῖν, Τπεροχίδῃ, θαυμαστὸν τι ὁνέροις ἴσα

„tem, qui fluvium Thermodontem et Parthenium acco-
 „lunt, et horum contermini Macrones a Colchis se nu-
 „per id didicisse aiunt. Hi enim ex hominibus soli sunt, qui
 „circumciduntur: et apparet, eos hoc facere more eodem
 „ac Aegyptii. Ipsi vero Aegyptii atque Aethiopes, non
 „queo dicere vtri ab vtris didicerint.” Dixit ergo Sy-
 ros, qui in Palaestina sunt, circumeidi: omnium autem,
 qui habitant Palaestinam, soli Iudaei circumciduntur. Hoc
 igitur sciens de ipsis pronunciauit. Quin et Choerilus
 ex antiquioribus poetis de gente nostra meminit, quod
 cum Xerxe Persarum rege expeditionis contra Graecos
 particeps fuerit. Cum enim gentes omnes enumerasset,
 nouissimam nostram posuit, dicens:

Exin miranda specie gens castra secuta est,

Phoenicum ignoto quae voces ederet ore.

Haec Solymos habitans montes stagnum prope vastum,

Circumtonsa conis, squallenti vertice, equini

Exuvias capitis duratas igne gerebat.

Palam ergo est, sicut arbitror, omnibus, nostri illum
 meminisse, quod et Solymi montes in nostra regione
 sint, in quibus habitamus, et palus, quae dicitur Asphalti-
 tes. ipsa enim omnium, quae in Syria sunt, latissima et
 maxima. Et Choerilus quidem ita nostri meminit.
 Quod autem non solum Iudaeos agnoscebant, sed, ut in-
 ciderant in eos, admirabantur, non e vulgo Graeci, sed
 ob sapientiam maxime celebres, ostendere facile est.
 Clearchus enim Aristotelis discipulus, et Peripateticorum
 nulli secundus, libro primo de Somno dicit, Aristotelem
 doctorem suum de quodam viro Iudaeo ista referre, Ari-
 stotelem in hunc modum loquentem inducens. Ita enim
 scriptum est: „Sed longum esset narrare quamplurima:
 „quicquid vero hoc in homine admirationis aliquid habe-
 „re ac philosophum sapere videtur, eodem modo perse-
 „qui nihilominus utile fuerit. Tibi autem, Hyperochida,
 „ut aperte, quod res est, dicam, mirum quiddam somnio-

ἥ σοι δόξω λέγειν. καὶ ὁ Ὑπεροχίδης εὐλαβύμενος, δι' αὐ-
 τὸ γὰρ ἔφη τῆτο, καὶ ζητῆμεν ἀκῆσαι πάντες. ἔκην, εἴ-
 πειν ὁ Αῤῥιστοτέλης, κατὰ τὸ τῶν ῥητορικῶν παράγγελμα,
 ἡ τὸ γένος αὐτῷ πρῶτον διέλθωμεν, ἵνα μὴ ἀπειθῶμεν τοῖς
 ἡτῶν ἀπαγγελίων διδασκάλοις. λέγει, εἶπεν ὁ Ὑπεροχί-
 δης, ὅτι σοι δοκεῖ. καὶ αἰνός τοῖνυν τὸ μὲν γένος ἦν Ἰσθαῖος
 ἐκ τῆς Κοίλης Συρίας. ὅτοι δὲ εἰσιν ἀπόγονοι τῶν ἐν Ἰ-
 σθοῖς Φιλοσόφων. καλῶνται δὲ, ὡς φασιν, οἱ Φιλόσοφοι πα-
 ρὰ μὲν Ἰσδοῖς Καλανοί, παρὰ δὲ Σύροις Ἰσθαῖοι, τῆνομα
 ἡ λαβόντες ἀπὸ τῆ τόπων· προσαγορεύεται γὰρ, ὃν κατοικῶ-
 ῃσι τόπον, Ἰσθαῖα. τὸ δὲ τῆς πόλεως αὐτῶν ὄνομα πάν-
 τῃ σκολιόν ἐστιν, Ἰερουσαλήμ γὰρ αὐτὴν καλῶσιν. ὅτος ἦν ὁ
 ἡἄνθρωπος ἐπιξενόμενός τε πολλοῖς, καὶ τῶν ἄνω τόπων
 ἡἡς τῆς ἐπιθαλαττίας ὑποκαταβαίνων Ἑλληνικός ἦν, ἢ τῇ
 ἡδιαλέκτῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ. καὶ τότε διατριβόν-
 τῶν ἡμῶν περὶ τὴν Ἀσίαν, παραβαλὼν εἰς αὐτὴς τόπους,
 ἡἐν οἷς ἡμεν, ἐντυγχάνει ἡμῖν τε καὶ τισιν ἑτέροις τῶν ἡο-
 ἡλατικῶν, περῶμενος αὐτῶν τῆς σοφίας. ὡς δὲ πολλοῖς
 ἡτῶν ἐν παιδείᾳ συνωκείωτο, παρεδίδου τι μᾶλλον ὢν εἴ-
 ηχεν." ταῦτ' εἶρηκεν Αῤῥιστοτέλης παρὰ τῷ Κλεάρχῳ, καὶ
 προσέτι πολλὴν καὶ θαυμάσιον κατερεῖαν τῷ Ἰσθαῖῳ ἀνδρὶ
 ἐν τῇ διαίτῃ καὶ σωφροσύνῃ διηγιῶν. ἔπειτα δὲ τοῖς βελομέ-
 νοις ἐξ αὐτῶ τὸ πλέον γινῶναι τῇ βιβλίῳ. Φυλάττομαι γὰρ
 ἐγὼ τὰ πλείω τῶν ἱκανῶν παρατιθεσθαι. Κλεάρχος μὲν ἦν
 ἐν παρεκβάσει ταῦτ' εἶρηκεν· τὸ γὰρ προκείμενον αὐτῷ ἦν
 ἄττερον· ὅτως ἡμῶν μνημονεύσας. Ἐκαταῖος δὲ ὁ Ἀβδηρίτης,
 ἀνὴρ Φιλόσοφος ἄμα καὶ περὶ τὰς πράξεις ἱκανώτατος,
 Ἀλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ συνακμάσας, καὶ Πτολεμαίῳ τῷ
 Λάγῳ συγγενόμενος, ἢ παρέργως, ἀλλὰ περὶ αὐτῶν Ἰσ-
 θαίων συγγέγραφε βιβλίον, ἐξ ἡ βύλομαι κεφαλαιωδῶς
 ἐπιδραμεῖν ἵνα τῶν εἰρημένων· καὶ πρῶτον ἐπιδείξω τὸν χρό-
 νον. μνημονεύει γὰρ τῆς Πτολεμαίης περὶ Γάζαν πρὸς Δημή-
 τριον μάχης· αὕτη δὲ γέγονεν ἐνδεκάτῳ μὲν ἔτει τῆς Ἀλε-
 ξάνδρου τελευτῆς, ἐπὶ δὲ Ὀλυμπιάδος ἐβδόμης καὶ δεκά-

„rumque persimile narrare videbor. Cui Hyperochides
 „verecunde, et hac ipsa de causa, inquit, nobis omnibus
 „audiendi desiderium cietur. Ergo, subiicit Aristoteles,
 „genus hominis, vt praecipiant Rhetores, in primis ape-
 „riamus, ne scilicet non auditi a nobis esse narrationum ma-
 „gistri videantur. Tu vero, vti libuerit, inquit Hyperochi-
 „des. Ille ergo gente quidem Iudaeus erat ex Coele Syria.
 „Isti vero originem ducunt a Philosophis apud Indos: vo-
 „canturque, (vt aiunt) Philosophi apud Indos quidem Cala-
 „ni, apud Syros autem Iudaei, nomen a loco accipientes;
 „quae enim ab iis regio incolitur, Iudaeam vulgo nominant,
 „Vrbis autem ipsorum nomen tortuosum admodum et in-
 „peditum est, Hierusalem enim vocatur. Hic igitur homo
 „cum a plerisque hospitio exciperetur, et a superioribus par-
 „tibus ad maritima loca descenderet, non sermone tantum,
 „sed etiam animo, Graecus erat. Et tunc nobis, in Asia forte
 „degentibus, accidit, vt eadem appulsus ad loca, nobiscum
 „aliquamdiu, simulque cum aliis quibusdam philosophiae
 „studiosis, versaretur, eorum sapientiae experimentum fa-
 „ciens. Atque, vt cum plurimis doctrina praestantibus
 „familiariter vixerat, plus aliquanto, quam acciperet, no-
 „biscum ille communicabat.” Haec dixit Aristoteles apud
 Clearchum, et super haec multam ac mirabilem Iudae, viri
 in victu continentiam et castimoniam narrat. Licet au-
 tem volentibus plus ex ipsius libro cognoscere. Mihi enim
 cautum est, ne plura, quam decet, adiiciam. Et Clearchus
 quidem ex digressionem ista dixit, (aliud enim ipsi propositum
 erat) nostri generis ad hunc modum mentione facta. He-
 cataeus autem Abderita, vir non modo philosophus, sed et-
 iam rebus gerendis aptissimus, Alexandri regis aequalis, cum
 quo etiam floruit, et postea cum Ptolemaeo Lagi conuersatus
 est, non obiter, sed integrum de Iudaeis ipsis librum con-
 scripsit, ex quo volo summatim quaedam eorum, quae ab
 eo sunt dicta, percurrere: primumque tempus ostendam.
 Meminit enim praelii, quo circa Gazam conflixit Ptole-
 maeus cum Demetrio: illud vero contigit vndecimo
 quidem anno a morte Alexandri, Olympiade vero cxyii,

της καὶ ἑκατοστῆς, ὡς ἰσορῶν Κάτωρ. προδίδεις γὰρ ταύτην
 τὴν Ολυμπιάδα Φησὶν, ἐπὶ ταύτης Πτολεμαῖος ὁ Λάγος
 εἴκοτα κατὰ Γάζαν μάχῃ Δημήτριον τὸν Ἀντιγόνος, τὸν ἐπι-
 κληθέντα Πολιορκητὴν. Ἀλέξανδρον δὲ τιθάναι πάντες
 ὁμολογῶσιν ἐπὶ τῆς ἑκατοστῆς τρισσεσκαίδεκάτης Ολυμ-
 πιάδος. δῆλον ὅτι καὶ κατ' ἐκείνον καὶ κατὰ Ἀλέξαν-
 δρον ἤκμαζεν ἡμῶν τὸ ἔθνος. λέγει τοίνυν ὁ ἑκταῖος πάλιν
 τὰς αὐτὰς· „ὅτι μετὰ τὴν ἐν Γάζῃ μάχην ὁ Πτολεμαῖος
 „ἐγένετο τῶν περὶ Συρίαν τόπων ἐγκρατής. καὶ πολλοὶ τῶν
 „ἀνθρώπων πυθάνομενοι τὴν ἡπίοτητα καὶ Φιλανθρωπίαν
 „τῷ Πτολεμαίῳ, συναπαίρειν εἰς Αἴγυπτον αὐτῷ, καὶ κοι-
 „νωνεῖν τῶν πραγμάτων ἡβηλήθησαν. ὦν εἰς ἓν, Φησὶν,
 „Ἐξέκλειε ὁ ἀρχιερεὺς τῶν Ἰουδαίων, ἀνθρωπος τὴν μὲν ἡλα-
 „κίαν ὡς ἐξηκονταεξ ἑτῶν, τῷ δ' ἀξιώματι τῷ παρὰ τοῖς
 „ὁμοῖοις μέγας, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ ἀνόητος, ἔτι δὲ καὶ
 „λέγειν δυνατός, καὶ τοῖς περὶ τῶν πραγμάτων, εἴτε τις
 „ἄλλος, ἔμπειρος. καίτοι, Φησὶν, οἱ πάντες ἰσχυροὶ τῶν Ἰου-
 „δαίων, οἱ τὴν δεκάτην τῶν γινομένων λαμβάνοντες, καὶ
 „τὰ κοινὰ διοικῶντες, περὶ χιλίους μάλιστα καὶ πεντακοσίους
 „εἰσὶν.” πάλιν δὲ τῷ προειρημένῳ μνημονεύει ἀνδρὸς, „ἕτος.
 „Φησὶν, ὁ ἀνθρωπος τετευχὼς τῆς τιμῆς ταύτης, καὶ συνή-
 „θης ἡμῖν γενόμενος, παραλαβὼν τινος τῶν μεθ' ἑαυτοῦ,
 „τὴν διαφορὰν ἀνέγνω πᾶσαν αὐτοῖς, εἶχε γὰρ τὴν κατοί-
 „κησιν αὐτῶν καὶ τὴν πολιτείαν γεγενημένην.” εἶτα ἑκα-
 „ταῖος δηλοῖ πάλιν, πῶς ἔχομεν πρὸς τὰς νόμους, „ὅτι πάντα
 „πάσχειν ὑπὲρ τῆς μὴ παραβῆναι τήνδε προαιρέμεθα, κα-
 „λὸν εἶναι νομίζοντες. τοιγαρὶν, Φησὶ, καὶ κακῶς ἀκούοντες
 „ὑπὸ τῶν ἀσυγγετόνων, καὶ τῶν εἰσαφικνημένων πάντων, καὶ
 „προπηλακίζομενοι πολλάκις ὑπὸ τῶν Περσικῶν βασιλέων
 „καὶ σατραπῶν, ἔδύνανται μεταπειθῆναι τῇ διανοίᾳ, ἀλ-
 „λὰ γεγυμνωμένως περὶ τέτων καὶ αἰκίας καὶ θανάτοις
 „δεινотάτοις μάλιστα πάντων ἀπαντῶσι, μὴ ἀνέμεινοι τὰ
 „πατρῴα.” παρέχεται δὲ καὶ τεκμήρια τῆς ἰχυρογνωμο-
 σύνης τῆς περὶ τῶν νόμων ἐκ ὀλίγα. Φησὶ γάρ· „Ἀλέξαν-

sicuti narrat Castor. Apposita enim hac Olympiade, dicit: „Sub hac Ptolemaeus Lagi circa Gazam praelio su-
 „perauit Demetrium Antigoni, qui vocatur Poliorcetes.” Alexandrum vero agnoscunt vniuersi Olympiade cxiu. e vita excessisse. Palam ergo est, quod illius tempore et sub Alexandro gens nostra floruerit. Quare et Hecataeus insuper dicit, scilicet, „Ptolemaeum post prae-
 „lium ad Gazam locorum in Syria factum esse compo-
 „tem; magnumque hominum numerum, cognita Ptole-
 „maei mansuetudine et clementia, cum eo profectum
 „esse ad Aegyptum, eo animo, vt rerum illic gerenda-
 „rum participes fierent. quorum vnus, inquit, erat Ezo-
 „chias pontifex Iudaeorum: homo aetate quidem quasi
 „annorum lxxvi, dignitate vero apud populares suos
 „magnus, et animi sapientia non mediocri, et dicendi
 „facultate pollens, et, si quis alius, rerum peritus:
 „quanquam, vt ait, omnes Iudaeorum sacerdotes, qui
 „decimas in lucem editorum accipiunt, et res in com-
 „muni positas administrant, mille omnes et quingenti
 „sint.” Rursus autem viri iam laudati mentionem faci-
 „ens: „Hic, inquit, homo hunc honorem assequutus,
 „factusque nobis familiaris, vbi quosdam e suis accepe-
 „rat, differentiam omnem illis exposuit, et habitatio-
 „nem eorum et ciuilem rationem, quam scriptam habe-
 „bat, pariter indicauit.” Deinde palam facit Hecataeus, erga leges qualiter nosmet habemus; quodque omnia pati malimus, quam contra illas facere, hoc pulchrum esse persuasum habentes. „Quare, inquit,
 „quanquam et maledictis impeti solent a vicinis ad-
 „venisque, et iniuriose saepe tractati sunt a Persicis
 „regibus et satrapis, non possunt a sententia deduci,
 „sed pro ea maxime omnium forti animo omne ge-
 „nus cruciatus saeuissimasque mortes subeunt, nec ad-
 „duci possunt, vt patria instituta abdicent.” Quin et indicia perhibet non exigua animi eorum propositi te-
 „nacis et validi circa legem obseruandam. Dicit enim:

„δὲν ποτὲ ἐν Βαβυλῶνι γενομένην, καὶ προσελομένην τὸ τῆ Βή-
 „λῃ πεπτωκὸς ἰερὸν ἀνακαθᾶραι, καὶ πᾶσιν αὐτῇ τοῖς στρα-
 „τιώταις ὁμοίως φέρειν τὸν χῆν προσάξαντος, μόνῃς τῆς Ιε-
 „δαίας ἢ προχέν· ἀλλὰ καὶ πολλὰς ὑπομένειν πληγὰς,
 „καὶ ζημίας ἀποτίσαι μεγάλας, ἕως αὐτοῖς συγγνόντα τὸν
 „Βασιλεῖα δῆναι τὴν ἄδειαν. τῶν γε μὴν τῶν εἰς τὴν χώραν,
 „Φησὶ, πρὸς αὐτῆς ἀφικνησάντων, καὶ νεῶς καὶ βωμοὺς κατα-
 „σκευασάντων, ἅπαντα ταῦτα κατέσκευον. καὶ τῶν μὲν
 „ζημίαν τοῖς σατράπαις ἐξέτεινον, περὶ τινὶ δὲ καὶ συγγνώ-
 „μης μετελαμβάνον.” καὶ προσεπιτίθησιν, „ὅτι δίκαιον ἐπὶ
 „τῷτοῖς αὐτὰς ἐστὶ θαυμάζειν.” λέγει δὲ καὶ περὶ τῆ πολυ-
 „ανθρωπότατον γεγονέναι ἡμῶν τὸ ἔθνος. πολλὰς μὲν γὰρ
 „ἡμῶν, Φησὶν, ἀνασπάσας εἰς Βαβυλῶνα Πέρσαις πρέτερον
 „αὐτῶν ἐποίησαν μυριάδας· ἔκ ὀλίγα δὲ καὶ μετὰ τὸν
 „Ἀλεξάνδρου θάνατον εἰς Αἴγυπτον καὶ Φοινίκην μετέστησαν,
 „διὰ τὴν ἐν Συρίᾳ τάσιν.” ὁ δὲ αὐτὸς ἔτος αἰῆρ καὶ τὸ μέ-
 „γεθος τῆς χώρας, ἣν κατοικῶμεν, καὶ τὸ κάλλος ἰσόρηκε.
 „τριάκοσας γὰρ μυριάδας ἀνδρῶν, χερδὸν τῆς ἀρίστης καὶ
 „παμφορωτάτης χώρας, νέμονται, Φησὶν. ἡ γὰρ Ἰουδαία
 „τοσαύτη πλάτος ἐστίν.” ἀλλὰ μὴν ὅτι καὶ τὴν πόλιν αὐ-
 „τὴν τὰ Ἱερουσόλυμα καλλίστην τε καὶ μεγίστην ἐκ παλαιότα-
 „της κατοικημένην, καὶ περὶ πλήθους ἀνδρῶν, καὶ περὶ τῆς τῆ
 „νεῶ κατασκευῆς, ἕτως αὐτὸς διηγείται. „ἔστι γὰρ τῶν Ιε-
 „δαίων τὰ μὲν πολλὰ ὀχυρώματα κατὰ τὴν χώραν καὶ κω-
 „μαί. μία δὲ πόλις ὀχυρὰ πεντήκοντα μάλιστα σταδίων τὴν
 „περίμετρον, ἣν οἰκῶσι μὲν ἀνθρώπων περὶ δώδεκα μυριά-
 „δες. καλεῖσιν δ' αὐτὴν Ἱερουσόλυμα. ἐνταῦθα δ' ἐστὶ κατὰ
 „μέσον μάλιστα τῆς πόλεως περίβολος λίθινος, μήκος ὡς
 „πεντὰπλεθος, εὖρος δὲ πηχῶν ἑκατὸν, ἔχων διπλᾶς πύ-
 „λας. ἐν ᾧ βωμός ἐστι τετραγώνος, ἔκ ἐκ τμητῶν, ἀλλ' ἐκ
 „συλλέκτων ἀργῶν λίθων ἔτω συγκείμενος· πλεῖραν μὲν
 „ἑκάστην εἴκοσι πηχῶν, ὕψος δὲ δεκάπηχυ. καὶ παρ' αὐτὸν
 „οἶκημα μέγα, ὃ βωμός ἐστι καὶ λυχνίον, ἀμφοτέρω χερ-
 „σῶ, δύο τάλαντα τὴν ὀλκὴν. ἐπὶ τῷτῳ φῶς ἐστὶν αἰα-

„Cum aliquando apud Babylonem esset Alexander, et
 „vellet is Beli templum, quod conciderat, reponere, et
 „omnibus militibus praecepisset humum aggerere, solos
 „Iudaeos non opitulatos, imo et verbera et multas gra-
 „ves pertulisse, donec rex eis ignoscens laboris talis gra-
 „tiam fecit. Qui cum in regionem, inquit, ad suos re-
 „versi fuissent, et templa et altaria extruxissent, ista
 „omnia diruerunt: et pro aliis quidem multam Satra-
 „pis quidem exsoluere, pro aliis vero veniam conse-
 „quuti sunt.” Et praeterea adiicit, quod merito ob
 „haec admirationem habent.” Atque insuper memo-
 rat, gentem nostram populo maxime abundasse. „nam
 „multas nostrorum, inquit, myriadas e sedibus suis pri-
 „mum abduxerunt Persae: non paucae autem etiam post
 „obitum Alexandri in Aegyptum et Phoenicem migra-
 „runt, propter seditionem in Syria factam.” Hic idem
 vir et magnitudinem regionis, quam incolimus, et pul-
 chritudinem prodidit. „ad tricies, inquit, centena millia
 „arurarum habitant optimi fere et feracissimi soli. Iu-
 „daea namque huius est amplitudinis.” Imo et urbem
 eandem, Hierosolyma, pulcherrimam et maximam ex
 multis retro seculis habitari, et de virorum multitudine,
 et de templi exstrukione, idem ipse sic refert:
 „Sunt autem Iudaeorum castella multa et vici per re-
 „gionem sparsi: una autem urbs munita, ambitu fer-
 „me L. stadiorum, quam incolunt quidem hominum
 „circiter centum et viginti millia. istam vero Hiero-
 „solyma vocant. illic autem in meditullio scilicet vr-
 „bis septum est lapideum, quinque fere iugerum lon-
 „gitudinis, latitudinis cubitorum centum, portas ha-
 „bens geminas. Ibidem altare quadratum, ex impo-
 „litorum et candidorum lapidum coagmentatione con-
 „stitutum; cuius latera singula viginti cubitorum sunt,
 „altitudo vero duodecim. et praeter hoc altare, in-
 „gens tabernaculum est, quo et ara et lychnuchus
 „continentur, utrumque aurum, pondus talentorum
 „duorum. insuper autem lumen inextinctum dies no-

„πόσβεσον καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας. ἄγαλμα δὲ ἔκ-
 „ἔστιν ἔδδ ἀνάθημα τοπαράπαν. ἔδδ Φύτευμα παντελῶς
 „ἔδδεν, οἷον ἀλσῶδες ἢ τι τοιῦτον. διατρίβουσι δ' ἐν αὐτῷ
 „καὶ τὰς νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας ἱερῆς, ἀγνείας τιὰς
 „ἀγνεύοντες, καὶ τοπαράπαν οἶνον ἔπινοντες ἐν τῷ ἱερῷ.”
 ἔτι γε μὴν ὅτι καὶ Αλεξάνδρῳ τῷ βασιλεῖ συνεστρατεύομεν,
 καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς διαδόχοις αὐτῷ, μεμαρτύρηκεν. οἷς
 αὐτὸς παρατυχεῖν φησιν ὑπ' ἀνδρὸς Ἰυδαίου κατὰ τὴν στρα-
 τείαν γενομένοις, τῷτο παραθήσομαι. λέγει δ' ἕτως· „ἐμῷ
 „γυν' ἐπὶ τὴν Ερυθρὰν θάλασσαν βαδίζοντος, συμπρολῶ-
 „θει τις μετὰ τῶν ἄλλων τῶν παραπεμπόντων ἡμᾶς ἰκ-
 „πέων Ἰυδαίων, ὄνομα Μοσόλλαμος, ἄνθρωπος ἱκανὸς κα-
 „τὰ ψυχὴν, εὖρωτος, καὶ τοξότης ὑπὸ δὴ πάντων ὁμολο-
 „γούμενος καὶ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἄριστος. ἔτος
 „ἂν ὁ ἄνθρωπος, διαβαδίζωντων πολλῶν κατὰ τὴν ὁδόν, καὶ
 „μάντιώς τινος ὀνειδυομένης, καὶ πάντας ἐπιχεῖν ἀξιώτος,
 „ἤρώτησε, διὰ τί προσμένουσι. δείξαντος δὲ τῷ μάντιώς αὐ-
 „τῷ τὸν ὀνειδα, καὶ φήσαντος, εἰάν μὲν αὐτῷ μένη, προσμέ-
 „νουν συμφέροι πάσιν, ἂν δ' ἀναστὰς εἰς τῷμπροσθεν πέτη-
 „ται, προάγειν, εἰάν δὲ εἰς τῷπιῶθεν, ἀναχωρεῖν αὐτίς, σιω-
 „πήσας καὶ παρελκύσας τὸ τέξον ἔβαλε, καὶ τὸν ὀνειδα
 „πατάξας ἀπέκτεινεν. ἀγανακτάντων δὲ τῷ μάντιώς καὶ
 „τινων ἄλλων, καὶ καταρωμένων αὐτῷ, τί μαίνεσθε, ἔφη,
 „κακοδαιμονέσατον ὀνειδα λαβόντες εἰς τὰς χεῖρας; πῶς
 „γὰρ ἔτος, τὴν αὐτῷ σωτηρίαν ἔπροιδῶν, περὶ τῆς ἡμετέ-
 „ρας πορείας ἡμῖν ἂν τι ὑγιὲς ἀπήγγελλεν; εἰ γὰρ ἐδύνα-
 „το προγινώσκειν τὸ μέλλον, εἰς τὸν τόπον τῷτον ἔκ ἂν ἤλ-
 „θε, φοβούμενος, μὴ τοξεύσας αὐτὸν ἀποκτείνῃ Μοσόλλα-
 „μος Ἰυδαῖος.” ἀλλὰ τῶν μὲν ἑκαταῖς μαρτυριῶν ἄλις.
 τοῖς γὰρ βελομένοις πλείω μαθεῖν, τῷ βιβλίῳ ραδίον ἐστι
 εὐτυχεῖν. ἐκ ὀκνήσω δὲ καὶ τὸν ἐπ' εὐθείας διασυσμῶ,
 καθάπερ αὐτὸς οἶσται, μνήμην πεποιημένων ἡμῶν Λυγαθα-
 ρῶδην ὀνομάσαι. διηγούμενος γὰρ τὰ περὶ Στρατονίκην,
 „ὃν τρόπον ἤλθε μὲν εἰς Συρίαν ἐκ Μακεδονίας, καταλιπῶ-

„etefque continenter ardet. Nullum ibi simulacrum, do-
 „narium omnino nullum, adeoque nec planta, nec lucus,
 „nec aliud quicquam eiusmodi. Sacerdotes in eo, noctu
 „pariter atque interdiu assidui, certis quibusdam expiatio-
 „nibus dant operam, quos in templo vinum omnino gu-
 „stare nefas.” Sed praeterea testis est, militasse nos cum
 Alexandro, et postea eius cum successoribus. Subiiciam
 illud ex iis, quibus ipse se interfuisse dicit, ab homine quo-
 dam Iudaeo gestum in expeditione. Ita enim rem nar-
 rat: „Cum proficiscerer ad mare Rubrum, vna cum aliis
 „equitibus Iudaeis, quos itineris duces habebamus, vnus
 „eorum aliquis comitabatur, nomine Mosollamus, vir
 „cum animi magnitudine tum corporis robore non vulga-
 „ri, idemque sagittarius omnium tam Graecorum, quam
 „barbarorum, confessione peritissimus. Is igitur homo,
 „cum vniuersa multitudo iter illud agerent, et vates qui-
 „dam augurium captaret peteretque, vt cuncti starent, in-
 „terrogauit, quorsum substitissent. Cum autem augur ei
 „auem ostendisset, simulque dixisset, si quidem ibi resi-
 „deret auis, omnibus etiam, vt eo in loco manerent, ex-
 „pedire, sin protinus volando contenderet, porro perge-
 „rent ipsi quoque, sin denique retro, retro similiter illi
 „redirent. Iudaeus nihil contra, sed inrento arcu iacu-
 „latur, auemque confixam peremit. Hic augure aliisque
 „nonnullis grauitur indignantibus, ipsique vna diras im-
 „precantibus: Quid, inquit, vsque adeo furitis, hac de re,
 „infaustissimam auem in manus sumentes? Quomodo ista,
 „inquit, quae vitae ipsa suae providere non potuit, sani
 „quicquam de suscepto nobis itinere praenunciare valuit?
 „Enimvero si praenosse futurum potuisset, nunquam vti-
 „que hunc in locum venisset, prae metu, ne Mosollami
 „Iudaei sagittis confixa moreretur.” Verum testimonio-
 rum ex Hecataeo satis habuimus. Nam quibus in animo
 est plura cognoscere, facile est librum ipsum adire. Non
 vero me pigebit nominare Agatharchidem, cum irrisione
 simplicitatis, vt ei visum est, nostrum mentionem facien-
 tem. Is enim narrans de Stratonice, „quemadmodum
 „in Syriam quidem e Macedonia venerit, viro suo De-

„σα τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα Δημήτριον. Σελεύκῃ δὲ γαμῶν αὐ-
 „τὴν ἔδωκεν, ὅπως ἐκείνη προσεδόκησε, ποιούμεν δὲ
 „τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος στρατιάν αὐτῇ, τὰ περὶ τὴν Ἀντιόχειαν
 „ἐνσωτέρισεν. εἰθ' ὥς ἀνέστρεψεν ὁ βασιλεὺς, ἀλισκομένης
 „τῆς Ἀντιοχείας, εἰς Σελεύκειαν Φυγῶσα, παρὸν αὐτῇ τα-
 „χέως ἀποπλεῖν, ἐνυπνίῳ κωλύοντι κειθῆτα ἐλήφθη καὶ
 „ἀπέθανεν.” ταῦτα προειπὼν ὁ Λαγαθαρχίδης, καὶ ἐπι-
 „σκώπτων τῇ Στρατοनीκῃ τὴν δεισιδαιμονίαν, παραδείγμα-
 „τι χρεῖται τῷ περὶ ἡμῶν λόγῳ, καὶ γέγραφεν ὕτως· „οἱ
 „καλέμενοι Ἰσδαῶσι πόλιν οἰκῶντες ὀχυρωτάτην πασῶν, ἣν
 „καλεῖν Ἱεροσόλυμα συμβαίνει τὰς ἐγκωμίας, ἀργαῖν εἰ-
 „θισμένοι δι' ἐβδόμης ἡμέρας, καὶ μηδὲ τὰ ὅπλα βασι-
 „λεῖν ἐν τοῖς εἰρημαίοις χρόνοις, μήτε γιωργίας ἄπτεσθαι,
 „μήτε ἄλλης ἐπιμελεῖσθαι λειτουργίας μηδεμιᾶς, ἀλλ' ἐν
 „τοῖς ἱεροῖς ἐκτεταπότες τὰς χεῖρας εὐχεσθαι μέχρι τῆς
 „ἑσπέρας, εἰσιόντος εἰς τὴν πόλιν Πτολεμαῖς τῇ Λάγῃ με-
 „τὰ τῆς δυνάμεως, καὶ τῶν ἀνθρώπων ἀντὶ τῆ Φυλάττειν
 „τὴν πόλιν διατηρῶντων τὴν ἄνοιαν, ἡ μὲν πατρίς εὐλόγη
 „δεσπότην πικρὸν, ὁ δὲ νόμος ἐξηλέγχθη Φαῦλοι ἔχων
 „ἰθυσμόν. τὸ δὲ συμβᾶν πλὴν ἐκάνων τὰς ἄλλας πάντας
 „δεδίδαχε, τηλικαῦτα Φυγαῖν ἐνύπνια, καὶ τὴν περὶ τῆ νό-
 „μου παραδεδομένην ὑπόνοιαν, ἥνικ' ἂν τοῖς ἀνθρωπίνους
 „λογισμοῖς περὶ τῶν διαπορευμένων ἐξαθενήσασιν.” τὰ το
 μὲν Λαγαθαρχίδῃ καταγέλως ἄξιον δοκεῖ. τοῖς δὲ με-
 „τὰ δυσμειείας ἐξετάζουσι φαίνεται μέγα καὶ πολλῶν
 ἄξιον ἐγκωμίων, εἰ καὶ σωτηρίας καὶ πατρίδος ἀνθρωποί
 τινες νόμων Φυλακὴν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν εὐσεβεῖαν αἰὶ προ-
 τιμῶσιν.

κγ'. Οτι δὲ οὐκ ἄγνωστοι εἴησι τῶν συγγεγραμμένων τὸ
 ἔθνος ἡμῶν, ἀλλ' ὑπὸ φθόνου τινός, ἢ δι' ἄλλας αἰτίας ἐχ-
 ὑγιᾶς, τὴν μνήμην παρέλιπον, τεκμήριον οἶμαι παρέξειν.
 Ἱερώνυμος γάρ, ὁ τὴν περὶ τῶν διαδόχων ἰστορίαν συγγεγρα-
 Φώς, κατὰ τὸν αὐτὸν μὲν ἦν Ἐκαταίῳ χροῖον, Φίλος δ' ὢν
 Ἀντιγόνῃ τῇ βασιλείᾳ, τὴν Συρίαν ἐπετρόπευεν. ἀλλ'

„metrio derelicto: Seleuco autem vxorem eam ducere nolente, id quod ipsa exspectauerat; exercitum vero apud Babylonem ipso colligente, res nouas circa Antiochiam molita est. deinde, post regis reuersionem capta Antiochia, in Seleuciam fugerit; cumque liceret ipsi statim naui discedere, somnio id facere prohibenti parendo capta est et interiit.” Ista praefatus Agatharchides, et cum dieteriis Stratonicae exprobrans superstitionem, in exemplum adhibet quod de genere nostro dicitur, et in hunc modum scripsit: „Ii, qui appellantur Iudaei, cum urbem habeant firmissimam, quam ab indigenis Hierosolyma vocari accidit, solitis otari diebus septimis, ita vt eo tempore nec arma ferant, nec agrum colant, nec alius omnino cuiusquam ministerii curam habeant, sed in templo extensis manibus preces faciant ad vesperam vsque, cum illam urbem intraret Ptolemaeus Lagi filius cum exercitu, et hominibus, qui urbem custodire debuerant, stultitiam obseruantibus, patria quidem ipsorum acerbum accepit dominum, lex vero conuicta est stultam habere consuetudinem. Docuit autem alios omnes, praeter ipsos, euentus ille, vt tunc somnia fugerent, et a concepta per legem opinionione desisterent, vbi in rebus ambiguis humana eos consilia destituunt.” Hoc autem Agatharchidi ridiculum videtur; eis autem, qui non animo infesto haec examinant, magnum apparet et multa laude dignum, si et saluti et patriae quidam custodiam legum inque Deum pietatem semper praeferunt.

23. Quod vero scriptorum nonnulli gentem nostram non ignorantes, sed propter inuidiam quandam aut alias ob causas non iustas memoriam nostri omiserint, indicium me daturum esse arbitror. Hieronymus enim, qui successorum Alexandri historiam conscripsit, aequalis quidem Hecataei, regis vero Antigoni amicus, Syriae erat procura-

ὁμως Εκαταῖος μὲν καὶ βιβλίον ἔγραψε περὶ ἡμῶν· Ἰερώνυμος δ' ἑδάμῃ κατὰ τὴν ἰστορίαν ἐμνημόνευσε, καίτοι χερδὸν ἐν τοῖς τόποις διατρεφόμενος. τοσῶτον αἱ προαιρέσεις τῶν ἀνθρώπων διήνεγκαν. τῷ μὲν γὰρ ἐδόξαμεν καὶ σπυδαίας εἶναι μνήμης ἄξιοι· τῷ δὲ πρὸς τὴν ἀλήθειαν πάντως τι πάθος ἢ ἐγγνωμὸν ἐπισκόπησεν. ἀρκῆσι δὲ ὁμως εἰς τὴν ἀποδείξιν τῆς ἀρχαιότητος αἱ τε Αἰγυπτίων καὶ Χαλδαίων καὶ Φοινίκων ἀναγραφαί, πρὸς ἐκείναις τε τοσῶτοι τῶν Ἑλλήνων συγγραφαί. ἔτι δὲ καὶ πρὸς τοῖς εἰρημένοις, Θεόφιλος, καὶ Θεόδοτος, καὶ Μνασίας, καὶ Αἰριοφάνης, καὶ Ερμογένης, Εὐήμερος τε καὶ Κόνων, καὶ Ζωπυρίων, καὶ πολλοὶ τινες ἄλλοι τάχα· ὃ γὰρ ἔγωγε πᾶσιν ἐπιτεύχουσα τοῖς βιβλίοις· ὃ παρέργως ἡμῶν ἐμνημονεύκασιν. οἱ πολλοὶ δὲ τῶν εἰρημένων ἀνδρῶν, τῆς μὲν ἀληθείας τῶν ἐξ ἀρχῆς πραγμάτων διήμαρτον, ὅτι μὴ ταῖς ἰσραῖς ἡμῶν βίβλοις ἐνέτυχον· κοινῶς μὲντοι περὶ τῆς ἀρχαιότητος ἅπαντες μεμαρτύρηκασιν, ὑπὲρ ἧς τὰ νῦν λέγειν προσθέμην. ὁ μὲντοι Φαληγεὺς Δημήτριος, καὶ Φίλων ὁ πρεσβύτερος, καὶ Εὐπόλεμος, ὃ πολὺ τῆς ἀληθείας διήμαρτον. οἱ συγγιγνώσκουν ἄξιον· ὃ γὰρ ἐνὶ αὐτοῖς μετὰ πάσης ἀκριβείας τοῖς ἡμετέροις γράμμασι παρακολυθεῖν.

κδ'. Ἐν ἔτι μοι κεφάλαιον ὑπολείπεται τῶν κατὰ τὴν ἀρχὴν προτεθέντων τῇ λόγῃ, τὰς διαβολὰς καὶ τὰς λοιδορίας, αἷς κέχρηται τινες κατὰ τῆ γενέσεως ἡμῶν, ἀποδείξαι ψευδεῖς, καὶ τοῖς γεγραφόσι ταύτας καθ' ἑαυτῶν χρησασθαι μάρτυσιν. ὅτι μὲν ἔν καὶ ἑτέροις τῷτο πολλοῖς συμβέβηκε, διὰ τὴν ἐνίων δυσμένειαν οἶμα γιγνώσκουν τὰς πλείονας τῆς ἰστορίας ἐντυχάνοντας. καὶ γὰρ ἐθνῶν τινες καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων πόλεων ῥυπαίνειν τὴν εὐγένειαν, καὶ τὰς πολιτείας ἐπεχείρησαν λοιδορεῖν. Θεόπομπος μὲν τὴν Ἀθηναίων, τὴν δὲ Λακεδαιμονίων Πολυκράτης, ὃ δὲ τὸν Τριπολιτικὸν γράψας· ὃ γὰρ, δὴ Θεόπομπος ἐστίν, ὥς τινες οἰόνται· καὶ τὴν Θηβαίων πόλιν διέβαλε. πολλὰ δὲ καὶ Τίμαιος ἐν ταῖς ἰστορίαις περὶ τῶν προειρημένων καὶ περὶ

tor. Verum Hecataeus etiam librum quidem scripsit de gente nostra: Hieronymus autem nequaquam nostri in historia meminit, licet paene in ipsis locis nutritus esset. In tantum hominum voluntates inter se dissident. alter namque dignos existimauit, quos studiose memoraret; alteri vero omnino iniqua quaedam passio ad veritatem discernendam tenebras offudit. Sufficiunt tamen ad fidem huius antiquitatis faciendam, Syrorum et Chaldaeorum ac Phoenicum historiae, praetereaque tot e Graecis historici, quibus insuper etiam licet addere Theophilum, et Theodotum, et Mnaseam, et Aristophanem, et Hermogenem, et Euhemerum, et Cononem, et Zopyrionem, aliosque forte quamplurimos; nec enim omnes euolui libros, qui rerum nostrarum ex professo meminerunt. Et quanquam eorum etiam, quos nominatim citauimus, plerique, quod literas nostras minime attigerint, a rerum iam inde ab initio gestarum veritate aberrarunt; communi tamen consensu omnes eidem antiquitati suffragati sunt, quod vnum mihi hoc loco propositum fuerat. Ex quibus sane Demetrius Phalereus, et Philo senior, et Eupolemus, a vero propius abfuerunt: quibus etiam, si quid peccarunt, veniam hoc nomine dare aequum utique sit, quod librorum nostrorum sensum minus accurate capere et assequi potuerint.

24. Vnum adhuc mihi capitulum restat, ex iis, quae sub initium orationis proposui; scilicet ut calumnias et conuicia, quibus nostrum genus onerant nonnulli, falsa esse ostendam, auctoresque eorundem testes contra semetipsum adducam. Et quod quidem multis aliis hoc euenit propter quorundam inimicitias, eos intelligere arbitror, qui maiori studio in historiis versantur. Nam et gentium nonnulli et gloriosissimarum ciuitatum nobilitatem foedare, rerumque publicarum formas maledictis infectari tentarunt. Theopompus quidem Atheniensium, Lacedaemoniorum vero Polycrates; atque is, qui Tripoliticum scripsit, (non enim Theopompus est, ut quidam arbitrantur) etiam Thebanorum ciuitatem calumniatus est. Multa vero etiam Timaeus in hi-

ἄλλων βεβλασφήμενον. μάλιστα δὲ τῶτο ποιῆσι, τοῖς ἐνδοξοτάτοις προσπλεκόμενοι, τινὲς μὲν διὰ φθόνου καὶ κακοήθειαν, ἄλλοι δὲ διὰ τῆ κενολογεῖν μνήμης ἀξιοῦσθαι νομίζοντες. παρὰ μὲν ἔν τοις ἀνοήτοις ταύτης ἔδαμῶς ἀμαρτάνουσι τῆς ἐλπίδος, οἱ δ' ὑγιαίνοντες τῇ κρίσει, πολλὴν αὐτῶν μοχθηρίαν καταδικάζουσι.

κε'. Τῶν δὲ εἰς ἡμᾶς βλασφημιῶν ἤρξαντο μὲν Αἰγύπτιοι. βυλόμενοι ἰ' ἐκείνοις τινὲς χαρίζεσθαι, παρατρέπιν ἐπεχείρησαν τὴν ἀλήθειαν, ἕτε τὴν εἰς Αἴγυπτον ἀφίξιν, ὡς ἐγένετο, τῶν ἡμετέρων προγόνων ὁμολογῶντες, ἕτε τὴν ἐξοδὸν ἀληθεύοντες. αἰτίας δὲ πολλὰς ἔλαβον τῆ μισεῖν καὶ φθονεῖν, τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι κατὰ τὴν χώραν αὐτῶν ἐδυναστευσαν ἡμῶν οἱ πρόγονοι, κακῆθεν ἀπαλλαγέντες ἐπὶ τὴν οἰκίαν, πάλιν εὐδαιμόνησαν, εἴθ' ἡ τῶν ἱερῶν ὑπεναντιότης πολλὴν αὐτοῖς ἐνεποίησεν ἐχθραν, τοσῶτον τῆς ἡμετέρας διαφερέσης εὐσεβείας πρὸς τὴν ὑπ' ἐκείνων νενομισμένην, ὅσον Θεῶ φύσις ζῶων ἀλόγων διέσηκεν. κοινὸν μὲν γὰρ αὐτοῖς ἐστὶ πάτριον τὸ ταῦτα Θεῶς ἰαμίζειν, ἰδίᾳ δὲ πρὸς ἀλλήλους ἐν ταῖς τιμαῖς αὐτῶν διαφέρονται. κῆφοι δὲ καὶ ἀνήτοι παντάπασιν ἀνθρωποι, κακῶς ἐξ ἀρχῆς εἰθισμένοι δοξάζειν περὶ Θεῶν, μμησαδαι μὲν τὴν σεμνότητα τῆς ἡμετέρας θεολογίας ἐκ ἐχώρησαν· ὁρῶντες δὲ ζηλημένους ὑπὸ πολλῶν ἐφθόνησαν· εἰς τοσῶτον γὰρ ἤλθον ἀνοίας καὶ μικροψυχίας ἕνοι τῶν παρ' αὐτοῖς, ὥς· ἡδὲ ταῖς ἀρχαῖαις αὐτῶν ἀναγραφαῖς ὥκνησαν τάναντία λέγειν· ἀλλὰ καὶ σφίσιν αὐτοῖς ἐναντία γράφοντες, ὑπὸ τυφλότητος τῆ πάθης ὁγνώσαν.

κε'. Εφ' ἐνὸς δὴ πρώτῃ σῆσω τὸν λόγον· ὃ καὶ μαρτυρεῖ μικρὸν ἔμπροσθεν τῆς ἀρχαιότητος ἐχρησάμεν. ὁ γὰρ Μανεθῶς ἄτος, ὃ τὴν Αἰγυπτιακὴν ἱστορίαν ἐκ τῶν ἱερῶν γραμμάτων μεθερμηνεύειν ὑπεσχόμενος, περὶ αὐτῶν „τὸς ἡμετέρους προγόνους πολλαῖς μυριάσιν ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἐλθόντας κρατῆσαι τῶν ἐνοικούντων, εἴτ' αὐτοὺς ὁμολογῶν

storiis suis de praedictis aliisque detraxit. Maximeque hoc faciunt, quando rem habent cum praeclarissimis, quidam propter inuidiam atque malevolentiam, alii vero propter inanem loquacitatem memoria se dignos fore existimantes. Et apud stultos quidem nequaquam hac de spe decidunt; sani vero iudicii viri illis hanc malignitatem vitio vertunt.

25. Quae vero probra et maledicta in nostrates iactata sunt, iis causam et originem Aegyptii praebuerunt; quorum gratiae nonnulli scriptores inseruire cupientes veritatem rerum gestarum pervertere aggressi sunt, nec maiorum nostrorum aduentum in Aegyptum, ut re vera fuit, ingenue fatentes, nec inde egressum bona fide commemorantes. Causas autem multas Aegyptii odii atque invidiae habuerunt, quae in nostram gentem exstimulati sunt. Et ab initio quidem, quod nostri olim rerum in patria eorum potiti sunt; deinde quod illinc digressi, in propria patria secunda omnia nati sunt: postremo religionum diuersitas ingens eis odium in nos accendit, tantum religione nostra ab ea, quam ipsi veram pietatem putant, differente, quantum diuina natura brutis animalibus praestat. Communis namque apud illos ritus est patrius, eiusmodi bruta Deos arbitrari; singillatim autem alii alia colunt, homines fatui omnino et insipientes, et ab initio malas de Diis opiniones habere consueti. Noluerunt quidem ad grauitatem nostrae de Diis doctrinae imitandam perducere: cum autem nostra instituta viderent a multis probata, nobis inuiderunt. Nam eo quidem amentiae animique pusilli processere quidam apud ipsos, ut non pigeret eos etiam contra antiquas suorum historias aliqua dicere: immo odio et inuidia occaecati ignorarunt, quod sibi met contraria scripserint.

26. Ad vnum itaque praecipuum orationem referam, quem paulo ante antiquitatis nostrae testem adhibui. Hic enim Manetho, qui historiam Aegyptiacam e sacris literis interpretari pollicitus est, praefatus „nostros progenitores „cum multis myriadibus in Aegyptum aduenisse eiusque „incolas subiugasse, deinde ipse agnoscens, quod tempo-

„χρόνῳ πάλιν ὕστερον ἐκπεσόντας τὴν οὖν Ἰσθαίαν καταργῆν,
 „καὶ κτίσαντες Ἱερσόλυμα τὸν κῆν κατασκευάσασθαι,”
 μέχρι μὲν τῶν ἡκολύθησε ταῖς ἀναγραφαῖς· ἔπειτα δὲ
 δὺς ἐξῆσαν αὐτῷ, διὰ τῆ Φάνα γράψεν τὰ μυθεύμενα
 καὶ λεγόμενα περὶ τῶν Ἰσθαίων, λόγους ἀπιθάνους παρεν-
 βαλεν, ἀναμίζαι βελέμενος ἡμῖν Αἰγυπτίῳ πλῆθος λε-
 πρῶν, καὶ ἐπὶ ἄλλοις ἀῤῥωτήμασιν, ὥς φησι. Φυγεῖν ἐκ τῆς
 Αἰγύπτου καταγνοθέντων. Ἀμένωφιν γὰρ βασιλέα προ-
 θείς, ψευδὲς ὄνομα, καὶ διὰ τῆτο χρόνον αὐτῆ τῆς βασι-
 λείας ὀρίσαι μὴ τολμήσας, καίτοι γε ἐπὶ τῶν ἄλλων βασι-
 λείων ἀκριβῶς τὰ ἔτη προσέθεις, τῶτο προσάπτει τινὰς μυ-
 θολογίας, ἐπιλαβόμενος χρόνον, ὅτι πεντακοσίοις ἔτεσι καὶ
 δεκαοκτὼ πρότερον ἰσόρηκε γενέσθαι τὴν τῶν ποιμένων ἐξο-
 δον εἰς Ἱερσόλυμα. Τέθμωσις γὰρ ἦν βασιλεὺς, ὅτε ἐξή-
 σαν. ἀπὸ δὲ τῶν μεταξὺ τῶν βασιλείων κατ’ αὐτὸν ἐσι
 τριακόσια ἐνενηκοντατρία ἔτη, μέχρι τῶν δύο ἀδελφῶν Σέ-
 θω καὶ Ερμαίε, ὧν τὸν μὲν Σέθων Αἰγυπτον, τὸν δὲ Ερμαίον
 Δαναὸν μετονομασθῆναί φησιν. ὃν ἐμβαλὼν ὁ Σέθως ἐβασί-
 λευσεν ἔτη νθ’. καὶ μετ’ αὐτὸν ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν αὐτῆ
 Ράμψης ζε’. τοσούτοις ἦν πρότερον ἔτεσιν ἀπελθεῖν ἐξ Αἰ-
 γύπτου τὰς πατέρας ἡμῶν ὁμολογηκώς, εἴτα τὸν Ἀμένωφιν
 εἰσποιήσας ἐμβόλιμον βασιλέα, φησὶ „τῶτον ἐπιθυμῆται
 „Θεῶν γενέσθαι θεατὴν, ὥσπερ Ωρεὸς εἰς τῶν πρὸ αὐτῆ βε-
 „βασιλευκότων· ἀνενεγκεῖν δὲ τὴν ἐπιθυμίαν ὁμῶνύμῳ μὲν
 „αὐτῷ Ἀμενώφει, πατὴρ δὲ Πάπιος ὄντι, Θείας δὲ δοκῇντι
 „μετεχρήκεναι φύσεως, κατὰ τε σαφίαν καὶ πρέγγνωσι τῶν
 „ἰσομένων. εἰπεῖν ἦν αὐτῷ τῶτον τὸν ὁμῶνυμον, ὅτι δυηίσε-
 „ται Θεὸς ἰδεῖν, εἰ καθαράν ἀπὸ τε λεπρῶν καὶ τῶν ἄλλων
 „μιαρῶν ἀνθρώπων τὴν χώραν ἅπασαν ποιήσειεν. ἡδόντα
 „δὲ τὸν βασιλέα, πάντας τὰς τὰ σώματα λεληβημένους ἐκ
 „τῆς Αἰγύπτου συναγαγεῖν· γενέσθαι δὲ τῆ πλῆθους μυριά-
 „δας ὀκτώ· καὶ τῆτας εἰς τὰς λιθοτομίας τὰς ἐν τῷ πρὸς
 „ἀνατολὴν μέρει τῆ Νείλου ἐμβαλεῖν αὐτὸν, ὅπως ἐργάζοι-
 „το καὶ τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων οἱ ἐγκεχωρισμένοι. εἶναι δὲ

„re postea sequuto illa regione exciderint et Iudaeam
 „nunc dictam occuparint, atque Hierosolymis aedificatis
 „templum exstruxerint,” eoulque historias quidem anti-
 quas sequutus est: postea vero sumta sibi licentia, vt
 videretur scripsisse relata et dicta de Iudaeis, incredibilia
 quaedam inseruit, volens permiscere nobis multitudinem
 Aegyptiorum leproforum et alios ob morbos, (vt dicit)
 ex Aegypto fugere compulsum. Amenophin enim re-
 gem, falsum nomen, adiiciens, et idcirco tempus ipsius
 regni definire non ausus, quamuis aliis regibus accurate
 annos apponeret, huic annectit quasdam fabulas, obli-
 tus ferme tradidisse se, quingentis et octodecim annis
 prius euenisse Pastorum exitum ad Hierosolyma. Rex
 enim, quando illi exieruat, fuit Tethmosis. Et ab hoc
 tempore regum, qui postea fuere, anni sunt trecenti no-
 nagiinta tres, vsque ad fratres nomine Sethonem et Her-
 maeum; quorum Sethonem quidem Aegyptum, Her-
 maeum vero Danaum denominatum dicit, quem cum
 Sethon expulisset, regnavit annis quinquaginta et nouem,
 et post illum filiorum natu maior Rampses annis lxxvi.
 Ante tot igitur annos patres nostros ex Aegypto egres-
 sos confellus, dein cum Amenophin regem supposuif-
 set, „hunc ait concupiuisse Deorum spectatorem es-
 „se, sicut et Orum quendam priorum regum, et hoc
 „suum desiderium communicasse cum filio cuiusdam
 „Papios, cui idem cum eo nomen erat Amenophis,
 „quique de diuina visus est participare natura, pro-
 „pter sapientiam praescientiamque futurorum. Itaque
 „regi dixisse hunc cognominem, quod posset videre
 „Deos, si regionem vniuersam de leprosis homini-
 „bus et immundis purgare vellet. Regem gaudio ex
 „responso perfusum omnes corporis aliqua iniuria af-
 „fectos ex Aegypto congregasse dicit; et multitudi-
 „nem creuisse ad numerum octo myriadam; eos-
 „que ad sectiones lapidum in partem Nili orienta-
 „lem misisse, vt in opere exercerentur pariter ac
 „alii Aegyptii eo destinati. Fuisse autem quosdam in-

„τινας ἐν αὐτοῖς καὶ τῶν λογίων ἱερέων φησὶ, λέπρα συγ-
 „κεχυμέναις. τὸν δὲ Ἀμένωφιν ἐκείνον, τὸν σοφὸν καὶ μα-
 „τικὸν ἄνδρα, ὑποδείξαι πρὸς αὐτὸν τε καὶ τὸν βασιλέα
 „χόλον τῶν Θεῶν, εἰ βιασθέντες ὀφθήσονται.” καὶ προδέ-
 „μενον εἰπὼν, „ὅτι συμμαχήσασί τινες τοῖς μισαροῖς, καὶ τῆς
 „Αἰγύπτου κρατήσασιν ἐπ’ ἔτη δεκατρία. μὴ τολμήσαι μὲν
 „αὐτὸν εἰπὼν ταῦτα τῷ βασιλεῖ, γραφὴν δὲ καταλιπόντα
 „περὶ πάντων ἑαυτὸν ἀπελθῆναι. ἐν ἀθυμίᾳ δὲ εἶναι τὸν βα-
 „σιλέα.” καὶ περὶ κατὰ λέξιν ἔτω γέγραπται· „τῶν δὲ ταῖς
 „λατομίαις ὡς χρόνος ἱκανὸς διῆλθεν ταιλαιπωρούντων, ἀξιο-
 „θεὸς ὁ βασιλεὺς, ἵνα πρὸς κατάλυσιν αὐτοῖς καὶ σκέπῃ
 „ἀπομείρῃ τὴν τότε τῶν ποιμένων ἐξημαθῆσαν πόλιν.
 „Λύαριν συνεχώρησεν. ἔτι δ’ ἡ πόλις κατὰ τὴν Θεολογίαν
 „ἄνωθεν Τυφώνιος. οἱ δὲ εἰς ταύτην εἰσελθόντες, καὶ τὸν
 „τόπον τῆτον εἰς ἀπόσασιν ἔχοντες, ἡγεμόνα αὐτῶν λεγό-
 „μενόν τινα τῶν Ἡλιοπολιτῶν ἱερέων Οσαέρσιφον ἐσήσαντο.
 „καὶ τότε περὶ αὐτοὺς ἐκείνους ἐν πᾶσιν ἠρεσκότησαν. ὁ δὲ
 „πρῶτον μὲν αὐτοῖς νόμον ἔθετο, μήτε προσκυνῆναι θεῷ, μή-
 „τε τῶν μάλιστα ἐν Αἰγύπτῳ θεμιστευομένων ἱερῶν ζώων
 „ἀπέχεσθαι μηδενός, πάντα τε θύειν καὶ ἀναλῆναι· συνά-
 „πτεσθαι δὲ μηδενὶ πλὴν τῶν συνωμοσμένων. τοιαῦτα δὲ
 „νομοθετήσας, καὶ πλεῖστα ἄλλα, μάλιστα τοῖς Αἰγυπτίοις
 „ἐθισμοῖς ἐντιθέμενα, ἐκέλευσεν πολυχερεῖα τὰ τῆς πό-
 „λεως ἐπισκευάζειν τείχη, καὶ πρὸς πόλεμον ἐτοίμας γίνε-
 „σθαι τὸν πρὸς Ἀμένωφιν τὸν βασιλέα. αὐτὸς δὲ προσλα-
 „βόμενος μεθ’ ἑαυτὴν καὶ τῶν ἄλλων ἱερέων καὶ συμμα-
 „μιασμένων, ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὴν ὑπὸ Τεθμώσεως
 „ἀπελαθόντας ποιμένας, εἰς πόλιν τὴν καλεσμένην Ἱεροσό-
 „λυμα. καὶ τὰ καθ’ ἑαυτὸν καὶ τὴν ἄλλαν τὴν συνατιμα-
 „θόντας δηλώσας, ἥξει συνεπιστρατεύειν ὁμοθυμαδὸν ἐπ’
 „Αἴγυπτον. ἐπάξεν μὲν ἔν αὐτῇς ἐπηγγέλατο, ἡρώτων
 „μὲν εἰς Λύαριν τὴν προγονικὴν αὐτῶν πατρίδα, καὶ τὰ ἐπι-
 „τήδεια τοῖς ὄχλοις παρέξειν ἀφ’ ὧν, ὑπερμαχήσεσθαι
 „δὲ, ὅτε δέοι, καὶ ῥαδίως ὑποχέριον αὐτοῖς τὴν χώραν ποιή-

„ter eos etiam eruditorum sacerdotum lepra perfulos ait.
 „Amenophin vero illum sapientem diuinumque virum
 „subueritum esse, ne in se regemque Dei iram concita-
 „ret, si illis vis adhiberetur; praetereaue dixisse animo
 „praesagiente,” nonnullos auxilio venturos pollutis, „et
 „Ægypto dominaturos tredecim annis. Et ipsum qui-
 „dem ista regi dicere non ausum esse, omnia vero scri-
 „pta reliquisse et semet interemisse. Qua de causa re-
 „gem anxietate laborasse.” Deinde ad verbum hoc nar-
 „rauit: „Cum autem illi satis longo tempore in lapidinis
 „grauiter laborassent, rex imploratus, vt ad requiem et
 „tutamen eorum secerneret ciuitatem, urbem incolis ex-
 „haustam, quae fuerat Pastorum, nomine Auarim, eis
 „concessit. Est autem haec vrbs, iuxta theologiam an-
 „tiquam, Typhonis. Porro illi in eam ingressi, atque
 „hunc locum ad res nouas moliendas opportunum nacti,
 „ducem sibi met quendam Heliopolitanorum pontificum
 „Osarsiphum constituere, et huic se in omnibus obtem-
 „peraturos iurauerunt. At ille primam quidem eis le-
 „gem posuit, vt neque Deos adorarent, neque ab ani-
 „malibus vllis, quae praecipue sacra apud Ægyptios erant,
 „se penitus abstinerent, sed vt omnia mactarent atque
 „consumerent: nullique copularentur, nisi qui eiusdem
 „coniurationis esset. Cum autem ista sanxisset et alia
 „quamplurima maxime Ægyptiorum moribus aduersan-
 „tia, multarum manuum opera iussit aedificare ciuita-
 „tis muros, et ad bellum sese parare aduersus Ame-
 „nophin regem. Ipse vero, assumtis secum etiam
 „aliis sacerdotibus et pollutorum quibusdam, misit le-
 „gatos ad Pastores, qui a Tethimosi depulsi in urbem
 „Hierosolyma dictam se contulerant. Et declaratis
 „iis, quae sibi aliisque ignominiose habitis accide-
 „rant, rogauit, vt vna expeditionem facerent in Ægy-
 „ptum. et quidem promisit, se primum eos ducturum
 „in Auarim auitam suam patriam, et necessaria se copiose
 „exhibiturum turbae, propugnaturum autem, cum opus
 „foret, et facile regionem sub potestatem eorum redacta-

οσαν. οἱ δὲ ὑπερχαρεῖς γενόμενοι πάντες προθύμως εἰς ἡ-
 κοσι μυριάδας ἀνδρῶν συνεζώρμησαν, καὶ μετ' ἑπολύ-
 ηκον εἰς Αὔαριν. Ἀμεινώφης δ' ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς,
 ὡς ἐπύθετο τὰ κατὰ τὴν ἐκείνων ἔφοδον, ἑμετέρως συνη-
 χύθη. τῆς παρ' Ἀμεινώφους τῇ Πάπιος μηχανῇ προδη-
 λώσεως· καὶ πρότερον συναγαγὼν πλῆθος Αἰγυπτίων,
 καὶ βαλευσάμενος μετὰ τῶν ἐν τῷ τοῖς ἡγεμόνων, τὰ τε ἰ-
 σὰ ζῶα τὰ πρῶτα μάλιστα ἐν τοῖς ἱεροῖς τιμώμενα ὥς γ'
 ἑαυτὸν μετεπέμψατο, καὶ τοῖς κατὰ μέρος ἱερεῦσι παρ-
 ἡγγηκεν, ὡς ἀσφαλίστατα τῶν Θεῶν συγκεῖναι τὰ
 πξόανα. τὸν δὲ υἱὸν Σέθων ἰὸν καὶ Ραμέσσην ἀπὸ Ράμ-
 ψιδος τῷ πατρὸς ὀνομασμένον, πενταίτη ὄντα, ἐξέθετο
 πρὸς τὸν ἑαυτῷ Φίλον. αὐτὸς δὲ διαβάς τοῖς ἄλλοις Αἰ-
 γυπτίοις, ἔσιν εἰς τριάκοντα μυριάδας ἀνδρῶν μαχημα-
 τῶν, καὶ τοῖς πολεμίοις ἀπαντήσασιν ἑ συνέβαλεν·
 ἀλλὰ μέλλεν Θεομαχεῖν νομίσας, παλινδρομήσας ἦκεν
 εἰς Μίμφιν. ἀναλαβὼν τε τὸν τε Ἀπιν, καὶ τὰ ἄλλα τὰ
 ἐκείνους μεταπεμφθέντα ἰσὰ ζῶα, εὐθύς εἰς Λιθιοπίαν
 πρὸν ἅπαντι τῷ στόλῳ καὶ πλῆθει τῶν Αἰγυπτίων ἀνέχθη.
 χάριτι γὰρ ἦν αὐτῷ ὑποχείριος ὁ τῶν Λιθιόπων βασι-
 λεύς· ὅθεν ὑποδεξάμενος, καὶ τὴν ὄχλῳ πάντας ὑπολα-
 βὼν, οἷς ἔχεν ἡ χώρα τῶν πρὸς ἀνθρωπίνην τροφὴν ἐπιτη-
 δείων, καὶ πόλεις καὶ κώμας πρὸς τὴν τῶν πεπερωμένων
 τρισκαίδεκα ἑτῶν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῇ ἔκπτωσιν αὐτάρ-
 κεις, ἔχ' ἥττον γε καὶ στρατόπεδον Λιθιοπικὸν πρὸς Φυλα-
 κὴν ἐπέταξε τοῖς παρ' Ἀμεινώφους τῇ βασιλείῳ ἐπὶ τῶν
 ὁρίων τῆς Αἰγύπτου. καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Λιθιοπίαν τοιαῦ-
 τα· οἱ δὲ Σολυμίται κατελθόντες, σὺν τοῖς μαρτοῖς τῶν Αἰ-
 γυπτίων ἔως ἀνοσίως τοῖς ἀνθρώποις προσπνέχθησαν.
 οὕτως τὴν τῶν προειρημένων κρείττησιν χειρίτη Φαίνεσθαι, τοῖς
 τότε τὰ τέτων ἀσεβήματα θεωμένοις. καὶ γὰρ ἑ μόνον
 πόλεις καὶ κώμας ἐνέπρησαν, ἑδὲ ἱεροσυλῆντες, ἑδὲ λυμαι-
 νόμενοι ξόανα Θεῶν ἠρκύντο, ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ὅπτα-
 ρος τῶν σεβασυομένων ἱερῶν ζώων χρώμενοι διετέλαν,

rum. Illi vero supra modum laeti, omnes alacriter
 usque ad ducenta millia virorum pariter sunt egressi et
 non multo post ad Auarim veniebant. Amenophis au-
 tem Ægyptiorum rex, quamprimum illorum inuasio-
 nem inaudiuit, non mediocriter animum despondere
 coepit, præcipue cum ei in mentem venirent, quæ
 prædixerat Amenophis Papios filius. Et primum qui-
 dem congregata plebe Ægyptiaca, initoque consilio
 cum principibus eorum, et animalia sacra, maxime illa,
 quæ præcipue in templis colebantur, ad se arcessiuit;
 et sacerdotibus sigillatim præcepit, ut simulacra deo-
 rum quam securissime occultarent. Filium vero Se-
 thonem, qui etiam Rameßes a Rampse patris nomine
 vocabatur, cum quinque esset annorum, transportan-
 dum curauit ad amicum. Ipse autem transgressus cum
 aliis Ægyptiis ad trecenta millia virorum pugnacissimo-
 rum, hostibus ei obuiam factis praelio non congressus
 est: sed fore ratus, ut contra Deum pugnaret, retror-
 sum reuersus Menophim petebat: assumptoque Api, et
 aliis animalibus sacris, quæ ad se arcessiuerat, mox in
 Æthiopiam cum vniuersis nauibus et Ægyptiorum mul-
 titudine se transtulit. Beneficiis enim ipsi obstrictus
 erat Æthiopum rex: vnde cum eum suscepisset, popu-
 lumque vniuersum omnibus istius regionis ad hominum
 victum necessariis excepisset, et vrbes et vicos, qui ad
 fatale illud tredecim annorum exsilium sufficerent, tri-
 bui iussit, ut et exercitum Æthiopicum, qui in cu-
 stodiam Amenopheos suorumque excubias ageret ad
 fines Ægypti. Et in Æthiopia quidem hæc gesta
 sunt. Solymitæ vero, ubi descenderant, cum pol-
 lutis Ægyptiorum, male adeo homines tractarunt, ut
 eorum victoria pessima illis videretur, qui tunc eo-
 rum impietates inspiciebant. Etenim non solum vr-
 bes et vicos incenderunt: neque sacrilegia committe-
 re, aut Deorum simulacra vallare satis habebant; sed
 iisdem etiam continuo utebantur ad assandas carnes
 animalium sacrorum, quæ cultu diuino afficiebantur,

καὶ θύτας καὶ σφαγῆς τῶν ἱερῶς καὶ προφῆταις
 ἠνάγκασον γίνεσθαι, καὶ γυμνὰς ἐξέβαλον. λέγεται
 δ' ὅτι τὴν πολιτείαν καὶ τῆς νόμης αὐτοῖς καταβαλό-
 μενος ἱερεὺς, τὸ γένος Ἠλιυπολίτης, ὄνομα Οσαρσίφ,
 ἀπὸ τῷ ἐν Ἠλίῳ πόλει Θεῷ Οσίρως, ὡς μετέβη εἰς
 τὸ γένος, μετετέθη τὸ ὄνομα καὶ προσηγορεύθη
 Μωϋσῆς.

κζ'. Α μὲν ἐν Αἰγύπτῳ φέρονται περὶ τῶν Ἰουδαίων,
 ταῦτ' ἐστὶ καὶ ἕτερα πλείονα, ἃ παρήμι συντομίας ἔσται.
 λέγει δὲ ὁ Μανεθὼν πάλιν, ὅτι μετὰ ταῦτα ἐπῆλθεν ὁ
 Ἀμένωφίς ἀπὸ Λιβυπίας μετὰ μεγάλης δυνάμεως, καὶ ὁ
 υἱὸς αὐτοῦ Ράμφης καὶ αὐτὸς ἔχων δύναμιν· καὶ συμβα-
 λόντες οἱ δύο τοῖς ποιμέσι καὶ τοῖς μισροῖς, ἐνίκησαν αὐ-
 τὰς, καὶ πολλὰς ἀποκτείναντες ἐδίωξαν αὐτὰς ἄχρι τῶν
 ὁρίων τῆς Συρίας· ταῦτα μὲν καὶ τὰ τοιαῦτα Μανεθὼν
 συνέγραψεν. ὅτι δὲ ληρὴ καὶ ψεύδεται περὶφανῶς, ἐπιδεί-
 ξαι προδιαστυλάμενος ἐκείνῳ τῶν ὕστερον πρὸς αὐτὸν λεχθη-
 σομένων ἔσται. δέδωκε γὰρ ὅτος ἡμῖν καὶ ὁμολόγηκεν, ἐξ
 ἀρχῆς τε μὴ εἶναι τὸ γένος Αἰγυπτίαις, ἀλλ' αὐτὰς ἐξωθεν
 ἐπαλθόντας κρατῆσαι τῆς Αἰγύπτου, καὶ πάλιν ἐξ αὐτῆς
 ἀπιλθεῖν. ὅτι δ' ἂν ἀνεμίχθησαν ἡμῖν ὕστεροι τῶν Αἰγυ-
 πτίων οἱ τὰ σώματα λελωβημένοι, καὶ ὅτι ἐκ τῶν ἡ-
 ἡ Μωϋσῆς ὁ τὸν λαὸν ἀγαγὼν, ἀλλὰ πολλαῖς ἐργασίαις
 γενεαῖς πρότερον, ταῦτα περᾶσομαι διὰ τῶν ὑπ' αὐτῷ λε-
 γομένων ἐλέγχειν.

κη'. Πρώτην δὲ τὴν αἰτίαν τῷ πλάσματος ὑποτίθεται
 καταγέλαστον. ὁ βασιλεὺς γὰρ, Φησὶν, Ἀμένωφίς ἐπε-
 θύμησε τὸς Θεοὺς ἰδεῖν· ποῖος; εἰ μὲν τῆς παρ' αὐτοῖς
 νενομοθετημένης, τὸν βῆν, καὶ τράγον, καὶ προκοδείας,
 καὶ κυνοκεφάλους, ἑώρα. τῶν ἑρκαῖας δὲ πῶς ἡδύνατο; καὶ
 διατὶ ταύτην ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν; ὅτι καὶ Δία καὶ πρότερος
 αὐτῷ βασιλεὺς ἄλλος ἑώρακεν. παρ' ἐκείνῳ τοίνυν ἐπέπυτο,
 ποταποὶ τινὲς εἰσι, καὶ τίνα τρόποι αὐτὰς εἶδεν, ὥς
 καὶ αὐτῷ τέχνης ἂν ἔδει. ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ μάντις, δι-

hisque maclandis iugulandisque sacerdotes et vates adhiberi coegerunt, nudosque eiecerunt. Dicitur autem, quod reipublicae conditor erat legumque lator, sacerdos, genere Heliopolitanus, nomine Osarsiph, ex Osiride Deo, quem colit urbs Heliopolis, denominatus, cum ad hoc hominum genus transisset, nomen mutavit, et vocatus erat Moyses.

27. Et quae quidem Aegyptii de Iudaeis ferunt, eiusmodi sunt cum aliis multis, quae brevitatis ergo praetereo. Iterum autem dicit Manetho, „quod postea Amenophis ex Aethiopia regressus est cum magna militum manu, et filius eius Rampses itidem cum exercitu; quodque hi duo congressi cum Pastoribus atque pollutis eos superarint; et multis caesis, persequuti sint eos usque ad Syriae finem.” Haec quidem et eiusmodi alia scripsit Manetho. Illum autem nugari et manifeste mentiri ostendam, facta prius distinctione illorum gratia, quae mox contra illum proferam. Is quippe concessit nobis atque agnovit, istos origine nequaquam Aegyptios esse, sed ipsos aliunde aduenisse et Aegyptum occupasse, et inde rursus egressos esse. Quod vero nobis postea non permixti fuerint Aegyptii morbidii, quodque ex illis non fuerit Moyses populi ductor, sed multis eos aetatibus praecesserit, ex illius dictis ista probare pro virili conabor.

28. Primam itaque figmenti causam posuit ridiculam. „Rex enim, inquit, Amenophis videre Deos desideravit.” Quos putas? siquidem legibus apud eos receptos, Bouem, et Hircum, et Crocodilos, et Cynocephalos, videbat. Coelestes autem quomodo poterat? et cur hoc habuit desiderium? quia utique et prior rex alter hos viderat. Ab illo ergo audierat, quales essent, et quemadmodum eos vidisset: adeo ut noua nequaquam egeret arte. Sed forsitan dicatur, sapientem existuisse vatem illum, per quem haec rex

ἔ τῷτο καταρθώσιν ὁ βασιλεὺς ὑπελάμβανε. καὶ πῶς ἂ
 προέγνω τὸ ἀδύνατον αὐτῷ τῆς ἐπιθυμίας; ἢ γὰρ ἀπέβη.
 τίνα δὲ καὶ λόγον εἶχε, διὰ τὰς ἡρωτηριασμένας ἢ λεπτῶν-
 τας ἀφανεῖς εἶναι τὰς Θεάς; ὀργίζοντα γὰρ ἐπὶ τοῖς ἀσε-
 βημασιν, ἢ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐλαττώμασι τῶν θαμάτων. ὁκτῶ δὲ
 μυριάδας τῶν λεπτῶν καὶ κακῶς διακειμένων πῶς οἷόν τε
 μιᾷ χειρὶ ἡμέρᾳ συλλεγῆναι; πῶς δὲ παρήκυσεν τῷ μάν-
 τως ὁ βασιλεὺς; ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἐξορίσασθαι τῆς
 Αἰγύπτου τὰς λελωβημένας, ὁ δ' αὐτὰς εἰς τὰς λιθοτομίας
 ἐπέβαλεν, ὥσπερ τῶν ἐργαζομένων δεινός, ἀλλ' ἔχι καὶ
 καθ᾽ ἑαυτὴν τὴν χώραν προαιθέμενος. Φησὶ δὲ, „τὸν μὲν μάν-
 „τιν αὐτὸν ἀνελῆν, τὴν ὁργὴν τῶν Θεῶν προορώμενον, καὶ
 „τὰ συμβησόμενα περὶ τὴν Αἴγυπτον, τῷ δὲ βασιλεῖ γυ-
 „γραμμένην τὴν πρόρρησιν καταλιπεῖν.” εἰτα πῶς ἔκ ἐξ
 ἀρχῆς ὁ μάντις τὸν αὐτῷ θάνατον προηπίσαστο; πῶς δὲ ἐκ
 θυοῦ ἀντέπευεν τῷ βασιλεῖ βελομένη τὰς Θεάς ἰδεῖν; πῶς
 ἂν εὐλόγος ὁ φόβος τῶν μὴ παρ' αὐτὸν συμβησομένων κα-
 κῶν; ἢ τί χεῖρον ἔδει παθεῖν, διὰ ἀνελῆν ἑαυτὸν ὅσπερ πρὸς
 τὸ δὲ δὴ πάντων εὐθιδέσθαι ἰδωμεν. πυθόμενος γὰρ ταῦ-
 τα, καὶ περὶ τῶν μελλόντων φοβηθεὶς τὰς λελωβημένας
 ἐκείνας, ὡς αὐτῷ καθαρῶς τῇ προείρητο τὴν Αἴγυπτον, ἔδδ
 τότε τῆς χώρας ἐξήλασεν. „ἀλλὰ δεηθῶσιν αὐτοῖς ἔδωκε
 „τόλιν, ὥς φησι, τὴν πάλαι μὲν οἰκηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ποι-
 „μένων, Λύαριν δὲ καλεσμένην. εἰς ἣν ἀθροισθέντας αὐτὰς
 „ἡγεμόνα φησὶν ἐξελεῖσθαι τῶν ἐξ Ἡλιμπόλειος πάλαι γε-
 „γονότων ἱερέων. καὶ τῷτον αὐτοῖς εἰσηγήσασθαι, μήτε Θεάς
 „προσκυνεῖν, μήτε τῶν ἐπ' Αἰγύπτῳ θρησκουμένων ζώων
 „ἀπέχεσθαι, πάντα δὲ θύειν καὶ κατεδίην, συνάπτεσθαι
 „δὲ μηδενὶ πλὴν τῶν συνωμοσμένων. ὅρκους τε τὸ πλεῖστον
 „ἐνδυσάμενον, ἢ μὴν τῷτοις ἐμμένειν τοῖς νόμοις, καὶ ταχέ-
 „σαντα τὴν Λύαριν πρὸς τὸν βασιλέα πόλεμον ἐξενεγκῶν.”
 καὶ προσέθησιν, „ὅτι ἐπεμψεν εἰς Ἱεροσόλυμα, παρακαλῶν
 „ἐκείνας αὐτοῖς συμμαχεῖν, καὶ δώσειν αὐτοῖς τὴν Λύαριν
 „ὑπὸ χιρῶν. εἶναι γὰρ αὐτὴν τοῖς ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων

posse agere confidebat. Quod si ita fuisset, quomodo non praesciuit, fieri id non posse, cuius desiderio tenebatur? non enim euenit quod voluit. Proinde quid causae fuerit, quod propter mutilos aut leprosos oculorum eius obrutum effugerent dii? Irascuntur enim propter flagitia, non propter corpora mutilata et debilitata. Deinde qui fieri potuit, ut octo myriadas leprosorum et male se habentium vno propemodum die congregaret? aut quomodo rex vati dicto audire recusauit? Nam hic quidem praecepit corpore debilitatos Aegypti finibus pelli: ille vero eos in latumias coniiciendos curauit, tanquam operariis egeret, non autem regionem purgare vellet. Dicit etiam, „quod vates sibimet mortem con-
 „scierit, ut qui Deorum iram praeuideret, et ea, quae
 „Aegypto euentura essent, mala; quodque praedictionem
 „regi in scriptis reliquerit?” Proinde quomodo ab initio
 vates suum interitum non praesciuit? quomodo non e-
 stigio regi contradixit volenti videre Deos? quomodo
 autem iustus ille metus calamitatum non sui temporis?
 aut quid grauius passurus esset, ut seipsum interimere fo-
 stinaret? Quod vero omnium stultissimum, iam videamus.
 Cum enim ista audiuisset et de futuris iam metuisset,
 debiles illos, quibus Aegyptum ex praedictione purgare
 debuerat, neque tunc de regione pepulit; „sed ro-
 „gantibus eis, sicut ait, ciuitatem dedit, dudum a Pa-
 „storibus habitatam, quae vocabatur Auaris. Ad quam
 „congregati principem, inquit, delegero ex sacerdoti-
 „bus olim Heliopolitanis. atque hunc apud illos intro-
 „duxisse, ut neque Deos adorarent, neque ab animali-
 „bus abstinerent, quae in Aegypto cultu diuino afficie-
 „bantur, sed omnia mactarent atque consumerent, et ne-
 „mini nisi eiusdem coniurationis connubio iungerentur;
 „fideque iuroiurando data eos deuinxisse ad perseuerandum
 „in istis legibus; cumque Auarin muniuisset, regi bellum
 „intulisse.” Deinde adiicit, „quod Hierosolyma misit, in-
 „colas obsecrans, ut sese illis adiungerent, promittensque, se
 „illis daturum esse Auarin, autam scilicet Hierosolyma

„ἀφιζομένοις προγονικῇν. ἀφ' ἧς ὀρωμένοις αὐτὸς πᾶσαν
 „τὴν Αἴγυπτον καθέξεν.” εἶτα, „τὺς μὲν ἐπελθόντες εἴκοσι
 „στρατῶν μυριάσι, λέγει· τὸν δὲ βασιλεῖα τῶν Αἰγυπτίων
 „Ἀμένωφιν, ἃκ οἰόμενον δεῖν θεομαχεῖν, εἰς τὴν Αἰθιοπίαν
 „εὐθύς ἀποδράναι, τὸν δὲ Ἀπιν καὶ τινὰ τῶν ἄλλων ἱερῶν
 „ζώων παρατρεθεικέναι τοῖς ἱερεῦσι, διαφυλάττεσθαι κα.
 „λευσάντα.” εἶτα, „τὺς Ἱεροσολυμίτας ἐπελθόντας, τὰς
 „πτε πόλεις ἀνίστάναι, καὶ τὰ ἱερά κατακαίειν, καὶ τὺς ἱε.
 „ρησίας ἀποσφάττειν, ὥστε τε μηδεμιᾶς ἀπέχεσθαι παρα.
 „νομίας, μηδὲ ὁμότητος. ὁ δὲ τὴν πολιτείαν καὶ τὺς νόμους
 „αὐτοῖς καταβαλόμενος ἱερεὺς, Φησὶν, ἦν τὸ γένος Ἡλιω.
 „πολίτης, ὄνομα δ' Οὐρασίφ, ἀπὸ τῶ ἐν Ἡλιωπέλει Θεῷ
 „Οσίρεως· μεταθέμενος δὲ Μαῦσῃν αὐτὸν προσηγόρευσιν.
 „πρὶς καὶ δεκάτῳ δὲ, Φησὶν, ἔπει τὸν Ἀμένωφιν, τοσῶτον
 „γὰρ αὐτῷ χρόνον εἶναι τῆς ἐκπτώσεως πεπερωμένον, ἐξ
 „Αἰθιοπίας ἐπελθόντα μετὰ πολλῆς στρατίας, καὶ συμ.
 „βαλόντα τοῖς ποιμέσι καὶ τοῖς μισθοῖς, νικῆσαι τε τῇ
 „μάχῃ, καὶ κτεῖναι πολλὰς ἐπιδιώξαντας μέχρι τῶν τῆς
 „Συρίας ὁρῶν.

κθ'. Εν τούτοις πάλιν ἡ συνήσις ἀπιδάνας ψευδόμε.
 νος. οἱ γὰρ λεπτοὶ καὶ τὸ μετ' αὐτῶν πλῆθος, εἰ καὶ πρό.
 τερον ἀφγίζοντο τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῖς τὰ περὶ αὐτῆς πε.
 ποιηκόσι, κατὰ τε τὴν τῆ μάντεως προαγόρευσιν, ἀλλ' ὅτε
 τῶν λιθοτομιῶν ἐξῆλθον, καὶ πόλιν παρ' αὐτῇ καὶ χώραν
 ἔλαβον, πάντως ἂν ἐγγεγόνεσαν πρῶτοισι πρὸς αὐτὴν. οἱ
 δὲ δὴ καὶ κτεῖνον ἐμίσαν, ἰδίᾳ μὲν ἂν αὐτῷ ἐπιβέλευον, ἃκ ἂν
 δὲ πρὸς ἅπαντας ἤσαντο πόλεμον, δηλονότι πλείους ἔχον.
 τες συγγενείας, τοσῶτοί γε τὸ πλῆθος ὄντες. ὅμως δὲ καὶ
 τοῖς ἀνθρώποις πολεμῶν διγνωκότες, ἃκ ἂν εἰς τῆς αὐτῶν
 Θεῶν πολεμῶν ἐτόλμησαν, ἃδ' ὑπεραντιπατάτης ἔδειτο νό.
 μους τοῖς πατέροις αὐτῶν καὶ οἷς ἐντραφῆσαν. δεῖ δ' ἡμᾶς τῇ
 Μανεθῶνι χάριν ἔχειν, ὅτι ταύτης τῆς παρανομίας ἕχῃ τῆς
 ἐξ Ἱεροσολυμῶν ἰλθόντας ἀρχηγὸς γινέσθαι Φησὶν, ἀλλ' αὐ.
 τὸς ἐκείνους ὄντας Αἰγυπτίους, καὶ τῶν μάλιστα τῆς ἱερέας

exire volentibus patriam. unde facto impetu posse illos „Egyptum omnem in suam potestatem redigere.” Mox subiungit, „illos quidem eo venisse cum ducentis annatorum millibus, regem vero Ægyptiorum Amenophin, „vt qui putaret, cum Deo non pugnandum esse, statim in Æthiopiam se fuga recepit, et Apim eum aliis sacris animalibus apud sacerdotes deposuisse, ea seruare iussos.” Dein, „Hierosolymitas, postquam venissent, „vrbes euertisse et templa concremassse et equites peremisse, refert, et omnino nulla iniquitate aut crudelitate abstinuisse. Qui vero reip. formam et leges eis posuit, „erat, inquit, genere Heliopolites, nomine Osarsiph, „ab Osiri Heliopolitano Deo denominatus; qui cum nomen sibi mutasset, Moysen se appellauit. Amenophin „vero dicit anno tertidecimo, (tantum enim temporis, „quo regno pelleretur, ei satis decretum erat) ex Æthiopia profectum cum magnis copiis, congressumque cum „Pastoribus et pollutis, et praelio eos superasse et multos interfecisse, ad fines vsque Syriæ eos persequutum.

29. In his iterum non intellexit sine verisimilitudine se mentiri. Leprosi namque et multitudo, quæ cum illis erat, licet prius irascerentur regi, illisque, qui eos male adeo tractarunt, etiam iuxta prædictionem vatis: tamen cum latoniis exiissent, et urbem ab ipso et provinciam acceperint, omnes in eum procul dubio mitiores euassent. Quod si et ipsum odio habuissent, seorsum ei insidiari potuissent, et non omnibus bellum inferre; cum scilicet totidem numero plurimas illic cognationes habere possent. Proinde etiam si contra homines pugnare decreuerint, non erat, vt auderent contra Deos illorum pugnare, et leges patriis eorum et quibus educti erant et assueti contrarias ferre. Oportet itaque nos Manethoni gratias agere, quod huius iniquitatis principes exstitisse dicat, non eos, qui Hierosolymis egressi sunt, sed illos ipsos vtpote Ægyptios, et ex illis maxime

ἐπινοῆσαι τε ταῦτα καὶ ὀρκωμοτῆσαι τὸ πλῆθος. ἐκεῖνο
 μέντοι πῶς ἔκ ἀλογοῦ; τῶν μὲν οἰκείων αὐτοῖς καὶ τῶν φι-
 λων συναποσῆσαι ἑδένα, μηδὲ τῷ πολέμῳ τὸν κίνδυνον
 συνάραδαι· πέμψαι δὲ τὰς μισθὰς εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ
 τὴν παρ' ἐκείνων ἐπάγειν συμμαχίαν. ποίας αὐτοῖς φι-
 λίας, ἢ τίνος αὐτοῖς οἰκειότητος προὔπηργμένης; τῆναντίον
 γὰρ ἦσαν πολέμιοι, καὶ τοῖς ἔθισι πλείστον διέφερον. ὁ δὲ
 Φησὶν εὐθύς ὑπακῆσαι τοῖς ὑπικνημένοις, ὅτι τὴν Αἰγύπτου
 καθέξουσιν, ὥσπερ αὐτῶν ἡ σφόδρα τῆς χώρας ἐμπείρας
 ἐχόντων, ἧς βιασθέντες ἐκπεπτώκασιν. εἰ μὴ ἂν ἀπόρως ἢ
 κακῶς ἔπραττον, ἴσως ἂν καὶ παρεβάλλοντο. πόλιν δὲ
 κατοικῶντες εὐδαίμονα, καὶ χώραν πολλὴν κρείττα τῆς Αἰ-
 γύπτου καρπύμενοι, διατί ποτ' ἂν ἐχθροῖς μὲν πάλα, τὰ
 δὲ σώματα λελωθήμενοι, ἔς μηδὲ τῶν οἰκείων ἑδὲς ὑπα-
 μένει, τῆτοις ἐμελλον παρακινδυνεύειν βοηθῶντες; ἢ γὰρ
 δὴ γε τὸν γεννησόμενον προήδεσαν θρασμὸν τῷ βασιλεῶς.
 τῆναντίον γὰρ αὐτὸς εἰρηκέν, ὡς ὁ παῖς τῷ Ἀμένωφιν
 ἡτριάκοντα μυριάδας ἔχων, εἰς Πηλῆσιον ὑπηπτάζειν· καὶ
 τῆτο μὲν ἡδεῖσαν πάντως οἱ παραγινόμενοι, τὴν δὲ μετά-
 νοιαι αὐτῷ καὶ τὴν θυγὴν πόθεν εἰκάζειν ἐμελλον; ἢ τὰ
 ἡσιτρία κρατήσαντας, Φησὶ, τῆς Αἰγύπτου πᾶσιν καὶ δειῶ
 ἡδρᾶν τὰς ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων ἐπιστρατεύσαντας· καὶ περὶ
 τῆτων ὀνειδίζει, καθάπερ ἢ πολέμους αὐτοῖς ἐπαγαγόν, ἢ
 δέον τοῖς ἔξωθεν ἐπικληθεῖσιν ἐγκαλεῖν, ὅπῃ ταῦτα πρὸ
 τῆς ἐκείνων ἀφίξεως ἔπραττον, καὶ πρᾶξεν ὁμωμόκεσαν,
 οἱ τὸ γένος Αἰγύπτιοι. ἡλλὰ καὶ χρόνοις ὕπερον Ἀμένωφιν
 ἡπέλθων ἐνίκησε μάχη, καὶ κτείνων τὰς πελεμίας μέχρι
 ἡτῆς Συρίας ἤλασεν. ἔτω γὰρ παντάπασι ἐστὶν ἡ Αἰγυ-
 πτος τοῖς ὀποθενόηποτῶν ἐπιῆσιν εὐάλωτος· καὶ οἱ τότε
 πολέμῳ κρατῶντες αὐτὴν, ζῆν πυνθανόμενοι τὸν Ἀμένω-
 φιν, ὅτε τὰς ἐκ τῆς Αἰθιοπίας ἐμβολὰς ἀχύρωσαν, πολ-
 λὴν εἰς τῆτο παρασκευὴν ἔχοντες, ὅτε τὴν ἄλλην ἡτοί-
 μασαν δύναμιν. ἢ ὁ δὲ καὶ μέχρι τῆς Συρίας ἀναιρῶν,
 ἡ Φησὶν, αὐτὸς ἐκαλέθησε διὰ τῆς ψάμμου τῆς ἀνύ-

sacerdotes et ista excogitasse et multitudinem ad iuran-
 dum adegisse. Illud autem quomodo rationi non ab-
 sonum? Familiarium quidem et amicorum nemo a
 rep. defecit, neque periculorum belli particeps factus
 est: sed misere pollutos Hierosolyma, ut inde auxilia
 adducerent, quam amicitia aut familiaritate interce-
 dente? nam e contra hostes erant, et moribus pluri-
 mum differebant. Illi vero, ut dicit, sine mora eis ob-
 sequuti sunt, pollicitationibus scilicet inducti, quod
 Ægyptum occupaturi essent; quasi ipsi non admodum
 eius regionis gnari, ex qua per vim pulsi fuerant. qui
 si tum miseram aut egenam vitam egissent, forsitan peri-
 culum adiissent. Cum autem urbem habitarent bea-
 tam, et regione satis ampla Ægypto meliori frueren-
 tur, quid tandem erat, cur ob veteres hostes, eosque
 corporibus morbosos, quos nemo e suis libenter susti-
 net, illis ut opem ferant discrimen adituri essent: ne-
 que enim futuram regis fugam præsciebant. nam ipse e
 contra dixit; „filium Amenophios cum trecentis milli-
 „bus ad Pelusium occurrisse:” id quod omnino cogni-
 tum erat vniuersis, qui aduenerant. Mutationem vero
 propositi et fugam eius unde coniectare poterant? De-
 inde, „occupatis horreis Ægypti, multa mala fecisse ait
 „exercitum Hierosolymitanum,” atque haec eis expro-
 brat, quasi non hostes eis induxisset, aut quasi haec sint
 aliunde accito militi obicienda, cum eadem ante aduen-
 tum eorum fecissent, facturosque se iurassent, qui gene-
 re erant Ægyptii. Quinetiam, „aliquanto post Ameno-
 „phin, ait, hostes aggressum prælio superasse, fusosque
 „ac fugatos Syriam usque persequentum esse.” Adeo sci-
 licet Ægyptus est omnibus undecunque eam inuadentibus
 captu facilis: et qui tunc ea iure belli potiebantur, cum
 scirent Amenophin viuere, neque aditus ex Æthiopia
 communierant, cum ad hoc bene parati instructique es-
 sent; neque de aliis copiis comparandis cogitauerant,
 „Ille vero etiam Syriam usque trucidans eos, (ut ait) per-
 „sequutus est per arenosa et inaquosa loca.” Scilicet

πδρε." δηλονότι ἡ ῥάδιον ὃν ἀμαχεὶ στρατοπέδῳ διελ-
θῆν.

λ'. Κατὰ μὲν ἔν τὸν Μανεθῶνα, ὅτε ἐκ τῆς Αἰγύπτου
τὸ γένος ἡμῶν ἐστίν, ὅτε τῶν ἐκῆθεν τινες ἀνεμύχθησαν.
τῶν γὰρ λεπρῶν καὶ νοσούντων πολλὰς μὲν εἰκὸς ἐν ταῖς
λιθοτομίαις ἀποθανεῖν, πολὺν χρένον ἐκεί γενομένους καὶ
κακοπαθόντας· πολλὰς δ' ἐν ταῖς μετὰ ταῦτα μάχαις,
πλείους δ' ἐν τῇ τελευταίᾳ καὶ τῇ Φυγῇ.

λα'. Λοιπὸν μοι πρὸς αὐτὸν εἰπὴν περὶ Μαῦσέως. τῷ-
τον δὲ τὸν ἄνδρα θαυμαστὸν μὲν Αἰγύπτιοι καὶ θῶον νομή-
ζουσι· βύλονται δὲ προσποιεῖν αὐτοῖς μετὰ βλασφημίας
ἀπειθάν, λέγοντες Ἡλιεπολίτην εἶναι τὸν ἐκῆθεν ἱερεῖον εἶναι,
διὰ τὴν λέπραν συνεξηλασμένον. δέκνυται δ' ἐν ταῖς
ἀναγραφαῖς, ὀκτωκαίδεκα σὺν τοῖς πεντακοσίοις πρότερος
ἔτισι γεγονώς, καὶ τῆς ἡμετέρας ἐξαγαγὼν ἐκ τῆς Αἰγύ-
πτου πατέρας εἰς τὴν χώραν τὴν νῦν οἰκημένην ὑφ' ἡμῶν. ὅτι
δὲ ἔδδ συμφορᾷ τινι ταιαύτῃ περὶ τὸ σῶμα κεχηρημένος ἦν,
ἐκ τῶν λεγομένων ὑπ' αὐτῷ δῆλον ἐστίν. τοῖς γὰρ λεπρῶσι
ἀπίσκηκε, μήτε μένειν ἐν πόλει, μήτ' ἐν κόμῃ κατοικεῖν,
ἀλλὰ μόνως περιπατεῖν καταχισμένους τὰ ἱμάτια. καὶ τὸν
ἀψάμεινον αὐτῶν, ἢ ὁμώροφον γενόμενον, ἢ καθαρὸν ἡγείται.
καὶ μὴν καὶν θεραπευθῇ τὸ νόσημα, καὶ τὴν αὐτῷ φύσιν
ἀπολάβῃ, προεῖρηκέ τινας ἀγνείας, καθαρμὸς πηγαίων
ὕδατων λυτροῖς, καὶ ξυρήσεις πάσης τριχὸς, πολλὰς τε
κελεύει καὶ παντοίας ἐπιτελέσαντα θυσίας τότε παρελ-
θῆν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν. καίτοι τῶναντίον εἰκὸς ἦν προνοίᾳ
τινὶ καὶ Φιλανθρωπία χρησασθαι, τὴν ἐν τῇ συμφορᾷ ταύ-
τῃ γεγονότα, πρὸς τῆς ὁμοίως αὐτῷ δυσυχίσαντας. ἢ μό-
νον δὲ περὶ τῶν λεπρῶν ὅτως ἐνομοθέτησεν, ἀλλ' ἔδδ τοῖς
καὶ τὸ βραχύτατόν τι τῷ σώματος ἡκρωτηριασμένοις ἱερᾶ-
σαι συγκεχώρηκεν. ἀλλ' εἰ καὶ μετὰ τὴν τις ἱερωμένος τει-
αὐτῇ χρησαίτο συμφορᾷ, τὴν τιμὴν αὐτὸν ἀφείλετο. πῶς
ἔν εἰκὸς ἐκείνον ταῦτα νομοθετεῖν καθ' ἑαυτῷ, εἰς ὅπως
τε καὶ βλάβῃ νόμους συγτιθεμένους; ἀλλὰ μὴ καὶ τινομα

eum haud facile esset exercitui etiam absque pugna ea pertransire.

30. Iam quidem iuxta Manethonem, neque ex Ægypto genus nostrum oriundum, neque inde aliqui admixti sunt. Leproforum enim et morbidorum multos quidem in lapacidinis percussisse verisimile est, qui longo tempore illic fuerint et duriter tractati; multos vero in pugnis, quas postea iniuerunt, plurimosque in postrema et in fuga.

31. Reliquum mihi, ut de Moyse illi contradicam. Hunc virum mirandum quidem Ægyptii et diuinum existimant: volunt autem eum sibi vindicare cum obtreptione incredibili; dicentes Heliopoliten esse, vnum e sacerdotibus istius loci, ob lepram cum aliis pulsum. Ostenditur autem ex historiis, eum DXVIII. annis priorem exstitisse, et patres nostros ex Ægypto in regionem, quam nunc tenemus, eduxisse. Quod vero nulla eiusmodi calamitas in corpus eius inciderit, manifestum est ex iis, quae ab ipso dicebantur. Lepra contracta vetuit aut in vrbe aut in vico habitare, sed solos ambulare voluit, et quidem conscissis vestibus. Et qui eos tetigerit, aut eodem vsus fuerit lecto, eum censet impurum. Praeterea si sanetur morbus, et corpus ad suam naturam redeat, imperat purificationes quasdam per ablutiones in fontanis aquis et per abrationes omnium pilorum: multisque et multiplicibus sacris peractis, tum demum eis permittit redire ad sacram urbem. Quaequam e contra par erat, ut, qui talem calamitatem expertus esset, prouida quadam cura et humanitate vteretur erga eos, quibus accideret malo eiusmodi conficari. Non solum autem de leprosis ad hunc modum leges tulit, sed ne minima quidem corporis parte mutilatos ad sacrorum curam admisit. Verum etsi quis sacris admotus in talem calamitatem incideret, honore eum priuari iussit. Quomodo igitur verisimile est, illum has aduersus semetipsum cum opprobrio et damno leges tulisse? Quia et nomen quidem

λίαν ἀπιθάνως μετατέθεικεν. ὡσαυτοὶ γὰρ, Φησὶν, ἐκ
 „λαῖτο.“ τὸτο μὲν ἔν εἰς τὴν μετάθεσιν ἐκ ἐναρμόζου. τὸ δ'
 ἀληθὲς ὄνομα δηλοῖ τὸν ἐκ τῆ ὕδατος σωθέντα Μωϋσῆν·
 τὸ γὰρ ὕδωρ οἱ Αἰγύπτιοι Μωϋ καλῶσιν. ἰκανῶς ἔν γεγο-
 νέναι νομίζω καὶ δῆλον, ὅτι Μανθεῶς, ἕως μὲν ἠκολέθη
 ταῖς ἀρχαίαις ἀναγεραφαῖς, ἢ πολὺ τῆς ἀληθείας διημάρ-
 τανεν· ἐπὶ δὲ τῆς ἀδυσπότου μύθου τραπέμιος, ἢ συνέ-
 θηκεν αὐτὸς ἀπιθάνως, ἢ τισὶ τῶν πρὸς ἀπέχθηναι εἰρη-
 κότεων ἐπίστευσεν.

λβ'. Μετὰ τῆτον ἐξετάσαι βύλομαι Χαιρήμονα. καὶ
 γὰρ ἔτος Αἰγυπτιακὴν Φάσκων ἰστορίαν συγγράφειν, καὶ
 προσθεῖς ταυτὸ ὄνομα τῷ βασιλεῶς, ὅπερ ὁ Μανθεῶς, Ἀμέ-
 νωφιν, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ραμέσσην, Φησὶν, ὅτι „κατὰ τῆς
 „ὑπνους ἢ Ἰσκ ἐφάνη τῷ Ἀμειώφει, μεμφομένη αὐτὸν, ὅτι
 „τὸ ἱερὸν αὐτῆς ἐν τῷ πολέμῳ κατέσκαπται. Φριτιφάντη
 „δὲ ἱερογραμματέα Φᾶναι, ἐὰν τῶν τῆς μολυσμὸς ἐχόντων
 „ἀνδρῶν καθάρῃ τὴν Αἴγυπτον, παύσασθαι τῆς πτοίας αὐ-
 „τόν. ἐπιλέξαντα δὲ τῶν ἐπισυνῶν μυριάδας εἰκοσιπέντε
 „ἐκβαλῶν, ἠγῶσθαι δ' αὐτῶν γραμματείας Μωϋσῆν τε καὶ
 „Ἰώσηπον, καὶ τῆτον ἱερογραμματέα· Αἰγύπτια δὲ αὐ-
 „τοῖς ὀνόματα εἶναι, τῷ μὲν Μωϋσῇ Τισιδὲν, τῷ δὲ Ἰωσή-
 „πῳ Πετσήφ. τῆτος δ' εἰς Πηλῆσιον ἐλθεῖν καὶ ἐπιτυχῆναι
 „μυριάσι τριακονταοκτὼ καταλειμμέναις ὑπὸ τῷ Ἀμειώ-
 „φιος, ἃς ἢ θέλειν εἰς τὴν Αἴγυπτον διακομίζεν. οἷς Φι-
 „λίαν συνθεμένους ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον στρατεῦσαι. τὸν δὲ Ἀμέ-
 „νωφιν ἔχ ὑπομείναντα τὴν ἔφοδον αὐτῶν, εἰς Αἰθιοπίαν
 „Φυγεῖν καταλιπόντα τὴν γυναῖκα ἔγκυον· ἣν κρυπτομέ-
 „νην ἐν τισὶ σπηλαίοις τεκεῖν παῖδα, ὄνομα Μισσήνην, ὅν
 „ἀνδρωθέντα ἐκδιῶξαι τῆς Ἰσδαίας εἰς τὴν Συρίαν, ὄντας
 „περὶ εἴκοσι μυριάδας, καὶ τὸν πατέρα Ἀμένωφιν ἐκ τῆς
 „Αἰθιοπίας καταδέξασθαι.

λγ'. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Χαιρήμων. οἶμαι δ' αὐτόθεν
 Φανερὰν εἶναι ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν ἀμφοῖν ψευδολογίαν.
 ἀληθείας μὲν γὰρ τινος ὑποκειμένης, ἀδύνατοι ἦν διαφωτῆναι

ei valde incredibiliter mutatum. „Osarsiph enim (inquit) „vocabatur.” Et hoc quidem mutationi parum congruum. Verum autem nomen significat ex aqua seruatum Moysen. nam aquam Moy vocant Ægyptii. Satis igitur declaratum esse exillimo, quod Manetho, quatenus veterum scripta sequitur, non multum a veritate aberrauerit: vbi vero ad fabulas ab incerto auctore se vertit, aut parum verisimiliter eas continxit, aut iis, qui ex odio in gentem eas narrauerant, fidem habuit.

32. Post hunc volo in Chaeremonem inquirere. Hic enim Ægyptiacam se scribere historiam professus, addensque idem nomen regis, quod Manethon, Amenophin, et filium eius Ramessen, ait: „Isidem in somnis „Amenophi apparuisse, de eo querentem, quod templum illius per bellum dirutum esset. Phritiphantem „vero sacrum scribam dixisse, si de pollutis hominibus „Ægyptum purgare vellet; fore, ut liberetur a nocturnis „terroribus. Atque ita morbidorum millia ccl. collegisse et e finibus eiecisse. Duces vero eorum fuisse scribas Moysen et Iosephum, atque hunc sacrorum scribam fuisse: Ægyptia vero eis nomina esse, Moyse quidem Tisithen, Iosepho vero Peteseph. Hos Pelusium venisse, ibique offendisse cccclxxx. millia ab Amenophi relictâ, quae is in Ægyptum transferre noluerat. Cum „his icto foedere contra Ægyptum expeditionem factam. „Amenophin autem, impetum illorum non sustinentem, „in Ægyptum fugisse, relictâ vxore grauida: quam, in „speluncas quasdam abditam, puerum enixam esse, nomine Messenen, eumque aduultum expulisse Iudaeos in „Syriam, numero circiter ducenta millia; et patrem „Amenophin ex Æthiopia recepissee.

33. Et haec quidem Chaeremon. Reor autem, ex his ipsis, quae dicta sunt, amborum manifestam fore mentiendi voluntatem. Si quid enim veritatis subesset, fieri non po-

ἐπὶ τούτων. οἱ δὲ τὰ ψευδῇ συντιθέντες, ἔχ' ἑτέροις σύμ-
 φωνα γράφουσιν, ἀλλ' αὐτοῖς τὰ δόξαντα πλάττουσιν. ἐκεί-
 νος μὲν ἐν ἐπιθυμίᾳ τῇ βασιλείᾳ, ἵνα τῆς Θεᾶς ἴδῃ, Φησὶν
 ἀρχὴν γενέσθαι τῆς τῶν μισαῶν ἐκβολῆς· ὁ δὲ Χαιρέμων
 ἴδιον ὡς τῆς Ἰσίδος ἐνύπνιον συντίθεικεν. κακῆϊνος μὲν Ἀμένω-
 Φιν εἶναι λέγει, τὸν προσιπόντα τῷ βασιλεῖ τὸν καθαυτὸν·
 ὅτος δὲ Φριτιφάντην. ὁ δὲ δὴ τῷ πλήθους ἀριθμὸς καὶ σφά-
 δρα σύνεγγυς, ὅτῳ μὲν μυριάδας ἐκείνη λέγοντος, τέτταρ-
 πέντε πρὸς ταῖς εἰκοσιν. ἔτι τοίνυν ὁ μὲν Μανεθῶς πρότερον
 εἰς τὰς λιθοτομίας τῆς μισαῶς ἐκβαλὼν, εἴτα αὐτοῖς τὴν
 Αὔραριν δὲς ἐγκατοικεῖν, καὶ τὰ πρὸς τὰς ἄλλας Αἰγυπτίους
 ἐκπολεμώσας, τότε Φησὶν ἐπικαλέσασθαι τὴν παρὰ τῶν Ἰε-
 ροσολυμιτῶν αὐτὰς ἐπικηρίαν. ὁ δὲ Χαιρέμων ἀπαλλαττο-
 μένης ἐκ τῆς Αἰγύπτου, περὶ Πηλυσίον εὐρεῖν ὅτῳ καὶ τριά-
 κοντα μυριάδας ἀνθρώπων, καταλοικημένους ὑπὸ τῷ Ἀμε-
 νώφει, καὶ μετ' ἐκείνων πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐμβαλεῖν,
 Φυγεῖν δὲ τὸν Ἀμένωφιν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. τὸ δὲ δὴ γεναιό-
 τατον, ὃδὲ τίνες ἢ πόθεν ἦσαν αἱ τούτῃ τῷ στρατῷ μυριά-
 δες εἰρηκεν, εἴτε Αἰγύπτιοι τὸ γένος, εἴτ' ἔξωθεν ἦκοτες.
 ἀλλ' ὃδὲ τὴν αἰτίαν δισάφει, δι' ἣν αὐτὸς ὁ βασιλεὺς εἰς
 τὴν Αἴγυπτον ἀγαγεῖν ἔκ' ἐθέληκεν, ὁ περὶ τῶν λεπτῶν τὸ
 τῆς Ἰσίδος ἐνύπνιον συμπλάσας. τῷ δὲ Μωϋσεῖ καὶ τὸν Ἰω-
 σηπον ὁ Χαιρέμων, ὡς ἐν ταυτῷ χρόνῳ συνεξηλεασμένοι,
 προσέθεικεν, τὸν πρὸ Μωϋσέως πρεσβύτερον τέσσαρσι γε-
 ναῖς τετελευτηκότα, ὧν ἔστιν ἔτη σχεδὸν ἐβδομήκοντα καὶ
 ἑκατόν. ἀλλὰ μὴν ὁ Ραμέσσης ὁ τῷ Ἀμένωφει υἱός, κατὰ
 μὲν τὸν Μανεθῶνα, νεανίας συμπολεμῆ τῷ πατρὶ, καὶ σπ-
 εκίπτει, Φυγὼν εἰς τὴν Αἰθιοπίαν. ὅτος δὲ πεποίηκεν αὐ-
 τὸν μετὰ τὴν τῷ πατρὶ τέλει, ἐν σπηλαίῳ τινὶ γεγενη-
 μένον. καὶ μετὰ ταῦτα νικῶντα μάχῃ, καὶ τῆς Ἰνδαίης εἰς
 Συρίαν ἐξελαύνοντα, τὸν ἀριθμὸν ὄντας περὶ μυριάδας εἰ-
 κοσιν. ἃ τῆς εὐχερίας. ἔτε γὰρ πρότερον οἵτινες ἦσαν αἱ
 τριάκοντα καὶ ὀκτὼ μυριάδες εἶπον· ἔτε πῶς αἱ τεσσαρά-
 κοντα καὶ τρεῖς διεφθάρησαν. πότεροι ἐν τῇ μάχῃ κατέπε-

tuit, ut in tantum discreparent. at qui mendacia componunt, non quae cum aliis consentiunt, ista scribunt, sed quod ipsis visum est, confingunt. Et ille quidem regiam cupiditatem videndi Deos ait causam exstitisse eiiciendi impuros: Chaeremon autem suum de Iside somnium finxit. Et ille quidem Amenophin esse dicit, qui regem praemonuit de lustratione facienda: hic vero Phritiphantem. in multitudinis autem numero sane non multum discordant, illo octoginta millia referente, hoc ducenta quinquaginta. Praeterea Manetho quidem primum in lapicidinas eiici pollutos, deinde ad Auarim habitandam traduci: ac reliqua Aegypto bello vexata, tum demum ab illis accita esse dicit Hierosolymitanorum auxilia. Chaeremon autem Aegypto discedentes circa Pelusium inuenisse trecenta et octoginta millia hominum ab Amenophi relictâ, et cum illis rursus Aegyptum inuasisse, Amenophin vero in Aethiopiam se recepisse. Quod vero est omnium lepidissimum, ne illud quidem, quinam et unde erant tot militum myriades, dixit, neque Aegyptiine fuerint genere, an aliunde aduenientes. Sed neque causam indicauit, cur eos rex in Aegyptum ducere noluerit, qui de leprosis et Iside somnium confinxit. Moysi vero et Iosephum, quasi eodem tempore simul expulsum, Chaeremon adiunxit, et quidem quatuor aetatibus ante Moysen defunctum, quorum sunt anni centum fere et septuaginta. Quin et Ramesses Amenophios filius, secundum Manethonem quidem, adolescens bellum administrat cum patre, et cum eodem exulat, fuga elapsus in Aethiopiam. Hic autem finxit eum post patris obitum in spelunca quadam natum, et postea in praelio victoriam reportantem, et Iudaeos in Syriam abigentem, numero circiter cc. millia. O facilitatem hominis! neque enim prius, quinam erant illa cccclxxx. millia, dixit, neque quomodo clxxx. millia perierint; in acie ceciderint, an ad Ramessera

σον, ἢ πρὸς τὸν Ραμέσσην μετεβάλλοντο. τὸ δὲ δὴ θαυμασιώτατον, ἔδδ' εἰς τίνες καλεῖ τὰς Ἰσθαίης δυνατόν ἐστι παρ' αὐτῷ μαθεῖν, ἢ ποτέροις αὐτῶν τίθεται ταύτην τὴν προσηγορίαν· ταῖς εἰκοσιπέντε μυριάσι τῶν λεπρῶν, ἢ ταῖς ἑκτὸς καὶ τριάκοντα ταῖς περὶ τὸ Πηλῆσιον. ἀλλὰ γὰρ εὐθὺς ἴσως ἂν εἴη διὰ πλεόνων ἐλέγχειν τὰς ὑφ' ἑαυτῶν ἐληλεγμένους. τὸ γὰρ ὑπ' ἄλλων ἦν μετριώτερον.

λδ'. Επιστάξω δὲ ταῖς Λυσίμαχον, εἰληφότα μὲν τὴν αὐτὴν τοῖς προσηρημένοις ὑπόθεσιν τῷ ψεύσματος, ὑπερπαικίοντα δὲ τὴν ἐκείνων ἀπιθανότητα τοῖς πλάσμασι. δι' ὃ καὶ δῆλός ἐστι συντεθεικῶς κατὰ πολλὴν ἀπέχθειαν. λέγει γάρ· „ἐπὶ Βοκχόρεως τῷ Αἰγυπτίων βασιλέως, τὸν λαὸν „τῶν Ἰσθαίων λεπρῶς ὄντας καὶ ψωρῆς, καὶ ἄλλα νοσήμα- „τά τινα ἔχοντας, εἰς τὰ ἱερὰ καταφεύγοντας μεταίτω „τροφὴν. παμπόλλων δὲ ἀνθρώπων νοσήλια περιπεσόντων, „ἀκαρπίαν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ γενέσθαι. Βόκχοριν δὲ, τὸν τῶν „Αἰγυπτίων βασιλέα, εἰς Ἀμμωνα πέμψαι περὶ τῆς ἀκαρ- „πίας τῆς μαντευσομένης· τὸν Θεὸν δὲ εἰπέν, τὰ ἱερὰ „καθαῖραι ἀπ' ἀνθρώπων ἀνάγων καὶ δυσσεβῶν, ἐκβαλόν- „τα αὐτὰς ἐκ τῶν ἱερῶν εἰς τόπῃς ἐρήμους, τὰς δὲ ψωρῆς καὶ „λεπρῆς βυθίσαι, ὡς τῷ ἡλίῳ ἀγανακτῆντος ἐπὶ τῇ τῆτος „ζωῇ, καὶ τὰ ἱερὰ ἀγνίσαι, καὶ ἔτω τὴν γῆν καρποφορήσειν. „τὸν δὲ Βόκχοριν τὰς χερσὶν λαβόντα, τὰς τε ἱερῆς καὶ „ἐπιβωμίτας προσκαλεσάμενον, κελύσαι ἐπιλογὴν ποιησα- „μένης τῶν ἀκαθάρτων, τοῖς στρατιώταις τέτῃς παραδόναι „κατάξιν αὐτὰς εἰς τὴν ἔρημον· τὰς δὲ λεπρῆς εἰς μολυβ- „δίνης χάρτας ἐνδύσαντας, ἵνα καθῶσιν εἰς τὸ πέλαγος. „βυθιζόντων δὲ τῶν λεπρῶν καὶ ψωρῶν, τὰς ἄλλας συνα- „θροισθέντας εἰς τόπῃς ἐρήμους ἐκτεθῆναι ἐπ' ἀπωλεία· „συναχθέντας δὲ βυλεύσασθαι περὶ αὐτῶν, νυκτὸς δ' ἐπι- „γενομένης, πῦρ καὶ λύχνης καύσαντας φυλάττειν ἑαυτὰς, „ὥσθ' ἵ' ἐπιῴσαν νύκτα νηστεύσαντας ἰλάσκεσθαι τὰς θεάς. „περὶ τῇ σῶσαι αὐτὰς. τῇ δ' ἐπίσῃ ἡμέρᾳ Μωϋσῇ τινα „συμβυλεύσαι αὐτοῖς, παραβαλλομένης μίας ἐδὸν τέμνου

transfugerint. quod vero maxime mirandum, ne cognoscere quidem ex eo licet, quosnam vocet Iudaeos, vel vtrius eorum det hanc appellationem; illisne CCL. millibus leproforum, an his CCCLXXX. millibus, quae circa Pelusium erant. Sed stultum fortasse esset, eos pluribus redarguere, qui a semetipsis redarguti sunt. Si ab aliis, hoc utique ferendum esset.

34. His autem addam Lyssimachum, idem quidem habentem cum praedictis mendacii argumentum, illorum vero incredibilitatem figmentorum enormitate superantem. unde constat, eum ex magno in nos odio sua confluxisse. dicit enim: „sub Bocchori rege Aegyptiorum, populum Iudaeorum, quod essent lepra, scabie, et aliis quibusdam morbis infecti, ad templa confugisse, et victum mendicasse. multis autem hominibus morbo correptis, sterilitatem in Aegypto accidisse. Bocchorium vero, Aegyptiorum regem, ad Ammonem scitatum oracula de sterilitate misisse: responsumque a Deo, repurganda esse templa ab hominibus impuris et impiis, eiiciendo eos e templis in loca deserta, caeterum scabiosos ac leprosos mergendos, tanquam sole, ut illi viverent, aegre ferente; et templa expianda, atque ita fore, ut terra fructum ferat. Bocchorium autem, accepto oraculo, accersitisque sacerdotibus et sacrificiis, iussisse, ut impuri collecti militibus traderentur, deportandi in desertum; utque leprosi plumbeis laminis inuoluti in pelagus deicerentur. Submersis autem leprosis ac impetiginosis, reliquos congregatos in loca deserta expositos esse, ut perirent. Eos autem habito concilio de seipsis consultasse: et nocte superueniente, accensis ignibus ac lucernis custodias agitalle; sequentique nocte ieiunasse, ut Deos saluti suae propitios haberent. Insequenti vero luce, a Moyse quodam ipsis consilium datum, ut intrepidi una via, usque dum ad loca culta per-

ἄχρεις ἂν ἔλθωσιν εἰς τόπους οἰκημένους, παρακλιούσας
 τε αὐτοῖς, μήτε ἀνθρώπων τινὶ εὐνοήσῃν, μήτε ἄριστα
 συμβαλεῦσεν, ἀλλὰ τὰ χεῖρονα· θεῶν τε ναὺς καὶ βω-
 μὸς, οἷς ἂν περιτύχωσιν, ἀνατρέπειν. συναινεσάντων δὲ
 τῶν ἄλλων, τὰ δοχθέντα ποιῶντας διὰ τῆς ἐρήμης πορεύε-
 σθαι, ἱκανῶς δὲ ὀχληθέντας ἐλθεῖν εἰς τὴν οἰκημένην χώ-
 ραν, καὶ τῆς τε ἀνθρώπων ὑβρίζοντας, καὶ τὰ ἰσραὴ συ-
 λῶντας καὶ ἐμπερήσαντας, ἐλθεῖν εἰς τὴν νῦν Ἰσθαίαν
 προσαγορευομένην, κτίσαντας δὲ πόλιν ἐνταῦθα κατο-
 κῆν. τὸ δὲ αὐτὸ τοῦτο Ἰερόσυλα ἀπὸ τῆς ἐκείνων διαθέσεως
 ὠνομάσθαι. ὕψρον δ' αὐτὰς ἐπικρατήσαντας, χρόνῳ δια-
 λάξαι τὴν ὀνομασίαν πρὸς τὸ μὴ ὀνειδίζεσθαι, καὶ τὴν τε
 πόλιν Ἰεροσόλυμα, καὶ αὐτὰς Ἰεροσολύμης προσαγο-
 ρεύεσθαι.

λε. Οὗτος δὲ ὁ τὸν αὐτὸν ἐκείνοις εὗρεν εἰπεῖν βασι-
 λέα, καινότερον δ' ὄνομα συντέθεικεν, καὶ παρὲς ἐνύπνιον
 καὶ προφῆτην Αἰγύπτιον, εἰς Ἀμμωνα ἀπελήλυθε περὶ τῶν
 ψυχρῶν καὶ λεπτῶν χρησμῶν οἷσων. φησὶ γάρ εἰς τὰ ἰσραὴ
 συλλέγεσθαι πλῆθος Ἰσθαίων. ἀρά γε τύτοις τοῖς λεπτοῖς
 ὄνομα θέμενος, ἢ μόνων τῶν Ἰσθαίων τοῖς νοσήμασι περιπε-
 σόντων; λέγει γὰρ ὁ λαὸς τῶν Ἰσθαίων. ὅποιος; ἔπηλυσ,
 ἢ τὸ γένος ἐγχώριος; διατὶ τοῖνυν Αἰγυπτίως αὐτὰς ὄντας
 Ἰσθαίους καλεῖς; εἰ δὲ ξένοι, διατὶ, πόθεν, ἢ λέγεις; πῶς δὲ
 τῇ βασιλείᾳ πολλὰς μὲν αὐτῶν βυθίσαντος εἰς τὴν θάλασ-
 σαν, τῆς δὲ λοιπῆς εἰς ἐρήμους τόπους ἐκβαλόντος, τοσῶτοι
 τὸ πλῆθος ὑπελείφθησαν; ἢ τίνα τρόπον διεξήλθον μὲν
 τὴν ἐρημον, ἐκράτησαν δὲ τῆς χώρας, ἧς νῦν κατοικῶμεν,
 ἔκτισαν δὲ καὶ πόλιν, καὶ νεῶν ἀποδομήσαντο πᾶσι περι-
 βήτην; ἔχρην δὲ καὶ περὶ τῇ νομοθέτῃ μὴ μόνον εἰπεῖν τῷ
 νομα, δηλῶσαι δὲ καὶ τὸ γένος ὅστις ἦν καὶ τίνας. διατὶ δὲ
 τοιούτους ἂν αὐτοῖς ἐποχίρησε τιθέναι νόμους περὶ θεῶν, καὶ
 τῆς πρὸς ἀνθρώπων ἀδικίας κατὰ τὴν πορείαν. εἴτε γὰρ
 Αἰγύπτιοι τὸ γένος ἦσαν, ἢ ἂν ἐκ τῶν πατρῶν ἐθῶν ἔτι
 ῥαδίως μετεβάλλοντο. εἴτ' ἀλλαχόθεν ἦσαν, πάντως τοῖς

„veniretur: tum praecepisse, ne cui hominum in postea beneuoli essent, neque optima suggererent, sed „deteriora; utque Deorum templa et altaria, prout in „ea inciderent, euerterent. Cum autem alii ista com- „probassent, et facere decreuissent, iter factum esse „per desertum, et post multa incommoda tandem ad „loca culta peruentum: dein et hominibus iniuriose „tractatis, et fanis compilatis ac incensis, venisse in „locum, qui nunc Iudaea dicitur, conditaque ciuita- „te illic habitare. istam autem urbem *Ἱερὸσόλυμα* ab ipso- „rum dispositione nominatam esse: postea autem auctos „viribus nomen mutasse, ut probro non afficerentur, „et urbem Hierosolyma, et seipso Hierosolymos vo- „casse.

• 35. Hic non eundem cum illis inuenit regem, quem memoraret, sed recentius nomen confinxit; et omisso somnio et vate Ægyptio ad Ammonem abiit de impetiginosis ac leprosis responsum relaturus. Dicit enim ad templa collectam multitudinem Iudaeorum. incertum, leprosisne nomen imponens, an quod solos Iudaeos morbus occuparit? ait enim, populus Iudaeorum. qualis? aduena, an indigena? Cur igitur eos, cum sint Ægyptii, Iudaeos vocas? Quod si hospites sunt, cur, vadenam sunt, non dicis? Quomodo autem, cum rex tam multos ex his in mare demersisset, et reliquos in loca deserta eiecisset, tanta multitudo superfuit? aut quo pacto desertum pertransierunt, et regionem occuparunt, quam nunc tenemus, et urbem insuper condiderunt, et templum exstruxerunt apud omnes celebre? Oportebat autem non solum legislatorem nominasse, sed et genus eius indicasse, quisnam erat, et ex quibus ortus; et quamobrem eis inater eundem tales voluerit ferre leges de Diis, deque iis, quae hominibus cederent in iniuriam. Siue enim Ægyptii erant genere, non tam facile patrios mores abdicassent: siue aliunde erant, omnino aliquas

ὑπῆρχον αὐτοῖς νόμοι, διὰ μακρᾶς συνηθείας πεφυλαγμέ-
 νοι. εἰ μὲν ἦν περὶ τῶν ἐξελασάντων αὐτῆς ὥμοσαν μηδέ
 ποτε εὐνοήσαιν, λόγον εἶχεν εἰκότα, πᾶσι δὲ πόλεμον ἀν-
 θρώποις ἀκῆρύκτον ἄρασθαι τέχνης, εἴπερ ἐπραττον, ὡς αὐ-
 τὸς λέγει κακῶς, παρὰ πάντων βοηθείας δεομένης, ἀνοίαν
 ἔκ ἐκείνων, ἀλλὰ τῇ ψευδομένῃ πάνυ πολλὴν παρίστησι,
 ὅς γε καὶ τῆνομα θέσθαι τῇ πόλει ἀπὸ τῆς ἱεροσυλίας αὐ-
 τῆς ἐτόλμησεν εἰπεῖν, τῆτο δὲ μετὰ ταῦτα περατέρειψα.
 δηλον γάρ, ὅτι τοῖς μὲν ὕστερον γενομένοις αἰχρύνει τῆνομα
 καὶ μίσος ἔφθρεν· αὐτοὶ δ' οἱ κτίζοντες τὴν πόλιν, κοσμή-
 σαι αὐτῆς ὑπελάμβανον ἕως ἐνομάσαντες. ὁ δὲ γενναῖος
 ὑπὸ πολλῆς τῇ λαιδορεῖν ἀκρεσίας ἢ συνῆκεν, ὅτι ἱεροσυ-
 λεῖν ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν Φωνὴν Ἰσθαῖοι τοῖς Ἕλλησιν ὀνομά-
 ζομεν. τί ἦν ἔτι πλείω τις λέγοι πρὸς τὸν ψευδόμενον ἕως
 ἀναιχρύντως; ἀλλ' ἐπειδὴ σύμμετρον ἤδη τὸ βιβλίον εἴλη-
 φε μέγεθος, ἑτέραν ποιησάμενος ἀρχὴν, τὰ λοιπὰ τῶν εἰς
 τὸ προκείμενον περὶ ἀσσομαὶ προσαποδῆναι,

habebant leges, ad quas longa consuetudine instituti erant. At enim, si quidem iurassent, nunquam se illis, qui eos expulerant, fore beneuolos, non immerito factum fuisset; illos vero bellum acerrimum aduersus omnes homines suscepisse, cum essent, (ut ipse ait) miseri, et omnium opis egeni, magnam plane non illorum, sed qui ista finxerit, stultitiam ostendisset; qui scilicet affirmare ausus est, nomen impositum ciuitati a templorum spoliatione, et hoc postea fuisse mutatum. Manifestum enim posteris quidem tale nomen probrosum fuisse et odiosum; ipsi vero, qui fundarunt urbem, sibi ornamento fore existimarunt eiusmodi nomen. Hic autem vir bonus prae immoderata conuiciandi intemperantia non intellexit, quod sacrorum direptio non eadem voce Graecis et Iudaeis exprimitur. Quid ergo amplius quilibet diceret contra mendacium impudenter adeo confictum? Sed quoniam iustam ad magnitudinem excreuit libellus, alio facto principio, reliqua, quae ad id, quod proposui, spectant, faciam sedulo, ut adiciantur.

ΦΛ. ΙΩΣΗΠΟΥ,
ΠΕΡΙ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ,
ΚΑΤΑ ΑΠΙΩΝΟΣ
ΛΟΓΟΣ Β'.

ΔΙΑ μὲν ὃν τῷ προτέρῳ βιβλίῳ, τιμωτάτῃ μοι Επαφρό-
διτε, περὶ τῆς ἀρχαιότητος ἡμῶν ἐπέδειξα τοῖς
Φοινίκων καὶ Χαλδαίων καὶ Αἰγυπτίων γεράμμασι πιστώ-
μενος τὴν ἀλήθειαν, καὶ πολλὰς τῶν Ελλήνων συγγραφεῖς
παραχόμενος μάρτυρας· τὴν τε ἀντίρρῃσιν ἐποιησάμην
πρὸς Μανιθῶνα καὶ Χαιρήμονα καὶ τινὰς ἑτέρας. ἀρξομαι
δὲ νῦν τὰς ὑπολειπομένας τῶν συγγραφῶν τι καθ' ἡμῶν
ἐλέγχειν· καίτοι περὶ τῆς πρὸς Ἀπίωνα τὸν γραμματικὸν
ἀντίρρῃσεως ἐπὶ ἡλθέ μοι διαπορεῖν, εἰ χρεῖσπιδάσαι. τὰ
μὲν γὰρ ἐστὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ συγγραμμένων τοῖς ὑπ' ἄλλων ἐ-
ρημένους ὅμοια, τὰ δὲ λίαν ψυχρῶς προσέθεικεν, τὰ πλεῖστα
δὲ βωμολοχίαν ἔχει, καὶ πολλήν, εἰ δὲ τὰληθὲς εἰπῶν,
ἀπαιδευσίαν· ὥς ἂν ὑπ' ἀνθρώπων συγκείμενα καὶ Φαῦλα
τὸν τρόπον, καὶ παρὰ πάντα τὸν βίον ὀχλαγωγῇ γεγιότος.
ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν αἰοίαν ὑπὸ τῶν
τοιούτων ἀλίσκονται λόγων μᾶλλον, ἢ τῶν μετὰ τινοσπιδῆς
συγγραμμένων, καὶ χαίρουσι μὲν ταῖς λαιδορίαις, ἄχθονται δὲ
τοῖς ἐπαίνοις, ἀναγκαῖον ἡγησάμην εἶναι, μηδὲ τῶτον ἀνέξ-
τατον καταλιπὼν, κατηγορίαν ἡμῶν ἀντικρυς ὥς ἐν δίκῃ συ-
γγραφεῖ. καὶ γὰρ αὐτὸ καὶ κείνο τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις ὅρῳ
παρακολυθῆν, τὸ λίαν ἐφίδιδαι, ὅταν τις ἀρξάμενος
βλασφημῇ ἕτερον, αὐτὸς ἐλέγχεται περὶ τῶν αὐτῷ προσόν-
των κακῶν. ἐστὶ μὲν ὃν ἡ ράδιον αὐτῷ διελθεῖν τὸν λόγον, εἰδὲ
σαφῶς γινῶναι, τί λέγειν βύλεται. χερδὸν δ' ὥς ἐν πολλῇ
ταραχῇ καὶ ψευσμάτων συγχύσει, τὰ μὲν εἰς τὴν ὁμοίαν
ιδεῖαν πίπτει τοῖς προσητασμένοις, περὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου

FLAVII IOSEPHI,

DE

ANTIQUITATE IUDAEORVM,

CONTRA APIONEM

LIBER II.

SUPERIORI quidem libro, carissime Epaphrodite, et gentis nostrae antiquitatem demonstravi, veritatem ex Phoenicum et Chaldaeorum et Aegyptiorum scriptis confirmando, multis etiam Graecorum historicis in testes adductis, et calumnias Manethonis et Chaeremonis et aliorum quorundam refutaui. Nunc vero reliquos, qui aliquid contra nos scripserunt, refellendos arguendosque aggrediar: quanquam subit mihi dubitare, an Apioni Grammatico refutando operam impenderem. Nam eorum, quae ab ipso scripta sunt, nonnulla quidem similia sunt dictis aliorum, quae vero de suo adiecit, valde frigida sunt; et in plerisque scurrilitatem prodit, seque (si vere et libere loquendum) plane indoctum esse ostendit; ac si composita essent ab homine pravis moribus, quique omni vita sua se pro circulatori gessit. Quoniam vero multi hominum praestultitia istiusmodi potius orationibus capiuntur, quam iis, quae cura quadam et diligentia literis sunt mandatae, et contumeliis quidem gaudent, aliorum vero laudes moleste ferunt, necessarium esse duxi, ne hunc quidem sine examine praeterire, qui nos palam tanquam in iudicio accusavit. Etenim illud quoque hominum plerisque insitum video, ut valde delectentur, cum is, qui alteri orsus est maledicere, sua ob vitia redarguitur. Eius quidem certe orationem nec legere facile est, neque plane intelligere, quid dicere velit: fere autem quasi valde perturbatus et ex mendaciis confusus, passim quidem in similia incidit iis, quae supra ad examen vocauimus de maiorum nostrorum ex Aegypto

τῶν ἡμετέρων προγόνων μετὰ νασάσας· τὰ δ' ἐπὶ κατηγορία τῶν ἐν Αλεξανδρείᾳ κατοικούντων Ἰαθαίων. τρίτον δ' ἐπὶ τῶτοις μέμικται, περὶ τῆς ἀγισίας τῆς κατὰ τὸ ἱερὸν ἡμῶν καὶ τῶν ἄλλων νομίμων κατηγορίας.

β'. Οτι μὲν ὅν ἔτε Αἰγύπτιοι τὸ γένος ἦσαν ἡμῶν οἱ πατέρες, ἔτε διὰ λύμην σωμάτων, ἢ τοιαύτας ἄλλας συμφορίας τινὰς ἐκᾶθεν ἐξηλάθησαν, ἢ μόνον μετρίως, ἀλλὰ καὶ πέρα τῆ συμμέτρου προαποδεῖχθαι νομίζω. περὶ ὧν δὲ προσέθωσιν ὁ Ἀπίων ἐπιμνησθήσομαι συντόμως. Φησὶ γάρ ἐν τῇ τρίτῃ τῶν Αἰγυπτιακῶν τάδε· „Μωϋσῆς, ὡς ἤκουσα παρὰ τῶν πρεσβυτέρων τῶν Αἰγυπτίων, ἦν Ἡλιεπολίτης· ὅς, πατερίοις ἔθεσι κατηγγυημένος, αἰθρίας προσευχὰς ἀνῆγεν εἰς οἶκον εἶχεν ἡ πόλις περιβόλως. πρὸς ἀφ᾽ Ἡλιώτην δὲ πᾶσαν ἀπέστρεφεν. ὧδε γὰρ καὶ Ἡλὶς κῆται πόλις. ἀντί δὲ ὀβελῶν ἔστησε κίονας, ὑφ' οἷς ἦν ἐκτύπωμα σκάφης, σκιά δ' ἀπ' ἄκρων ἐπ' αὐτὴν διακεκμημένη, ὡς, ὅτι ἐν αἰθέρι, τῆτον αἰὲν τὸν δρόμον Ἡλίου συμπεριπολεῖ.” τοιαύτη μὲν τις ἡ θαυμαστὴ τῆ γραμματικῆς φράσις. τὸ δὲ ψῆσμα λόγων ἢ δεόμενον, ἀλλ' ἐκ τῶν ἔργων περιφανές. ἔτε γὰρ αὐτὸς Μωϋσῆς, ὅτε τὴν πρώτην σκηνὴν τῷ Θεῷ κατεσκευάσεν, ἔθεν ἐκτύπωμα τοιῆτον εἰς αὐτὴν ἐνέθηκεν, ἔτε ποιεῖν τοῖς ἔπειτα προσέταξεν· ὁ, τε μετὰ ταῦτα κατασκευάσας τὸν ναὸν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Σολομῶν πάσης ἀπέχετο τοιαύτης περιεργίας, οἶαν συμπέπλεκεν Ἀπίων. ἀκούσαι δὲ, Φησὶ, τῶν πρεσβυτέρων, ὅτι Μωϋσῆς ὁ Ἡλιεπολίτης, δηλονότι νεώτερος μὲν ὢν αὐτὸς, ἐκείνοις δὲ πιστεύσας, τοῖς διὰ τὴν ἡλικίαν ἐπισταμένοις αὐτοὶ καὶ συγγενεμένοις.” καὶ περὶ μὲν Ομήρου τῆ ποιητῆς γραμματικὸς ὢν αὐτὸς. ἔκ ἂν ἔχοι, τίς αὐτῆ πατερίς ἐστὶ, διαβιβαισάμενος εἰπεῖν ἔδδ' περὶ Πυθαγόρου μόνον ἔκ ἐχθρὸς καὶ πρῶν γεγονότος· περὶ δὲ Μωϋσῆως τοσούτοις πλήθει προάγοντος ἐκείνης ἑτῶν, ἕτως ἀποφαίνεται ραδίως πιστεύων ἀκοῇ πρεσβυτέρων, ὡς δὴ ἄλλος ἐστὶ καταψευδόμενος. τὰ δὲ δὴ τῶν χρόνων, ἐν οἷς φησι τὸν Μωϋσῆν ἐξαγαγεῖν τῆς λεπτῶντας καὶ

migratione; partim vero accusationem instituit Iudaeorum Alexandriam habitantium. tertium autem istis admiscetur de sacris templi nostri ceremoniis, et aliis ritibus, quos criminatur.

2. Sane quod nec genere Ægyptii fuerint patres nostri, neque ob labem corporis aut alias quasdam eiusmodi calamitates inde pulsi fuerint, non mediocriter solum, sed paene ultra modum, superius a me demonstratum existimo: quae vero istis adiungit Apion, breuiter memorabo. Ista enim in tertio rerum Ægyptiacarum dicit: „Moyſes, ut accepi a grandioribus natu Ægyptiis, Heliopolitanus erat; et, patriis institutis obligatus, subdiales preces ad septa, qualia vrbs habebat, reduxit. Totam autem ciuitatem ad subsolanum inter precandum conuertebat. ita enim Heliopolis sita est. Pro gnomonibus autem columnas statuit, quibus scaphae forma subiecta erat; ab harum vero summitatibus umbra in eam incidebat; ita ut eundem cursum, quem sol in aethere, absolueret.” Atque huiusmodi est admiranda illa huius Grammatici phrasis. Mendacium autem verbis argui non desiderat, sed ex operibus Moyſis abunde constat. Neque enim, cum primum tabernaculum Deo construeret Moyſes, aut ipse ullam talem formam ei indidit, aut posteros facere praecepit: neque Solomon, qui postea templum construxit Hierosolymis, se ea in re ita curiosum exhibuit, qualiter confinxit Apion. „Accepisse autem dicit a senioribus, Moyſen fuisse Heliopolitanum:” scilicet ipse quidem iunior, illis vero fidem habens, qui per aetatem illum nouerant, et cum eo versati fuerant. Cum de Homero quidem poeta, ipse, licet Grammaticus, non posset, quatenam eius sit patria, certo affirmare; neque de Pythagora tantum non heri nudius tertius nato: de Moyſe vero tam multis annis illos praecedente tam facile decernit, credens iis, quae a senioribus acceperat. unde manifeste illum mentiri apparet. Quod ad temporum vero rationem, quibus Moyſen ait eduxisse leproſos et coecos

τυφλὸς καὶ τὰς βάσεις πεπηρωμένους, σφόδρα δὲ τοῖς πρὸ
 αὐτῶ συμπεφώνηκεν, ὡς οἶμαι, ὁ γραμματικὸς ὁ ἀκριβέστα-
 τος. Μανειδῶς μὲν γὰρ κατὰ τὴν Τεθμῶσιος βασιλείαν
 ἀπαλλαγῆναί φησιν ἐξ Αἰγύπτου τῆς Ἰουδαίας, πρὸ ἐτῶν
 τριακοσίων ἐνενηκοντατριῶν τῆς εἰς Ἀργεὺς Δαναῶν Φυγῆς· Λυ-
 σίμαχος δὲ κατὰ Βόκχωριν τὸν βασιλέα, τετῆς πρὸ ἐτῶν
 χιλίων ἑπτακοσίων. Μόλων δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς, ὡς αὐτοῖς
 ἔδοξεν. ὁ δὲ γε πάντων πιστότατος Ἀπίων ἀρίστατο τὴν ἐξ-
 ὁδὸν ἀκριβῶς, κατὰ τὴν ἐβδόμην Ολυμπιάδα, καὶ ταύτης
 ἔτος εἶναι πρῶτον, ἐν ᾧ, φησι, Καρχηδόνια Φοίνικες ἔκτισαν.
 τῷτο δὲ πάντως προσέθηκε τὸ Καρχηδόνια, τεκμήριον οἰόμε-
 νος αὐτῷ γινέσθαι τῆς ἀληθείας ἐναργέστατον· ὃ συνῆκε δὲ
 καθ' ἑαυτὴ τὸν ἔλεγχον ἐπισπώμενος. εἰ γὰρ περὶ τῆς
 ἀποικίας πιστεύειν δὲ ταῖς Φοινίκων ἀναγραφαῖς, ἐν ἐκεί-
 ναις Εἰρωμος ὁ βασιλεὺς γέγραπται πρῶτος τῆς Καρ-
 χηδόνης κτίσεως, ἔτσι πλείοσι πρὸς τοῖς πενήκοντα καὶ
 ἑκατὸν, περὶ ὃ τὰς πίσεις ἀνωτέρω παρέχον ἐκ τῶν Φοινί-
 κων ἀναγραφῶν, καὶ ὅτι Σολομῶντι, τῷ τὸν ναὸν οἰκοδομη-
 σαμένῳ τὸν ἐν Ἱερουσολύμοις, Φίλος ἦν Εἰρωμος, καὶ πολλὰ
 συνεβάλλετο πρὸς τὴν τῷ ναῷ κατασκευὴν. αὐτὸς δὲ ὁ Σο-
 λομῶν οἰκοδόμησε τὸν ναὸν, μετὰ τὸ ἐξελθεῖν ἐξ Αἰγύπτου
 τῆς Ἰουδαίας, δώδεκα καὶ ἑξακοσίους ἔτσιν ὕστερον. τὸν δὲ
 ἀριθμὸν τῶν ἐλαδέντων τὸν αὐτὸν Λυσιμάχῳ χροδιάσας,
 ἑνδεκα γὰρ αὐτὸς εἶναι φησὶ μυριάδας, θαυμαστὴν τινα καὶ
 πιθανὴν ἀποδίδωσιν αἰτίαν, ἀφ' ἧς φησι τὸ σάββατον ἐτα-
 μίωσαι. „ὁδεύσαντες γὰρ, φησὶν, ἐξ ἡμερῶν ὁδὸν βεβῶτας
 „ἔχον, καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ἀνα-
 „παύσαντο σωθέντες εἰς τὴν χώραν τὴν νῦν Ἰουδαίαν λεγο-
 „μένην, καὶ ἐκάλεσαν τὴν ἡμέραν σάββατον, σώζοντες τὴν
 „Αἰγυπτίων γλῶτταν. τὸ γὰρ βεβῶτος ἄλγος καλῶσιν Αἰ-
 „γύπτιοι Σαββάτωσιν.” ἔκ αὖ ἐν τις ἢ καταγελάσει τῆς
 Φλυαρίας, ἢ τῷναντίον μισήσῃς τὴν ἐν τῷ τοιαῦτα γράφῃ
 ἀναίδειαν. ὁ δὲ γὰρ, ὅτι πάντες ἐβεβώνησαν εἰδεκαμυ-
 ριάδες ἀνθρώπων. ἀλλ' εἰ μὴ ἦσαν ἐκείνοι τυφλοὶ καὶ χω-

et claudos, belle antecessoribus suis (vti puto) con-
 cinit Grammaticus ille accuratissimus. Nam Manetho
 quidem Iudaeos dicit regnante Tethmosi ex Ægypto
 discessisse, annis cccxciii. antequam exsilium apud
 Argos egerit Danaus: Lyfimachus vero tempore Boc-
 choris regis, hoc est ante annos mccc. Molon au-
 tem et alii quidam, vt cuique visum est. At ve-
 ro Apion caeteris fide dignior exacte illum exitum
 definiuit vii. Olympiade, eiusque anno primo, in
 quo, vt ait, Poeni Carthaginem condiderunt. Car-
 thaginis autem mentionem adiecit, ratus, id veritatis
 argumentum fore euentissimum: nec animaduertit
 a semetipso adductum quo coargueretur. Si enim
 de hac colonia monumentis Phoenicum credendum
 est, in illis Hiromus rex traditur antiquior Carthagi-
 nis conditu annis plus, quam cl. de quo superius ex
 Phoenicum commentariis confirmatum dedi, quod
 Solomoni, cum templum Hierosolymitanum exstruxis-
 set, amicus fuerit Hiromus, et multa ad templi fa-
 bricam contulerit. ipse vero Solomon templum æ-
 dificauit post Iudaeorum discessum ex Ægypto annis
 dcxii. Porro numerum pulforum eundem quem Ly-
 fimachus commentus (ait enim, eorum fuisse millia
 ex.) miram quandam et credibilem reddit causam,
 cur Sabbatum nominari dicit diem septimam. „Ex-
 „acto enim, inquit, sex dierum itinere, inguinum vl-
 „ceribus affecti sunt, et hac de causa septima die
 „quieuerunt, incolumes constituti in regione, quae
 „nunc Iudaea vocatur: et appellauerunt eam diem
 „Sabbatum, seruata Ægyptiorum voce; nam ingui-
 „nis dolorem Ægyptii vocant Sabbatofin.” Annoz
 igitur vel deridenda hæc nugacitas, vel contra odio
 habenda talis in scribendo impudentia. Apparet enim,
 quod omnes inguinibus laborauerint, hominum mil-
 lia centum et decem. Atqui si erant coeci et claudi

λοι καὶ πάντα τρόπον νοσῶντες, ὅποίς αὐτὺς εἶναι Φησὶν Ἀπίων, ἔδ' ἂν μιᾶς ἡμέρας προσλθῆν ὁδὸν ἡδυνήθησαν. εἰ δ' οἷοι βαδίζεν διὰ πολλῆς ἐρημίας, καὶ προσέτι νικᾶν τῆς αὐτοῖς ἀνδισαμένους μαχόμενοι πάντες, ἔκ ἂν ἀθροοὶ μετὰ τὴν ἑκτὴν ἡμέραν ἐβιβωνιάσαν. ὅτε γὰρ φύσει πως γίνεται τοιοῦτον τοῖς βαδίζουσιν ἐξ ἀνάγκης. ἀλλὰ πολλαὶ μυριάδες στρατοπέδων τὸ σύμμετρον αἰεὶ βαδίζουσιν. ὅτε κατ' αὐτόματον εἰκὸς ὕψω συμβῆναι. πάντων γὰρ ἀλογώτατον. ὁ δὲ θαυμαστὸς Ἀπίων, „διὰ μὲν ἐξ ἡμερῶν αὐτὸς ἐλθῆν εἰς τὴν Ἰσθαίαν προεῖρηκεν, πάλιν δὲ τὸν Μωϋσῆν εἰς τὸ „μεταξὺ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Ἀραβίας ὄρος, ὃ καλεῖται Σίναιον, ἀναβάντα Φησὶν ἡμέρας τεσσαράκοντα κρυφθῆναι, „καὶ ἔλθιν καταβάντα, δῆναι τοῖς Ἰσθαίοις τῆς νόμους.” καὶ τοι πῶς οἷόν τε τῆς αὐτῆς καὶ τεσσαράκοντα μένει ἡμέρας ἐν ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ τόπῳ, καὶ τὴν μεταξὺ πᾶσαν ἐν ἡμέραις ἐξ διελθῆν. ἡ δὲ περὶ τὴν ὀνομασίαν τῆ σαββάτου γραμματικὴ μετάθεσις ἀναίδειαν ἔχει πολλήν, ἢ δεινὴν αἰμαθίαν. τὸ γὰρ σαββῶ καὶ σάββατον πλείστον ἀλλήλων διαφέρει· τὸ μὲν γὰρ σάββατον κατὰ τὴν Ἰσθαίαν διάλεκτον ἀνάπαυσις ἐστὶν ἀπὸ παντὸς ἔργου, τὸ δὲ σαββῶ, καθάπερ ἐκείνός Φησι, δηλοῖ παρ' Αἰγυπτίοις τὸ βιβῶντος ἄλγος.

γ'. Τοιαῦτα μὲν τινα περὶ Μωϋσέως καὶ τῆς ἐξ Αἰγύπτου γενομένης τοῖς Ἰσθαίοις ἀπαλλαγῆς ὁ Αἰγύπτιος Ἀπίων ἐκαιποποίησε, παρὰ τῆς ἄλλης ἐπινοήσας. καὶ τί γε δεῖ θαυμάζειν, εἰ περὶ τῶν ἡμετέρων ψεύδεται προγόνων, λέγων αὐτῆς εἶναι τὸ γένος Αἰγυπτίως. αὐτὸς γὰρ περὶ αὐτῆς τῆς αὐτῶν ἐψεύδετο. καὶ γεγενημένος ἐν Οἰσθῇ τῆς Αἰγύπτου, πάντων Αἰγυπτίων πρῶτος ὢν, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν μὲν ἀληθῆ πατρίδα καὶ τὸ γένος ἐξωμόσατο. Ἀλεξανδρεὺς δὲ εἶναι καταψευδόμενος, ὁμολογεῖ τὴν μοχθηρίαν τῆς γένους. εἰκότως ἔν ὃς μισῇ καὶ βύλεται λοιδορεῖν, τῆς Αἰγυπτίως καλεῖ. εἰ μὴ γὰρ Φαυλοτάτης εἶναι ἐνόμιζεν Αἰγυπτίως, ἔκ ἂν τῆς γένους αὐτὸς ἐφυγεν. ὡς οἱ γε μεγαλεφρονῆτες ἐπὶ ταῖς

et omne genus morbis vexati, quales eos fuisse ait Apion, ne vnus quidem diei iter progredi valuisse. Sin autem poterant per magnam solitudinem proficisci, praetereaue sibi obistentes vincere ad vnum omnes pugnando, nequaquam vniuersi post sextam diem inguinum morbo correpti fuissent. Neque enim a natura tale quippiam venire iter agentibus necesse est. Sed plurimarum myriadum exercitus desinita semper itinera petagunt. neque temere ita accidisse verisimile videtur. hoc enim omnium absurdissimum est. At vero mirificus hic Apion „sex quidem diebus eos peruenisse in Iudaeam iam ante dixit: rursus autem Moysen, conscenso monte Aegyptum inter et Arabiam medio, qui Sinaeus appellatur, quadraginta diebus delituisse dicit, „indeque descendente Iudaeis leges dedisse.” quamquam fieri non potest, eosdem et quadraginta dies in deserto ac inaquoso loco manere, et quod in medio spatium est id totum sex diebus pertransire. Grammatica autem translatio de appellatione Sabbati multam prae se fert impudentiam, vel certe magnam imperitiam. nam Sabbo et Sabbatum plurimum inter se differunt. quippe Sabbatum ex Iudaeorum dialecto est cessatio ab omni opere: Sabbo vero, ut ille affirmat, apud Aegyptios inguinum dolorem significat.

3. Huiuscemodi quidem nonnulla de Moyse et Iudaeorum ex Aegypto discessu nuper excogitauit Aegyptius Apion, praeter alios ista commentus. Et quid mirum, si de nostris mentitur patribus, dicens, eos genere Aegyptios esse. Ipse enim e contra de seipso mentiebatur: et natus in Oasi Aegypti, et Aegyptiorum omnium, (ut sic dixerim) primus, veram quidem patriam et genus suum eiurauit. Alexandrinum autem se mentitus, generis sui prauitatem agnoscit. Merito igitur quos odit et conuiciis infectatur, eos Aegyptios appellat. Nisi enim pessimos esse existimaret Aegyptios, genus suum haud ipse negasset. quandoquidem, qui se patriae celebri-

ἐαυτῶν πατέρισι, σμερνύονται μὲν ἀπὸ τούτων αὐτοὶ χρεματίζοντες, τὴν ἀδίκως δ' αὐτῶν ἀντιποιμίνην ἐλέγχουσι. πρὸς ἡμᾶς δὲ δουρὶν θάτερον Αἰγύπτιοι πεπόνθασιν. ἡ γὰρ ὡς ἐπισμεννύμενοι προσποιῶνται τὴν συγγένειαν, ἢ κοινωνίαν ἡμᾶς ἐπισπῶνται τῆς αὐτῶν κακοδοξίας. ὁ δὲ γενναῖος Ἀπίων δοκεῖ μὲν τὴν βλασφημίαν τὴν κατ' ἡμῶν ὥσπερ τι νὰ μοθὸν ἐθελῆσαι παραχρῆν Ἀλεξάνδρῳ τῆς δοθείσης αὐτῷ πολιτείας· καὶ τὴν ἀπέχθαι αὐτῶν ἐπιστάμενος τὴν πρὸς τὴν συνοικίαν αὐτοῖς ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρείας Ἰουδαίας, πρῶτόν τι μὲν ἐκείνοις λοιδορεῖσθαι, συμπεριλαμβάνει δὲ καὶ τὴν ἄλλαν ἅπαντας, ἐν ἀμφοτέροις ἀναιχύντως ψευδόμενος.

δ'. Τίνα τοίνυν ἐστὶ τὰ θενὰ καὶ χέτλια τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατοικούντων Ἰουδαίων, ἃ κατηγορεῖ αὐτῶν, ἰδωμεν. „ἐλθόντες, Φησὶν, ἀπὸ Συρίας ᾤκησαν πρὸς ἀλίμενον „θάλασσαν, γεννηθέντες ταῖς τῶν κυμάτων ἐκβολαῖς.“ ἐκ ἧν ὁ τόπος εἰ λοιδορίαν ἔχει, τὴν ἢ πατρίδα μὲν, λεγομένην δὲ αὐτῇ, τὴν Ἀλεξανδρείαν λοιδορεῖ. ἐκείνης γὰρ καὶ τὸ παράλιον ἐστὶ μέρος, ὡς πάντες ὁμολογῶσιν, εἰς κατοίκησιν τὸ κάλλιστον. Ἰουδαῖοι δ' εἰ μὲν βιασάμενοι κατέχον, ὡς μὴδ' ὕστερον ἐκπεσεῖν, ἀνδρείας τεκμήριόν ἐστι αὐτοῖς. εἰς κατοίκησιν δὲ αὐτοῖς ἔδωκε τόπον Ἀλέξανδρος· καὶ ἴσως παρὰ τοῖς Μακεδόσι τιμῆς ἐπέτυχον. ἐκ εἶδα δὲ, τί ποτ' ἂν ἔλεγεν Ἀπίων, εἰ πρὸς τῇ Νεκροπόλει κατῴκην, καὶ μὴ πρὸς τοῖς βασιλείοις ἦσαν ἰδρυμένοι, καὶ μέχρι νῦν αὐτῶν ἡ Φυλὴ τὴν προσηγορίαν εἶχε Μακεδόνες. εἰ μὲν ἂν ἀναγνῆς τὰς ἐπιστολάς Ἀλεξάνδρου τῷ βασιλεῖ, καὶ τὰς Πτολεμαίῳ τῷ Λάγῳ, καὶ τῶν μετ' ἐκείνου τῆς Αἰγύπτου βασιλείων ἐντυχῶν τοῖς γράμμασι, καὶ τὴν σῆλην τὴν ἐσῶσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τὰ δικαιώματα περιέχουσιν, ἃ Καῖσαρ ὁ μέγας τοῖς Ἰουδαίοις ἔδωκεν· εἰ μὲν ἂν ταῦτα, Φημί, γινώσκων, τὰναντία γράφειν ἐτόλμησε, πονηρὸς ἦν· εἰ δὲ μὴδὲν ἠπίεστο τούτων, ἀπαιδευτος. τὸ δὲ δὴ θαυμάζειν, πῶς Ἰουδαῖοι ὄντες Ἀλεξανδρεῖς ἐκλήθησαν, τῆς ὁμοίας ἀπαιδευσίας. πάντες γὰρ

tate efferunt, honorificum quidem ducunt ab ea cognominari, eos vero redarguunt, qui praeeter ius eam sibi vendicant. Erga nos autem alterutro modo affecti sunt Aegyptii. aut enim quasi sese efferentes cognationem simulant, aut nos in infamiae suae societatem adsciscunt. At praeclarus iste Apion videtur contumeliosam nostrum infectionem quasi mercedem voluisse reddere Alexandrinis pro data sibi ciuitate: cognitoque, illis cum Iudaeis vna secum Alexandriam habitantibus intercessisse inimicitiam, proposuit quidem illis conuicium facere, alios vero vniuersos simul comprehendit, de vtrisque impudenter mentiens.

4. Videamus igitur, quatenam illa graua et non ferenda, de quibus Iudaeos Alexandriam habitantes accusat. „E Syria, inquit, profecti sedes fixerunt ad impotens, tuosum mare, in vicinia allisionis fluctuum.“ Ergo si locus opprobrium habet, non quidem patriae suae, sed tamen, quam patriam dicit, Alexandriae conuiciatur. illius enim et ora maritima pars est, vt omnes latentur, ad inhabitandum optima. Sin autem per vim eam Iudaei occupauerint, ita vt ne post quidem elicerentur, fortitudinis eorum argumentum est. Verum Alexander eis locum ad habitandum dedit, et par cum Macedonibus ius consequuti sunt. Nescio autem, quid dicturus fuerit Apion, si circa Necropolim habitassent, ac non circa regiam sedes posuissent, et hodieque eorum tribus appellaretur Macedones. Sane si legisset epistolas Alexandri regis, et Ptolemaei Lagi, ac in successorum illius Aegypti regum rescripta incidisset, et columnam stantem Alexandriae, et iura continentem, quae Caesar magnus Iudaeis concessit: haec, inquam, si certe quidem sciens contraria scribere ausus est, improbus erat: sin vero nihil horum nouit, indoctus. Illud autem, quod se mirari dicit, quomodo, cum Iudaei essent, Alexandrini vocarentur, similis inscitiae est. Omnes enim in coloniam

οἱ εἰς ἀποικίαν τινὰ κατακληθίντες, καὶ πλεῖστον ἀλλήλων τοῖς γένεσι διαφέρωσιν, ἀπὸ τῶν οἰκιστῶν τὴν προσηγορίαν λαμβάινουσιν· καὶ τί δεῖ περὶ τῶν ἄλλων λέγειν; αὐτῶν γάρ ἡμῶν οἱ τὴν Ἀντιόχειαν κατοικῶντες, Ἀντιοχεῖς ὀνομάζονται. τὴν γὰρ πολιτείαν αὐτοῖς ἔδωκεν ὁ κτίσης Σέλευκος. ὁμοίως οἱ ἐν Εφέσῳ καὶ κατὰ τὴν ἄλλην Ἰωνίαν, τοῖς αὐθιγενέσι πολίταις ὁμωνυμίᾳ, τῷτο παραχότων αὐτοῖς τῶν διαδόχων. ἡ δὲ Ῥωμαίων Φιλανθρωπία πᾶσιν μικρῇ δὲν τῆς αὐτῶν προσηγορίας μεταδεδωκεν· ἢ μόνον ἀνδράσιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλους ἔθνεσιν ὅλοις. Ἰβηρεῖς γὰρ οἱ πάλα, καὶ Τυρρῆνοί, καὶ Σαβῖνοι, Ῥωμαῖοι καλῶνται. εἰ δὲ τῷτον ἀφαιρεῖται τὸν τρόπον τῆς πολιτείας Ἀπίων, παυσάδῳ λέγων αὐτὸν Ἀλεξάνδρεια. γεννηθεὶς γάρ, ὡς προῆπον, ἐν τῷ βαθυτάτῳ τῆς Λιγύπτης, πῶς ἂν Ἀλεξάνδρεὺς εἴη, τῆς κατὰ δόσιν πολιτείας, ὡς αὐτὸς ἐφ' ἡμῶν ἠξίωκεν, ἀναιρημένης; καίτοι μόνους Λιγυπτίους οἱ κύριοι νῦν Ῥωμαῖοι τῆς οἰκυμένης μεταλαμβάνειν ἤτισον πολιτείας ἀπερήκασιν. ὁ δ' ἔτις ἐστὶ γενναῖος, ὡς μετέχεν ἀξίων αὐτὸς, ὦν τυχεὶν ἐκωλύετο, συκοφαντῶν ἐπιχείρησε τῆς δικαίως λαβόντας. ἢ γὰρ ἀπορία γε τῶν οἰκησόντων τὴν μετὰ σπαρδῆς ὑπ' αὐτῷ πόλιν κτιζομένην, Ἀλέξανδρος τῶν ἡμετέρων τινὰς ἐκὶ συνήθροισεν, ἀλλὰ πάντας δοκιμάζων ἐπιμελῶς ἀρετῆς καὶ πίστεως, τῷτο τοῖς ἡμετέροις τὸ γέρας ἔδωκεν. „ἐτίμα γὰρ ἡμῶν τὸ ἔθνος, ὡς καὶ Φησὶν Ἐκαταῖος περὶ ἡμῶν, ὅτι διὰ τὴν ἐπικίαν καὶ πίσιν, ἣν αὐτῷ παρέχον Ἰουδαῖοι, τὴν Σαμαρεῖτιν ἠχώραν προσέθηκεν ἔχειν αὐτοῖς ἀφορολόγητον. ὅμοια δὲ Ἀλεξάνδρῃ καὶ Πτολεμαῖος ὁ Λάγος περὶ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατοικόντων ἐφρόνησε.“ καὶ γὰρ τὰ κατὰ τὴν Λιγυπτοῖν αὐτοῖς ἐνεχείρισε Φερέια, πῶς ἅμα καὶ γενναίως φυλάξεν ὑπολαμβάνων· καὶ Κυρήνης ἐγκρατῶς ἄρχεν βελόμομος, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ πόλεων, εἰς αὐτὰς μέρος Ἰουδαίων ἐπέμψεν κατοικῆσον. ὁ δὲ μετ' αὐτὸν Πτολεμαῖος, ὁ Φιλάδελφος ἐπικληθεὶς, ἢ μόνον εἴ τις ἦσαν αἰχμάλωτοι παρ' αὐτῷ τῶν ἡμετέρων, πάντας ἀπέδωκεν,

aliquam euocati, etsi plurimum inuicem genere differant, a conditoribus appellationem accipiunt. Et quid opus est de aliis dicere? Nostorum enim ipsorum, qui Antiochiam inhabitant, Antiocheni nominantur. ius enim ciuium eis dedit conditor Seleucus. Similiter, qui in Epheso sunt et in reliqua Ionia, eandem cum ciuibus inde natis appellationem sortiuntur: illis hoc praestantibus regni successoribus. Romanorum autem clementia omnibus fere de suo nomine appellari concessit, non solum viris singulis, sed et maximis gentibus in vniuersum. Hispani scilicet antiqui et Tyrrheni et Sabini vocantur Romani. Si vero hunc modum communionis ciuitatis tollit Apion, desinat semetipsum Alexandrinum dicere. Natus enim, ut antea dixi, in intima Aegypto, quomodo erit Alexandrinus, iure ciuitatis, quod ipse de nobis praedicat, sublato? cum solis Aegyptiis orbis nunc Romani domini participare cuiuslibet ciuitatis interdixerint. Ille vero adeo generosus est, ut, cum vellet iure obtinere, quae impetrare prohibetur, conatus fuerit eos calumniari, qui ista iustissime assequuti sunt. Non enim Alexander propter inopiam habitatorum ciuitatis, quam studiose aedificabat, nostorum aliquos illis congregauit. Sed, omnes probitatis ergo et fidei probe perspectos et exploratos habens, hoc praemium nostris tribuit. „nostram enim gentem honorabat, ut etiam de „nobis dicit Hecataeus, quod propter probitatem atque fidem, quam ei praebuere Iudaei, regionem Samaritidem, ab omni tributo liberam, ab iis insuper „teneri voluerit.” Similiter quoque sensit post Alexandrum Ptolemaeus Lagi de Iudaeis Alexandriam habitantibus. etenim castra Aegyptiaca eis commisit, arbitratus, illis nec fidem defuturam, nec fortitudinem ad ea conseruanda: cumque firmum in Cyrene imperium tenere vellet, et in aliis Libyae ciuitatibus, illuc misit partem Iudaeorum habitandi causa. Post hunc autem Ptolemaeus, qui Philadelphus est appellatus, non solum, si qui fuere captiui apud eum nostorum, omni-

ἀλλὰ καὶ χρήματα πολλάκις ἐδωρήσατο. καὶ τὸ μέγιστον, ἐπιθυμητὴς ἐγένετο τῷ γινῶναι τὰς ἡμετέρας νόμους, καὶ ταῖς τῶν ἱερῶν γραφῶν βίβλοις ἐντυχεῖν. ἐπεμψε γὰρ ἀξίων ἄνδρας ἀποσαλῆναι, τὰς ἐρμηνεύοντας αὐτῷ τὸν νόμον, καὶ τῷ γραφῆναι ταῦτα καλῶς τὴν ἐπιμέλειαν ἐπέταξεν ἡ τοῖς τυχεῖσιν· ἀλλὰ Δημήτριον τὸν Φαληρέα, καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Λεϊσέα, τὸν μὲν παιδείᾳ τῶν κατ' ἑαυτὸν διαφέροντα Δημήτριον, τὰς δὲ τὴν τῷ σώματος αὐτῷ Φυλακὴν ἐγκτεχειρισμένους, ἐπὶ τῆς ἐπιμελείας ταύτης ἔταξεν, ἕκ ἂν δῆπρ τὰς νόμους καὶ τὴν πάτριον ἡμῶν Φιλοσοφίαν ἐπιθυμήσας ἐκμαθεῖν, εἰ τῶν χρωμένων αὐτοῖς ἀνδρῶν κατεφρόνῃ, καὶ μὴ λίαν ἐθαύμαζεν.

ε'. Ἀπίωνα δὲ σχεδὸν ἐφ' ἐξῆς πάντες ἔλαθον οἱ τῶν προγόνων αὐτῷ Μακεδόνων βασιλεῖς, οἰκειότατα πρὸς ἡμᾶς διατεθέντες. καὶ γὰρ τρίτος Πτολεμαῖος, ὁ λεγόμενος Εὐεργέτης, κατασχὼν ὅλην Συρίαν κατὰ κράτος, ἡ τοῖς ἐν Αἰγύπτῳ θεοῖς χαριστήρια τῆς νίκης ἔδυσεν· ἀλλὰ παραγενόμενος εἰς Ἱερουσόλυμα, πολλὰς, ὡς ἡμῖν νόμον ἔστιν ἐπιτέλεισι θυσίας τῷ Θεῷ. καὶ ἀνέθηκεν ἀναθήματα τῆς νίκης ἄξια. ὁ δὲ Φιλομήτωρ Πτολεμαῖος καὶ ἡ θυγὴ αὐτῷ Κλεοπάτρα, τὴν βασιλείαν ὅλην τὴν ἑαυτῶν Ἰουδαίους ἐπίστευσαν. καὶ στρατηγοὶ πάσης τῆς δυνάμεως ἦσαν, Ονίας καὶ Δοσίθεος Ἰουδαῖοι. ὃν Ἀπίων σκώπτει τὰ ὀνόματα· δέον τὰ ἔργα θαυμάζειν καὶ μὴ λαιδορεῖν, ἀλλὰ χάριν αὐτοῖς ἔχειν, ὅτι διεσώσαντο τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἥς ὡς πολίτης ἀντιποιεῖται. πολέμντων γὰρ αὐτῶν τῇ βασιλίσσει Κλεοπάτρᾳ, καὶ κινδυνεύοντων ἀπολέσθαι κακῶς, ἔτοι συμβάσεως ἐποίησαν, καὶ τῶν ἐμφουλίων κακῶν ἀπήλλαξαν. ἀλλὰ „μετὰ ταῦτα, Φησὶν, „Ονίας ἐπὶ τὴν πόλιν ἤγαγε στρατὸν ὀλίγον, ὅντος ἐκεῖ Θεοῦ „με τῷ παρὰ Ῥωμαίων πρεσβευτῇ καὶ παρόντος.” ὁρῶνς „ὃδ' ποιῶν φαῖν ἂν καὶ μάλα δικαίως. ὁ γὰρ Φύσκων ἐπικληθεὶς Πτολεμαῖος, ἀπεθανόντος αὐτῷ τῷ ἀδελφῷ Πτολεμαίῳ τῷ Φιλομήτορι, ἀπὸ Κυρήνης ἐξῆλθε Κλεοπάτραν ἐκβαλεῖν βεβλόμενος τῆς βασιλείας,

bus libertatem, sed et pecunias saepius dedit: et (quod maximum est) leges nostras cognoscendi desiderio tenebatur, legendique sacrarum scripturarum libros. rogatum igitur misit sibi delegari viros, qui ei interpretarentur legem; utque volumina pulchre exscriberentur, huiusce rei curam mandavit non quibuscunque viris: sed Demetrium Phalereum et Andream et Aristeam, Demetrium quidem sui aevi omnium doctrina eminentissimum, illos vero custodiam corporis sibi creditam habentes, huic curae praefecit; non utique leges et patriam nostram philosophiam discere concupuerat, si his utentes despectui habuerit, et non potius miratus fuerit.

5. Apion autem paene omnes deinceps Macedonum maiorum eius reges ignoravit, nobis familiarissimos et amicissimos. Nam et tertius Ptolemaeus, dictus Euergetes, tota Syria vi et armis occupata, non Diis Aegyptiacis sacra fecit, ut pro victoria gratias ageret; sed, cum Hierosolyma venisset, multas hostias, sicut nostri moris est, Deo immolavit, et donaria victoria digna dedicavit. Ptolemaeus autem Philometor et vxor eius Cleopatra omne regnum commiserunt Iudaeis, factique sunt totius militiae duces Onias et Dositheus Iudaei: quorum in nomine cauillatur Apion, cum debuisset facta eorum potius mirari et non conviciari, sed gratias illis habere, quod seruarint Alexandriam, cuius ciuis videri vult et haberi. Cum enim bellum inferrent reginae Cleopatrae, et male pereundi discrimen adirent, isti fecerunt, ut pax iniretur et mala intestina cessarent. Sed „postea, inquit, Onias „ad urbem deduxit paruum exercitum, cum illic praesens esset Thermus Romanorum legatus.” id quod bene recteque admodum factum dicerem. Ptolemaeus enim cognomine Physcon, mortuo suo fratre Ptolemaeo Philometore, egressus est de Cyrene, eo animo, ut Cleopatram e regno eiiceret, et filios regis, ut

ipse regnum iniuste sibi applicaret; propter haec ergo Onias aduersus eum bellum pro Cleopatra suscepit: et fidem, quam habuit circa reges, nequaquam in necessitate deseruit. Testis autem Deus iustitiae eius manifestus apparuit. Nam Physcon Ptolemaeus, cum aduersum exercitum quidem Oniae pugnare praesumeret, omnes vero Iudaeos in ciuitate positos cum filiis et vxoribus capiens nudos atque vinctos elephantis subieciisset, vt ab eis conculcati deficerent, et ad hoc etiam bestias ipsas inebriasset, in contrarium, quae praeparauerat, euenere. Elephantum enim, relinquentes sibi appositos Iudaeos, impetu facto super amicos eius, multos ex ipsis interemere. Et post haec Ptolemaeus quidem adspectum terribilem contemplatus est, prohibentem se, vt illis noceret hominibus. Concubina vero sua carissima, quam alii quidem Ithacam, alii vero Irenen denominant, supplicante, ne tantam impietatem perageret, ei concessit, et ex his, quae iam egerat vel acturus erat, poenitentiam egit. Vnde recte hanc diem Iudaei Alexandriae constituti, eo quod aperte a Deo salutem promeruere, celebrare noscuntur. Apion autem, omnium calumniator, etiam propter bellum aduersus Physconem gestum, Iudaeos accusare praesumpsit, cum eos laudare debuerit. Is autem etiam vltimae Cleopatrae reginae Alexandrinorum meminit, veluti nobis improperans, quoniam circa nos fuit ingrata: et non potius illam redarguere studuit, cui nihil omnino iniustitiae et malorum operum defuit, vel circa generis necessarios, vel circa maritos suos, qui etiam dilexerint eam, vel in communi contra Romanos omnes, et benefactores suos imperatores, quae etiam sororem Arsinoën occidit in templo, nihil sibi nocentem. Peremit autem et fratrem insidiis: paternosque deos, et sepulcra progenitorum depopulata est. Percipiensque regnum a primo Caesare, eius filio et successori rebellare praesumpsit: Antoniumque corrumpens amatoriis rebus et patriae inimicum fecit, et infidelem circa suos amicos instituit, alios quidem genere regali spolians, alios autem demens

ad mala gerenda compellens. Sed quid oportet amplius dicere, cum illum ipsum in nauali certamine relinquens, id est maritum et parentem communium filiorum, tradere cum exercitu principatum, et se sequi coëgit? Nouissime vero Alexandria a Caesare capta, ad hoc usque perducta est, ut saltem hinc sperare se iudicaret, si posset ipse manu sua Iudaeos perimere: eo quod circa omnes crudelis et infidelis exstaret. Putasne gloriandum nobis non esse, si, quemadmodum dicit Apion, famis tempore Iudaeis triticum non est mensa? Sed illa quidem poenam subiit competentem. Nos autem maximo Caesare utimur teste auxilii atque fidei, quam circa eum contra Aegyptios gessimus: necnon et senatu eiusque consultis, et epistolis Caesaris Augusti, quibus nostra merita comprobantur. Has literas Apionem oportebat inspicere, et secundum genera examinare testimonia sub Alexandro facta, et omnibus Ptolemaeis, et quae a senatu constituta sunt, necnon et maximis Romanis imperatoribus. Si vero Germanicus frumenta cunctis in Alexandria commorantibus metiri non potuit, hoc indicium est sterilitatis ac penuriae frumentorum, non accusatio Iudaeorum. Quid enim sentiant omnes imperatores de Iudaeis in Alexandria commorantibus, palam est. nam administratio tritici nihilo magis ab eis, quam ab aliis Alexandrinis, translata est. Maximam vero eis fidem olim a regibus datam conservare voluerunt, id est, fluminis custodiam, totiusque custodiae, nequaquam his rebus indignos esse iudicantes.

6. Sed super hoc: quomodo ergo, inquit, si sunt ciues, eosdem deos, quos Alexandrini, non colunt? Cui respondeo: Quomodo etiam, cum vos sitis Aegyptii, inter alterutros praelio magno et sine foedere de religione contenditis? aut certe propterea non vos omnes dicimus Aegyptios, et neque communiter homines, quoniam bestias aduersantes naturae nostrae colitis, multa diligentia nutriendos? cum genus utique nostrorum vnum atque idem esse videatur. Si autem in vobis Aegyptiis tantae differentiae opinionum sunt, quid miraris super his, qui

aliunde in Alexandriam aduenerunt, si, legibus a principio constitutis, circa talia permanere? Is autem seditionis causas nobis apponit: qui si cum veritate ob hoc accusat Iudaeos in Alexandria constitutos, cur omnes non culpae possit, eo quod noscamur habere concordiam? Porro etiam seditionis auctores, quilibet inueniet Apionis similes Alexandrinorum fuisse ciues. Donec enim Graeci fuere et Macedones hanc ciuitatem habentes, nullam seditionem aduersus nos gessere, sed antiquis cessere solennitatibus. Cum vero multitudo Aegyptiorum creuisset inter eos, propter confusiones temporum, etiam hoc opus semper est additum. Nostrium vero genus permansit purum. Ipsi igitur molestiae huius fuere principium, nequaquam populo Macedonicam habente constantiā, neque prudentiam Graecam, sed cunctis scilicet vitiis malis moribus Aegyptiorum, et antiquas inimicitias aduersum nos exercentibus. E diuerso namque factum est, quod nobis impropere praesumunt, nam cum plurimi eorum non opportune ius eius ciuitatis obtineant, peregrinos vocantes eos, qui hoc priuilegium ad omnes impetrasse noscuntur. Nam Aegyptiis neque regum quicquam videtur ius ciuitatis fuisse largitus: neque nunc quilibet imperatorum. Nos autem Alexander quidem introduxit, reges autem auxere, Romani vero semper custodire dignati sunt. Itaque derogare nobis Apion voluit, quia imperatorum non statuamus imagines, tanquam illis hoc ignorantibus, aut defensione Apionis indigentibus: cum potius debuerit admirari magnanimitatem modestiamque Romanorum, quoniam subiectos non cogunt patria iura transcendere: sed suscipiunt honores, sicut dare offerentes piū atque legitimū est. Non enim honoribus gratiam habent, qui ex necessitate et violentia conferuntur. Graecis itaque et aliis quibusdam bonum esse creditur imagines instituere. Denique et patrum et vxorum filiorumque figuras depingentes exsultant, quidam vero etiam nihil sibi competentium sumunt imagines, alii vero et seruos diligentes, hoc faciunt. Quid

ergo mirum est, si etiam principibus ac dominis hunc honorem praebere videantur? Porro autem Legislator, non quali prophetans Romanorum potentiam non honorandam, sed tanquam causam neque Deo neque hominibus vtilem despiciens, et quoniam totius animati, multo magis Dei inanitati, probatur hoc inferius, interdixit imagines fabricare. aliis autem honoribus post Deum colendos non prohibuit viros bonos, quibus nos et imperatores et pop. Rom. dignitatibus ampliamus. Facimus autem pro eis continua sacrificia: et non solum quotidianis diebus ex impensa communi omnium Iudaeorum talia celebramus: verum cum nullas alias hostias ex communi, neque pro filiis peragamus, solis imperatoribus hunc honorem praecipuum pariter exhibemus, quem hominum nulli persoluimus. Haec itaque communiter satisfactio posita sit aduersus Apionem pro his, quae de Alexandria dicta sunt.

7. Admiror autem etiam eos, qui ei huiusmodi formitem praebuere, id est, Posidonium et Apollonium Molonis: quoniam accusant quidem nos, quare nos eosdem deos cum aliis non colimus. mentientes autem pariter, et de nostro templo blasphemias componentes incongruas, non se putant impie agere: cum sit valde turpissimum liberis, qualibet ratione mentiti, multo magis de templo apud cunctos homines nominato, tanta sanctitate pollente. In hoc enim sacrario, Apion praesumsit edicere, „asini caput collocasse Iudaeos, et id colere, ac dignum facere tanta religione: et hoc affirmat fuisse depallatum, dum Antiochus Epiphanes et exspoliasset templum, et illud caput inuenisset ex auro compositum multis pecuniis dignum.” Ad hoc igitur primum quidem respondeo, quoniam Aegyptius, vel si aliquid tale apud nos fuisset, nequaquam debuerat increpare, cum non sit deterior asinus furonibus et hircis et aliis, qui sunt apud eos Dii. Deinde quomodo non intellexit, operibus increpatus de incredibili suo mendacio. Legibus namque semper utimur iisdem: in quibus sine fine consistimus. Et cum varii casus nostram ciuitatem, sicut etiam aliorum,

vexauerint, et Theos, ac Pompeius Magnus, ac Licinius Crassus, et ad nouissimum Titus Caesar, bello vincentes obtinuerint templum, nihil huiusmodi illic inuenere: sed purissimam pietatem, de qua nihil nobis est apud alios estimabile. Quia vero Antiochus neque iustam fecit templi deprædationem, sed egestate pecuniarum ad hoc accessit, cum non esset hostis, et socios insuper nos suos et amicos aggressus est, nec aliquid dignum derisione illic inuenit. Multi et digni conscriptores super hoc quoque testantur; Polybius Megalopolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, et Castor chronographus, et Apollodorus: qui omnes dicunt, pecuniis indigentem Antiochum transgressum foedera Iudæorum, et spoliasse templum auro argentoque plenum. Haec igitur Apion debuit respicere, nisi cor asini ipse potius habuisset, et impudentiam canis, qui apud ipsos assolet coli. neque enim extrinsecus alia ratiocinatione mentitus est. Nos itaque asinis neque honorem neque potestatem aliquam damus, sicut Ægyptii crocodilis et aspidibus: quando eos, qui ab istis mordentur, et a crocodilis rapiuntur, felices et Deo dignos arbitrantur. Sed sunt apud nos asini, quod apud alios sapientes viros, onera sibi imposita sustinentes. Etsi ad areas accedentes comedant, aut proposita non adimpleant, multas valde plagas accipiunt, quippe operibus et ad agriculturam rebus necessariis ministrantes. Sed aut omnium rudissimus fuit Apion ad componendum verba fallacia, aut certe ex rebus initia sumens, haec implere non valuit, quando nulla potest contra nos blasphemia prouenire.

8. Alteram vero fabulam, derogatione nostra plenam, de Graecis apposuit: de quo dicere sat erit, quoniam, qui de pietate loqui praesumunt, oportet eos non ignorare, minus esse immundum per templa transire, quam sacerdotibus scelestia verba confingere. Illi vero magis studere defendere sacrilegum regem, quam iusta et veracia de nostris et de templo conscribere. Volentes enim Antiocho gratificari et perfidiam ac sacrilegium eius tegere,

quo circa gentem nostram est usus propter egestatem pecuniarum, detrahentes nobis etiam, quae in futuris essent, mentiti sunt. Propheta verò aliorum factus est Apion, et dixit „Antiochum in templo inuenisse lectum „et hominem in eo iacentem, et appositam ei mensulam „maritimis terrenisque volatilium dapibus plenam, et „quod obstupuisset his homo. Illum vero mox adorasse „regis ingressum, tanquam maximam sibi opem praebituri: ac procidentem ad eius genua, extensa dextera „poposcisse libertatem; et iubente rege, ut consideret, et „diceret, quis esset, vel cur ibidem habitaret, vel quae esset causa ciborum eius, tunc hominem cum gemitu et „lacrymis lamentabiliter suam narrasse necessitatem. Ait, „inquit, esse se Graecum: et dum peragraret prouinciam „parandi victus causa, correptum se subito ab alienigenis „hominibus, atque deductum ad templum, et inclusum „illuc, et a nullo conspici, sed cuncta dapium apparatione „saginari. Et primum quidem haec sibi inopinabilia „beneficia visa attulisse laetitiam; deinde suspicionem, „postea stuporem: postremum consulentem a ministris ad „se accedentibus audisse legem ineffabilem Iudaeorum, „pro qua nutriebatur: et hoc illos facere singulis annis „quodam tempore constituto. Et comprehendere quidem Graecum peregrinum, eumque annuo tempore saginare, et deductum ad quandam syluam occidere quidem eum hominem, eiusque corpus sacrificare secundum suas solennitates, et gustare ex eius visceribus, et „iusiurandum facere in immolatione Graeci, ut inimicitias contra Graecos haberent: et tunc in quandam foueam reliqua hominis pereuntis abiicere.” Deinde „refert, eum dixisse, paucos iam dies debitos sibi met sumperesse; atque rogasse, ut reueritus Graecorum deos, et „superans in suo sanguine insidias Iudaeorum, de malis „eum circumstantibus deliberaret.” Huiusmodi ergo fabula non tantum omni tragoedia plenissima est, sed etiam crudeli impudentia redundat. Non tamen a sacrilegio priuat Antiochum, sicut arbitrati sunt, qui haec ad il-

lius gratiam conscribere. Non enim praesumfit aliquid tale, ut ad templum accederet: sed sic inuenit non sperans. Fuit ergo voluntatibus iniquis impius, et nihilominus sine Deo, quicquid iussit mendacii superfluitas, quam ex ipsa re cognoscere valde facillimum est. Non enim circa solos Graecos discordia legum esse dignoscitur, sed maxime aduersus Aegyptios et plurimos alios. Cuius enim regionis homines non contigit aliquando apud nos peregrinari? ut aduersus solos Graecos renouata coniuratione per effusionem sanguinis ageremus: vel quomodo possibile, ut ad has hostias omnes Iudaei colligerentur, et tantis millibus ad gustandum viscera illa sufficerent, sicut ait Apion? vel cur inuentum hominem, quicumque fuit, (non enim suo nomine conscripsit) aut quomodo eum in suam patriam rex non cum pompa deduxit? dum posset, hoc faciens, ipse quidem putari pius, et Graecorum amator eximius, assumere vero contra Iudaeorum odium auxilia magna cunctorum. Sed haec relinquo: insensatos enim, non verbis, sed operibus, decet arguere. Sciunt igitur omnes, qui videre constructionem templi nostri, qualis fuerit, et intransgressibilem eius purificationis integritatem. Quatuor enim porticus habuit in circuitu, et harum singulae propriam secundum legem habuere custodiam. In exteriorem itaque ingredi licentia fuit omnibus etiam alienis: mulieres tantummodo menstruatae transire prohibebantur. In secundam vero porticum cuncti Iudaei ingrediebantur, eorumque coniuges, cum essent ab omni pollutione mundae. In tertiam, masculi Iudaeorum mundi existentes atque purificati. In quartam autem sacerdotes, stolis induti sacerdotalibus. In adytum vero soli principes sacerdotum, propria stola circumamicti. Tanta vero est circa omnia prouidentia pietatis, ut secundum quasdam horas sacerdotes ingredi constitutum sit. Mane etiam aperto templo oportebat facientes traditas hostias introire: et meridie rursus, dum clauderetur templum. Denique ne vas quidem aliquod portari licet in templum, sed erant in eo solummodo po-

fit, altare, mensa, thuribulum, candelabrum, quae omnia in lege conscripta sunt. Etenim nihil amplius neque mysteriorum aliquorum ineffabilem agitur, neque intus vlla epulatio administratur. Haec enim, quae praedicta sunt, habent totius populi testimonium manifestum, rationemque gestorum. Licet enim sint tribus quatuor sacerdotum, et harum trium singulae habeant hominum plus, quam quinque millia, sit tamen observatio particulariter per dies certos: et his transactis, alii succedentes ad sacrificia veniunt: et congregati in templum mediante die a praecedentibus claves templi, et ad numerum vasa omnia percipiunt, nulla re, quae ad cibum aut potum attineat, in templum delata. Talia namque etiam ad altaria offerre prohibitum est, praeter illa, quae ad sacrificia praeparantur.

8. Quid ergo Apionem dicimus, nisi, nihil horum examinantem, verba incredula protulisse? Sed turpe est, historiae veram notitiam si proferre grammaticus non possit. Et sciens templi nostri pietatem, hanc quidem praetermisit. Homini autem Graeci comprehensionem finxit, pabulum ineffabile, et ciborum opulentissimam claritatem: et prauos ingredientes, ubi nec nobilissimos Iudaeorum licet intrare; nisi fuerint sacerdotes. Haec ergo pessima est impietas, atque mendacium spontaneum, ad eorum seductionem, qui noluerunt discutere veritatem. Per ea siquidem mala ineffabilia, quae praedicta sunt, nobis detrahere tentauere.

9. Rursumque tanquam piissimus deridet, adiiciens fabulae inania facta. Ait enim, illum retulisse, „dum bellum Iudaei contra Idumaeos haberent longo quodam tempore, ex aliqua ciuitate Idumaeorum, qui in ea Apollinem colebat venisse ad Iudaeos, cuius hominis nomen dicitur Zabidus, deinde eis promississe, traditurum se eis Apollinem Deum Dorensium: venturumque illum ad nostrum templum, si omnes adscenderent, et adducerent omnem multitudinem Iudaeorum. Zabidum vero fecisse quoddam machinamentum ligneum, et circumposuisse sibi, et in eo tres ordines finxisse lucernarum, et

πτὴν πορείαν ποιμένων. τῆς μὲν Ἰσθαίης ὑπὸ τῷ παρὰ
 ἡδόξῃ τῆς θεᾶς καταπεπληγμένους, πόρρω μὲν ὄντας ἡσυ-
 χίαν ἄγειν· τὸν δὲ Ζαβιδὸν ἐπὶ πολλῆς ἡσυχίας εἰς τὸν
 ναὸν παρελθεῖν, καὶ τὴν χρυσὴν ἀποσῦραμ τῷ κἀνθωνος
 κεφαλῇ, ἔτω γὰρ ἀσειζόμενος γέγραπεν, καὶ πάλιν
 εἰς Δώραν κατὰ τάχος ἀπελθεῖν. ἂρ' ἔν καὶ ἡμεῖς ἂν
 εἴποιμεν, ὅτι τὸν κἀνθωνα, ταχέσις αὐτόν, Ἀπίων ἐπιφορτί-
 ζει, καὶ ποιῇ τῆς μερολογίας ἅμα καὶ τῶν ψευσμάτων
 κατάγωμον. καὶ γὰρ τόπως ἐκ ὄντας γράφει, καὶ πόλεις ἐκ
 εἰδῶς μετατίθησιν. ἡ μὲν γὰρ Ἰδεμαία τῆς ἡμετέρας χώρας
 ἐστὶν ὁμορος, κατὰ Γαίζαν κειμένη, καὶ Διῖρα ταύτης ἐστὶν
 ἡδεμία πόλις· τῆς μέντοι Φοινίκης παρὰ τὸ Καρμήλιον
 ὄρος Δώρα πόλις ὀνομάζεται, μηδὲν ἐπικοινωνῶσα τοῖς
 Ἀπίωνος Φλυαρήμασι. τισσάρων γὰρ ἡμερῶν ὁδὸν τῆς
 Ἰσθαίης ἀφῆσκειν. τί δ' ἡμῶν ἐτι κατηγορεῖ τὸ μὴ
 κοινὸς ἔχιν τοῖς ἄλλοις θεῖς, εἰ ραδίως ἔτως ἐπείσθη-
 σαν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἥξεν τὸν Ἀπόλλωνα πρὸς αὐτῆς, καὶ
 μετὰ τῶν ἄσρων ἐπὶ τῆς γῆς ᾤθησαν ὅραν αὐτὸν περιπα-
 τῆντα; λύχνον γὰρ ἡδέπω δῆλον ὅτι πρόοδιν ἐωράκασι,
 οἱ τὰς τοσαύτας καὶ τηλικαύτας λυχνοκαΐας ἐπιτελῶντες.
 ἀλλ' ἡδὲ τις αὐτῷ βαδίζοντι κατὰ τὴν χώραν τῶν τοσούτων
 μυριάδων ὑπῆντησεν· ἔρημα δὲ καὶ τὰ τεῖχη Φυλάκων εὖ-
 ρε πολέμῳ συνεστηκός. εἰ μὴ ἄλλα. τῇ καὶ δ' αἱ θύραι τὸ
 μὲν ὕψος ἦσαν ἑπτὰ πηχῶν, εἴκοσι δὲ τὸ πλάτος. κατὰ-
 χρυσοὶ δὲ πᾶσαι καὶ μικρῷ δέιν σφυρήλατοι. ταύτας ἐκλειον
 ἐκ ἐλάττης ὄντες ἄνδρες διακόσιοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν,
 καὶ τὸ καταλιπεῖν ἡιογμένους ἢ ἀθέμιτοι. ραδίως ἔν αὐ-
 τὰς ὁ λυχνοφόρος ἐκείνος ἐνέωξεν ἂν ἀνοίξειν οἰόμενος, καὶ
 τὴν τῷ κἀνθωνος, ὡς ᾔετο, κεφαλῇ ἔχων. πότερον ἔν αὐ-
 τὴν πάλιν ὡς ἡμᾶς ἀνέστρεψεν, ἢ λαβὼν Ἀπίων αὐτὴν εἰσε-
 κόμισεν, ἢ Ἀντίοχος εὖρη πρὸς δευτέραν Ἀπίωνι μυθολογίαν·
 ἰ. Καταψεύδεται δὲ καὶ ἔρχον ἡμῶν, ὡς ἐμνύοντων
 τὸν Θεόν, τὸν ποιήσαντα τὸν ἕρανόν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν

ita ambulasse, ut procul stantibus appareret, quasi stella
per terram iter agens. Iudaeos quidem, inexpecta-
ta visione obstupefactos, cum procul quidem abes-
sent, quiescere: Zabidum vero multa quiete ad tem-
plum venisse, et aureum detraxisse cantherii caput
(ita enim scripsit, faceris videri volens) et rursus Do-
ram velociter se contulisse." Igitur et nos dicere
possumus, quod asinum, hoc est semetipsum, grauat
Apion, facitque stultitia simul et mendaciis oneratum.
nam et loca ponit, quae nusquam terrarum existant, et
ciuitates earum ignarus transfert. Nam Idumaea quidem
regioni nostrae confinis est, posita iuxta Gazam, et nulla
in ea est vrbs Dora: in Phoenicia vero iuxta montem
Carmelum ciuitas Dora appellatur, quae nihil com-
mune habet cum Apionis nugis. quatuor enim dierum iti-
nere distat a Iudaea. Cur itaque nos praeterea accusat,
quod non habeamus communes cum aliis Deos, si sic
facile credidere patres nostri, ad se venturum Apollinem,
et cum stellis super terram eum ambulantem intueri puta-
verunt? Scilicet enim manifestum, quod lucernam nun-
quam prius conspexerunt, qui tot et tanta lucernarum
accensionis festa celebrarunt. Sed nec aliquis ei per re-
gionem ambulanti e tot myriadibus obuiam iuit: quin et
muros sine custodibus inuenit bello confecto. Caetera
praetereo. Ianuae autem templi altitudine quidem erant
cubitorum vii, latitudine vero xx, omnes etiam deauratae,
et fere ex auro solido. Has singulis diebus clauderant
viri non minus, quam viginti, easque apertas relin-
quere nefas erat. Facile igitur illas lucernifer iste aperuit,
aut si aperuisse creditur, etiam cantherii, id quod putaba-
tur, caput habens. Vtrum igitur cum hoc capite ad nos
reuerfus est, aut illud, cum summisset Apion, in templum
introduxit, ut Antiochus inueniret, quo alteram Apioni
fabulam narrandi occasionem suppeditaret.

10. Mentitur autem et de iuramento nostro, „quod
scilicet iuremus per Deum, et coeli et terrae et maris

„θάλασσαν, μηδενὶ εὐνόησεν ἄλλοφύλῳ, μάλιστα δὲ Ἑλλησιν.“ ἔδωκε δὲ καταψευδόμενον ἅπαξ εἰπεῖν, μηδενὶ εὐνόησεν ἄλλοφύλῳ, μάλιστα δ' Αἰγυπτίοις. ἔτω γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἀρχῆς αὐτῇ πλάσμασιν ἡμετοτε τὰ περὶ τὸν ὄρκον, εἴπερ ἦσαν ὑπὸ Αἰγυπτίων τῶν συγγενῶν οἱ πατέρες ἡμῶν, ἕχθ' διὰ πονηρίαν, ἀλλ' ἐπὶ συμφοραῖς ἐξεληλαμένοι. τῶν Ἑλλήνων δὲ πλεον τοῖς τόποις, ἢ τοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἀφυσήκαμεν, ὥστε μηδεμίαν ἡμῖν εἶναι πρὸς αὐτοῖς ἔχθραν, μηδὲ ζηλοτυπίαν. τῶν αὐτῶν μέντοι πολλοὶ παρ' αὐτῶν εἰς τὰς ἡμετέρας νόμους συνέβησαν εἰσελθεῖν, καὶ τινὲς μὲν ἔμειναν, εἰσὶ δ', οἵ τιν' καρτερίαν ἔχ' ὑπομείναντες, πάλιν ἀπέστησαν. καὶ τῆτον ἄδεις πῶποτε τὸν ὄρκον εἶπεν ἀκῶσαι παρ' ἡμῖν ὡμοσμένον, ἀλλὰ μόνος Ἀπίων, ὡς ἔοικεν, ἤκησεν· αὐτὸς γὰρ ὁ συνθεὶς αὐτὸν ἦν.

ια'. Σφόδρα τοίνυν τῆς πολλῆς συνέσεως, καὶ ἐπὶ τῷ μέλλοντι ρηθῆσεσθαι θαυμάζειν ἄξιόν ἐστιν Ἀπίωνα. οὐτε κνημίριον γὰρ εἶναι, Φησί, τῷ μήτε νόμοις ἡμῶς χρῆσθαι δεηκαίοις, μήτε τὸν Θεὸν εὐσεβεῖν, ὡς προσῆκε, τὸ μὴ ἀρεῖν, δαλύειν δὲ μᾶλλον ἔθνεσι καὶ ἄλλοτε ἄλλοις, καὶ ἢ τὸ κεχεῖσθαι συμφοραῖς τισι περὶ τὴν πόλιν, αὐτῶν δηλονότι πόλεως ἡγεμονικωτάτης ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἀρχεῖν, ἀλλὰ ἢ μὴ Ῥωμαίοις δαλύειν συνηθισμένον· καίτοι τῶν αὐτῶν ἀντιπαρόχου τοιαύτης μεγαλοψυχίας. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἔκ ἐστιν ὅσις ἀνθρώπων ἔχ' ἱκανῶς καθ' αὐτῇ Φαίῃ τῆτον ὑπ' Ἀπίωνος λελέχθαι τὸν λόγον. ὀλίγοις μὲν γὰρ ὑπῆρξεν ἐφ' ἡγεμονίας διὰ καιροπτίας γενέσθαι, καὶ τῶν αὐτῶν μεταβολαὶ πάλιν ἄλλοις δαλύειν ὑπέβουζαν. τὸ πλεῖστον δὲ Φύλον ἄλλων ὑπακῆκον πολλάκις. Αἰγυπτῖοι δ' ἄρα μόνον διὰ τὸ καταφυγεῖν, ὡς Φασίν, εἰς τὴν χώραν αὐτῶν τὰς θύρας, καὶ σωθῆναι μεταβαλόντας εἰς μορφὰς θηρίων, ἐξαιρετοὶ γέρας εὗροντο τὸ μηδενὶ δαλύειν τῶν τῆς Ἀσίας ἢ τῆς Εὐρώπης κρατησάντων· οἳ μίαν ἡμέραν ἐκ τῆ παντὸς αἰῶνος ἐλευθερίας ἢ τυχόντες φαίνονται, ἀλλ' ἄδεις παρὰ τῶν οἰκοδεσποτῶν, ὅτινα μὲν γὰρ αὐτοῖς ἐχρήσαντο Πίρσαι

„creatorem, nemini fautores alienigenae, praecipue si „Graeci fuerint.” Oportebat autem mentientem plane dicere, nemini fautores alienigenae, praecipue si fuerint Aegyptii. Ita enim primis eius figmentis congruissent ista de iuramento, si a cognatis Aegyptiis patres nostri non propter improbitatem, sed ob calamitates, expulsi fuissent. A Graecis autem magis locis, quam studiis, disiuncti sumus, ita vt nullae inter nos et illos inimicitiae intercedant aut obtreactiones. Veruntamen e contra multos eorum ad nostras leges accessisse contigit: et nonnulli quidem istis institutis adhaeserunt, alii vero, in illis perseverare non ferentes, iterum recesserunt. Et hoc iusiurandum nunquam se quisquam audisse meminit apud nos habitum; sed solus Apion, (vt videtur) audiuit: is enim ille erat, qui id confinxit.

II. Vehementer igitur in Apione admiranda est eximia prudentia, etiam ob hoc, quod mox dicebatur: „Nam indicio esse, affirmat, quod neque legibus iustis „vtamur, neque Deum conuenienter eius naturae colamus, eo quod non imperemus, sed diuersis potius gentibus seruiamus, et in ipsa ciuitate calamitates quassdam perferamus, vtique cum ipsi ex vrbe primaria a multis retro saeculis imperare et non Romanis seruire „confueuerint: quanquam et nemo fere non expertus est „horum egregiam magnanimitatem.” Nullus etenim aliorum est, qui non affirmet, istiusmodi verborum abvnde contra seipsum fecisse Apionem. Paucis etenim contigit in principatu continue praesidere, et non rursus aliis facta mutatione seruire. Plurimae namque gentes aliae saepe aliis obedire coactae sunt. Aegyptii autem soli, eo quod se receperint (sicut aiunt) in eorum regionem Dii, et salutem consequuti fuerint assumendo bestiarum formas, eximiam gratiam inuenerunt, vt eorum nemini seruirent, qui Asiam Europamue tenuere: qui scilicet per vnam diem ex omni aevo non habuere libertatem, ne quidem apud dominos indigenas. Nam quemadmodum eis vsu sunt Persae, non semel solum.

τρόπον, ἢ χ' ἅπαξ μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις πορεύντες τὰς πόλεις, ἰσθ' ἀ κατασκάπτοντες, τὴν παρ' αὐτῶν τοιμζομένην θεὸς κατασφάζοντες, ἢ κ' ἂν οἰκίσαιμι. μιμῆσθαι γὰρ ἔπροσῆκε τὴν Ἀπίωνος ἀπαιδευσίαν, ὃς ὕπερ τὰς Ἀθηναίων τύχας, ὅτε τὰς Λακεδαιμονίων ἐνενόησεν, ὧν τὴν μὲν ἀνδρεοτάτην, τὴν δὲ εὐσεβεστάτην τῶν Ἑλλήνων ἅπαντες λέγουσιν. ἐγὼ βασιλέας τὴν ἐπ' εὐσεβείᾳ διαβοηθέντας, ὧν ἦν Κροῖσον, οἷς ἐχρήσατο συμφοραῖς βίβ. ἐγὼ τὴν καταπραΰναι Ἀθηναίων ἀκρόπολιν, τὸν ἐν Εὐφίσῳ ἱερὸν, τὸν ἐν Δελφοῖς, ἄλλας μυρίας, καὶ ἕδεις ὠκείδισι ταῦτα τοῖς παθῶσιν, ἀλλὰ τοῖς δρᾶσαι. καινὸς δὲ κατήγορος ἡμῶν Ἀπίων εὐρέθη, τῶν ἰδίων αὐτῷ περὶ τὴν Αἴγυπτον κακῶν ἐκλαθόμενος. ἀλλὰ Σέσωφρις αὐτὸν ὁ μυθούμενος Αἰγύπτου βασιλεὺς ἐτύφλωσεν. ἡμεῖς δὲ τὴν ἡμετέραν ἢ κ' ἂν εἴποιμεν βασιλέας, Δαυίδην καὶ Σολομῶνα, πολλὰ χερωσαμένους ἔβη. τέτρε μὲν ἂν παραλίπωμεν. τὰ δὲ γνώριμα πᾶσιν Ἀπίων ἠγνόηκεν. ὅτι Περσῶν καὶ μετ' ἐκείνης ἡγεμῶν, τῆς Ἀσίας Μακεδόνων, Αἰγύπτιοι μὲν ἐδάλουν ἀνδραπόδων ἕδεις διαφέροντες. ἡμεῖς δὲ ὄντες ἐλευθεροὶ προσέτι καὶ τῶν περὶ πόλεων ἤρχομεν, ἔτη χεῖδον εἰκοσίην καὶ ἑκατὸν, μέχρι Μάγνης Πεμπηῆς. καὶ πάντων ἐκπολεμηθέντων πρὸς Ῥωμαίων τῶν πανταχῶς βασιλέων, μόνου διὰ πῖσιν οἱ παρ' ἡμῖν σύμμαχοι καὶ φίλοι διεφυλάχθησαν.

ιβ'. „Ἀλλὰ θαυμαστὴν ἀνδρὰς ἢ παρεχόμενον, οἷον ἡ τεχνῶν τινων εὐρετὰς, ἢ σοφία διαφέροντας.“ καὶ καταριθμῶ Σωκράτην, καὶ Ζήνωναν, καὶ Κλεάνθην, καὶ τοιούτους τινάς. εἰτα τὸ θαυμασιώτατον τῶν εἰρημίων αὐτὸς αὐτὸν προσέειπεν, καὶ μακαρίζει τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ὅτι τοιῦτον ἔχει πολίτην. ἔδει γὰρ αὐτῷ μάστιγος αὐτῷ. τοῖς μὲν γὰρ ἄλλοις ἅπασιν ὀχλαγωγὸς ἐδόκει ποιητὴς εἶναι, καὶ τῷ βίῳ καὶ τῷ λόγῳ διεφθαρμένος· ὥς εἰκότως ἐλεῖσθαι τις ἂν τὴν Ἀλεξάνδρειαν, εἶπερ ἐπὶ τῷ μύθῳ ἐφρόνεια. περὶ δὲ τῶν παρ' ἡμῖν ἀνδρῶν γεγενημένων, ἕδεις ἥττω

modo, sed frequenter vrbes eorum vastantes, sacra euer-
tentes, et quos Deos esse crediderunt interficientes, illis
exprobrare non studeo. Haud enim conuenit, vt nos
indoctam Apionis stultitiam imitaremur, qui neque de
casibus Atheniensium neque Lacedaemoniorum cogitauit;
quorum hos quidem fortissimos, illos vero Graecorum re-
ligiosissimos esse omnes affirmant. Taceo reges ob pie-
tatem omnium sermone celebratos, interque eos Croesum,
in quas vitae calamitates incidit. Taceo incensam Athe-
nensium arcem, templum Ephesinum et Delphicum,
aliaque multa, quibus nemo calamitatem passus, sed potius
inferentibus casus exprobrauit. Nouus autem nostro-
rum accusator inuentus est Apion, malorum suorum,
quae in Aegypto ei acciderant, prius oblitus. Sed Se-
sostris illum excoecauit, Aegypti rex, cuius res fabulis
sunt adpersae. Non est autem, vt reges nostros nos
memoremus, Dauidem et Solomonem, qui multas sube-
gerunt gentes. Et hos quidem missos faciamus. Quae
vero cunctis nota sunt, ignorauit Apion; quod Persis, et
post illos Asiae, dominantibus Macedonibus, Aegyptii qui-
dem iis seruebant, a mancipiis nihil differentes. Nos
autem liberi existentes etiam ciuitatum finitimarum domi-
natum et principatum tenuimus, annis centum et viginti
vsque ad Pompeium magnum. Et cum omnes a Roma-
nis rerum vbique dominis expugnati fuissent, soli maiores
nostri propter fidem suam socii et amici conseruati sunt.

12. „Sed viros admirabiles non tulimus, veluti ar-
„tium quarundam inuectores, aut sapientia praecellen-
„tes.” Atque inter hos enumerat Socratem, et Zeno-
nem, et Cleanthem, aliosque huiusmodi. Deinde,
quod ex dictis maxime mirandum, illis semetipsum ad-
iicit, et Alexandriam beatam praedicat, quae ciuem ha-
buerit teli ingenio praeditum. Oportebat enim ipsum
de se testimonium dare. Nam aliis quidem circulator
esse videbatur improbus, et vita et sermone prauus: ad-
eo vt merito quis Alexandriam miseretur, si super isto
sefe efferat. De viris autem, qui fuere apud nos, non

ἐπαίνῳ τυγχάνειν ἀξίων, ἴσασιν οἱ ταῖς ἡμετέραις ἀρχαιο-
λογίαις ἐντυγχάνοντες.

γ'. Τα δὲ λοιπὰ τῶν ἐν τῇ κατηγορίᾳ γεγραμμέ-
νων ἄξιον ἦν ἴσως ἀναπολόγητα παραλιπεῖν. ἰν' αὐτὸς
αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων ἢ ὁ κατηγορῶν. ἐγκαλεῖ
γάρ, ὅτι ζῶα θύομεν, καὶ χοῖρον ἐκ ἐσθίουμεν, καὶ τὴν
τῶν αἰδοίων χλευάζει περιτομήν. τὸ μὲν ἂν περὶ τῆς τῶν
ἡμέρων ζώων ἀναιρέσεως, κοινόν ἐστι καὶ πρὸς τὰς ἄλλας
ἀνθρώπου ἀπαντας. Ἀπίων δὲ τοῖς θύουσιν ἐγκαλῶν, αὐ-
τὸν ἐξήλεγξεν ὄντα τὸ γένος Αἰγύπτιον. ἢ γὰρ ἂν Ἕλλη-
ν ἢ Μακεδὼν ἐχάλεπαιεν. ὅτοι γὰρ εὐχονταί θύειν ἐκα-
τόμβας τοῖς θεοῖς, καὶ χερῶνται τοῖς ἱερεῖσι πρὸς εὐωχίαν.
καὶ ἢ διὰ τῆτο συμβέβηκεν ἐρημῶσαι τὸν κόσμον τῶν
βοσκημάτων, ὅπερ Ἀπίων ἔδεικνεν. εἰ μέντοι τοῖς Αἰγυπτίων
ἔθουσιν ἠκολέθην ἅπαντες, ἡρήμωτο μὲν ἂν ὁ κόσμος τῶν
ἀνθρώπων· τῶν ἀγριωτάτων δὲ θηρίων ἐπληθύνθη, ἃ
θεὸς ὅτοι νομίζοντες ἐπιμελῶς ἐκτρέφουσι. καὶ μὴν εἴ τις
αὐτὸν ἤρτο, τῶν πάντων Αἰγυπτίων τίνας εἶναι καὶ σοφω-
τάτας καὶ θεοσεβεῖς νομίζει, πάντως ἂν ὁμολόγησε τὰς
ἱερεῖς. δύο γὰρ αὐτὰς φασὶν ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐξ ἀρχῆς
ταῦτα προσεταχῆθαι, τὴν τε τῶν θεῶν θεραπείαν, καὶ τῆς
σοφίας τὴν ἐπιμέλειαν. ἐκείνοι τοίνυν ἅπαντες καὶ περι-
τέμνονται, καὶ χοιρέων ἀπέχονται βρωμάτων. ἢ μὴν ἡδὲ
τῶν ἄλλων Αἰγυπτίων ἡδὲ εἰς συνθύει τοῖς θεοῖς. ἀρ' ἔν
τυφλὸς ἦν τὸν νῦν Ἀπίων ὑπὲρ Αἰγυπτίων ἡμᾶς λοιδορεῖν
συνθέμενος, ἐκείνων δὲ κατηγορῶν, οἷ γε μὴ μόνον χερῶν-
ται τοῖς ὑπὸ τῆς λοιδορημένοις ἔθουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλ-
λας ἐδίδαξαν περιτέμνεσθαι, καθάπερ εἶρηκεν Ἡρόδοτος.
ὅθεν εἰκότως μοι δοκεῖ τῆς εἰς τὰς πατρίδας αὐτῷ νόμου
βλασφημίας δῆναι δίκην Ἀπίων τὴν πρέπουσαν. περιτμή-
θη γὰρ ἐξ ἀνάγκης, ἐλκώσεως αὐτῷ περὶ τὸ αἰδοῖον γε-
νομένης· καὶ μηδὲν ὠφελήθεις ὑπὸ τῆς περιτομῆς, ἀλλὰ
σηπόμενος ἐν δειναῖς ὁδύναϊς ἀπέθανεν. δεῖ γὰρ τὰς εὐ-
φρονῶντας τοῖς μὲν οἰκείοις νόμοις περὶ τὴν εὐσέβειαν ἀκρι-

minus, quam alii quicunque laude digni, probe sciunt, qui in nostris versati sunt Originum libris.

13. Reliqua autem eorum, quæ complectitur accusatio, mereantur forsitan, ut præteream tanquam responso indigna, ita ut ipse sui et aliorum Ægyptiorum accusator habeatur. Nam vitio nobis vertit, quod animalia pro victimis mactemus, et non vescamur carne suilla; et pudendorum circumcisionem irridet. Sane quod attinet ad mansuetorum animalium mactationem, id nobis cum aliis hominibus vniuersis commune est. Apion autem, nos sacra facientes redarguens, indicat, semetipsum genere esse Ægyptium. Non enim, si Graecus fuisset aut Macedo, hoc aegre tulisset. Isti enim vouent Hecatombas diis sacrificare, et victimas epulis apponunt. et non idcirco contigit mundum in penuria esse pecorum, quod veritus est Apion. Veruntamen si Ægyptiorum moribus omnes semet addicerent, mundus destitutus quidem esset ab hominibus, ferocissimis autem bestiis abundaret, quas pro diis isti habentes cum cura studioque nutriunt. Quod si quis eum interrogaret, quos putaret omnium Ægyptiorum esse sapientissimos et maxime religiosos, illos procul dubio sacerdotes esse agnosceret. Haec enim duo dicunt sibi met ab initio a regibus esse praecepta, ut deos colant et sapientiam diligant: illi igitur et circumciduntur omnes, et a porcinis abstinent carnibus. Sed neque vllus alter Ægyptiorum cum eis sacra diis facere dignoscitur. Mentem igitur occoecatam habuit Apion, qui Ægyptiorum gratia nos data opera conuiciis insectatur, illosque accusat, qui non solum utuntur iisdem, quos in nobis reprehendit, moribus, sed etiam alios circumcidi docent, sicuti dixit Herodotus. Vnde iure mihi videtur Apion ob maledicta in patriae suae leges poenas dedisse, quas commeruit. Nam ex necessitate circumciscus erat, utpote vlcera tus circa pudenda: et cum nihil ei profuerit circumcisio, sed putresceret, magnis doloribus exspirauit. Oportet enim bene ac sapienter institutos legibus propriis circa pietatem adhaerere, et aliorum mi-

βῶς ἐμμένειν, τὰς δὲ τῶν ἄλλων μὴ λοιδορεῖν. ὁ δὲ τότε μὲν ἔφυγε, τῶν ἡμετέρων δὲ κατεψεύσατο. τὸτο μὲν Ἀπίων τῆ-βίβ τὸ τέλος ἐγένετο, καὶ τὸτο παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα τὸ πέρας ἔσω τῇ λόγῃ.

ιδ'. Επειδὴ καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Μόλων, καὶ Λυτίμαχος, καὶ τινες ἄλλοι τὰ μὲν ὑπ' ἀγνοίας, τὸ πλεῖστον δὲ κατὰ δυσμένειαν, περὶ τοῦ νόμοθετήσαντος ἡμῖν Μωϋσέως, καὶ περὶ τῶν νόμων πεποιήνται λόγους, ὅτε δίκαιος, ὅτε ἀληθής, τὸν μὲν ὡς γόντα καὶ ἀπατεῶνα διαβάλλοντες, τὰς νόμους δὲ κακίας ἡμῖν καὶ ὑδαμῶς ἀρετῆς Φύσκοιτες εἶναι διδασκάλης, βύλομαι συντόμως καὶ περὶ τῆς ὅλης ἡμῶν καταστάσεως τοῦ πολιτεύματος, καὶ περὶ τῶν κατὰ μέρος, ὡς ἂν ὁ δυνατός, εἰπῇν. οἶμαι γὰρ ἴσασθαι Φανερόν, ὅτι καὶ πρὸς εὐσέβειαν, καὶ πρὸς κοινότητα τῇ μετ' ἀλλήλων, καὶ πρὸς τὴν καθόλου Φιλανθρωπίαν, ἔτι δὲ πρὸς δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐν τοῖς πόνοις καρτερίαν, καὶ θανάτῳ περιφρόνησιν ἄριστα καμένους ἔχομεν τὰς νόμους. παρακαλῶ δὲ τὰς ἐντευξομένους τῇ γραφῇ, μὴ μετὰ Φθόνου ποιῆσθαι τὴν ἀνάγνωσιν. ὃ γὰρ ἐγκώμιον ἡμῶν αὐτῶν προκείμενι συγγράφῃ, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ψευδῇ κατηγορημένοις ἡμῖν ταύτῃ ἀπελογίαν δικαιοτάτην εἶναι νομίζω, τὴν ἀπὸ τῶν νόμων, καθ' ἃς ζῶντες διατελέμεν. ἄλλως τε καὶ τὴν κατηγορίαν ὁ Ἀπολλώνιος ἐκ ἀθρόου, ὥσπερ ὁ Ἀπίων, ἔταξεν, ἀλλὰ σποράδην καὶ διὰ πάσης τῆς συγγραφῆς. ποτὲ μὲν ὡς ἀθέως καὶ μισανθρώπος λοιδορεῖ, ποτὲ δ' αὖ θελίαν ἡμῖν ὀνειδίζει· καὶ τῷ μπαλῶ ἔσω ὅπως τόλμαν κατηγορεῖ καὶ ἀπόνοιαν. λέγει δὲ καὶ ἀφυστάτης εἶναι τῶν βαρβάρων· καὶ διὰ τὸτο μηδὲν εἰς τὸν βίον εὖρημα συμβεβλησθαι μόνως. ταῦτα δὲ πάντα διελογησάσθαι νομίζω σαφῶς, εἰ πάντῃ τῶν εἰρημίων Φανείῃ, διὰ τῶν νόμων ἡμῖν προσηταγμένα, καὶ πραττέμενα μετὰ πάσης ἀκριβείας ὑφ' ἡμῶν. εἰ δ' ἄρα βιασθήναι μνησθῆναι τῶν παρ' ἑτέροις ὑπεναντίως νομοισμένων, τότε δίκαιοι τὴν αἰτίαν ἔχοντες εἰσὶν, οἱ τὰ παρ' ἡμῖν ὡς χεῖρον πα-

nime carpere. At iste suas quidem deseruit, de nostris vero inentitus est. Atque ita quidem vitam finivit Apion, et hic etiam de eo nobis finem dicendi facere par sit.

14. Quoniam vero et Apollonius Molonis, et Lyfimachus, et alii quidem nonnulli, partim quidem per ignorantiam, maxima vero ex parte per malevolentiam, de legislatore nostro Moyse et legibus eius verba fecerunt, nec iusta, nec vera, hunc quidem, ut praestigiatorem et deceptorem, calumniantes, leges autem malitiae apud nos, nulliusque virtutis magistras esse affirmantes, volo breuiter et de omni reip. nostrae constitutione, et de qualibet re singillatim (sicuti potero) sermonem proferre. Puto enim evidens fore, quod ad pietatem et societatem inter homines seruandam, et ad omnia humanitatis officia tuenda, praetereaque ad iustitiam, et tolerantiam laborum, mortisque contemptum, optime factas habeamus leges. Rogo tamen eos, qui in ista inciderint, ut non cum inuidia lectionem adhibeant. Non enim proposui nosmetipsos laudibus prosequi; sed defensionem esse iustissimam puto, ductam a legibus, iuxta quas adhuc viuimus, aduersus eos, qui multa nobis eaque falsa obiecerunt. praesertim cum Apollonius accusationem non continue, sicut Apion, instituit, sed sparsim et hinc inde per totam orationem. quippe qui aliquando quidem nobis tanquam atheis et hominum osoribus conuiciatur, aliquando vero iterum formidinem nobis exprobrat: et e diuerso rursus aliquando temerariae audaciae et amentiae nos insinulat. Quia et nos e barbaris maxime omnium ineptos esse dicit: et propterea nos solos nihil ad vitae emolumentum utile contulisse. Haec autem omnia manifeste redargui posse existimo, si vniuersa contra, quam ab eo sunt dicta, appareant et legibus imperata, et a nobis accurate admodum obseruata. Si vero coactus fuero mentionem facere legum contrariarum apud alios constitutarum, ob hoc merito culpandi sunt, quibus in animo est nostra, ut peiora, cum iis conferre,

ραβάλλων ἀξιῶντες. οἷς ὑδ' ἑτέροι ἀπολεμθῆσθαι νομίζω λέγειν, ὅθ' ὡς ἔχ' τήνδε ἔχομεν τὰς νόμους, ὧν ἐγὼ παραθήσομαι τὰς κεφαλαιωδεσάτης, ὅθ' ὡς ἔχ' μάλιστα πάντων ἐμμένονεν τοῖς ἑαυτῶν νόμοις.

ιβ'. Μικρὸν ἂν ἀναλαβὼν τὸν λόγον, τῷτ' ἂν εἴποιμι πρῶτον, ὅτι τῶν ἀνόμως καὶ ἀτάκτως βιούντων, οἱ τάξεως καὶ νόμῳ κοινωνίας ἐπιθυμηταὶ γεινόμενοι, καὶ πρῶτοι κατὰρξαντες, εὐκότως ἂν ἡμερότητι καὶ φύσεως ἀρετῇ διενεγκῇν μαρτυρηθῇεν. ἀμέλει περῶνται τὰ παρ' ἑαυτοῖς ἕκαστοι πρὸς τὸ ἀρχαιότατον ἀναγεῖν, ἵνα μὴ μιμεῖσθαι δόξωσιν ἑτέρους, ἀλλ' αὐτοὶ τῷ ζῆν νομίμως ἄλλοις ὑφηγήσασθαι. τῶν δὲ τῷτον ἔχοντων τὸν τρόπον, ἀρετὴ μὲν ἐστὶ νομοθέτη, τὰ βέλτιστα συνιδεῖν, καὶ πείσασθαι τὰς χρησομένους περὶ τῶν ὑπ' αὐτῷ τιθεμένων· πλήθους δὲ, τὸ πᾶσι τοῖς δόξασιν ἐμμένειν, καὶ μήτε εὐτυχίας μήτε συμφοραῖς αὐτῶν μηδὲν μεταβάλλειν. Φημὶ τοίνυν, τὸν ἡμέτερον νομοθέτην τῶν ὀψέδηποτῶν μνημονευομένων νομοθετῶν προάγειν ἀρχαιότητι. Λυκῆργοι γάρ καὶ Σόλωνες, καὶ Ζάλευκος ὁ τῶν Λοκρῶν, καὶ πάντες οἱ θαυμαζόμενοι παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ὡς ἐχθρὸς δὴ καὶ πρῶν, ὡς πρὸς ἐκείνους παραβαλλόμενοι, φαίνονται γεγονότες. ὅπερ γε μὴδ' αὐτὸ τὸ νόμα κάλας ἐγγινώσκετο τῷ νόμῳ παρὰ τοῖς Ἕλλησι· καὶ μάστις Ὀμηρος ὕδαμν τῆς ποιήσεως αὐτῷ χρησάμενος. ὅδ' ἂν γὰρ ἦν κατὰ τῷτον, ἀλλὰ γνώμῃς ἀρίστοις τὰ πλήθη διακείτο, καὶ προσάγμασι τῶν βασιλέων. αἶψ' ἔτι καὶ μέχρι πολλῷ διέμειναν ἔθουσιν ἀγράφοις χρωόμενοι, καὶ πολλὰ τῶν αἰδ' πρὸς τὸ συντυγχάνον μετατιθέμετες. ὁ δὲ ἡμέτερος νομοθέτης, ἀρχαιότατος γεγονώς, τῷτο γὰρ δέπνυθεν ὁμολογεῖται καὶ παρὰ τοῖς πάντα καθ' ἡμῶν λέγουσιν, ἑαυτὸν τε παρέχεν ἀρίστον τοῖς πλήθεσιν ἡγεμόνα καὶ σύμβουλον· τήν τε κατασκευὴν αὐτοῖς ὅλην τῷ βίῃ τῷ νόμῳ παραλαβὼν, ἔπεισεν παραδέξασθαι, καὶ βιβαιοτάτην ἴσασι φυλαχθῆναι παρεσκευάσεν.

ιγ'. Ἰδωμεν δὲ τῶν ἔργων αὐτῷ τὸ πρῶτον μεγαλεῖον.

quae apud alios sunt. Quibus neutrum puto relictum fore quod dicant: neque quod non eas habeamus leges, quarum ego summas in medium proferam; neque quod non maxime omnium in legibus propriis perseueremus.

15. Paulo ergo altius exorsus volo primum dicere: quod ii, qui ordinis et communium legum priui amatores exstiterunt, eis, qui sine lege et ordine viuunt, mansuetudine et bonitate naturae non immerito praestantiores habeantur. Hinc fit, quod singuli legumlatores summam suis vetustatem tribui affectant, vt non imitatores aliorum videantur, sed ipsi potius aliis legitime viuendi duces exstitisse. Istis hunc in modum se habentibus, virtus quidem legislatoris est, quae optima sunt perspicere, eosque de constitutis in bonam opinionem adducere, qui illis vsuri sunt: populi vero, vt maneant in omnibus, quae scita et iussa fuerint; et neque ex felicitate, neque ex calamitatibus horum aliquid immutare. Dico igitur, nostrum legislatorem, quoslibet, qui memorantur, legislatores antiquitate praecedere. Lycurgus enim, et Solon, et Zaleucus Locrensis, et omnes, qui in admiratione sunt apud Graecos, non ita pridem exstitisse videntur, si illi conferantur. quando ne ipsam quidem legis nomen olim apud Graecos cognoscebatur: quod et testatur Homerus, qui nusquam in Poësi sua isto est vsus. Nihil quippe huiusmodi erat illo tempore, sed optimis sententiis, et regum iussis populi regebantur. Vnde etiam longo tempore permanere consuetudinibus non scriptis vtentes, multasque illarum semper, prout res ceciderit, subinde mutantes. Noster vero legislator, qui et antiquissimus, (hoc etenim in confesso est etiam apud vniuersos, qui omnia contra nos loquuntur) et semetipsum populo exhibuit ducem consultoreinque praestantissimum; et totam vitae rationem lege complexus, eis suasit hanc libenter excipere, fecitque, vt diligentissime obseruaretur a scientibus prudentibusque.

16. Primum autem videamus, quod inter opera eius

ἐκείνος γὰρ τῆς προγόνης ἡμῶν, ἐπέπερ ἔδοξεν αὐτοῖς, τὴν Αἴγυπτον ἐκλιπῶσιν, ἐπὶ τὴν πάτριον γῆν ἰστανίαναι, πολ-
 λας τὰς μυριάδας παραλαβὼν, ἐκ πολλῶν καὶ ἀμυχά-
 νων διέσωσεν εἰς ἀσφάλειαν· καὶ γὰρ τὴν αἰνυδρον αὐτὴς
 καὶ πολλὴν ψάμμον ἔδει διοδοικορῆσαι, καὶ νικῆσαι πολέ-
 μους, καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ λείαν ὁμῶς σῶζειν μαχο-
 μένης. ἐν οἷς ἅπασιν καὶ στρατηγὸς ἄριστος ἐγένετο, καὶ
 σύμβουλος συνετώτατος, καὶ πάντων κηδεμὼν ἀληθέστατος.
 ὥπαν δὲ τὸ πλῆθος εἰς ἑαυτὸν ἀνηρτήθηαι παρεσκευάσεν,
 καὶ περὶ παντός ἔχων πειοδίντας αὐτὴς τῷ κελευθέντος,
 εἰς ἡδεμῖαν οἰκίαν ἔλαβε ταῦτα πλεονεξίαν. ἐν ᾧ μάλιστα
 τῷ καιρῷ δυνάμεις μὲν αὐτοῖς περιβάλλοντα καὶ τυραννί-
 δας οἱ προσηκόντες, ἰθιζῶσι δὲ τὰ πλεῖθι μετὰ πολλῆς
 ἀνομίας ζῆν, ἐν τῷ τῆς ἐξουσίας ἐκείνης κηδεσπικῶς, τὴν-
 ἀντίον ὡήθη δεῖν εὐσεβεῖν, καὶ πολλὴν εὐνοίαν τοῖς λαοῖς
 ἐμπαρᾶχεῖν· ὥτως αὐτός τε τὰ μάλιστα τὴν ἀρετὴν ἐπι-
 δείξεν τὴν αὐτῇ νομίζων, καὶ σωτηρίαν τοῖς αὐτὸν ἡγεμόνα
 ποιούμενοις βεβαιωτάτην παρέξεν. καλῆς ἔν αὐτῷ περαι-
 ρέσεως καὶ πράξεων μεγάλων ἐπιτυχατομένων, εὐκότως
 ἐνομίζομεν ἡγεμόνα τε καὶ σύμβουλον θεῖον ἔχειν· καὶ πεί-
 στας πρότερον ἑαυτὸν, ὅτι κατὰ τὴν ἐκείνη βύλησιν ἅπαντα
 πράττει καὶ διανοεῖται, ταύτην ὥστο δεῖν περὶ παντός ἐμ-
 ποιῆσαι τὴν ὑπόληψιν τοῖς πλεῖστον. οἱ γὰρ πιστεύσαντες
 ἐπισκοπεῖν Θεὸν τῆς ἑαυτῶν βίης, ἔθδν ἀνέχοντα ἐξαμαρ-
 τεῖν. τοιῶτος μὲν δὴ τις αὐτὸς ἡμῶν ὁ νομοθέτης. ὃ γὰρ
 ἔθδ' ἀπατεῶν, ἅπερ λοιδορῶντες λέγουσιν ἀδίκως· ἀλλ' οἷον
 παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν αὐχῶσιν τὸν Μίνω γεγονέναι, καὶ μετ'
 αὐτὸν τῆς ἄλλης νομοθέτας. οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν τῆς νόμους
 ὑποτίθενται· ὁ δὲ γε Μίνως ἔλεγεν, ὅτι εἰς τὸν Ἀπόλλω
 καὶ τὸ Δελφικὸν αὐτῇ μαντεῖον τὰς τῶν νόμων μαντείας
 ἀνέφερον, ἥτοι τὰληθῆς ὥτως ἔχεν νομίζοντες, ἢ πείσας
 ῥᾶον ὑπολαμβάνοντες. τίς δ' ἢ ὁ μάλιστα κατορθώσας
 τῆς νόμους, καὶ τίς ὁ δικαιοτάτα περὶ τῆς τῷ Θεῷ πίστεως
 ἐπιτυχὼν, πάρεστιν ἐξ αὐτῶν κατανοῆν τῶν νόμων αὐτοῦ

magnificum est. Ille enim progenitorum nostrorum, postquam eis visum est, Ægypto relicta ad terram propriam reuertere, cum multa milia assumsisset, illos ex multis difficultatibus ad incolumitatem perduxit: nam et inaquosam eos et valde arenosam oportebat viam transire, et bella profigare, et liberos ac vxores cum praeda inter pugnandum seruare. in quibus omnibus, et ducem egregium et consiliarium sapientissimum se praestitit, et omnium curatorem verissimum. Fecit autem, vt omnis a se penderet multitudo, et cum omnia, quae vellet, persuadere posset, in nullo horum vindicauit sibi potestatem. Sed in quo maxime tempore potentiam quidem sibi comparant, et tyrannidem occupant, qui aliis praesunt, populum vero licenter admodum viuere assuefaciunt, in hac ille potestate constitutus, e contrario ipsum oportere pie viuere censuit, multumque beneuolentiae populo praestare: ita et se maxime virtutem suam ostensurum esse existimans, et salutem certissimam illis daturum, qui ipsum sibi ducem fecerunt. Itaque cum bonum ei propositum fuerit, et magnas res gesserit, iure censemus ducem atque consiliarium se Deum habere: et cum sibi prius persuassisset, quod secundum illius voluntatem omnia ageret atque mente ageretur, credidit modis omnibus oportere, vt etiam populus in eiusmodi opinionem adduceretur. Nam qui Deum suam vitam respicere credunt, nulla in re peccare sustinent. Huiusmodi quidem noster legislator fuit, non magus, non impostor, sicut conuiciatores iniuste pronunciant, sed quales apud Graecos gloriantur fuisse Minoem, et post eum legislatores alios. Namque quidam leges eorum positas a Deo dicebant: Minos vero ad Apollinem et Delphicum eius oraculum legum vaticinia referebat, siue hoc verum esse credentes, siue hoc facile aliis persuasuros esse existimantes. Qui vero maxime omnium perfectissimam legum rationem instituerit, et iustissimam de Deo persuasionem habuerit, ex mutua legum ipsarum contentione quibus

παραβάλλοντας. ἤδη γὰρ περὶ τῶν λεπτίων. ἔκῃν ἄπει-
 ροὶ μὲν αἱ κατὰ μέρος τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν νόμων παρὰ τοῖς
 ἅπασιν ἀνθρώποις διαφοραὶ, ἔτω δὲ ταύτας κεφαλαιω-
 δῶς ἂν ἐπὶ οἱ τις. οἱ μὲν γὰρ μοναρχίαις, οἱ δὲ ταῖς ὀλίγαις
 δυναστείαις, ἄλλοι δὲ τοῖς πλήθεσιν ἐπέτρεψαν τὴν ἐξ-
 οῦσαν τῶν πολιτευμάτων. ὁ δ' ἡμέτερος νομοθέτης εἰς μὴν
 τῶν ὑδοσιῶν ἀπέδειξε ὡς δ' αἱ τις εἴποι βιασάμενος τὸν
 λόγον, θεοκρατίαν ἀπέδειξε τὸ πολίτευμα, Θεῷ τὴν ἀρ-
 χὴν καὶ τὸ κράτος ἀναθεῖς, καὶ πείσας εἰς ἐκείνον ἅπαντας
 ἀφορεῖν, ὡς αἴτιον μὲν ἀπάντων ὄντα τῶν ἀγαθῶν, ἃ κοινῇ
 τε πᾶσιν ἀνθρώποις ἰδία τε ἑκάστοις ὑπάρχει, καὶ ὅσον
 ἔτυχον αὐτοὶ δεηθέντες, ἐν ἀμνησianoις· λαθὼν δὲ τὴν ἐκεί-
 νῃ γνώμην ἐκ ἐνόν, ἥτε τι τῶν πρᾶττομένων ὑδὲν, ἔθ'-
 ῶν ἂν τις παρ' αὐτῷ διανοηθείη. ἀλλ' αὐτὸν ἀπέφηνε
 καὶ ἀγένητον, καὶ πρὸς τὸν αἰδίου χρόνον ἀναλλοίωτον,
 πάσης ἰδέας θνητῆς κάλλει διαφέροντα, καὶ δυνάμει
 μὲν ἡμῖν γινώσκον, ὅποιος δὲ κατ' οὔσαν ἐστὶν ἄγνωστος.
 ταῦτα περὶ Θεῷ φρονεῖν οἱ σοφώτατοι παρ' Ἑλλήτων
 ὅτι μὲν ἐδιδάχθησαν, ἐκείνους τὰς ἀρχὰς παραχρῆντες,
 εἰς νῦν λέγουσι. ὅτι δ' ἐστὶ καλὰ καὶ πρέποντα τῇ τῷ
 Θεῷ φύσει καὶ μεγαλειότητι, σφόδρα μεμαρτυρηκασί.
 καὶ γὰρ Πυθαγόρας καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Πλάτων, καὶ
 οἱ μετ' ἐκείνους ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφοι, καὶ μικρῶν
 δεῖν ἅπαντες ἔτω φαίνονται, περὶ τῆς τῷ Θεῷ φύσεως
 πεφρονηκότες. ἀλλ' οἱ μὲν πρὸς ὀλίγας φιλοσοφῶντες
 εἰς πλήθη δόξαις προκατελημμένα, τὴν ἀλήθειαν τῷ
 δόγματι ἐξενεγκεῖν ἐκ ἐτόλμησαν. ὁ δὲ ἡμέτερος νο-
 μοθέτης, ἅτε δὴ τὰ ἔργα παρέχων τοῖς νόμοις σύμ-
 φωνα, ἢ μόνον τὴν καθ' αὐτὸν ἔπεισεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 ἐξ ἐκείτων αἰεὶ γεινησομένοις τὴν περὶ τῷ Θεῷ πίστιν ἐπέ-
 φουσεν ἀμετακίνητον. αἴτιον δ', ὅτι καὶ τῷ τρόπῳ τῆς
 νομοθεσίας πρὸς τὸ χρήσιμον πάντων αἰεὶ πολὺ διέτιγ-
 κεν· ἢ γὰρ μέρος τῆς ἀρετῆς ἐποίησε τὴν εὐσεβείαν,

intelligat. Iam enim tempus est, ut ad eas veniamus. Enimuero, infinita quidem, si singula expendantur, morum atque legum toto passim hominum genere discrimina sunt; eas tamen in summa haec capita facile licet colligere. Alii, quippe vni tantum, paucis quibusdam alii, alii denique populo summam reipublicae potestatem commiserunt. At legislator noster, hisce neglectis omnibus, Theocraticam (liceat enim hac voce tamen paulo duriorē uti) reip. formam instituit: atque ita summo principatu Dei numini attributo, id egit maxime, ut in eo cunctorum oculi ac mentes acquiescerent, tanquam in eo, qui et omnium bonorum, seu quae vniuersae hominum generi eueniunt, seu quae priuatim singuli, difficilioribus suis temporibus, votis ac precibus impetrant, auctor et causa sit: atque eiusmodi, cuius cognitionem nullum omnino factum, cogitatio nulla fugere ac latere possit. Eum praeterea cum ortu carere, tum nullam tota aeternitate mutationem subire, omnis quoque mortalis formae dignitatem pulchritudine superare, postremo, ut sua nobis potestate notum, sic natura et essentia prorsus ignotum esse profiteretur. Mitto sane, Graecorum sapientissimos huius de Deo sententiae magistrum illum ac ducem habuisse: quam praeclara quidem illa quamque Dei cum natura ac maiestate coniuncta foret, grauissime testatum ipsi quoque reliquerunt. Pythagoras enim, et Anaxagoras, et Plato, quique Platonem exceperē Stoici Philosophi, ac caeteri prope omnes, in huius de natura diuina sententiae communionem societatemque venerunt. At enimvero, cum isti fere non nisi cum paucis philosopharentur, et dogmatis huius veritatem in vulgus aliis tam opinionibus occupatum efferre metuerent: tum noster hic legislator, qui suarum ad legum aequitatem operum consensionem adiungeret, non eos modo, qui sua aetate viuerent, in eam secum mentem adduxit, verum etiam nepotibus ac posteris illorum omnibus, firmam hanc atque constantem de diuino numine fidem inseruit. Quod autem in ea legum suarum informatione fructum etiam fuerit longe, quam caeteri, maiorem sequutus, eo maxime factum est, quod non religionem virtutis par-

ἀλλὰ ταύτης τὰ μέρη τὰλλα συνῆδε καὶ κατέστησε· λέγων δὲ τὴν δικαιοσύνην, τὴν καρτερίαν, τὴν σωφροσύνην, τὴν τῶν πολιτῶν πρὸς ἀλλήλους ἐν ᾧασι συμφωνίαν. ἅπασα γὰρ αἱ πράξεις καὶ διατριβαὶ καὶ λόγοι πάντες, ἐπὶ τὴν πρὸς Θεὸν ἡμῖν εὐσέβειαν ἔχουσι τὴν ἀναφοράν· ἔδεν γὰρ τῶν ἀνεξέταστον ἔδδ' αἰρέσειον παρέλιπε. δύο μὲν γὰρ εἰσιν ἀπάσης παιδείας τρόποι καὶ τῆς περὶ τὰ ἔθνη κατασκευῆς, ὧν ὁ μὲν λόγων διδασκαλικός, ἕτερος δὲ ὁ διὰ τῆς ἀσκήσεως τῶν ἔθων. οἱ μὲν ἔν' ἄλλοι νομοθέται ταῖς γνώμαις δίδεσαν, καὶ τὸν ἕτερον αὐτῶν, ἐν ἔδοξαν ἑκάστοι ἐλόμενοι, τὸν ἄλλον παρέλιπον. οἷον Λακεδαιμόνιοι μὲν καὶ Κρήτες ἔθουσιν ἐπαίδευον, ἢ λόγους· Ἀθηναῖοι δὲ καὶ χεῖδον οἱ ἄλλοι πάντες Ἕλληνες, ἃ μὲν χερὶ πράττειν, ἢ μὴ, προστάσσον διὰ τῶν νόμων, τὰ δὲ πρὸς αὐτὰ διὰ τῶν ἔργων ἐθίζον ὠλιγώρησαν.

ζ'. Ο δ' ἡμέτερος νομοθέτης ἄμφω ταῦτα συνήρμοσε κατὰ πολλὴν ἐπιμέλειαν. ἔτε γὰρ κωφὴν ἀπέλιπε τὴν τῶν ἔθων ἀσκήσιν, ἔτε τὸν ἐκ τῆς λόγου νόμον ἀπρακτον εἶασεν. ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχόμενος τροφῆς, καὶ τῆς κατὰ τὸ οἰκῆον ἐκάστῳ δαιτῆς, ἔδεν ἔτε τῶν βραχυτάτων αὐτεξέριστον ἐπὶ ταῖς βυλίσεσι τῶν χρησομένων κατέλιπε. ἀλλὰ καὶ περὶ σιτίων, ὅσων ἀπέχεσθαι χρὴ, καὶ τίνα προσφέρεισθαι, καὶ περὶ τῶν κοινωνησόντων τῆς διαίτης, ἔργων τε εὐτονίας περὶ τὰς τέχνας, καὶ τῶν παλιν ἀναπαύσεως, δρον ἔθηκεν αὐτὸς καὶ κανόνα τὸν νόμον, ἵν' ὥσπερ ὑπὸ πατρὶ τῶν καὶ δεσπότῃ ζῶντες, μήτε βυλόμενοι μηθὲν, μήθ' ὑπ' ἀγνοίας ἀμαρτάνωμεν. ἔδδ' γὰρ τὴν ἀπ' ἀγνοίας ὑποτίμησιν ἠνέχετο καταλιπεῖν, ἀλλὰ καὶ κάλλιστον καὶ ἀναγκαϊότατον ἀπέδειξεν παιδευμάτων τὸν νόμον· ἔκ' εἰσάπαξ ἀκροασαμένους, ἔδδ' οἷς, ἢ πολυλάκεις, ἀλλ' ἐκάστης ἐβδουμάδος τῶν ἄλλων ἔργων ἀφόμενος, ἐπὶ τὴν ἀκρόασιν τῶ νόμου ἐκέλευσε συλλέγεσθαι

tem aliquam fecerit, sed religionis potius alias partes esse quasdam et viderit et vero statuerit: iustitiam, patientiam, temperantiam, ac mutuam ciuium inter se rebus in omnibus coniunctionem. Quippe quod actionum, studiorum, ac sermonum omnium rationes ex vna diuini numinis religione suspensas habere nos oporteat: cum nihil penitus aut non expensum, aut non definitum constitutumque reliquerit. Nam cum duae omnino sint cuiusuis disciplinae ac morum instituendorum viae; quarum altera praeceptis, altera conformatione vitae continetur: caeteri quidem legislatores, dissidentium opinionum varietate distracti, atque alterutram suo quisque sensu viam sequuti, alteram omisere. Ita enim Lacedaemonii simul et Cretenses, moribus ipsis docebant, non praeceptis: Athenienses autem Graecique propemodum vniuersi, quid agendum esset, quidue fugiendum legibus edicebant, suos tamen ad vtrumque rebus ipsis consuefacere negligebant.

17. At legislator hic noster praecipuo quodam studio ambo ista coniunxit: dum neque mutam vitae morumque conformationem reliquit, neque legis praecepta operum societate carere permisit: sed, iam inde ab ipso metimenti genere, et domestica singulorum victus ratione auspicatus, ne minutissimum quidem aliquid eorum, qui illis vterentur, potestatis et arbitrii facere voluit. Imo quibus abstinendum cibis, quibus item vesci liceat, quinam in victus communionem ac societatem vocandi, quam in operibus contentionem adhibere, quem in otio tenere modum oporteat, certis quasi legis finibus regulisque descripsit: vti sub eius tanquam parentis cuiusdam aut dominae imperio nutuque viuentes, nihil omnino vel malitia vel ignorance peccemus. Ita ne ignorance illam, velut aliquam deprecandae poenae speciem relinqueret, longe pulcherrimum nobis maximeque necessarium disciplinae genus, legem ipsam esse voluit: nec satis id futurum putauit, vt semel, iterum, aut saepius eam audiuissemus, nisi hebdomadis quoque singulis, ab alio quolibet opere seriatim omnes, ad illam, dum recitaretur, audiendam, animoque

καὶ τῆτον ἀκριβῶς ἐκμανθάνειν. ὃ δὲ πάντες οἱ νομο-
θίται ἰοῦκασιν παραλιπεῖν.

ιβ'. Καὶ τοσῶτον οἱ πλείστοι τῶν ἀνθρώπων ἀπέχου-
σι, τῇ κατὰ τῆς οἰκείας ζῆν νόμῳ, ὥςτε σχεδὸν αὐ-
τὴς ἡδ' ἴσασιν· ἀλλ' ὅταν ἐξαμάρτωσι, τότε παρ'
ἄλλων μανθάνουσιν, ὅτι τὸν νόμον παραβεβήκασιν. οἱ
τε τὰς μεγίστας καὶ κυριωτάτας παρ' αὐτοῖς ἀρχὰς δι-
οικῶντες ὁμολογῶσι τὴν ἄγνοιαν· ἐπιστάτας γὰρ παρα-
καθίστανται τῆς τῶν πραγμάτων οἰκονομίας, τῆς ἐμ-
περίαν ἔχεν τῶν νόμων ὑπηρετούμενης. ἡμῶν δ' ὄντινδ'
εἴ τις ἔροιτο τῆς νόμου, ῥᾶον ἂν εἴποι πάντα, ἢ τῆτο-
μα τὸ ἑαυτῇ. τοιγαρὶν ἀπὸ τῆς πρώτης εὐθύς αἰδή-
σεως αὐτὴς ἐκμανθάνοντες, ἔχομεν ἐν ταῖς ψυχαῖς
ὥσπερ ἐγκυκαλαγμένους. καὶ σπάνιος μὲν ὁ παραβαίνων,
ἀδύνατος δ' ἡ τῆς κολάσεως παραίτησις.

ιγ'. Τῶτο πρῶτον ἀπάνται τὴν θαυμαστὴν ὁμοιοιαν
ἡμῖν ἐμπεποίηκεν. τὸ γὰρ μίαν μὲν ἔχεν καὶ τὴν αὐ-
τὴν δόξαν περὶ Θεῦ, τῷ βίῳ δὲ καὶ τοῖς ἔθεσι μηδὲν
ἀλλήλων διαφέρειν, καλλίστη ἐν ἔθεσιν ἀνθρώπων
συμφωνίαν ἀποτελεῖ. παρ' ἡμῖν γὰρ μόνους, ὅτε περὶ
τῇ Θεῷ λόγους ἀκῶσται τις ἀλλήλοις ὑπειαντίως, ὅποια
πολλὰ παρ' ἑτέροις· ἡδ' ὑπὸ τῶν τυχόντων μόνον κα-
τὰ τὸ προσπεσὸν ἐκάστω λέγεται πάθος, ἀλλὰ καὶ
παρὰ τισι τῶν φιλοσόφων αὐτῶν τετόλμηται, τῶν μὲν
τὴν ὅλην τῇ Θεῷ φύσιν ἀναιρεῖν τοῖς λόγοις ἐπιχει-
ρηκότων, ἄλλων δὲ τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων αὐτῇ πρόνοιαν
ἀφαιρεσμένων. ἡδ' ἐν τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῶν βίον ὄψε-
ται διαφορὰν. ἀλλὰ κοινὰ μὲν ἔργα πάντων παρ'
ἡμῖν, εἰς δὲ ὁ λόγος ὁ τῷ νόμῳ συμφωνῶν περὶ Θεῦ,
πάντα λέγων ἐκείνον ἐφορᾷ. καὶ μὴν περὶ τῶν κατὰ
τὸν βίον ἐπιτηδευμάτων, ὅτι δεῖ πάντα τα ἄλλα τέ-
λος ἔχειν τὴν εὐσέβειαν, καὶ γυναικῶν ἀκῶσκειν αὐ τῆς
καὶ τῶν οἰκετῶν.

peritus informandam, convenire iuberet. Id quod ab reliquis omnibus legislatoribus praetermissum videamus.

18. Quare plerique mortalium a vita suarum ex legum praeceptis instituenda tantum absunt, ut in summa fere illarum ignoratione versentur, atque ubi peccauerint, eas tum demum abs se violatas, ex aliis intelligant. Quam ignorantiam summi quoque et principes eorum magistratus confitentur, dum eos rerum administrationi praeesse potissimum, ac sibi assidere volunt, qui praecipuam quandam legum peritiam prae se ferant. At ex nostris, quemcunque de legum nostrarum capitibus interrogas, universas facilius, quam suum ipsa nomen, edisseret, quippe quas iam usque ab ea, qua primum aliquid sentire coepimus, aetate, haustas, mentibus deinceps inultas quodammodo impressasque teneamus. Ita, et rari admodum sunt, qui eas violent, et qui violatit, nulla prorsus ei deprecandae poenae ratio superest.

19. Atque hic admirabilis inter nos animorum consensionis fons est praecipuus. Nam et idem omnes de Deo sentire, et nullo vitae morumque dissidio laborare, id vero pulcherrimam ac iucundissimam hominibus animorum studiorumque coniunctionem asferre solet. Enimvero, soli omnino sumus, apud quos neque discrepantes unquam de Deo sententias audies, quod apud alios frequentissimum est: (nec enim vulgaris tantum ac plebeius quilibet, prout peculiaris animi sensus impulerit, de Deo loquitur: sed hoc temeritatis vitium ad nonnullos etiam Philosophos permanavit, quorum alii omnem Dei naturam funditus exterminare conati sunt, alii eundem omni hominum cura providentiaque spoliaverunt:) nec ullum in vitae rationibus dissidium videbis. Immo vero, cum summa quaedam apud nos omnium sit operum functionumque communió, tum vox similiter eadem, et cum ipsa lege de Deo consentiens, quae omnia divini oculi sapientia regi proficitur. Quinetiam quod ad vitae instituta spectat, ex ipsis quoque mulierculis ac mancipiis intelliges, nihil non ex caeteris ad unum religionis finem esse referendum.

κ'. Οθεν δὴ καὶ τὸ προφερόμενον ἡμῖν ὑπὸ τινος ἔγκλημα, τὸ δὴ μὴ καινῶν εὐρεταῖς ἔργων ἢ λόγων ἄνδρας παραχρῆν, ἐντεῦθεν συμβέβηκεν. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι τὸ μηδενὶ τῶν πατρίων ἐμμένειν, καλὸν εἶναι νομίζουσι, καὶ τοῖς μάλιστα τολμῶσι ταῦτα παραβαίνειν σοφίας δεινότητά μαρτυροῦσιν. ἡμεῖς δὲ τῶναντίον μίαν εἶναι καὶ φρόνησιν καὶ ἀρετὴν ὑπεκλήφαμεν, τὸ μηδὲν ὅλως ὑπεναντίον μῆτε πράξαι μῆτε διανοηθῆναι τοῖς ἐξ ἀρχῆς νομοθετηθεῖσιν. ὅπερ εἰκότως ἂν εἴη τεκμήριον τῇ κάλλιστα τεθῆναι τὸν νόμον. τὰ γὰρ μὲν τῆτον ἔχοντα τὸν τρόπον, αἱ πῦραι δεόμενα διορθώσεως ἐλέγχουσιν.

κα'. Ἡμῖν δὲ τοῖς παιδοῖσιν ἐξ ἀρχῆς τεθῆναι τὸν νόμον κατὰ Θεῷ βύλησιν, εἰδ' εὐσεβὲς ἦν ἐτι τῆτο μὴ φυλάττειν. τί γὰρ αὐτῇ τις ἂν μετακινήσειν, ἢ τί κάλλιον ἐξεύροι, ἢ τί παρ' ἐτέρων ὡς ἄμεπον ἐξενέγκοι; ἀρὰ γε τὴν ὅλην κατάσασιν τῇ πολιτεύματός; καὶ τίς ἢ καλλίων ἢ δικαιότερα γένοιτο, τῆς Θεὸν μὲν ἡγεμόνα τῶν ὅλων ἡγεῖσθαι πεποιθμένης, τῆς ἱερεῦσι δὲ κοινῇ μὲν τὰ μέγιστα διοικῆν ἐπιτελεῦσθαι, τῷ δὲ πάντων ἀρχιερεῖ πάλιν αὐτῷ πεπιστευκίας τὴν τῶν ἄλλων ἱερέων ἡγεμονίαν. ὅς ἔστι κατὰ πλῆτον, εἰδὲ τι σιν ἄλλαις πρὸχοντάς αὐτομάτοις πλεονεξίαις, πρῶτον αὐτὸς ὁ νομοθέτης ἐπὶ τὴν τιμὴν ἔταξεν· ἀλλ' ὅσοι τῶν μετ' αὐτῇ παιδοὶ τε καὶ σωφροσύνη τῶν ἄλλων διέφερον, τῆτοις τὴν περὶ τὸν Θεὸν μάλιστα θειραπείαν ἐνεχείρισεν. τῆτοις δ' ἦν καὶ τῷ νόμῳ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιτελεσμάτων ἀκριβοῦς ἐπιμέλεια· καὶ γὰρ ἐπόπται πάντων καὶ δικάσαι τῶν ἀμφισβητούμενων, καὶ κολάσαι τῶν κατηγορευμένων οἱ ἱερεῖς ἐτάχθησαν.

κβ'. Τίς ἂν ὦν ἀρχὴ γένοιτο ταύτης οἰωτέρας; τίς δὲ Θεῷ τιμὴ μᾶλλον ἀρμόζουσα; πάντες μὲν τῇ πλῆθους κατεσκευασμένης πρὸς τὴν εὐσέβειαν, ἐξείρετον δὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἱερέων πεπιστευμένοι, ὥστε

20. Atque hinc profectum illud est, quod a nonnullis probro nobis et crimini vertitur, neminem ex nobis vllum aut nouae orationis, aut operis noui auctorem produisse. Nam caeteri quidem, in nulla patriarum consuetudinum acquiescere, praeclarum quiddam ac laude dignum arbitrantur, eosque potissimum, qui aliquid earum labefactare conantur, a singulari prudentiae vi solertiaque commendant. Nos contra vnā hanc et prudentiam et virtutem esse statuimus, nihil omnino, quod cum legibus ante sancitis quoquo modo pugnet, aut inuere aut moliri. Quod sane argumento certissimo est, optime conditam hanc fuisse legem. Quae enim secus instituta sunt, ea correctione indigere, experientia comprobatur.

21. At nos, qui hanc primam legem ex diuinæ voluntatis arbitrio latam fuisse credimus, eam deinceps violare sine impietate non possumus. Et vero, quid tandem aut ex ea mutare quis possit, aut excogitare melius, aut ab aliis conuenientius mutuari? Nam forte genus ipsum Reipublicae totum immutabit? At quodnam, obsecro, possit eo vel melius vel aequius institui, quod Deum quidem rerum vniuersarum moderatorem constituit, sacerdotes vero ita publicae maximorum negotiorum administrationi praeficiat, ut illis ipsis sacerdotibus summum omnium pontificem praeesse velit? Adde, quod eosdem ab ipso iam initio legislator, non pro census magnitudine, aut aliarum eiusmodi rerum, quam fortuna peperit, copia, in tanto honoris gradu collocari voluerit, sed iisduntaxat, qui secum aliis partim orationis vi, partim etiam aequitate morum anteirent, diuini cultus ritus commiserit. Id quod ad accuratam et legis, et reliquorum institutorum conseruationem, maxime pertinebat: cum et summi omnium quaesitores, et controuersiarum iudices, et damnatorum punitores constituti sacerdotes essent.

22. Quodnam igitur imperii genus hoc sanctius esse queat? aut qui Deo cultus conuenientior exhiberi? ubi non multitudo tantum vniuersa ad pietatem studiosissime informetur, sed etiam et insignis quaedam a sacerdotibus

δὲ τελετῆς τίνος τῆς ὅλης πολιτείας οἰκονομημένης; ἃ γὰρ ἐλθῶν ἡμερῶν ἀριθμὸν ἐπιτηδεύοντες ἀλλόφυλοι φυλάττειν ἢ δύνανται, μυστήρια καὶ τελετὰς ὀνομάζοντες, ταῦτα μετὰ πολλῆς ἡδονῆς καὶ γνώμης ἀμεταπείσῃ φυλάττομεν ἡμεῖς διὰ τῷ παντός αἰῶνος. τίνας ἔν εἰσιν αἱ προρρήσεις καὶ ἀπαγορεύσεις; ἀπλᾶί τε καὶ γνώριμοι. πρώτη δ' ἡγῆται περὶ Θεῷ, λέγουσα, ὁ Θεὸς ἔχει τὰ πάντα παντελὴς καὶ μακάριος, αὐτὸς ἑαυτῷ καὶ πᾶσιν αὐτάρκης, ἀρχὴ, καὶ μέσα, καὶ τέλος πάντων· ἔτος ἔργοις μὲν καὶ χάρισιν ἐναργῆς, καὶ παντός ἡτινοσῶν φανερώτερος, μορφὴν τε καὶ μέγεθος ἡμῖν ἀφανέστατος· πᾶσα μὲν γὰρ ὕλη πρὸς εἰκόνα τὴν τῆς, καὶ ἡ πολυτελής, ἄτιμος, πᾶσα δὲ τέχνη πρὸς μιμήσεως ἐπινόειαν ἄτεχνος. ἔδδεν ὅμοιον ἔτι ἰδομεν, ἔτι ἐπινοῶμεν, ἔτι εἰκάζην ἐς ὅσιον. ἔργα βλέπομεν αὐτῷ, φῶς, ἕρανόν, γῆν, ἥλιον καὶ σελήνην, ὕδατα, ζώων γενέσεις, καρπῶν ἀναδόσεις. ταῦτα ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἢ χερσίν, ἢ πόνοις, ἢ δὲ τινων συνεργασαμένων ἐπιδηθείς· ἀλλ' αὐτῷ καλὰ θελήσαντος, καλῶς ἦν εὐθύς γεγονότα· τῆς δὲ πάντας ἀκολυθεῖν, καὶ θεραπεύειν αὐτὸν ἀσκῶντας ἀρετὴν· τρέπος γὰρ Θεῷ θεραπείας ἔτος ὀσιώτατος.

κγ'. Εἰς ναὸς ἐνὸς Θεῷ. Φίλον γὰρ αἰεὶ παντὶ τῷ ὅμοιον. κοινὸς ἀπάντων, κοινῷ Θεῷ ἀπάντων. τῶν θεραπεύουσι μὲν διὰ παντός οἱ ἱερεῖς, ἡγῆται δὲ τῶν ὁ πρῶτος αἰεὶ κατὰ γένος. ἔτος μετὰ τῶν συνειρῶν θύσει τῷ Θεῷ, φυλάξει τὰς νόμους, δικάσει περὶ τῶν ἀμφισβητημένων, καλᾶσει τὰς ἐλεγχθείσας ἐπ' αἰδῶ. ὁ δὲ γε τῷ μὴ πευθόμενος, ὑφίξει δίκην ὡς εἰς τὸν Θεὸν αὐτὸν ἀσεβῶν. θύομεν τὰς θυσίας, ἢ εἰς πλήρωσιν ἑαυτῶν καὶ μέθην. ἀβύλτητα γὰρ τῷ Θεῷ τάδε, καὶ πρόφασις ἂν ὑβρεως γένοιτο καὶ πολυτελείας· ἀλλὰ σώφρονας, εὐτάκτους, εὐσεβεῖς, ὅπως

in rerum administratione diligentia exigatur, et solennem sacri alicuius festi religionem tota reip. ratio imitetur? Nam quae alienigenae paucis aliquot diebus mysteria, ut appellant, statasque ceremonias custodire non possunt, ea nos perpetuo cum suauissime, tum etiam constantissime retinemus. Quenam vero, et cuiusmodi nostra illa vel edicta sunt, vel interdicta? Simplicia prorsus et illustria. Princeps quidem et caput omnium illud est, quod ita de Deo statuit: Deum vniuersa complecti; perfectissimum illum esse atque beatissimum; sibi ipsi ac caeteris omnibus satis vnum esse, principium, medium, finemque cunctorum: eundem ut operibus ac beneficiis conspicuum, imo rerum omnium longe nobilissimum, ita cum natura, tum etiam magnitudine obscurissimum: materiam omnem, ut genere ipso pretiosissima, vilem, si ad eius imaginem exigatur, futuram: artem etiam omnem, si ad illius imitationem adspiret, inertem iacere: nihil eius simile nec videri, nec cogitari posse. Huius tamen opera sub adspectum cadere, lumen, coelum, terram, solem, lunam, aquas, animantium procreationes, fructuumque prouentus: haec autem a Deo, non manibus, non labore ullo, non precaria cuiusquam opera, sed vno voluntatis suae nutu perfecta continuo, proque eo, ac statuerat, bonitatem sortita esse. Ad illum omnes adhaerescere, vnum virtutis exercitio colere oportere, quod ea cultus diuini ratio sanctissima sit.

23. Vnius Dei templum vnum esse, quod simili simile delectetur; adeoque commune cum omnibus, quia Numini omnium communi sacrum. Ac sacerdotum quidem proprias eius placandi partes esse, iis tamen vnum semper aliquem praeesse genere principem, qui cum aliis sacerdotibus Deo sacrificet, leges custodiat, si quid erit controuersum, arbitrio definiat, peractos denique reos iusto supplicio coërceat. Ei, qui minus paruerit, poenam huic luendam esse, quasi aduersus Deum impie fecerit. Caeterum ea sacrificiorum lex est, uti ne ipsis ad ebrietatis turpitudinem abutamur: cum enim horret id Deus, tum vero et iniuriarum et luxus occasionem praebet; modica igitur, honesta, et sobria illa sint oportet, ut si praesertim, qui sacris operam

μάλις σωφρονῶσι. καὶ ἐπὶ ταῖς θυσίαις, ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐχισθαι δὲ πρῶτον σωτηρίας, εἰθ' ὑπὲρ ἑαυτῶν. ἐπὶ γὰρ κοινωνία γεγονάμεν, καὶ ταύτην ὁ προτιμῶν τῷ καθ' ἑαυτὸν ἰδίῳ, μάλις εἴη Θεῷ πεχερισμένος. παρακλήσις δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἔστι διὰ τῆς εὐχῆς καὶ δέησις, ἣ ὅπως διδῶ τὰ ἀγαθὰ· δίδωκε γὰρ αὐτὸς ἐκὼν, καὶ πᾶσιν εἰς μέσον κατέθηκεν· ἀλλ' ὅπως δέχεσθαι δυνάμεθα, καὶ λαβίντες φυλάττωμεν. ἀγνείας ἐπὶ ταῖς θυσίαις διήρηκεν ὁ νόμος, ἀπὸ κήδους, ἀπὸ λέχους, ἀπὸ κοινωνίας τῆς πρὸς γυναῖκα, καὶ πολλῶν ἄλλων, ἃ μακρὸν ἂν εἴη νῦν γράφειν. τοιοῦτος μὲν ὁ περὶ Θεῷ καὶ τῆς ἐκείνης θεραπείας λόγος ἡμῖν ἐστίν, ὃ δ' αὐτὸς ἅμα καὶ νόμος.

κδ'. Τίνες δὲ οἱ περὶ γάμων; μίξιν μόνη εἶδεν ὁ νόμος κατὰ φύσιν τὴν πρὸς γυναῖκα, καὶ ταύτην, εἰ μέλλοι τέκνων ἕνεκα γίνεσθαι. τὴν δὲ πρὸς ἄρρενας ἀρρένων ἐσύγκειν, καὶ θάνατος τὸ ἐπιτίμιον, εἴ τις ἐπιχερήσειν. γαμῆν δὲ καλεῖται, μὴ προκλῆ προσέχοντας, μηδὲ βιααῖς ἀρπαγαῖς, μηδ' ἂν δόλω καὶ ἀπάτῃ πείσαντας, ἀλλὰ μνηστεύειν παρὰ τῷ δέῃαι κυρεῖν, καὶ κατὰ συγγένειαν ἐπιτήδειον. γυνὴ δὲ χείρων, Φησὶν, ἀνδρὸς εἰς ἅπαντα. τοιγαρὶν ὑπακχεῖτω, μὴ πρὸς ὕβριν, ἀλλ' ἵνα ἄρχηται· Θεὸς γὰρ ἀνδρὶ τὸ κράτος ἔδωκε. ταύτῃ συνείναι δὲ τὸν γήμαντα μόνη· τὸ δὲ τὴν ἄλλαν περᾶν ἀνόσιον. εἰ δέ τις τῷτο πράξῃ, εἰδεμία θανάτου παραίτησις, ἥτ' εἰ βιάσαιο παρθέτον ἐτέρῳ προσωμολογημένην, ἥτ' εἰ πείσαις γεγαμημένην· τέκνα τρέφειν ἅπαντα προσέταξε. καὶ γυναιξὶ ἀπέπειν, μήτ' ἀμβλῆν τὸ σπαρῆν, μήτε διαφθάρειν· ἀλλὰ ἦν Φανείη, τεκνοκτόνος ἂν εἴη ψυχὴν ἀφανίζουσα, καὶ τὸ γένος ἐλαττῶσα. τοιγαρὶν εἴ τις ἐπὶ λέχος ἢ φθορὰν παρέλθοι, καθαρὸς εἶναι ἢ δύναται. ἢ καὶ μετὰ τὴν νόμιμον συνουσίαν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς

dant, castigatam modestiam prae se ferant. Iam inter sacrificandum, imprimis pro communi, tum pro sua cuique salute nuncupanda vota sunt. Cum enim ad mutuam societatem nati simus, is Deum sibi maxime conciliet, qui eam vita sua potiore habuerit. Porro votorum ac precationum summa haec sit, non ut beneficia nobis conferat; confert enim ille per sese, atque omnibus passim ingerit; verum ut ea cum rite accipere, tum diligenter conservare possimus. Ad extremum cui sacrificium faciendum erit, ei lex certa quaedam praescribit lustrationum genera, quibus, susceptae si quae sint ex funere, lecto, vxoris consuetudine, et aliis plerisque rebus, quas nunc per censere longum esset, labes expientur. Atque huiusmodi nobis de Deo doctrina, et diuini cultus tradita ratio est, quae legis ipsa quoque vim obtinet.

24. De nuptiis vero quid? Eam tantum consuetudinem, quam cum vxore natura concedit, lex nostra probat, modo tamen ea prolis suscipiendae causa ineatur. At marium cum maribus congressiones execratur, eiusque flagitii reos capitali supplicio damnat. Caeterum in matrimonio, neque dotis rationem haberi, neque per vim rapi coniugem, neque dolo malo pellici vult: sed ab eo, qui collocandae potestatem habeat, postulari; sic tamen, ut cognationis ratio habeatur. Ac mulier quidem, inquit scriptura, viro per omnia deterior est. Viro igitur obtemperet, non tamen contumeliae causa, sed ut alterius imperium ac ductum sequatur; vim enim et potestatem viro Deus concessit. Vnius porro tantum, quacum coniunctus fueris, expetenda consuetudo est; alterius enim vxorem cogitare, nefas. Quod iam scelus si quis inciderit, certum ei capitis supplicium: ut si quis aut virgini cuiquam desponsae vim obtulerit, aut aliam nuptam illexerit; liberorum quicquid susceptum erit, educari lex iubet. Vetat, ne qua mulier susceptum semen aut eiiciat, aut exstinguat: quae secus faxit, pro liberorum interfetrice haberi vult, perinde ac si re ipsa et foetus vitam opprimeret, et generis sui propagationem inhibuerit. Ergo si quis ad concubitum vel corruptionem stuprumque procellerit, mundus esse non potest. Certe et post viri ac mu-

ἀπολυσάσθαι κελύει ὁ τέμενος. ψυχῆς τε γὰρ καὶ σώματος ἐγγίγεται μολυσμός, ὡς πρὸς ἄλλην χώραν ὑποβαλόντων. καὶ γὰρ ἐμψυομένη σώμασι κακοπαθεῖ ἡ ψυχὴ, καὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ὡς θανάτῳ διακριθεῖσα. δι' ὅπερ ἀγνείας ἐπίτασιν τοῖς τοιούτοις προσέταξεν.

κβ'. Οὐ μὴν ἔδ' ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων γενέσεσιν ἐπέτρεπεν εὐωχίας συνάγειν, καὶ προφάσεις ποιεῖσθαι μέθης· ἀλλὰ σώφρονα τὴν ἀρχὴν εὐθὺς τῆς τροφῆς ἐτάξει, καὶ γραμματα παιδεύειν ἐκέλευσε, περὶ τε τῆς νόμους ἀναστρεφείσθαι, καὶ τῶν προγόνων τὰς πράξεις ἐπίσασθαι· τὰς μὲν ἵνα μιμῶνται, τοῖς δ' ἵνα συντεριφόμενοι, μήτε παραβαίνωσι, μήτε σκῆψιν ἀγνοίας ἔχωσι.

κγ'. Τῆς δ' εἰς τὴν τετελευτηκότητας προηέστη ὁσίως, ὅτε πολυτελείαις ἐνταφίαν, ὅτε κατασκευαῖς μνημείων ἐπιφανῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τὴν κηδείαν προσέταξε τοῖς οἰκειοτάτοις ἐπιτελεῖν. πᾶσι δὲ τοῖς παριῦσι θάπτομένῳ τινός, καὶ συνελθεῖν καὶ συναποδύρασθαι ἐποίησε νόμιμον. καθαιρῆναι δὲ καὶ τὸν οἶκον καὶ τὴν ἐνοικῶντας ἀπὸ κήδους· ἵνα πλεῖστον ἀπέχη τῇ δοκεῖν καθαρὸς εἶναι τις φέρον ἐργασάμενος.

κδ'. Γονέων τιμὴν μετὰ τὴν πρὸς Θεὸν δευτέραν ἐτάξει, καὶ τὸν ἐκ ἀμειβόμενον τὰς παρ' αὐτῶν χάριτας, ἀλλ' εἰς ὅτιαν ἐλλείποντα, λευδοησόμενον παραδίδωσι. καὶ παντὸς τῷ πρεσβυτέρῳ τιμὴν ἔχειν τῆς νέας φησὶν, ἐπεὶ πρεσβύτατον ὁ Θεός. κρύπτειν ἔδεν ἑα πρὸς Φίλους. ἢ γὰρ εἶναι Φιλίαν τὴν μὴ πάντα πιστεύσαν. καὶ συμβῇ δὲ τις ἐχθρὰ, τῶν ἀπέρρητα λέγειν κεκώλυκε. δικάζων εἰ δῶρά τις λάβοι, θάνατος ἢ ζημία. περιορῶν ἱκέτην, βοηθεῖν ἐνόν, ὑπεύθυνος. ὃ μὴ κατέθηκε τις, ἐκ ἀναιρήσεται. τῶν ἀλλοτριῶν ἔδενος ἄψεται. δανείσας, τόκον ἢ λήψεται. ταῦτα, καὶ πολλὰ τούτοις ὅμοια, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν συνέχει κοινωνίαν.

literis legitimam coniunctionem lauare iubet lex. Animae siquidem et corporis pollutio innascitur, velut quasi ad aliam regionem animam demittant. Etenim anima corporibus insita male habet, atque ab iis iterum per mortem velut secernitur. ideoque puritatis augmentum praecipit.

25. Iam nec liberorum natalitia lautioribus conuiujs celebrari voluit, ne ebrietati color inde aliquis quaereretur: sed eos ab ipsa iam aetate ineunte cum ad moderatum victum assuescere, tum literis informari, legisque praecpta simul, et res maiorum praeclaras edoceri: vt harum ad imitationem excitentur, illa vero cum ipso lacte combibentes, nec deinceps violare conentur, nec eorum ignitionem excusare possint.

26. Defunctorum etiam iustis ita prospexit, vt neque profusis sumptibus, neque illustrium sepulcrorum apparatu luxus aleretur: sed quae funeri necessaria forent, ea propinquioribus perficienda mandarentur. et quicumque, dum cadauer efferretur, illac iter haberent, ii vt ad funebrem sese pompam comparent, lacrymasque suas adiungerent. Domum praeterea familiamque lustrari a funere voluit, vt ex eo iure quiujs intelligeret, quam ille contaminatus haberetur, qui caedem fecisset.

27. Liberorum erga parentes obseruantiam secundum a Dei cultu locum tenere iussit: et qui mutuum eorum beneficijs gratiam referre vlla in re neglexerit, eum lapidibus obruendum esse statuit. Iunioribus suum erga seniores, quia omnium antiquissimus Deus, honorem imperauit. Amicis occultum mutuo nihil esse patitur, quod nulla ea sit amicitia, quae amicorum fidei omnia non credat. Quod si postea suboriantur inimicitiae, eorum tamen arcana vulgari prohibet. Iudex si munera acceperit, morte mulctatur. Quĩ supplicem, cui praesto esse potuisset, neglexerit, reus est. Quod non deposueris, auferre non licet. Alieni quicquam attingere nemo potest; nemo foenus pro mutuo exigere. His multisque alijs vinculis mutua inter nos societas continetur.

κη'. Πῶς δὲ καὶ περὶ τῆς πρὸς ἄλλοφύλους ἐπιεικείας ἐφρόνησέν ὁ νομοθέτης, ἄξιον ἰδεῖν. Φανήται γὰρ ἄριστα πάνταν προνοησάμενος, ὅπως μήτε τὰ οἰκεία διαφθείρωμεν, μήτε φθορήσωμεν τῆς μετέχεν τῶν ἡμετέρων προαιρημένοις. ὅσοι μὲν γὰρ θέλωσιν ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἡμῖν νόμους ζῆν ὑπελθόντες, δέχεται φιλοφρόνως· ἢ τῷ γένει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ προαιρέσει τῷ εἶναι νόμιζων εἶναι τὴν οἰκιότητα. τῆς δ' ἐκ παρέργων προστίνας ἀναμύγνυσθαι ταῖς συνηθείαις ἐκ ἡθέλησε.

κθ'. Τάλλα δὲ προέηκεν, ὧν ἐστὶν ἡ μεταδόσις ἀναγκαία· πᾶσι παρέχεν τοῖς δεομένοις πῦρ, ὕδωρ, τροφὴν, ὁδὸς φεράειν, ἄταφον μὴ περιορᾶν. ἐπιεικῇ δὲ καὶ τὰ πρὸς τῆς πολέμιας κριθέντα εἶναι. ὃδὲ γὰρ εἴ τὴν γῆν αὐτῶν πυρπολεῖν, ὃδὲ κόπτειν ἡμεῖς δένδρα συγκεχώρηκεν· ἀλλὰ καὶ σκυλεύειν ἀπέστηκε τῆς ἐν μάχῃ πιπτόντας. καὶ τῶν αἰχμαλώτων πενήνησεν, ὅπως αὐτῶν ὕβρις ἀπῆ, μάλιστα δὲ γυναικῶν. ὅπως δὲ ἡμερότητα καὶ φιλανθρωπίαν ἡμᾶς ἐπαίδευσεν, ὡς ὃδὲ τῶν ἀλόγων ζώων ὠλιγόρηκεν. ἀλλὰ μόνον μὲν ἀφῆκε τέτων χεῖσιν τὴν νόμιμον, πᾶσαν δ' ἐτέραν ἐκάλυπεν. ἢ δ' ὥσπερ ἰκτευνόντα προσφεύγει ταῖς οἰκίαις, ἀπῆκεν αἰελεῖν. ὃδὲ ἰσοτοῖς ἐπέτρεψε τῆς γονέας αὐτῶν συεξαίρειν. Φείδεσθαι δὲ καὶ τῇ πολέμια τῶν ἐργαζομένων ζώων, καὶ μὴ φονεύειν. ὅτω πανταχόθεν τὰ πρὸς ἐπιεικείαν περισκεύατο, διδασκαλικοῖς μὲν τοῖς προειρημένοις χρησάμενος νόμοις· τῆς δ' αὖ κατὰ τῶν παραβαινόντων τιμωρητικὰς τάξας ἄνευ προφάσεως.

λ'. Ζημία γὰρ ἐπὶ τοῖς πλείοσις τῶν παραβαινόντων ἐστὶ θάνατος, ἂν μοιχεύσῃ τις, ἂν βιάσῃται κόρη, ἂν ἄρσενι τολμήσῃ πῦρ ἢ προσφύρειν, ἂν ὑπομείνῃ παθεῖν παραδοίς. ἐστὶ δὲ καὶ ἐπὶ ὅλοις ἐμοίως ὁ νόμος ἀπαραίτητος. ἀλλὰ καὶ περὶ μέτρων εἴ τις κακουργήσῃ,

28. Sed et operae pretium fuerit videre, qua nos erga extraneos aequitate noster hic legislator esse voluerit. Quivis enim intelliget, omnium optime ab eo prouisum id fuisse, ut nec patriorum ipsi rituum integritatem labefactemus, nec eorum communionem rerum nostrarum cupidis inuideamus. Quotquot enim legibus nostris vivere optaverint, omnes peramanter excipit, utique non solo genere, sed etiam voluntaria instituti societate communionem istam contineri ratus. Qui vero non nisi obiter ad nos, atque aliud agentes accederent, eos in consuetudinem penitus admitti noluit.

29. Caeterum alia edixit, quorum omnino copiam fieri necesse est: cuiusmodi sunt, indigentibus ignem, aquam, cibumque suppetere, monstrare viam, insepultum neminem praeterire. Imo suam quoque aduersus hostes appellatos aequitatem constare voluit, dum nec illorum agros igne vastari, nec mites arbores succidi permisit: sed et eos, qui in acie cecidissent, a victoribus spoliari prohibuit. Et captiuos, maximeque mulieres, ab iniuriis vindicauit. Ac nos ita ad mansuetudinem et humanitatem repetitis longius praeceptis condocescit, ut ne brutarum quidem animantium curam neglexerit. Nam ubi a legitimo, quem vnum concedit, earum usu discesseris, omni alio interdixit. Si quae supplicum iustas nostras in aedes confugerint, eas interfici vetuit: aut parentes cum pullis e nido tolli, aut animantes illas, quarum opera homines uti solent, etiam in hostili solo mactari noluit. Tantopere benignitati consultum esse cupiebat: partim ferendis iis, quae adhuc commemoratae sunt, quaeque ad morum informationem pertinent, legibus; partim aliis sanciendis, quibus in superiorum violatores, citra excusationem omnem, poenae statuuntur.

30. Poenam enim capitis ei proposuit, qui adulterium patrauerit; qui puellae vim attulerit; qui vel marem de stupro appellare ausus, vel appellanti sponte obsequutus erit. Exstat etiam de seruis lex eiusmodi, quam deprecari nemo queat. De mensuris item atque ponderibus, si quis flagitium

ἢ σαθμῶν, ἢ περὶ πράσεως ἀδίκης καὶ δόλῳ γενομένης, καὶν ὑφέληται τις ἀλλότριον, καὶν ὃ μὴ κατέθηκεν ἀνέληται, πάντων εἰςὶ κολάσεως, ἔχ' οἷα παρ' ἑτέροις, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μῆζον. περὶ μὲν γὰρ γονέων ἀδικίας, ἢ τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἀσεβείας, καὶν μέλη τις, εὐθέως ἀπόλλυται. τοῖς μέντοι γε κατὰ τὰς νόμους πάντα πράττεισι, τὸ γέρας ἐστὶν ἢ ἀργυρὸς, ἢ χρυσός, ἢ μὴν ἢ δὲ κοτίνε σέφανος, ἢ σελίνα, καὶ τοιαύτη τις ἀνακέρυξις, ἀλλ' αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ τὸ συνήδὸς ἔχων μαρτυρῆν, πεπίστευκε· τῷ μὲν νομοθέτῃ προφητεύσαντος, τῷ δὲ Θεῷ τὴν πίσιν ἰχυρὰν παρεχνητός, ὅτι τοῖς τὰς νόμους διαφυλάξασι, καὶν, εἰ δέοι θνήσκων ὑπὲρ αὐτῶν, προθύμως ἀποθανῶσιν, ἔδωκεν ὁ Θεὸς γεῖσθαι τε πάλιν, καὶ βίον αἰμείνω λαβεῖν ἐκ περιτροπῆς. ὥκων δ' ἂν ἐγὼ νῦν ταῦτα γράφειν· εἰ μὴ διὰ τῶν ἔργων ἅπασιν ἦν φανερόν, ὅτι πολλοὶ καὶ πολλαῖς ἤδη τῶν ἡμετέρων, περὶ τῷ μηδὲ ῥῆμα φθέγγεσθαι παρὰ τὸν νόμον, πάντα παθεῖν γενναίως προείλοντο.

λα'. Καίτοι γε εἰ μὴ συμβεβήκει γνώριμον ἡμῶν τὸ ἔθνος ἅπασιν ἀνθρώποις ὑπάρχειν, καὶν φανερῶν κείσθαι τὴν ἐθελάσιον ἡμῶν τοῖς νόμοις ἀκολουθίαν, ἀλλὰ τις ἢ συγγράψαι λέγων αὐτὸς ἀνεγίνωσκε τοῖς Ἑλλήσιν, ἢ περὶ γε περιτυχεῖν ἔξω τῆς γινωσκομένης γῆς ἰφασκεν ἀνθρώποις, τοιαύτην μὲν ἔχουσι δόξαν ἔτω σεμνὴν περὶ τῷ Θεῷ, τοιούτοις δὲ νόμοις πολὺν αἰῶνα βεβαίως ἐμμενηκόσι· πάντας ἂν οἶμαι θαυμάσαι, διὰ τὰς συνεχεῖς παρ' αὐτοῖς μεταβολάς. ἀμέλει τῶν γράψαι τι παραπλήσιον εἰς πολιτείαν καὶ νόμους ἐπιχειρησάντων, ὡς θαυμαστὰ συνθέντων κατηγορεῖσι, φάσκοντες αὐτὰς λαβεῖν ἀδυνάτης ὑποθέσεις. καὶ τὰς μὲν ἄλλας παραλείπω φιλοσόφους, ὅσοι τι τοιοῦτον ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἐπραγματεύσαντο· Πλάτων δὲ θαυμαζόμενος παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν, ὡς καὶ σεμνότητι βίῃ διωγκῶν καὶ δυ-

commiserit, aut iniuste quidpiam doloque malo vendiderit: qui vel ex rebus alienis furatus aliquid fuerit, vel quod abs se depositum esset abstulerit, poenae omnium sunt, non quales utique apud caeteros obtinent, sed quas summa fere severitas postulabat, constitutae. Nam aut de parentum iniuria, aut in Deum impietate, qui vel cogitarit, is ad mortem continuo rapitur. Iam qui legis ad praecepta rebus in omnibus adhaerescunt, iis praemium est, non argentum, vel aurum, non corona ex oleastro, vel apio, aut aliquid eiusmodi praeconium: sed conscientiae quisque suae testimonio freti, quod et legislator praedixit, et Deus certissimae fidei pignore confirmavit, futurum omnino credunt, ut illis, qui leges constanter servauerint, proque eis, si opus sit mori, libenter strenueque mortem susceperint, et novum deinceps ortum, et vitae vicissim alterius longeque melioris fructum Deus largiatur. Quae sane scriberem ipse nunquam, nisi ex factis cognitum id omnibus intelligerem, hominum plerosque nostrorum, saepiuscule, ne vel una sibi contra legem vacula excideret, omnia fortiter pertulisse.

31. Quod si non usque adeo in hominum cognitionem gens nostra venisset, neque singulare voluntatis studium, quo legibus obsequimur, in eorum oculis ac luce versaretur, si quis existeret, qui vel instituta nostra, quae descripta abs se diceret, Graecis audientibus recitaret, aut extra noti orbis terminos, in eos se alicubi homines incidisse narraret, qui cum tam graviter ac sublime de Deo sentirent, tum etiam iis legibus plura iam saecula constantissime viverent: equidem in summa omnes admiratione tum futuros existimo, cum iis simul tam crebrarum apud se conversionum in mentem veniret. Enimvero, qui ex illis simile quiddam de rep. et legibus scribere conati sunt, eos quasi monstra quaedam ac prodigia composuissent, et argumenta humanis viribus maiora suscepissent, reprehendi ab omnibus et accusari videmus. Alios philosophos praetereo, qui in simili disputationis genere versati sunt. Plato certe quidem, is, qui propter singularem vitae morumque gravitatem, et eximiam dicendi ac

νάμει λόγων, καὶ πειθοῖ πάντας ὑπεράρας τὰς ἐν φιλοσοφίᾳ γεγυότας, ὑπὸ τῶν φασκόντων δεινῶν εἶναι τὰ πολιτικά, μικρὰ δὲν χλευαζόμενος, καὶ κωμωδύμενος διατελεῖ. καίτοι τὰκείνους σκοπῶν συχινῶς τις, ἂν εὖροι ῥάονα ὄντα καὶ τὰς τῶν πολλῶν ἔγγιον συνηθείας. αὐτὸς δὲ Πλάτων ὡμολόγησεν, ὅτι τὴν ἀληθῆ περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν εἰς τὴν τῶν ἔχλων ἄγνοίαν ἐκ ἧν ἀσφαλὲς ἐξευγαλῆν. ἀλλὰ τὰ μὲν Πλάτωνος λόγους τινὰς εἶναι κενὸς νομίζουσι, κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν κεκαλλυγραφημένους. μάλιστα δὲ τῶν νομοθετῶν Λυκῆργόν τε θαυμάζουσι, καὶ τὴν Σπάρτην ἅπαντες ὑμνῶσιν, ὅτι τοῖς ἐκείνους νόμοις ἐπὶ πλεῶν ἐνεκαρτέησεν. ἐκὼν τῆτο μὲν ὁμολογέω τεκμήριον ἀρετῆς εἶναι, τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις. οἱ δὲ Λακεδαιμόνιος θαυμάζοντες, τὸν ἐκείνων χρόνον ἀντιπαραβαλλέωσαν τοῖς πλείοσιν ἢ διχαλίοις ἔτεσι τῆς ἡμετέρας πολιτείας, καὶ προσέτι λογιζέωσαν, ὅτι Λακεδαιμόνιοι μὲν ὄντες ἐφ' ἑαυτῶν χρόνον εἶχον τὴν ἐλευθερίαν, ἀκριβῶς ἔδοξαν τὰς νόμους διαφυλάττειν. ἐπεὶ μέντοι περὶ αὐτῆς ἐγένοντο μεταβολαὶ τῆς τύχης, μικρὰ δὲν ἀπάντων ἐξελάθοντο τῶν νόμων. ἡμεῖς δ' ἐν τύχαις μυρίαις γεγυότες, διὰ τὰς τῶν βασιλευσάντων τῆς Ἀσίας μεταβολάς, ἐδ' ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῶν δεινῶν τῆς νόμους πρὸδομεν, ἐκ ἀεργίας ἡδὲ τροφῆς αὐτῆς χάρις περιέποντες· ἀλλ' εἴ τις ἐθέλοι σκοπεῖν, πολλῶ τινι τῆς δοκῆσης ἐπιτεταχθῆαι Λακεδαιμονίοις καρτερίας, μείζονας ἁθλῶν καὶ πόνης ἡμῖν ἐπιτιθέντας, οἱ μὲν γε μήτε γῆν ἐργαζόμενοι, μήτε περὶ τέχνας πονῶντες, ἀλλὰ πάσης ἐργασίας ἄφροτοι, λιπαροὶ, καὶ τὰ σώματα πρὸς κάλλος ἀσκῶντες, ἐπὶ τῆς πόλεως διῶγον· ἄλλοις ὑπηρεταῖς πρὸς ἅπαντα τὰ τῷ βίῃ χρώμενοι, καὶ τὴν τροφὴν ἐτοίμην παρ' ἐκείνων λαμβάνοντες. ἐφ' ἣν δὴ τῆτο μόνον τὸ καλὸν ἔργον καὶ Φιλάνθρωπον, ἅπαντα καὶ πράττειν καὶ πάσχειν ὑπομένοντες, τὸ κρατεῖν πάντων, ἐφ' ὅς ἂν ἐστεινύωσιν· ὅτι δὲ μὴδὲ τῆτο κατώρθωσαν, εἰώ λέγειν. ἡ γὰρ καθ'

persuadendi vim, qua philosophorum nationem longe superavit, Graecorum omnium ore ad miraculum usque celebratur; ille, inquam, Plato, eorum, qui aliquid se in rep. gerenda videre arbitrantur, risu prope ac sibilis tanquam in theatro traducitur. cuius tamen si quis hac de re scripta diligenter euoluerit, is molliora pleraque, vulgique consuetudini gemina reperiet. Nam ipse quidem ita proficitur, veram de Deo sententiam multitudinis stultitiae secure committi non posse. Caeterum ista Platonis instituta, sunt, quibus verba tantum inania, et exquisito quodam artificio contexta, videantur. At Lycurgum quod attinet, illum maxime omnium legislatorum in admiratione habent, Spartamque omnes praedicant, quod eius in legibus diutissime acquieuerit. Ergo primum hoc habemus, virtutis argumento esse, quod legibus obtemperant. Deinde praecones isti Lacedaemoniorum, exiguum illorum constantiae tempus cum duobus et amplius reip. nostrae annorum millibus conferant, tum ita secum ipsi reputent; Lacedaemonios, quamdiu solum antiquam libertatem retinere potuerunt, suarum quoque legum retinentes fuisse: ubi enim fortunae inclinationes sacrae essent, tum earum simul omnem prope memoriam abiecisse; cum interea nos infinitis casibus, ob frequentes regum Asiae mutationes iactati, ne in supremis quidem periculis, nostras vnquam leges prodidimus; non ut in otio viueremus, aut luxuriae nosmet daremus, eas obseruantes: sed, si quis considerare voluerit, multo maiora nobis certamina et opera imposita esse videbit, quam sit illa tolerantia, quae Lacedaemoniis iussa esse censetur. Illi quippe neque agrum colentes, neque circa opificia sese exercentes, sed ab omni opere vacui, pingues, et corpora ad pulchritudinem exercentes in ciuitate degebant, aliis ministris ad omnia vitae necessaria videntes, et cibum paratum ab illis accipientes. Quam sane ob rem, id quod solum opus bonum et humanum, omnia facere et pati sustinent, ut victoriam in bello reportent. Quod autem ne hoc quidem perficere potuerunt, omitto dicere.

ἓνα μόνον, ἀλλὰ πολλοὶ πολλάκις ἀθρόως τῶν τῷ νόμῳ προσαγμάτων ἀμελήσαντες, αὐτὰς μετὰ τῶν ὅπλων παρέδωσαν τοῖς πολεμίοις.

λβ'. Ἀρ' ἔν καὶ παρ' ἡμῖν, ἢ λέγω τούτης, ἀλλὰ δύο ἢ τρεῖς ἔγνω τις προδότης γενομένους τῶν νόμων, ἢ θάνατον φοβηθέντας, ἐχὶ τὸν ῥᾶτον ἐκείνον λέγω, τὸν συμβαίνοντα τοῖς μαχομένοις, ἀλλὰ τὸν μετὰ λύμης τῶν σωμάτων, ὁποῖος εἶναι δοκεῖ πάντων χαλεπώτατος; ὥς ἐγὼ νομίζω, τινὰς κρατήσαστας ἡμῶν ἐχ' ὑπὸ μίσους προσφέρεσθαι ὡς ὑποχειρίοις, ἀλλ' ὡς θαυμασόν τι θεῖαμα βεβηλόμενος ἰδεῖν· εἴ τίτις εἰσιν ἄνθρωποι, οἱ μόνον εἶναι κακὸν αὐτοῖς πεπιστευότες, εἰ πρῶταί τι παρὰ τὰς ἑαυτῶν νόμους. ἢ λόγον εἰπὲν παρ' ἐκείνης, παραβιασθεῖν. ἢ χρὴ δὴ θαυμάζειν, εἰ πρὸς θάνατον ἀνδρείως ἔχομεν ὑπὲρ τῶν νόμων παρὰ τῆς ἄλλης ἅπαντας. ὡδὲ γὰρ τὰ ῥᾶτα δοκῶντα τῶν ἡμετέρων ἐπιτηδευμάτων ἄλλοι ῥαδίως ὑπομένουσιν, αὐτρυγίαν λέγω, καὶ τροφῆς λιτότητα, καὶ τὸ μηδὲν εἰκῇ, μηδ' ὡς ἔτυχεν ἕκαστος, ἐπιτεθυμηκῶς φαγεῖν, ἢ πιεῖν, ἢ συνουσία προσελθεῖν, ἢ πολυτελεία, καὶ πάλιν ἀργίας ὑπομῆναι τάξιν ἀμετακίνητον. ἀλλ' οἱ τοῖς ξίφεσιν ὁμόσους χωρῶντες, καὶ τὰς πολεμίας ἐξ ἐφόδου τρεπόμενοι, τοῖς προσάγμασι τοῖς περὶ διαίτης ἐκ ἀντιβλεψάν. ἡμῖν δὲ πάλιν ἐκ τῆ περὶ ταῦτα τῷ νόμῳ περὶ θανατοῦ ἡδέως, καὶ καὶ περὶ ἐπιδείκνυσθαι τὸ γενναῖον.

λγ'. Εἶτα Λυσίμαχοι καὶ Μόλωνες, καὶ τοιούτοί τινες ἄλλοι συγγραφεῖς, ἀδοκίμαστοι σοφισταί, μετράκιον ἀπατησῶντες, ὡς πάντῃ ἡμᾶς Φαυλοτάτης ἀνθρώπων λαιδρεῦσιν, ἐγὼ δ' ἐκ ἂν ἐβηλόμην περὶ τῶν παρ' ἑτέροις νομίμων ἐξετάζειν. τὰ γὰρ αὐτῶν ἡμῖν φυλάττειν πατέριον εἶναι, ἢ τῶν ἀλλοτερίων κατηγορεῖν· καὶ περὶ γε τῆ μήτε χλευάζειν μήτε βλασφημεῖν τὰς νομιζομένας θείας παρ' ἑτέροις, ἀντικρὺς ἡμῖν ὁ νομοθέτης ἀπέειρκεν, αὐτῆς ἕνεκα προσπγορίας τῷ Θεῷ. τῶν δὲ κατηγορῶν διὰ τῆς ἀντιπαραθεσεως ἡμᾶς ἐλέγχειν οἰομένων, ἐχ' οἶόν τε κατασιωπᾶν, ἄλλως τε καὶ

Non enim singuli solummodo, sed et frequenter multi legis praecepta negligentes semetipsos cum armis hostibus tradidere.

32. Vtrum igitur apud nos, non dico totidem, sed duo vel tres agniti fuerint legis proditores, vel mortem formidantes, non dico illam facilem, quae solet praecipientibus accidere, sed quae cum corporis vexatione iuncta omnium videri solet grauissima? Quam (vt ego puto) quidam praecedentes nobis non per odium in potestatem suam redactis inflixerunt, sed desiderio videnti admirandum quoddam spectaculum, an homines sint, qui vnum tantummodo ipsis malum esse crederent, si agere quicquam contra leges suas, aut aliquid contra ipsas dicere, vlla vi adigerentur. Nihil enim miri esse debet, si mortem super alios omnes pro legibus fortiter appetimus. haud enim, quae ex nostris institutis facillima videntur, alii facile patiuntur, videlicet manuum laborem, simplicemque et tenuem victum, et vt nihil fortuito, neque quod quisque expetat, id comedat aut bibat, aut ad concubitum accedat, aut splendide vestiatur, rursusque, vt cessationis a labore modus immutabilis obseruetur. Quin et cum acie congrediuntur, et hostes ex incurribus et populationibus fugant, ordinationibus de vendi ratione non reluctantur. Nobis vero rursus gratum est circa haec legibus obedire, et illic abunde habemus ad fortitudinis specimen exhibendum.

33. Et iam Lysimachi et Molones, et quidam huiusmodi alii scriptores, improbi sophistae, adolescentum deceptores, nos quasi mortalium ignauissimos conuiciis insectantur. Ego sane nolo in instituta aliena inquirere. quippe nostratibus moris est patrii propria seruire, non aliena accusatum ire; et ridere eos quos gentium aliarum opinio deos confinxit, iisue maledicere, id expresse legislator noster vetuit ob ipsam Dei appellationem. Sed cum accusatores nos facta contentione a se refelli arbitrentur, tacere nequeo, prae-

τῷ λόγῳ μέλλοντος ἔχ' ὑφ' ἡμῶν ἐλεγχθήσεσθαι τῶν τῶν αὐτὸν συντιθέντων, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν εἰρημένῳ καὶ λίαν εὐδοκίμῳ. τίς γὰρ τῶν παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν ἐπὶ σοφία τε θαυμασμένων ἢ ἐπιτετίμηκε καὶ ποιητῶν τοῖς ἐπιφανέσσιν αὐτοῖς, καὶ νομοθετῶν τοῖς μάλιστα πεπιστευμένοις, ὅτι τοιαύτας δόξας περὶ θεῶν ἐξ ἀρχῆς τοῖς πλήθεσιν ἐγκατέσκηραν. ἀριθμῷ μὲν ὁπόσους ἂν αὐτοὶ ἐδελήσωσιν ἀποφήνασθαι, ἐξ ἀλλήλων δὲ γινόμενης, καὶ κατὰ παντοίους τρόπους γενέσθαι. τῆς δὲ καὶ διαίτης τῶν καὶ διαίταις, ὥς περ τῶν ζώων τὰ γένη, τῆς μὲν ὑπὸ γῆν, τῆς δὲ ἐν θαλάττῃ, τῆς μέντοι πρεσβυτάτης αὐτῶν ἐν ταρτάρῳ δεδευμένης. ὅσοις δὲ τὸν ἕρανὸν ἀπέκειμαν, τῆτοις πατέρα μὲν τῷ λόγῳ, τύραννον δὲ τοῖς ἔργοις καὶ δεσπότην ἐφιστάμενος· καὶ διὰ τὸ συνισταμένην ἐπιβελὴν ἐπ' αὐτὸν ὑπὸ γυναικὸς καὶ ἀδελφοῦ καὶ θυγατρὸς, ἣν ἐκ τῆς ἑαυτῆς κεφαλῆς ἐγέννησεν, ἵνα δὴ συλλαβόντες αὐτὸν καθείρξωσιν, ὥς περ αὐτὸς ἐκείνος τὸν πατέρα τὸν ἑαυτῆς.

λδ'. Ταῦτα δικαίως μέμψιως πολλῆς ἀξιοῦσιν οἱ φρονήσει διαφέροντες, καὶ πρὸς τῆτοις καταγελάσιν, εἰ τῶν θεῶν τῆς μὲν ἀγνείας καὶ μεράκια, τῆς δὲ πρεσβυτέρας καὶ γυναικῶντας εἶναι χρὴ δοκεῖν, ἄλλως δὲ τεταχθαι πρὸς ταῖς τέχναις, χαλκεύοντά τινα, τὴν δὲ ὑφαίνεσαν, τὴν δὲ πολεμῶντα καὶ μετὰ ἀνθρώπων μαχόμενον, τῆς δὲ καθαρίζοντα, ἢ τοξικῇ χαίροντα· εἴτ' αὐτοῖς ἐγγινομένης πρὸς ἀλλήλης σάθης, καὶ περὶ ἀνθρώπων φιλονεικίας, μέχρι τῷ μὴ μόνον ἀλλήλοις τὰς χεῖρας προσφέρειν, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἀνθρώπων τραυματιζομένης ὀδύρεσθαι καὶ κακοπαθεῖν. τὸ δὲ δὴ πάντων ἀσελγέστερον, τὴν περὶ τὰς μίξεις ἀκρασίαν, καὶ τῆς ἔρωτος, πῶς ἢ ἀτοκὸν μικρῷ δὲν ἅπασιν προσάψαι, καὶ τοῖς ἄρρεσι τῶν θεῶν καὶ ταῖς θηλείαις; εἴθ' ὁ γενναϊώτατος καὶ πρῶτος αὐτὸς ὁ πατήρ, τὰς ἀπατηθείσας ὑπ' αὐτῆς καὶ γινόμενας ἐγκύους, καθηγγυμένας ἢ καταποντιζομένας περιορᾷ· καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς γεγενομένης ὅτε σώζειν δύναται, κρατύμενος ὑπὸ τῆς εἰσαρμμένης, εἴτ'

sertim cum quae dicturus sum, ea non nunc primum a nobis excogitata, sed iam ante a multis et quidem probatissimis dicta fuisse constet. Quis enim eorum, qui apud Graecos ob sapientiam in admiratione habentur, non redarguit nobilissimos poëtas, et legiflatores maxime fidei, quod tales de diis opiniones ab initio populis inferuerint; facientes eos numero quidem quantos ipsi voluere, ex alterutris vero et variis nascendi modis procreatos. hos autem separantes locis et habitaculis, tanquam genera animalium, alios quidem sub terra, alios in mari, illorum vero antiquissimos in tartaris victos collocarunt. Quibus vero coelum attribuerunt, his verbo quidem patrem, re autem vera tyrannum et domium praeficiendo: ideoque conflatas finxerunt in eum insidias ab vxore et fratre et filia, quam suo capite procreauit, vt ipsum comprehensum vincirent, sicut et ille ipsum suum patrem.

34. Ista multa reprehensione digna existimant viri sapientia praecellentes, et praeterea in ridiculo habent, quod deorum quidem aliquos imberbes et adolescentulos, alios vero aetate prouectiores et barbatos esse credendum sit; quin et alios artibus praefectos esse, vnum quippe fabrum, aliamque textricem, hunc vero belligerantem et cum hominibus pugnantem, aliosque citharizantes, aut arcu gaudentes: deinde inter se inuicem seditiones exortas et hominum gratia contentiones, vt non solum inter se alii aliis manus iniicerent, sed etiam ab hominibus vulnerati lugerent, malaque perferrent. Quod vero omnium flagitiosissimum, coitus intemperantiam et amores omnibus fere tum maribus tum feminis diis tribuere, quomodo non absurdum? Deinde, quod praestantissimus illorum et princeps, idemque pater, seductas a semetipso et grauidas factas mulieres, in carcerem inclusas, aut in mare demersas, insuper habeat: eosque, qui ex eo nati sunt, nec liberare possit, vitpote fato constrictus, neque sine lacrymis

αἰδακρυτὴ τῆς θανάτου αὐτῶν ὑπομένειν. καὶ γὰρ ταῦτα καὶ τότε ἄλλα ἐπόμενα. μοιχίας μὲν ἐν ἑρῶ βλεπομένης ἑταῖς ἀναιχρύντως ὑπὸ τῶν θεῶν, ὥς τινας καὶ ζῆλῶν ὁμολογῆναι τὰς ἐπ' αὐτῇ δεδεμένους. τί γὰρ ἐκ ἑμελλον, ὁπότε μὴδ' ὁ πρεσβύτερος καὶ βασιλεὺς ἐδυνήθη τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα μίξεως ἐπιχεῖν τὴν ὀρμὴν, ὅσον γὰρ εἰς τὸ δωματίον ἀπελθεῖν. οἱ δὲ δὴ δαλεύοντες τοῖς ἀνθρώποις θεοὶ, καὶ νῦν μὲν οἰκοδομῶντες ἐπὶ μισθῷ, νῦν δὲ ποιμαίνοντες, ἄλλοι δὲ τρόπον κακῆργων ἐν χαλκῷ δεδεμένοι δεσμωτηρίῳ, τίνα τῶν εὐφρονάντων ἐκ αὐτῶν παροξύνειαν, καὶ τοῖς ταῦτα συνθεῖσιν ἐπιπλήξαι, καὶ πολλὴν εὐθύναν καταγνῶναι τῶν προΐεμένων. οἱ δὲ καὶ δῆμόν τινα καὶ φίλους, ἥδη δὲ καὶ λύσαν καὶ ἀπάτην, καὶ τί γὰρ ἐκ τῶν κακίστων παθῶν εἰς Θεῷ φύσιν καὶ μορφὴν ἀνέπλασαν. τοῖς δὲ εὐφρομότεροις τέτων καὶ θύειν τὰς πόλεις ἔπεισαν. τοιγαρὲν εἰς πολλὴν ἀνάγκην καθίστανται, τὰς μὲν τινὰς τῶν θεῶν νομίζοντες δοτῆρας ἀγαθῶν, τὰς δὲ καλεῖν ἀποτροπαίους. εἴτα δὲ τότε, ὥσπερ τὰς πονηροτάτης ἀνθρώπων, χάρισι καὶ δώροις ἀποσείονται, μέγα τι λήψεται κακὸν ὑπ' αὐτῶν προσδοκῶντες, οἱ μὴ μισθὸν αὐτοῖς παράχοιεν.

λέ. Τί τοίνυν τὸ αἷτιον τῆς τῶσάυτης ἀνωμαλίας, καὶ περὶ τὸ θεῖον πλημμελείας; ἐγὼ μὲν ὑπολαμβάνω, τὸ μήτε τὴν ἀληθὴν τῇ Θεῷ φύσιν ἐξ ἀρχῆς συνιδεῖν αὐτῶν τὰς νομοθέτας· μήθ' ὅσον καὶ λαβεῖν ἠδυνήθησαν ἀκριβῆ γνῶσιν διορίσαντας, πρὸς τῷ ποιῆσαι τὴν ἄλλην τάξιν τῆ πολιτεύματος. ἀλλ' ὥσπερ ἄλλο τι τῶν φαυλοτάτων ἐφῆκαν, τοῖς μὲν ποιηταῖς, ἕσιν αὖ βύλωνται θεῖς εἰσάγειν, πάντα πάχοντας· τοῖς δὲ ῥήτορι, πολιτογραφεῖν διὰ ψηφισμάτων ξένων θεῶν τὸν ἐπιτήδειον, πολλὰς δὲ καὶ ζωγράφους καὶ πλάσαι τῆς εἰς τὸ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἀπῆλυσαν ἐξουσίας, αὐτὸς ἕκαστος τινα μορφὴν ἐπινοῶν, ὁ μὲν ἐκ πολλῆς πλάττων, ὁ δὲ γράφων. οἱ δὲ μάλα θαυμαζόμενοι τῶν δημιουργῶν τὸν ἐλέφαντα καὶ τὸν

eorum perferre mortes. Pulchra sane haec, et his alia consequentia: quod adulterium in coelo ita impudenter spectetur a diis, ut alii inuidere se faterentur in tali foeditate victis. Quid enim facturi non essent, cum nec vetustissimus quidem illorum et rex ab uxoris congressu continere se potuerit, donec saltem in cubiculum venissent. Alii quidem dii seruientes hominibus, et nunc mercedis gratia aedificantes, nunc vero greges pascentes, alii iterum maleficorum more in ferreo carcere victi, quem sapientum non irritarunt, et ad eos redarguendos, qui talia finxerunt, et ad magnam credentium stultitiam condemnandam. Alii vero et pauperem quandam et terrorem, necnon et rabiem atque fraudem, et omnes perturbationes pessimas in Dei naturam formamque effluerunt. harumque honestioribus sacra facere ciuitatibus persuaferunt. Vnde necesse habent, ut deorum quosdam bonorum largitores, aliosque vocent malorum depulsores. deinde vero eos, veluti malignissimos homines, muneribus atque donis placare contendunt, magni quid mali se ab illis passuros expectantes, nisi mercedem eis studiose praebuerint.

35. Quae igitur causa est tantae inaequalitatis, tantique in Deum delicti? Ego quidem arbitror, quod neque veram Dei naturam principio perspexerint eorum legislatores, neque quantum consequi valuerant, cognitionem accurate explicarint, inde alio modo ordinasse remp. sed quasi res esset parui itidem, ut aliae, inmomenti, neglexerunt, dantes potestatem poetis, ut quos vellent Deos introducerent omnia pati paratos; rhetoribus vero, deos peregrinos, ut quemque maxime idoneum iudicaret, plebiscito admittere. Quia et pictores et plastae in hoc apud Graecos multam habuere potestatem, ut cuilibet liceret formam quandam excogitare, alius quidem ex luto quod vellet fingens, alius vero pingens. Qui vero opificum maxime in admiratione sunt, ebur et aurum habent subiectam per-

χρυσὸν ἔχουσι, τῆς αἰὶ καινουργίας τὴν ὑπόθεσιν. καὶ τὰ μὲν τῶν ἱερῶν ἐν ἐρημίᾳ παντελῶς εἰσιν, τὰ δὲ ἐμπερισπύδαςα καθάρσινσι παντοδαπαῖς περικοσμήμενα. εἰδ' οἱ μὲν πρότερον ἐν ταῖς τιμαῖς ἀκμάσαντες θεοὶ γεγηράκασιν· οἱ δὲ ἱπακμάζοντες τούτων ἐν δευτέρᾳ τάξει ὑποβέβληνται. ἔτω γὰρ εὐφρημότερον λέγειν. ἄλλοι δὲ καινοὶ τινες εἰσαγόμενοι θεησκείας τυγχάνουσιν, ὡς, ἐν παρεκβάσει ὧν προείπομεν, τὰς τόπας ἐρημωθέντας καταλιπεῖν. καὶ τῶν ἱερῶν τὰ μὲν ἐρημῶνται, τὰ δὲ νεωστὶ κατὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων βύλησιν ἑκάστος ἰδρύεται. δέον τὴν ἀντίον τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν αὐτῆς, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν τιμὴν ἀμετακίνητον διαφυλάττειν.

λς'. Απολλώνιος μὲν ἦν ὁ Μόλων τῶν ἀνοήτων εἰς ἣν καὶ τετυφωμένον. τὴς μέντοι κατὰ ἀλήθειαν ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς φιλοσοφῆσαντας, ὅτε τῶν προειρημένων εὐδὲν διέλαθιν, ὅτε τὰς ψυχὰς προφάσεις τῶν ἀλληγοριῶν ἠγνέησαν· δι' ὅπερ τῶν μὲν εἰκότως κατεφρόνησαν, εἰς δὲ τὴν ἀληθῆ καὶ πρέπησαν περὶ τοῦ Θεοῦ δόξαν ἡμῖν συνεισφύνησαν. ἀφ' ἧς ὁρμηθεὶς ὁ Πλάτων, ὅτε τῶν ἄλλων εὐδένα ποιητῶν φησὶ δῆν εἰς τὴν πολιτείαν παραδέχεσθαι, καὶ τὸν Ὀμηρον εὐφρόνως ἀποπέμπεται, σεφανώσας, καὶ μύρον αὐτῇ καταχέας, ἵνα δὴ μὴ τὴν ὁρμὴν δόξαν περὶ Θεοῦ τοῖς μύθοις ἀφανίσῃς. μάλιστα δὲ Πλάτων μοιμύμεται τὸν ἡμέτερον νομοθέτην, καὶ τῷ μηδὲν ἔτω παιδεύμα προσάττει τοῖς πολίταις, ὡς τὸ πάντας ἀκριβῶς τὴς νόμους ἐκμανθάνειν· καὶ μὴν καὶ περὶ τῆς μὴ δῆν ὡς ἐτυχεν ἐπιμύγεσθαι τινας ἔξωθεν, ἀλλ' εἶναι καθαρὸν τὸ πολιτεύμα τῶν ἐμμενόντων τοῖς νόμοις πρηνόησεν. ὡς εὐδὲν λογισάμενος ὁ Μόλων Απολλώνιος ἡμῶν κατηγορήσεν, ὅτι μὴ παραδεχόμεθα τὰς ἄλλαις προκατελημμέναις δόξαις περὶ Θεοῦ, μηδὲ κοινωεῖν ἐθέλομεν τοῖς καθ' ἑτέραν συνήθειαν βίβη ζῆν προαιρεμένοις. ἀλλ' εὐδὲ τούτ' ἐστὶν ἰδίον ἡμῶν· κοινὸν δὲ πάντων, ἔχ' Ἑλλήνων δὲ μόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τοῖς Ἑλλήσιν εὐδοκίμωνάτων. Λακεδαιμόνιοι δὲ καὶ ξηλασίας ποιούμετοι

petuo rei nouae exprimendae materiam. Proinde sanorum quidem alia plane iacent in solitudine, alia singulari studio frequentantur et expiationum omni genere exornantur. Et qui antea honoribus floruerunt dii, consenuere; qui vero aetate vigent, ii in secundam classem, ut honorificentius dicam, surrogati sunt. Alii noui, nescio qui, introducti religione potiuntur, ut interim, quod diximus, deserta loca derelinquantur. Et sanorum alia deseruntur: alia cuiusuis ad arbitrium recens construuntur. Cum contra oporteat ipsos opinionem de Deo, honoremque ei debitum absque omni mutatione seruare.

36. Et Apollonius quidem Molon erat e numero stultorum et superbia inflatorum. Eos autem de Graecis, qui in scriptis suis vere philosophati sunt, neque praedictorum aliquid latuit, neque frigidas allegiarum exculationes ignorauere. Itaque illos quidem iuste spreuere, et in vera decentique de Deo opinione nobiscum consenserunt. Quare motus Plato neque vllum quempiam poetarum censet in reimp. esse admitendum; et Homerum honorifice amouet, coronatum et vnguento delibutum, ne rectam de Deo opinionem fabulis destrueret. Plato autem potissimum imitatus est legislatorem nostrum, in hoc, quod nihil magis ciuibus praeceperit, quam ut accurate omnes leges ediscerent, et ne temere extraneorum ulli suis miscerentur, sed ex solis iis constaret respublica, qui legibus parerent, curauit. De quibus nihil cogitans Apollonius Molo, accusationem in nos instituit; quod eos non recepimus, qui aliis de Deo opinionibus sunt praeoccupati, neque cum eis consortium habere volumus, qui aliud vitae institutum elegerint. Verum neque hoc proprium generis nostri; sed commune omnium, non modo Graecorum, verum etiam eorum, qui inter Graecos probatissimi habentur. Quin et Lacedaemoniis curae erat perpetuae peregrinos ex-

διτέλιν, καὶ τοῖς αὐτῶν ἀποδημῶν πολίταις ἐκ ἐπέτρεπον· διαφθορὰν ἐξ ἀμφοῖν ὑφορώμενοι γενέσθωαι περὶ τὰς νόμους. ἐκείνοις μὲν ἔν τῷ τάχῃ δυσκολίαν τις ἐνεδίδισεν ἂν εἰκότως. ἔθενι γὰρ ἔτε τῆς πολιτείας, ἔτε τῆς παρ' αὐτοῖς μετεδίδουσιν διατριβῆς. ἡμεῖς δὲ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ζῆλόν ἐκ ἀξιοῦμεν· τὰς μὲντοι μετέχον τῶν ἡμετέρων βυλομένους ἡδέως δεχόμεθα. καὶ τὸτο ἂν εἴη τεκμήριον, οἶμαί, Φιλανθρωπίας ἅμα καὶ μεγαλοψυχίας.

λζ'. Εὖ περὶ Λακεδαιμονίων ἐπὶ πλείω λέγειν. οἱ δὲ κοινὴν εἶναι τὴν ἑαυτῶν δόξαντες πόλιν Ἀθηναῖοι, πῶς περὶ τούτων εἶχον, Ἀπολλώνιος ἠγνόησεν· ὅτι καὶ τὰς ῥῆμα μόνον παρὰ τῆς ἐκείνων νόμους φθιγγαμένους περὶ θεῶν ἀπαραιτήτως ἐκόλασαν. τίνας γὰρ ἐτέρῃ χάριν Σωκράτης ἀπέθανεν; ἢ γὰρ δὴ προσδίδω τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις, ἔδδ τῶν ἱερῶν ἐσύλησεν ἔθεν. ἀλλ' ὅτι καινὸς ὄρεκός ὤμνυε, καὶ τι δαιμόνιον αὐτῷ σημαίνεν ἐφασκεν, ἢ σπυδάζων, ἢ διαπαίζων, ὡς εἰνοι λέγουσι, διὰ ταῦτα κατεγνώσθη κώνειον πῶν ἀποθανέν. καὶ διαφθείρειν δὲ τὴς νέης ὁ κατήγορος αὐτὸν ἡτιάτο, τῆς πατρὸς πολιτείας καὶ τῶν νόμων ὅτι προηγεν αὐτὸς καταφροεῖν. Σωκράτης μὲν ἔν πολίτης Ἀθηναίων τοιαύτην ὑπέμεινε τιμωρίαν. Ἀναξαγόρας δὲ Κλαζομέσιος ἔν. ἀλλ' ὅτι, νομιζόντων Ἀθηναίων, τὸν ἥλιος εἶναι Θεόν, ὃδ' αὐτὸν ἐφ' ἡμῶν εἶναι διάπυρον, θάνατον αὐτῷ παρ' ὀλίγας ψήφους κατέγνωσαν. καὶ Διαγόρα τῷ Μηλίῳ τάλαντον ἐπεκλήρουσαν, εἴ τις αὐτὸν ἀνέλοι· ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτοῖς μυστήρια χλευάζειν ἐλέγγο. καὶ Πρωταγόρας, εἰ μὴ θάττον ἐφυγε, συλληφθεὶς ἂν ἐτεθνήκει, γράψαι τι δόξας ἢ ὁμολογῶμενοι τοῖς Ἀθηναίοις περὶ θεῶν. τί δὲ δὲ θαυμάζον, εἰ πρὸς ἄνδρας ἔτως ἀξιοπίστους διτέθησαν, οἳ γε μηδὲ γυναικῶν ἐφείσαντο; νῦν μὲν γὰρ τινα ἱερεῖαν ἀπέκτειναν, ἐπεὶ τις αὐτῆς κατηγόρησεν, ὅτι ξένους ἐμύει θεῖς. νόμῳ δ' ἦν τὸτο παρ' αὐτοῖς κεικωλμένον, καὶ τιμωρία κατὰ τῶν ξένων εἰσαγόντων Θεὸν ὄρεγο θάνατος. οἱ δὲ τούτῳ νόμῳ

pellere, neque suis ciuibus peregrinari permittebant, quod utroque modo leges labefactari suspicarentur. Et hos quidem iuste forsan difficiles morososque esse quis existimet. nemini enim aut de rep. sua aut diutina apud ipsos mora participare concedunt. Nos autem aliorum instituta imitari nolumus: qui vero nostrorum participes esse cupiunt, libenter excipimus. quod utique reor iudicium humanitatis et magnanimitatis nostrae.

37. Sed desino iam de Lacedaemoniis amplius dicere. Athenienses vero, qui suam ciuitatem omnibus communem esse gloriantur, quomodo se his rebus habuerint, Apollonius ignorauit: quod scilicet in animaduersione poenaeque inexorabiles erant, si qui vel verbum praeter legem de diis loquerentur. Cuius enim rei alterius gratia Socrates diem obiit supremum? Non enim hostibus prodidit ciuitatem, neque sanum aliquod spoliavit: sed ei vitio vertitur, quod nouo more iurabat, et daemonem quendam id ipsum ei indicasse referebat, siue serio, siue (vt dicunt quidam) ioco, et propter hoc morti damnatus est cicutam bibendo. Insuper et iuuenem eum corruptorem esse aiebat accusator, quod auctor illis fuerit patria instituta legesque contemnendi. Et Socrates quidem ciuis Atheniensis huiusmodi poenam sustinuit. Anaxagoras autem Clazomenius erat. Sed quia Athenienses solem esse Deum existimarent, ille vero eum ignem candentem esse dixerit, paucis tantum suffragiis absolutus est. Eique, qui Diagoram Melium occideret, talentum datum iri edicto pronunciarunt, utpote qui eorum mysteria deridere ferebatur. Et Protagoras, nisi ocyus aufugisset, comprehensus interiisset, quod aliquid scripsisse putaretur discrepans ab Atheniensium de diis opinionibus. Quid autem miri esse debet, si in viros adeo fide dignos eo animo fuerint, qui ne mulieribus quidem pepercere? Etenim sacerdotem quandam interfecerunt, quodam eam accusante, quod deos docuerit peregrinos; lege quippe hoc vetitum erat, morsque eis in poenam decreta, qui deos peregrinos introducerent. Igitur qui tali

χρώμενοι, δηλονότι τὸς τῶν ἄλλων ἢκ ἐνόμιζον εἶναι θεός.
 ὃ γὰρ αἱ αὐτοῖς πλείονων ἀπολαύειν ἐφθόνην. τὰ μὲν ἔν
 Ἀθηναίων ὥχετο καλῶς. Σκύθαι δὲ φόνοις χαίροντες ἀν-
 θρώπων, καὶ βραχὺ τῶν θηρίων διαφέροντες, ὅμως τὰ
 παρ' αὐτοῖς οἶονται δεῖν περιστέλλειν· καὶ τὸν ὑπὸ τῶν Ελ-
 λήνων ἐπὶ σοφία θαυμαζόμεντα τὸν Ἀνάχαρσιν, ἐκπελ-
 θόντα πρὸς αὐτὸς ἀνέILON, ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐθῶν ἔδοξε
 ἦκειν ἀναπλωσ. πολλὰς δὲ καὶ παρὰ Πέρσαις ἂν τις εὔ-
 ροι καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν κεκολασμένας. ἀλλὰ δηλονότι
 τοῖς Περσῶν ἔχαιρε νόμοις ὁ Ἀπολλώνιος, κἀκίνους ἐθαύμα-
 ζειν, ὅτι τῆς ἀνδρείας αὐτῶν ἀπήλαυσαν οἱ Ἕλληνες. καὶ
 τῆς ὁμογνωμοσύνης ἧς εἶχον περὶ θεῶν· ταύτης μὲν ἔν, ἐν
 τοῖς ἱεροῖς, οἷς κατέπερσαν, τῆς ἀνδρείας δὲ, δαλῶσαι πα-
 ρὰ μικρὸν ἐλθόντες. ἀπάντων δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων
 μιμητὴς ἐγένετο τῶν Περσικῶν· γυναῖκας ἀλλοτριᾶς ὑβρί-
 ζων, καὶ παῖδας ἐκτέμνων. παρ' ἡμῖν δὲ θάνατος ὄρεται,
 καὶ ἀλογόν τις ζῶν ὥτως ἀδικῇ· καὶ τῶν ἡμᾶς τὸν νό-
 μῳ ἀπαγαγῆναι, ὥστε φόβος ἔχουσι τῶν κρατησάντων, ὥστε
 ζῆλος τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις τιμημένων. ὡδὲ τὴν ἀνδρείαν
 ἠσκήσαμεν ἐπὶ τῷ πολέμῳ ἄρασθαι χάριν πλεονεξίας,
 ἀλλ' ἐπὶ τῷ τὸς νόμῳ διαφυλάττειν. τὰς γὰρ ἄλλας ἐλατ-
 τώσεις πρῶτος ὑπομένοντες, ἐπειδὴν τινες ἡμᾶς τὰ νόμιμα
 κινεῖν ἀναγκάζωσι, τότε καὶ παρὰ δύναμιν αἰεθόμεθα πο-
 λέμῳ, καὶ μέχρι τῶν ἐχάτων ταῖς συμφοραῖς ἐγκατεσθῆ-
 μεν. διὰ τί γὰρ ἂν καὶ ζηλώσαιομεν τὸς ἐτέρων νόμους;
 ὁρῶντες μήτε παρὰ τοῖς θιμένοις αὐτὸς τετηρημένους; πῶς
 γὰρ ἔκ ἔμελλον Λακεδαιμόνιοι μὲν τῆς ἀνισκίμικτε κατα-
 γνωσθῆναι πολυτείας, καὶ τῆς περὶ τὴν γάμῳ ἐλγυρείας·
 Ἡλεῖοι δὲ καὶ Θηβαῖοι τῆς παρὰ φύσιν καὶ ἄγαν ἀνιδὴν
 πρὸς τὴν ἄρρενας μίξεως; ἂ γὰρ πάλαι κάλλιστα καὶ συμ-
 φορώτατα πράττειν ὑπελάμβανον, ταῦτ' εἰ μὴ καὶ παντά-
 πασι τοῖς ἔργοις πεφύγασιν, ἢ ὁμολογῶσιν. ἀλλὰ καὶ
 τὸς περὶ αὐτῶν νόμους ἀπομύγνυνται, τοσούτοι ποτε παρὰ
 τοῖς Ἕλλησιν ἰχθύσαντας, ὥς καὶ τοῖς θεοῖς τὰς τῶν ἀρ-

lege utebantur, aliorum sane deos non credebant esse deos: non enim, si credidissent, seipsum beneficio ex pluribus diis priuassent. tam bene scilicet administrabatur Atheniensium respublica. Scythae autem caedibus gaudentes humanis, et parum admodum differentes a bestiis, arbitrantur tamen, sua mysteria esse custodienda: et Anacharsim, quem Graeci sapientiae ergo mirati sunt, ad ipsos reuersum occiderunt, quod visus sit morum Graecorum plenus ad eos venire. Quin et multos apud Persas inuenire est huiusmodi de causa supplicio affectos. Sed palam est, quod Apollonio placuerint leges Persarum, illosque in admiratione habuerit? quod eorum fortitudo et de diis concors opinio Graecis fuisset conducibilis: haec videlicet in templorum concrematione, illa in eo, quod propemodum in seruitutem ab illis redacta fuerit Graecia. Is autem morum omnium imitator exstitit Persarum, vxoribus alienis iniurias faciens, et filios castrans. Apud nos autem mors decreta est, si quis vel animalia rationis expertia hoc modo laedat: et ab his legibus nos abducere neque timor potuit dominorum praepotentium, neque desiderium eos aemulandi, qui apud alios honorantur. Neque fortitudinem exercuimus, ad bella suscipienda, ut res nostras augeamus, sed ut leges nobis mancant. Caetera igitur damna ferentes leniter, ubi sunt, qui nos a legibus cogant discedere, hinc etiam supra vires bella sumimus, et ad vltima usque mala duramus. Cur itaque nos aliorum aemulemur leges, cum eas neque a legislatoribus suis seruitas videamus? Quidni enim damnarent Lacedaemonii insociabilem illam formam reip. neglectumque nuptiarum; et Elei et Thebani proiectissimum illum et contra naturam cum maribus concubitus? Nam quae olim honestissime et vtilissime a se fieri arbitrabantur, ea nisi reipsa prorsus fugerunt, non consentunt. quinimo latae de eis leges admisceant. quae quondam tantum apud Graecos valuerunt, ut etiam diis marium coitus tribue-

ρένων μίξεις ἐπεφήμεσαν· κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ τὴς τῶν γνησίων ἀδελφῶν γάμους, ταύτην ἀπολογίαν αὐταῖς τῶν ἀτόπων καὶ παρὰ φύσιν ἡδονῶν συντιθέμεντες.

λγ'. Εὖ νῦν περὶ τῶν τιμωριῶν λέγειν, ὅσας μὲν ἐξ ἀρχῆς ἔδωσαν οἱ πλείστοι νομοθέται τοῖς πονηροῖς διαλύσεις· ἐπὶ μοιχείας μὲν ζημίας χρημάτων, ἐπὶ Φθοράς δὲ γάμους νομοθετήσαντες. ὅσας καὶ περὶ τῆς ἀσβεβείας προφάσεις περιέχουσιν ἀρετήσεως, εἰ καὶ τις ἐπιχειρήσῃ ἐξετάζειν. ἤδη γὰρ παρὰ τοῖς πλείοσι μελέτη γέγονε τῇ παραβαίνειν τὴς νόμου· ἢ μὴν καὶ παρ' ἡμῖν. ἀλλὰ καὶ πλῆτες, καὶ πόλεις, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν στερηθῶμεν, ὁ γὰρ νόμος ἡμῖν ἀθάνατος διαμένει· καὶ ἡδὲ Ἰουδαίων, ὅτε μακρὰν ἔτις ἂν ἀπέλθοι τῆς πατρίδος, ἡδ' ἐπίπικρον Φοβηθήσεται δεσπότην, ὡς μὴ πρὸ ἐκείνου δεδιέναι τὸν νόμον. εἰ μὲν ἔν δια τὴν ἀρετὴν τῶν νόμων ἔτω πρὸς αὐτὰς διακείμεθα, συγχωρησάτωσαν, ὅτι κρατίστες ἔχομεν νόμους. εἰ δὲ Φαύλος ἔτις ἡμᾶς ἐμμένειν ὑπολαμβάνουσι, τί ἔκ ἂν αὐτοὶ δικαίως πάθοιεν, τὴς κρείττονας ἢ φυλάττοντες; ὅπαι τοῦ νῦν ὁ πολὺς χρόνος πιστεύεται πάντων εἶναι δοκιμαστὴς ἀληθείας· τῆτον ἂν ποιησαίμην ἐγὼ μάρτυρα τῆς ἀρετῆς ἡμῶν τῇ νομοθέτῃ, καὶ τῆς ὑπ' ἐκείνη Φήμης περὶ τῇ Θεῷ παραδοθείσης. ἀπείρη γὰρ τῇ χρόνῳ γεγονότος, εἴ τις αὐτὸν παραβάλλοι ταῖς τῶν ἄλλων ἡλικίαις νομοθετῶν, παρὰ πάντας εὖροι τῆτον.

λδ'. Τῷ ἡμῶν τε διηλέγχθησαν οἱ νόμοι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις, αἰεὶ καὶ μᾶλλον αὐτῶν ζῆλον ἐμπεποιήκασι. πρῶτοι μὲν γὰρ οἱ παρὰ τοῖς Ἑλλήσι Φιλοσοφήσαντες, τῷ μὲν δοκεῖν τὰ πάτρια διφυλάττον· ἐν δὲ τοῖς πράγμασι καὶ τῷ Φιλοσοφῶν ἐκείνων κατηκολύθησαν, ὅμοια μὲν περὶ Θεῷ φρονῶντες, εὐτέλειαν δὲ βίᾳ καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαν διδάσκοντες. ἢ μὴν ἀλλὰ καὶ πληθεσιν ἤδη πολὺς ζῆλος γέγονεν ἐκ μακρῶ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας. ἡδ' ἔστιν ἢ πόλεις Ἑλλήνων ἡδῆτισιν, ἡδὲ βαρβάρους, ἡδὲ ἐν ἔθνους, ἔνθα μὴ τὸ τῆς ἐβδόμαδος, ἢ

rint; eademque ratione germanarum sororum connubia, hanc sibi illicitarum et naturae repugnantium voluptatum excusationem comminifcentes.

38. Superfedeo nunc de poenis dicere, quot dederint olim plerique legislatores improbis compositiones, dum in adulterio mulctam pecuniariam, in corruptela connubium sanciunt. Quot etiam impietatis crimine occasiones suppeditentur negandi, si quis reum examinare conetur. Iam enim apud plerosque meditatio inoleuit leges violandi. apud nos non ita est. Quin etiamsi diuitiis et vrbibus caeterisque bonis priuemur, at lex quidem nobis permanet immortalis: nec vllus vnquam Iudaeorum vel tam procul discesserit a patria, vel peracerbum ita formidauerit dominum, quia legem magis formidet. Si igitur ob legum virtutes sic sumus in eas animati, fateantur nos optimas habere leges. Sin malis legibus sic nos obtemperate arbitrantur, quanam poena digni sunt ipsi, qui melioribus non pareant? Et quoniam temporis longinquitas exploratrix creditur esse omnium verissima, hanc ego tesse non dubitem facere tum virtutis nostri legislatoris, tum traditae ab illo de Deo persuasionis. Nam cum immensum tempus elapsum sit, si quis eum cum caeterorum legislatorum conferat aetatibus, inueniet, eum longe ante omnes fuisse.

39. Iam ipsius leges caeteris omnibus mortalibus semper magis magisque aemulationem sui commouisse, a nobis demonstratum est. Primi enim, qui apud Graecos philosophati sunt, patria quidem instituta visi sunt seruare: sed in actionibus studioque sapientiae illum sequuti sunt, tum eadem de Deo sentientes, tum victus tenuitatem et mutuam inter homines communionem docentes. Quin et iampridem nostrorum Dei colendi rituum imitandorum quamplurimis desiderium incessit. neque vlla vel Graecorum vrbs est, vel barbarorum, neque vlla gens, ad quam non peruenerit septi-

ἀργῦμεν ἡμεῖς· τὸ ἔθνος δὲ διαπεφοίτηκε· καὶ αἱ ἡγεῖσθαι, καὶ λύχνων ἀνακαύσεις, καὶ πολλὰ τῶν εἰς βρωσὴν ἡμῖν ἢ πνομισμένῳ παρατετήρηται. μιμῆσθαι δὲ περὶ τῶν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν ὁμοιοῖαν, καὶ τὴν τῶν ὄντων ἀνάδοσιν, καὶ τὸ Φιλεργὸν ἐν ταῖς τέχναις, καὶ τὸ καστερικὸν ἐν ταῖς ὑπὲρ τῶν νόμων ἀνάγκαις. τὸ γὰρ θαυμασιώτατον, ὅτι χωρὶς τῆς τῆς ἡδοῆς ἐπαγωγῆς ἢ δελεαστὸς αὐτὸς καθ' αὐτὸν ἔχουσι ὁ νόμος· καὶ ὥσπερ ὁ Θεὸς διὰ πάντας τῷ κόσμῳ πεφοίτηκεν, ὥτως ὁ νόμος διὰ πάντων ἀνθρώπων βεβαδίκει. αὐτὸς δὲ τις ἕκαστος τὴν πατρίδα καὶ τὸν οἶκον ἐπισκοπῶν τὸν αὐτῷ, τοῖς ὑπ' ἐμῷ λεγομένοις ἐκ ἀπιστήσιν. χρεὶ τοίνυν πάντων ἀνθρώπων καταγινῶναι πονηρίαν ἐθελῆσιν, εἰ τάλλοτρία καὶ Φαῦλα πρὸ τῶν οἰκείων καὶ καλῶν ζῆλῶν ἐπιτεθυμήκασιν· ἢ παύσασθαι βασκαίνοντας ἡμῖν τὰς κατηγορεῖντας. ἡδὲ γὰρ ἐπιφθόνος τινὸς ἀντιποιούμεθα πρᾶγματος, τὸν αὐτῶν τιμῶντες νομοθέτην, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκείνῳ προφητευσθεῖσι περὶ τοῦ Θεοῦ πεπιστευότες. καὶ γὰρ εἰ μὴ συνίεμεν αὐτοὶ τῆς ἀρετῆς τῶν νόμων ἀπάντων, ὑπὸ τῷ πλῆθους γυν τῶν ζῆλόντων μέγα φρονεῖν ἐπ' αὐτοῖς προήχθημεν.

μ'. Ἀλλὰ γὰρ περὶ μὲν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας τὴν ἀκριβῆ πεποίθημα παράδοσις ἐν τοῖς περὶ ἀρχαιολογίας μοι γραφεῖσι. νυνὶ δ' αὐτῶν ἐπεμνήσθην, ἐφ' ὅσοι ἦν ἀνεγκαῖον, ὥστε τὰ τῶν ἄλλων ψέγειν, ὥστε τὰ παρ' ἡμῖν ἐγκωμιάζειν προθέμενος· ἀλλ' ἵνα τὰς περὶ ἡμῶν ἀδίκως γε γραφόται ἐλέγξω, πρὸς αὐτὴν ἀναιδῶς τὴν ἀλήθειαν πεφιλονεικώτας. καὶ δὴ μοι δοκῶ πεπληρωθῆαι διὰ τῆς γραφῆς ἱκανῶς ἃ προὔπεχόμεν. καὶ γὰρ ἀρχαιότητι προὔπερχον ἐπέδειξα τὸ γένος, τῶν κατηγορῶν, ὅτι νεώτατόν ἐστι, εἰρηκότων· καὶ γὰρ πολλὰς ἐν τοῖς συγγράμμασιν ἐμνημονευκότας ἡμῶν ἀρχαίαις παρέχοντες μάρτυρας, ἐκείνων, ὅτι μηδεὶς ἐστὶ, διαβεβαιωμένων. ἀλλὰ μὴν Αἰγυπτίους ἐφασκεῖν ἡμῶν τὰς προγόνους· εἰδέχθωσαν δ' εἰς Αἴγυπτον ἐλθόντες ἐτέρωθεν. διὰ δὲ λύμην σωμάτων αὐτὰς ἐκβαλθῆναι

mi diei, quem otiosi traducimus, celebrandi consuetudo; et apud quam ieiunia, et lucernarum incensiones, et multa, quae nobis comedere nefas est, obseruentur. Conantur autem mutuam nostram imitari concordiam, et bonorum largitionem, et in artibus exercendis sedulitatem, et tolerantiam in tormentis, quae pro legibus nostris sustinemus. Etenim, quod est omnium maxime admirandum, citra voluptatis illecebram ipsa per se lex inualuit: ac sicuti Deus vniuersum mundum permeauit, ita lex vniuersos mortales peruasit. Quod si suam quisque patriam domumque consideratauerit, his meis dictis non diffidet. Quo fit, ut aut condemnandi sint vniuersi mortales voluntariae prauitatis, si aliena, eademque vitiosa, ante domestica, eademque honesta, aemulari concupiuerint, aut inuidiae suae finem facere debeant accusatores nostri. Neque enim inuidiosum quiddam nobis vendicamus, dum nostrum legislatorem honoramus, et eius de Deo effatis credimus. Nam etiamsi legum omnium virtutem non intelligeremus: certe vel aemulantium multitudo fecisset, ut de eis nobis placeremus.

40. Verum de legibus quidem et rep. in meo Antiquitatum opere accurate tradidi. Nunc ea commemorauit, quantum erat necessarium, non quod aliena recensere, vel nostra collaudare mihi propositum esset: sed ut eos, qui de nobis inique scripserunt, euincerem in ipsam veritatem impudenter inuectos fuisse. Et sane mihi videor scripto meo satis praestituisse promissa. Etenim in primis vetustum esse demonstravi genus nostrum, quod accusatores recentissimum esse dixerant: et multos allegavi testes, qui antiquitatis nostrae in scriptis suis mentionem fecerunt, illis nullos esse affirmantibus. Cumque Aegyptios fuisse maiores nostros dixerint, demonstratum est, eos in Aegyptum aliunde venisse. Et cum ob corporum vitium eos eiectos fuisse mentiti sint, planum factum est, eos

κατεψεύσαντο. προαιρέσει καὶ περιστοία ῥώμης ἐφάνησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ὑποστρέψαντες γῆν. οἱ μὲν ὡς Φαυλότατον ἡμῶν τὸν νομοθέτην ἐλοιδόρησαν. τῷ δὲ τῆς ἀρετῆς πάλα μὲν ὁ Θεός, μετ' ἐκείνον δὲ μάρτυς ὁ χρόνος εὖρηται γεγενημένος.

μα'. Περὶ τῶν νόμων ἐκ ἐδέησε λόγῳ πλείονος. αὐτοὶ γὰρ ἐωράθησαν δι' αὐτῶν, ἐκ ἀσέβειας μὲν, εὐσέβειας δ' ἀληθεστάτην διδάσκοντες· ἔδ' ἐπὶ μισανθρωπίαν, ἀλλ' ἐπὶ τὴν τῶν ὄντων κοινωνίαν παρακαλῶντες, ἀδικίας ἐχθρῶν, δικαιοσύνης ἐπιμελεῖς, ἀργίαν καὶ πολυτέλειαν ἐξορίζοντες, αὐτάρκειας καὶ φιλοπόνους εἶναι διδάσκοντες, πολέμων μὴ ἀπέργοντες εἰς πλεονεξίαν, ἀνδρείους δ' ὑπὲρ αὐτῶν εἶναι παρασκευάζοντες, ἀπαραίτητοι πρὸς τὰς τιμωρίας, ἀσέφιστοι λόγων παρασκευαῖς, τοῖς ἔργοις αἰεὶ βεβαιώμενοι. ταῦτα γὰρ αἰεὶ ἡμῶς παρέχομεν τῶν γραμμάτων ἐναργεστερα. δι' ὅπερ ἐγὼ θαρσύνων αὐτοὺς εἶποιμι, πλείων ἅμα καὶ καλλίστων ἡμᾶς εἰσηγητὰς τοῖς ἄλλοις γεγονότα. τί γὰρ εὐσεβείας ἀπαραβάτης κάλλιον; τί δὲ τῷ περὶ ἀρετῆς τοῖς νόμοις δικαιότερον; ἢ τί συμφωρότερον τῷ πρὸς ἀλλήλους ὁμονοεῖν, καὶ μὴτ' ἐν συμφοραῖς διίστασθαι, μὴτ' ἐν εὐτυχίαις τασιάζειν ἐξυβρίζοντας· ἀλλ' ἐν πολέμῳ μὲν θανάτου καταφρονεῖν, ἐν εἰρήνῃ δὲ τέχναις ἢ γεωργίαις προσσέχειν, πάντα δὲ καὶ πανταχῶ πεπαιδευμένους τὸν Θεὸν ἐποπτεύοντα δίδειν; ταῦτ' εἰ μὲν παρ' ἑτέροις ἢ ἐγγραφῇ πρῶτον, ἢ ἐφυλάχθῃ βεβαιότερον, ἡμῖς αὖ ἐκείνοις χάριν ὀφειλόμεν, ὡς μαθηταὶ γεγονότες. εἰ δὲ καὶ χρωμένοι μάλιστα πάντων βλεπόμεθα, καὶ τὴν πρώτην εὐχυσιν αὐτῶν ἡμετέραν ἔσαν ἐπεδείξαμεν, Ἀπίωνες μὲν καὶ Μόλωνες, καὶ πάντες, ὅσοι τῷ ψεύδεσθαι καὶ λοιδορεῖν χαίρουσιν, ἐξελεγχθῶσαν. σοὶ δὲ, Επαφρόδιτε, μάλιστα τὴν ἀλήθειαν ἀγαπήσῃ, καὶ διὰ σε τοῖς ὁμοίως βεβηλωμένοις περὶ τῷ γένει ἡμῶν εἰδέναι, τὰτ' ἐπεὶ καὶ τὸ πρὸ αὐτῆς γεγραφθῇ βιβλίον.

et volentes et cum singulari robore patriam terram repetiisse. Et cum illi in legislatorem nostrum ceu vitiosissimum inuecti sint, compertum est, virtutis eius et olim Deum et post illum tempus exstitisse testem.

41. De legibus nihil opus fuit oratione longiore. Nam ipsas per se perspectum est, non impietatem, sed pietatem docere verissimam: neque ad hominum odium, sed ad facultatum communis incitare; iniustitiae inimicas, iustitiae curam gerentes; expultrices otii et luxus; et quae homines suis contentos et laboriosos esse doceant; et a bellis habendi cupidine gerendis auocent; et pro legibus fortes esse faciant; et in poenis irrogandis sint inexorabiles; et verborum eloquentia indeceptae, reipsa semper confirmantur. Ista enim nos semper exhibemus literis manifestiora. Itaque ausum equidem dicere, plurimorum simul et pulcherrimorum nos caeteris auctores exstitisse. Quid enim inuoluta pietate pulchrius? Quid iustius, quam parere legibus? Quid utilius, quam mutuam fouere concordiam, et neque in calamitatibus diuelli, neque in rebus secundis fauere seditionibus: sed in bello mortem contemnere, in pace artibus et agriculturae operam nauare; et omnia et vbiq; ab arbitro Deo gubernari persuasum habere? Haec siquidem ab aliis vel primum scripta vel constantius fuissent seruata, nos illis, vt discipuli magistris, gratiam deberemus. Sin his nos maxime omnium vti cernimur, et eorum inuentionem primam nostram esse demonstrauimus, valeant refutati Apiones et Molones, et quicumque mentiri et conuiciari gaudent. Tibi vero, Epaphrodite, maxime veritatem amanti, et propter te iis, qui itidem genus nostrum cognoscere voluerint, et hic et superior liber scriptus esto.

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Une ou plusieurs pages sont omises
ici volontairement.

L. S.

Opus tam voluminosum, vel accuratissimis et diligentissimis operis, sine
vlla labe atque omnibus immune maculis egredi humanae vires non
patiuntur. Typi impuri aut nigro destituti, chartarum etiam plicaturae
in causâ maxime sunt, vt in charta praecipue nitidiori tota subscripta aut
non dignoscantur facile, aut vna binæue litterae haud sint expressae. Non
raro legentis animus maxime attentus oculisque acutiores desiderantur.
Retuli igitur et illa in mendorum seriem, quae in tuo forsitan exemplo recte
scripta atque expressa fuerint.

TOMVS I.

In epistola dedicatoria pag. IV. versu 15. post *obtulisti* adde *accessus beno-*
ficiunt.

pag. XVI. versu 9. lege *litterariam.*

In textu

- pag. 10. versu 25. lege *ivma.* p. 42. versu 7. lege *ελλαμπικουτος.*
- 30. versu 1. lege *Λουρη.* p. 80. versu 12. lege *Αβραμ.*
- 83. versu 19. sphi 2. post *Labanus* adde *est.*
- 92. pro s. 4. lege s. 7. et pro s. 9. lege s. 4.
- 93. pro s. 8. lege s. 7. et pro s. 9. lege s. 8.
- 166. versu 30. lege *δακρυοντες.* p. ead. pro s. 1. lege s. 2.
- ead. versu vlt. lege *Ιαυτην.*
- 167. versu 1. post *utilitatem* et *damna* pone comma.
- ead. pro s. 10. lege s. 9. p. 172. versu 13. s. 3. lege *νιοι.*
- 176. versu 2. lege *Θνεαντος.*
- 189. versu 3. sphi 6. post *vero* pone comma.
- 204. versu vlt. lege *ελδιν.* p. 208. versu 8. lege *am.*
- 218. versu 10. lege *ταυταις.* p. 256. versu 1. lege *κιν.*
- 260. versu 1. lege *απορημυταις.* p. 262. versu 11. sphi 7. lege *ετρεν.*
- 264. versu 12. κφ. 7. lege *οὐν.* p. 266. versu 8. lege *εχρηται.*
- 266. versu vlt. lege *ιν.* p. 273. versu 10. post *αιωσα* dele comma.
- 284. pro s. 7. lege s. 7. p. 285. pro s. 7. lege s. 6.
- 287. versu 4. pone comma pro *πυνθο.* p. 288. versu 21. lege *Ιεαμην.*
- 316. κφ. 18. sphi 2. versu vlt. lege *εζυβρ ταυτην.*
- 328. versu 11. sphi 3. lege *εχοντες.* p. 366. versu 9. sphi 8. lege *δουο.*
- 370. κφ. 7. versu 1. lege *οὐν.* p. 374. versu 12. lege *προτιερον.*
- 396. versu 20. sphi 8. lege *αν.* p. 399. versu 18. dele *sed.*
- 406. versu 8. sphi 17. lege *ισχυν.*
- 428. versu 5. sphi 17. lege *Βουνημα.*
- 463. versu 25. lege *Ελεazarum.* p. 485. versu penult. lege *σε.*
- 488. versu 12. lege *Αλλα.* p. ead. versu 17. lege *εφραϊμυταις.*
- 494. pro s. 18. lege s. 18. p. 497. versu vlt. lege *qui.*
- 546. versu 15. sphi 7. lege *προς* pro *πρις.*
- 580. versu 4. sphi 8. lege *οὐν.*
- 606. versu 7. sphi 7. lege *δουαταρις.* p. 622. versu 21. lege *δμας.*
- 628. versu 17. sphi 8. lege *ταουτος.* p. 678. versu 9. sphi 8. lege *οφθα.*
- 680. versu 22. lege *συγκαταλειμμενον.*
- 716. versu 2 et 3. lege *Ιανες* pro *Ιαναις.*
- 749. versu 16. lege *respondetbas.*
- 789. 2. versu sphi 5. lege *sciscitanique.*
- 814. versu 12. lege *απαδυνα.* p. 836. versu 20. lege *Ιουρατην.*
- 841. versu 14. sphi 3. lege *inde.* p. 952. versu 1 et 2. lege *οὐτα.*
- 1018. versu 7. lege *μετα.* p. 1025. versu 13. lege *forte.*
- 1085. versu 1. lege *inertis.* p. 1135. versu 31. lege *Ιεραμ.*
- 1170. versu 5. κφ. 12. lege *Λαγυν οὐτως.* p. 1188. versu 18. lege *δακρυοντες.*

TOMVS II.

In textu

- pag. 2. versu 15. lege *ισαμα*. p. ead. versu 2. *sphi β*. lege *δ νηο*.
 - 6. versu 7. lege *ινα*. p. 99. versu 35. lege *possularent*; —
 - 223. versu 2. *sphi δ*. lege *ueterem*. p. 237. versu 13. lege *isa* pro *isaga*.
 - 239. versu 9. lege *us* pro *ur*. p. 333. versu 3. *sphi δ*. lege *naclius*.
 - 343. versu 3. cap. XIV. lege *mercenariorum*. p. 351. versu 3. lege *nullam*.
 - 414. versu vlt. lege *απατη* *εξ*.
 - 450. versu 1. *sphi ζ*. lege *απαρτατες*.
 - 573. versu 31. lege *prehendi*. p. 602. versu 3. *sphi ε*. lege *τη τε*.
 - 602. versu 3 et 4. lege *οικουμενικων*. p. 627. versu 36. lege *meridionalis*.
 - 682. versu 13. post *γραφη* pone punctum.
 - 690. pro 590. post paginam 689. scribe.
 - 719. versu 2. *sphi 4*. lege *Alexandrii*. p. 737. lege 5. 6. pro 5. 5.
 - 738 et 739. *sphorum* numeri sunt mutandi.
 - 778. versu 8 et 9. lege *χρησις*. p. 783. versu 18. lege *ομπια*.
 - 796. versu 20. lege *δεξιν*. p. 899. versu 7. cap. VI. lege *occultabatur*.
 - 904. versu 12. *sphi δ*. lege *ευνυκαμνον*.

TOMVS III.

- pag. 5. versu 3. post *perfecissem* pone comma. p. 36. pro 5. *τε*. lege *εε*.
 - 36. versu 18. lege *προδιδουαι*. p. 44. versu 18 et 19. *sphi αδ*. lege *ημερας*.
 - 44. versu 19 et 20. *sphi αβ*. lege *σχετιστικον*.
 - 83. versu 10. lege *capitulum*. p. 132. versu 3. *sphi ε*. lege *ελαφρον*.
 - 151. vlt. cap. III. post *populus* dele comma. p. 262. versu vlt. lege *α τε*.
 - 388. versu 8. *sphi γ*. lege *εξου* pro *εξαν*. p. 433. versu 34. lege *penalis*.
 - 504. versu 1 et 2. lege *οικου*. p. 626. versu 12. *κφ. η*. lege *εχτυ*.
 - 651. versu 10. cap. X. lege *ποικιλιαν*.
 - 652. versu 17. *sphi β*. lege *θανατον*. p. 661. versu 23. lege *fecit*.
 - 768. versu penult. lege *των φαρμακων*. p. 780. versu vlt. lege *ιμνοσι*.
 - 962. versu 22 et 23. lege *μεμνησο*. p. 982. versu 5. lege *λυσεντες*.
 - 1012. versu 11. lege *ουμοι*.
 - 1024. versu 23 et 24. *sphi δ*. lege *ανημυξαν*.
 - 1056. versu 10. lege *ουα* *εε*. p. 1076. versu 1. lege *δωτ*.
 - 1184. versu 21. 23. lege *βουλομενοις*.
 - 1202. versu 11. lege *εδων τον και Επιστην*.
 - 1235. versu vlt. lege *solum*, *fi*.
 - 1245. pro 5. 8. lege 5. 9. et sic vltcrius mutandi sunt *sphorum* numeri.
 - 1266. versu 10. lege *τα γαρ μη*.
 - 1342. versu 1. in 5. *τε*. lege *και ενεβηιν*.

Haec fere sunt, beneuole lector, quae celeribus oculis peruolantanti mihi, plurimis distraho negotiis, vltro obuia inciderunt. Emenda et corrige, si quae alia minus recta inueneris. Quod ad Apparatum Flavianum et Commentarium, quem promisi: aliquid illius propediem expecta, laborique meo fauces rogo.

DR. FRANCISCVS OERTHEER.

